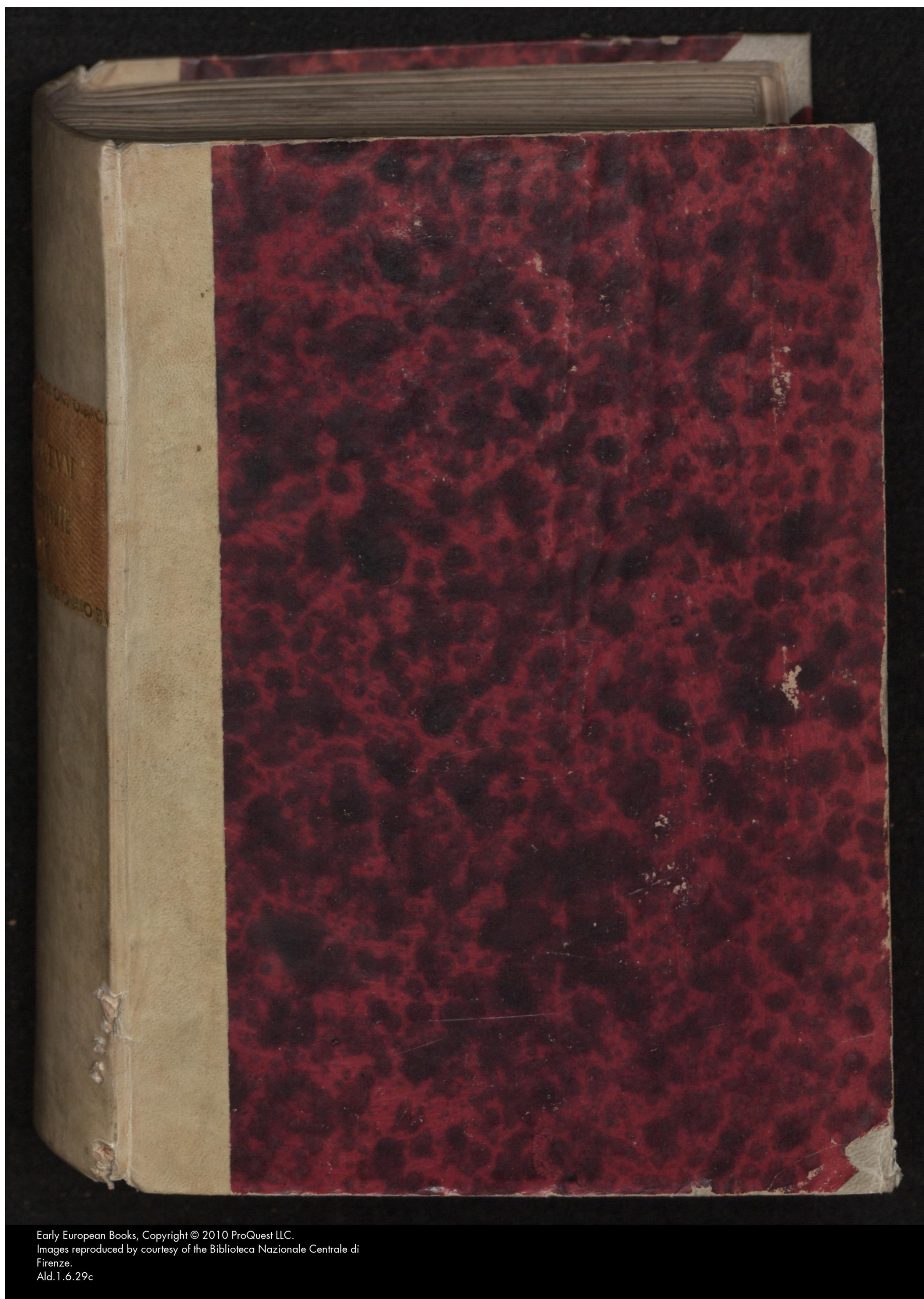
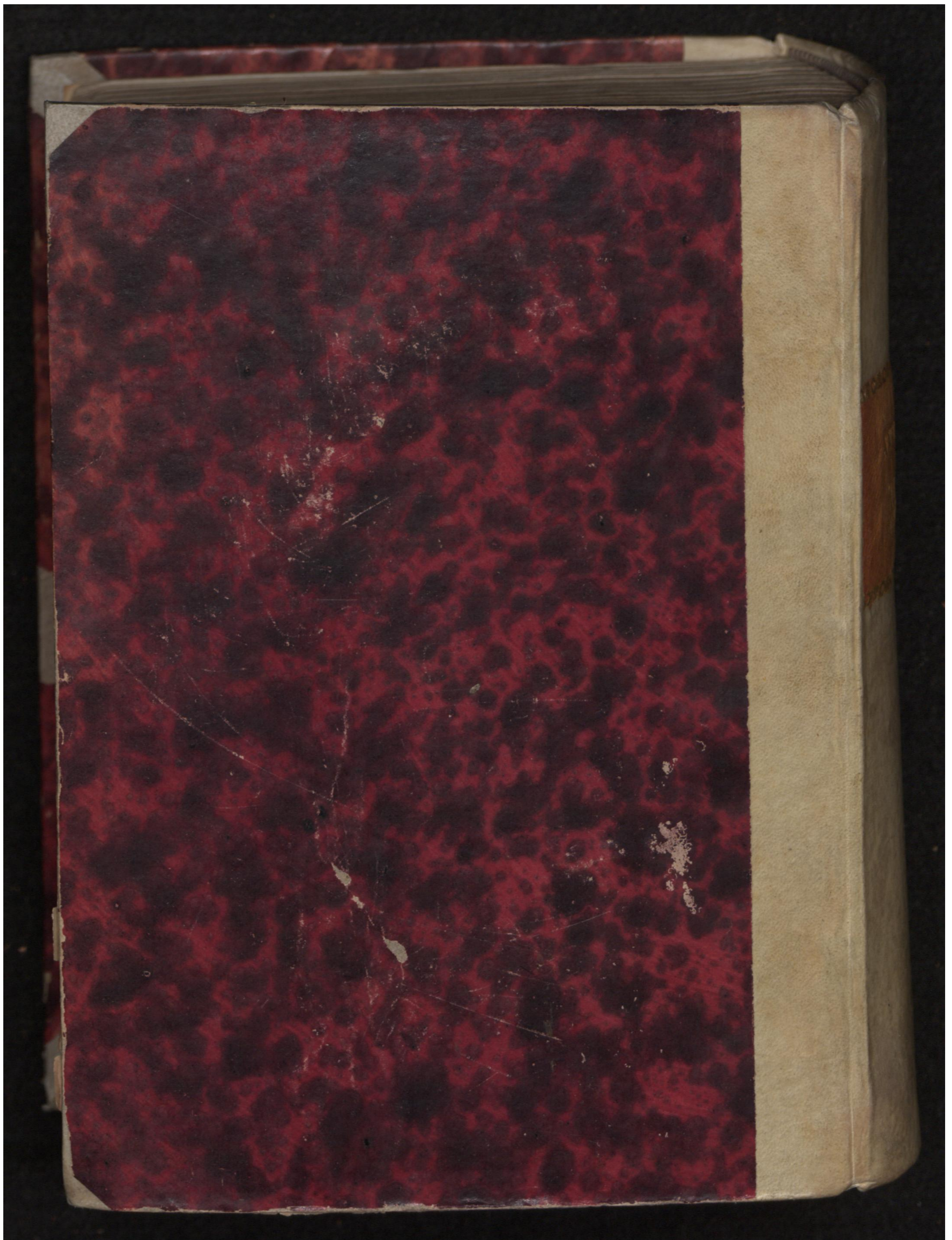

AVTHORITATVM
SACRAE SCRIPTVRAE
1 . 2 . 3

AVTHORITATVM SACRAE SCRIPTVRAE, ET SANCTORVM PATRVM,

QVAE IN CATECHISMO DOCTORIS PETRI CANISII THEOLOGI

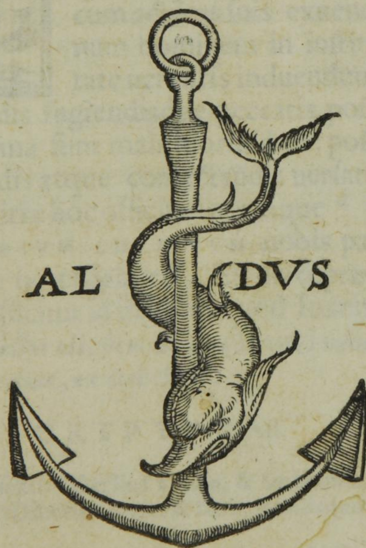
Societatis IESV *citantur, & nunc primùm ex ipsis fontibus fideliter collectæ, ipsis Catechismi uerbis subscriptæ sunt,*

PARS TERTIA.

DE PRIORI IVSTITIAE CHRISTIANAE parte, quæ in fugiendis vitijs sita est:

SIVE DE PECCATIS.

VENETIIS, Ex Bibliotheca Aldina. M D LXXI.

CAPVT QVINTVM
DE IVSTITIA CHRISTIANA.

I

Quænam pertinent ad Iustitiam Christianam?

VMMATIM duo, quæ his uerbis continentur: [a] *Declina à malo, & fac bonum:* sicut & Esaias docet: [b] *Quiescite agere peruersè, & discite benè facere.* Hoc est, quod Paulus [c] monet, ueterem cum actibus suis exuendum, & nouum hominem in iustitia & sanctitate ueritatis induendum esse. Prius est in cognoscendis fugiendisque peccatis positum, quoniam eaipsa maxima sunt mala mortalibus: posterius uerò in bonis expetendis atque consectandis uersatur.

Aug. ser. 59 de tẽp. Chry. in psalm. 4. & homil. 16. in. epi. ad Ephe. Prosper sen. tẽt. 98. ex Au. a Psal. 36. e 33. c 1. Pet. 3. b. Tob. 4. d b Esa. 1. e Eccĩ. 3. d Rom. 12. e c Colos. 3. b Ephe. 3. e. f. g

B Vt autem Iustitiæ hoc officium utrunque [d] præstemus, Dei gratia per IESVM CHRISTVM nobis parta & promissa, semperque necessaria est. Ea uerò præeunte [e] atque cooperante, efficitur id in nobis quod Ioannes affirmat: [f] *Qui facit iustitiam, iustus est, sicut & ille (Deus) iustus est.* Addit porrò: *Qui facit peccatum, ex diabolo est.*

d Bern ser. 1: de pẽtecoste. e Aug. de gratia & lib. arbit. ca. 9. 15. & 16. Itẽ in Enchirid. ca. 32. Hier. in Ioui. Conc. Tridẽ. sess. 6. can. 2. f 1. Ioan. 3. b

SCRIPTVRAE.

PSALMO trigesimosexto: Declina à malo, & fac bonum.

ET trigesimotertio: Diuerte à malo, & fac bonum, inquire pacem, & persequere eam.

PRIORIS Petri tertio: Qui uult uitam diligere, & dies uidere bonos: coerceat linguam suam à malo, & labia eius nè loquantur dolum. Declinet

à malo, & facit bonum: inquirat pacem, & sequatur eam.

Tobiae quarto capite: Noli timere fili mi: pauperem quidē uitam geri mus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus benè.

Ecclesiastici tertio: Sapiens cor & intelligibile abstinebit se à pec catis, & in operibus iustitiæ successus habebit.

Ad Romanos duodecimo: Odientes malum, adhęrentes bono.

Ad Colossenses tertio: Nunc autem deponite & uos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore uestro. Nolite mentiri inuicèm: expoliantes uos ueterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem, secundùm imaginem eius qui creauit illum.

Ad Ephesios quarto: Deponite uos, secundùm pristinàm conuersationem ueterem hominem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis uestræ: induite nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est, in iustitia, & sanctitate ueritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo: quoniam sumus inuicèm membra. Irascimini, & nolite peccare: Sol non occidat super iracundiam uestram. Nolite locum dare diabolo. Qui furabatur, iam non furetur: magìs autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat undè tribuat necessitatem patienti. Omnis sermo malus ex ore uestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei: in quo signati estis in die redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à uobis cum omni malitia. Estote autem inuicèm benigni, misericordes, donantes inuicèm, sicut & Deus in Christo donauit uobis.

PATRES.

1. A. Avgvstinvs sermone quinquagesimonono de tempore: Iustitia non aliud est, quàm non peccare: non peccare autem, legis præcepta seruare. Præceptorum autem obseruatio duplici genere continetur, ut nihil eorum quæ prohibentur, facias, & omnia quæ iubentur, implere contendas. Hoc est enim quod Psalmista dicit: Recede a malo, & fac bonum. Si à malo recesseris, & non feceris bonum, transgressor es legis, quæ non tantùm in malorum actuum abominatione, sed in bonorum perfectione completur. Neque hoc solùm tibi præcipitur, ut uestitum suis non spolies indumentis, sed ut spoliatos operias tuis.

[Margin: Iustitia in quo cōsistat. — Psal. 33.]

2. Chrysostomvs in psalmum quartum, super eum uersum, Sacrificate sacrificium iustitiæ: Non sufficit si a malis abstineamus, sed oportet etiam bonorum accedere actiones. Quocircà etiam progrediens admonet, dicens, Declina à malo, & fac bonum. non solùm enim improbitatis actio, sed etiā à uirtute cessatio, ut puniamur efficit. Nam & qui esurientem non pauerūt, & sitiēti potū nō dederūt, & q nudū nō uestierūt, nō furati sūt, nec auari fuerūt, nec bona aliena cęperūt: sed q.a non fecerunt eleemosynā, ꝓpterea pęnę immortali dati sunt & supplicio, cuius nullus est finis. Ex quo intelligimus, quòd

[Margin: Nō satis est à malo abstinere. — Psal. 36. — Matth. 25.]

quòd abstinere à malis, non satis est nobis ad salutem, nisi adsit etiã bonorum possessio & uirtutis actio. Propterea ergò etiam propheta, cùm & ab improbitate per compunctionem abduxisset, & ad uirtutis actionem aptiorem fecisset, & duritiam mentis emollijsset, & eam per compunctionem teneram reddidisset, incipit uerba facere de iustitia, & dicit: Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Domino. Iustitiam autem hic, non singularem aliquam dicit uirtutem, sed uniuersam: quemadmodum etiam uirum iustum uocamus, qui omnem in se uirtutem continet. Psal 4. Iustitiæ nomen generale.

3. Idem homilia decimasexta in epistolam ad Ephesios: Non est satis à malitia liberari, si quidem consequendum sit regnum cælorum: sed & multo uirtutum lucro ac prouentu opus est. Nam ad hoc quidem ut à gehenna liberemur, opùs est ut abstineamus à malitia: ut uerò regnum consequamur, amplectenda & usurpanda est virtus: nisi quisquam illud dixerit, quòd & bonum non facere, malitiæ pars quædam sit. Nam ocij istud est & segnitiei: ocium uerò, malitiæ pars est: immò uerò non pars, sed causa & mala radix. Omnem quippe malitiam docuit ocium: itaque cauendum, nè stultè quæstiones istas indagemus & inquiramus: nempe, quem sit habiturus locum, qui nihil boni fecit. Nihil enim boni facere, hoc ipsum est malum facere. Dicas enim uelim, si famulum quempiam haberes, qui etsi nec furaretur, nec conuiciaretur, nec contradiceret, immò nec inebriaretur, nec reliquorum malorum quicquam designaret: sederet tamen perpetuò ociosus, nec aliquid eorum quæ seruus hero suo præstare debet, faceret: non flagellares illum? non ut peruersum castigares? Dic quæso. Atqui nihil dum mali operatus esset. Itaque hoc ipsum malum est. Producamus autem & ad reliqua uitæ genera sermonem. Sit agricola quisquam, qui nulla in parte lædat nostra bona, nec illis insidietur, nec furtum intentet: duntaxàt cõsertis domi manibus ociosè sedeat, nec seminans, nec sulcum proscindens, nec boues subiugans, nec uitem colens, nec alium quenquam eorum laborum faciens, qui ad terræ culturam pertinet. An huiusmodi non puniemus? Atqui nihil iniuriæ intulit, nè culpare talem possimus. Verùm hoc ipso quòd ociosus fuit, iniuriam intulit. Iniuriam enim committit communi ratione, qui, quam debet, utilitatem suam non præstat. Itaque si & in domesticis, & in opificibus, & in toto corpore magna est iniuria, non solùm mali quicquam facere, sed & bona omittere, multò magis istud utiquè in corpore Christi erit. Non sufficit à malo abstinere. Eccles. 33. Nihil boni facere, est malè facere.

4 In Libro sententiarum Prosperi ex Augustino, sententia nonagesima octaua: Tota iustitiæ ratio est, ut declinentur mala, & fiant bona: cuius obseruantiæ inter quaslibet aduersitates forma seruanda est: quia hoc solùm nunquàm amittitur, quod operi pietatis impenditur. Iustitiæ tota ratio in quo sit posita. Psal. 36.

1 B Bernardus sermone primo in festo Pentecostes: Quia mandatum accepimus, ut declinantes à malo, faciamus quod bonum est, uide quemadmodùm spiritus in utroque adiuuat infirmitatem nostram. Nam diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus. Propterea ad declinandum à malo, tria operatur in nobis, compunctionem, supplicationem, remissionem. Porrò ad faciendum bonum quid in nobis spiritus bonus operatur? Profectò monet, & mouet, & docet. Monet memoriam, rationem docet, mouet uoluntatem. 1. Cor. 12. Ad declinandum à malo, & faciendum bonum, quæ in nobis operetur Spiritus sanctus.

2 Avgvstinvs libro de gratia & libero arbitrio ad Valentinum, ca-

Philip. 2.
Psal. 102.
Liberum arbitrium cooperatur gratiæ Dei.

pite nono: Quia ipsa bona opera ille in nobis operatur, de quo dictum est Deus est enim qui operatur in uobis & uelle & operari pro bona uoluntate: ideò dixit psalmus, Coronat te in miseratione & misericordia: quia eius miseratione bona operamur, quibus corona reddetur. Non enim quia dixit, Deus est enim qui operatur in uobis & uelle & operari pro bona voluntate: ideò liberum arbitrium abstulisse putandus est. Quòd si ità esset, non superius dixisset, Cum timore & tremore uestram ipsorum salutem operamini. Quandò enim iubetur ut operentur, liberum eorum conuenitur arbitrium: sed ideò cum timore & tremore, nè sibi tribuendo quod benè operantur, de bonis tanquàm suis extollantur operibus.

Scripturis ꝓbatur gratiæ & liberi arbitrij cõcursus.
Psal 94.
Ezech. 18.
Psal. 84.
Ezech. 18.

3 Et capite decimoquinto eiusdem libri: Nè putetur, nihil ibi facere ipsos homines per liberum arbitrium, ideò in Psalmo dicitur: Nolite obdurare corda uestra. Et per ipsum Ezechielem, Proijcite à uobis omnes impietates vestras, quas impiè egistis in me, & facite uobis cor nouum & spiritum nouum, & facite omnia mandata mea. Vt quid moriemini domus Israel, dicit Dominus, quia nolo mortem morientis, dicit Adonai Dominus: sed conuertimini, & uiuetis. Meminerimus Deum dicere: sed conuertimini, & uiuetis: cui dicitur, Conuerte nos Deus. Meminerimus Deum dicere. Proijcite à uobis omnes impietates uestras, cùm ipse iustificet impium. Meminerimus ipsum dicere, Facite uobis cor nouum & spiritum nouum: qui dicit, Dabo uobis cor nouum, & spiritum nouum dabo uobis. Quomodò ergò quod dicit, Facite uobis: hoc dicit, Dabo uobis? Quarè iubet, si ipse daturus est? Quarè dat, si homo facturus est, nisì quia dat quod iubet, & adiuuat, ut faciat cui iubet? Semper est autem in nobis uoluntas libera, sed non semper est bona. Aut enim à iustitia libera est, quandò seruit peccato, & tunc est mala: aut à peccato libera est, quandò seruit iustitiæ, & tunc est bona. Gratia uerò Dei semper est bona, & per hanc fit, ut sit homo bonæ uoluntatis, qui priùs fuit uoluntatis malæ. Per hanc etiam fit, ut ipsa bona uoluntas, quæ iam esse cœpit, augeatur: & tam magna fiat, ut posit implere diuina mandata quæ uoluerit, cùm ualdè perfecteq; uoluerit. Ad hoc enim ualet, quod scriptũ est: Si uolueris, conseruabis mandata: ut homo qui uoluerit & non potuerit, nondùm se plenè uelle cognoscat, & oret ut habeat tantam uoluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata. Sic quippe adiuuatur ut faciat quod iubetur: tunc enim utile est uelle, cùm possumus: & tunc utile est posse, cùm uolumus: Nam quid prodest, si qd' nõ possumus, uolumus: aut si quod possumus, nolumus?

Volũtas semper libera est etsi non semper bona.
Gratia Dei facit ut bona sit uoluntas, & possit implere mandata.
Eccles. 15.

Seruamus mãdata si uolumus.
Psal. 36.
Philip. 2.
Deus facit ut faciamus.
Ezech. 36.

4. Item capite decimosexto: Certum est enim, nos mandata seruare si uolumus: sed quia præparatur uoluntas à Domino, ab illo petendum est, ut tantum uelimus, quantum sufficit ut uolendo faciamus. Certum est nos uelle cum uolumus, sed ille facit ut uelimus bonum, de quo dictum est quod paulò antè posui, quòd præparatur uoluntas à Domino, de quo dictum est: A Domino gressus hominis dirigentur, & uiam eius uolet: de quo dictum est, Deus est qui operatur in uobis & uelle & operari. Certum est nos facere cùm facimus, sed ille facit ut faciamus, præbendo uires efficacissimas uoluntati, qui dixit, Faciam ut in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis. Cùm dicit, Faciam ut faciatis: quid aliud dicit, nisì, Auferam à uobis cor lapideum, undè non faciebatis: & dabo cor carneum, undè faciatis? & hoc quid est, nisi, Auferam

cor

cor durum, undè non faciebatis, & dabo cor obediens, undè faciatis? Ille facit ut faciamus, cui dicit homo: Pone Domine custodiam ori meo: hoc est enim dicere, Fac ut ponam custodiam ori meo: quod beneficium DEI iam fuerat consecutus, qui dixit, Posui ori meo custodiam.

Psal. 140. Psal. 38.

5. IDEM Augustinus in Enchiridio ad Laurentium, capite trigesimosecundo: Restat ut propterea rectè dictum intelligatur, non uolentis neque currentis, sed miserentis est Dei, ut totum Deo detur, qui hominis uoluntatem bonam & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam. Præcedit enim bona uoluntas hominis multa Dei dona. sed non omnia, quæ autem non præcedit ipsa, in eis est & ipsa. Nam utrunque legitur in sanctis eloquijs: Et misericordia eius præueniet me, & misericordia eius subsequetur me. Nolentem præuenit ut uelit, uolentem subsequitur, nè frustrà uelit.

Rom. 9. Psal. 58. Psal. 22. Matth. 6. Gratia præueniens & subsequens.

6. HIERONYMVS libro secundo aduersus Iouinianum: Liberi arbitrij nos condidit Deus, nec ad uirtutes, nec ad uitia necessitate trahimur. Alioquin, ubi necessitas est, nec damnatio, nec corona est. Sicut in bonis operibus perfector est Deus: non est enim uolentis neque currentis, sed miserentis & adiuuantis Dei, ut peruenire ualeamus ad calcem: sic in malis atque peccatis semina nostra sunt, incentiua & perfectio diaboli.

Liberi arbitrij sumus. Rom. 9.

7. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, canone secundo: Si quis dixerit, ad hoc solùm diuinam gratiam per CHRISTVM IESVM dari, ut faciliùs homo iustè uiuere, ac uitam æternam promereri possit, quasi per liberum arbitrium sine gratia utrunque, sed ægrè tamen & difficulter possit, anathema sit.

Gratia Dei, ad quid necessaria sit.

II

Quid est peccatum?

Augustino [a] teste, Peccatum uoluntas est retinendi uel consequendi quod Iustitia uetat, & undè liberum est abstinere. Et alibi docet, [b] Peccatum esse dictum, uel factum, uel concupitum contra legem Dei. Ambrosius [c] uerò, Quid est peccatum, inquit, nisi legis diuinæ præuaricatio, & cœlestium inobedientia præceptorum?

a Lib. de duabus animab. c. 11. & l. 1. Retract. ca. 15. & 13 Li. de Gē. ad lit. imperfec. cap. 1. b Lib. 22. cōt. Faust. c. 27. li. 1. cōt. 2. epist. Pela. c. 13. c Lib. de Paradiso cap. 8. Au. l. 2. de cōsensu Euangelist. cap. 4. Beda in ca. 3. epi. 1. Ioānis. Peccati definitio.

PATRES.

1 AVGVSTINVS libro de duabus animabus contra Manichæos, capite undecimo: Peccatum est uoluntas retinendi uel consequendi quod iustitia uetat, & undè liberum est abstinere.

2. IDEM libro primo retractationum cap. 15. Definitio peccati qua diximus, (scilicet in libro iam citato) Peccatum est uoluntas retinendi uel consequēdi quod iustitia uetat, & undè liberū est abstinere: propterea uera est, quia id definitum est, quod tantummodò peccatum est, non quod est etiam pœna peccati. Cur igitur (inquiunt Pelagiani) peccatum dicitis paruulorum, quorum uoluntatem non tenetis ream? Respondetur, non eos proprietate uoluntatis, sed origine reos teneri. Porrò Adam habebat utiquè uoluntatem, qua uoluntate cùm peccasset, peccatum per eum intrauit in mundum, Et post pauca: Propterea non perturbat de paruulis quæstio:

Originale peccatū quomodò uoluntarium sit.

quia ex illius origine rei tenentur qui uoluntate peccauit.

3. CAPITE verò decimotertio sic ait: Illud quod in paruulis dicitur originale peccatum, cùm adhuc non utantur libero arbitrio uoluntatis, non absurdè uocatur etiam uoluntarium, quia ex primi hominis mala uoluntate contractum, factum est quodammodò hæreditarium. Non itaque falsum est quod dixi (scilicet in libro de uera religione, capite decimoquarto) usqueadeò peccatum uoluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit uoluntarium.

4. ITEM in libro de Genesi ad literam imperfecto, capite primo: Catholica fides est, omne quod dicitur malum, aut peccatum esse, aut pœnam peccati: nec esse peccatum, nisi prauum liberæ uoluntatis assensum, cùm inclinamur ad ea, quæ iustitia uetat, & undè liberum est abstinere, id est, non in rebus istis, sed in usu earum legitimo. Vsus autem rerum est legitimus, ut anima in lege DEI maneat, & uni DEO plenissima dilectione subiecta sit, & cætera sibi subiecta sine cupiditate aut libidine ministret, id est secundùm præceptum Dei.

Peccatum q̄d sit.

5. RVRSVS Augustinus libro uigesimosecundo contra Faustum Manichæum, capite uigesimoseptimo, Peccatum, est factum uel dictum uel concupitum aliquid contra æternam legem. Lex uerò æterna, est ratio diuina uel uoluntas Dei, ordinem naturalem conseruari iubens, perturbari uetans.

6. ITEM libro primo contra duas epistolas Pelagianorum, capite decimotertio: Peccata sunt, quæ secundùm carnis concupiscentiam uel ignorantiam illicitè fiunt, dicuntur, cogitantur. Quæ transacta etiam reos tenent, si non remittantur.

Peccatũ q̄d.

7. AMBROSIVS in Libro de Paradiso, capite octauo: Quid est peccatũ, nisi præuaricatio legis diuinæ, & cœlestium inobedientiæ præceptorum?

8. AVGVSTINVS Libro secundo de consensu Euangelistarum, capite quarto: Denariùs tanquàm iustitiæ numerus, in decem præceptis legis ostenditur. Porrò peccatum est legis transgressio.

9. VENERABILIS Beda in caput tertium epistolæ primæ Ioannis super ea uerba, Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit: Nemo dicat, aliud est peccatum, aliud iniquitas. Nemo dicat, ego peccator sum, sed iniquus non sum. Omnis enim qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum est iniquitas. Virtus huius sententiæ faciliùs in lingua Græcorum, qua edita est epistola, comprehenditur. Siquidem apud eos iniquitas ἀνομία vocatur, quod significat, quasi contra legem uel sine lege factum. Siquidem lex Græcè νόμον appellatur. Cùm ergò dicit Ioannes, Quia omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, hoc est, ἀνομίαν, & peccatum est iniquitas, manifestè insinuat, quia omne quicquid peccamus, contra legem DEI facimus, iuxta illud Psalmistę: Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ, Omnes enim qui peccant, præuaricationis rei sunt, hoc est, non solùm illi qui data sibi scriptæ legis scita contemnunt, sed & illi qui innocentiam legis naturalis, quam in protoplasto omnes accepimus, siue infirmitate, siue negligentia, siue etiam ignorantia corrumpunt. Sed & latinum nomen eidem rationi congruit, quòd iniquitas quasi æquitati aduersa nuncupatur, quique facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum est iniquitas. Quia

Omne peccatum fit cõtra legem Dei. Psal. 118.

qui-

quicunque peccat, contrarius nimirùm æquitati diuinæ legis peccando existit.

III

Quotuplex verò peccatum est?

A. Triplex, [a] Originale, Mortale, ac Veniale. a Aug. in enchir. cap. 64.

B. Primùm, Originale vocamus, [b] quod à primo generis parente Adam transfusum, nobisque in ipsa [c] conceptione contractum, per Baptismum in Christo tollitur. De quo Paulus in hunc modum: [d] *Per unum hominem*, inquit, *peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ità in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt*. Et rursùs ad baptizatos loquens, ut vim Christiani baptismi ad hoc quoquè peccatum expiandum porrigi ostenderet, apertè testatur: [e] *Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri*. b Tridēt. cōc. sess. 5. c Psal. 50. b d Rom. 5. b e 1. Cor. 6. c

C. Mortale verò, est peccatum (ut uocant) actuale, quod vitam spiritualem eripit, ac mortem adfert animæ peccantis: quæ mors & à Deo Deique [f] regno separat, & supplicio æterno dignum facit. Vndè scriptum est, [g] *Stipendia peccati mors*. [h] *Iniustitia, mortis est acquisitio: Impij autem manibus & uerbis accer sierunt illam*. f 1. Cor. 6. b Gal. 5. d Apoc. 21. c g Rom. 6. d h Sapien. 1. d

D. Demùm, Veniale peccatum est actuale quidem, sed quod Dei inimicum hominem non efficit, cuiusque à Deo venia fidelibus facilè impetratur. De hoc Ioannes dixit: [a] *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est*. Nam & Iacobus apertè fatetur, [b] *In multis offendimus omnes*. Et si Sapienti credimus, [c] *Septiès cadit iustus in die, & resurgit*. a 1. Ioan. 1. d Aug. lib. 3. cōtra duas epi. Pelagianorū cap. 3. b Iacobi. 3. a c Pro. 24. b

E. Iam verò peccatum vnum altero esse [d] grauius constat: & quidem grauiori pœnam [e] maiorem deberi, non solùm humanæ, sed etiam diuinæ est iustitiæ consentaneum. Proindè CHRISTVS inter culpam pœnamque scienter ac ignoranter peccantis, ità discreuit: [f] *Ille seruus*, inquit, *qui cognouit uoluntatem Domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundùm uoluntatem eius, plagis vapulabit multis: qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis*. Alibì verò idem de peccato iræ eiusque gradibus loquens, hanc tulit sententiam: [g] *Omnis* Eccles. 7. c d Ioan. 19. b e Aug. li. 21. de ciuita. Dei c. 16. & serm. 18. de uerbis Apostoli. f Luc. 12. f g Matth. 5. c

qui

qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis. Vbi per gradus culpæ creuit ordo sententiæ, vt [h] Gregorij verbis utamur, dum ira sine voce, Iudicio: ira in voce, Concilio, ubi causæ sententia definitur: ira uerò in voce atque sermone, Gehennæ ignibus mancipatur.

h Greg.21. Moral.cap.5. Aug.in lib.1. de sermone Domini in mõte, cap.19.

SCRIPTVRAE.

Ad Romanos quinto: Prioris ad Corinthios sexto: Ad Romanos sexto: Sapientiæ primo: Primæ Ioannis primo: Iacobi tertio: Prouerbiorum uigesimoquarto: Lucæ duodecimo: & Matthæi quinto, ut in textu.

Psalmo quinquagesimo. Eccè enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.

Prioris ad Corinthios sexto. Et hæc quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesv Christi, & in spiritu Dei nostri.

Ibidem: An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare, Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.

Ad Galatas quinto: Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, &c. & his similia. Quæ prædico uobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Apocalypsis vigesimoprimo: Timidis & incredulis, & execratis & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda.

Primae Ioannis primo capite: Si dixerimus &c. ut in textu. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus quoniam non peccauimus, mendacem facimus eum, & uerbum eius non est in nobis.

Ecclesiastis septimo: Non est homo iustus in terra qui faciat bonum, & non peccet.

Ioannis decimonono: Qui me tradidit tibi, maius peccatum habet.

PATRES.

A. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentium, capite sexagesimoquarto: Per remissionem peccatorum stat Ecclesia, quæ in terris est: per hanc non perit, quod perierat & inuentum est. Excepto quippe baptismatis munere, quod contra originale peccatum donatum est, vt quod generatione attractum est, regeneratione detrahatur, & tamen actiua quoquè peccata quæcunque corde, ore, opere commissa inuenerit, tollit. Hac ergò excepta magna indulgentia, undè incipit hominis renouatio, in qua soluitur omnis reatus & ingeneratus & additus, ipsa etiam uita cætera iam ratione vtentis ætatis, quantalibet præpolleat fœcunditate iustitiæ, sine remissione peccatorum non agitur, Quoniam filij Dei quandiù mortaliter viuunt, cum morte confli-

Lucæ 15. Originale peccatum. Actiuum peccatum.

Veniale peccatum.

te confligunt. Et quanuis de illis sit ueraciter dictum, Quotquot spiritu DEI aguntur, hi filij sunt DEI: sic tamen spiritu DEI excitantur, & tanquàm filij DEI proficiunt ad DEVM, ut etiam spiritu suo, maximè aggrauante corruptibili corpore tanquàm filij hominum quibusdam motibus humanis deficiant ad seipsos, & ideò peccent. Interest quidem quantum satis dicitur. Neque enim quia peccatum est omne crimen, ideò crimen est etiã omne peccatum. Itaque sanctorum hominum uitam, quandiù in hac morte uiuitur, inueniri posse dicimus sine crimine: peccatum autem si dixerimus, quia non habemus, ut ait sanctus Apostolus, nosmetipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Sapient. 9. Non oẽ peccatum est crimen. 1. Ioan. 1.

B. CONCILIVM Tridentinum sessione quinta, vt infrà in appendice Catechismi de hominis lapsu & iustificatione secundùm doctrinam concilij Tridentini, capite secundo & tertio.

D. AVGVSTINVS libro tertio contra duas epistolas Pelagianorum, capite tertio: Quanuis Diabolus sit author & princeps omnium peccatorum, non tamen filios diaboli faciunt quæcunque peccata. Peccant enim & filij DEI: quoniam si dixerint se non habere peccatum, seipsos seducunt, & ueritas in eis non est. Sed ea conditione peccant, qua sunt filij adhuc huius seculi. Qua uerò gratia sunt filij DEI, non utiquè peccant, quia omnis qui natus est ex DEO, non peccat. Peccata uenialia. 1. Ioan. 1. 1. Ioan. 3.

1. E. AVGVSTINVS libro uigesimoprimo de ciuitate Dei, capite decimosexto: Nequaquàm negandum est, etiam ipsum æternum ignem pro diuersitate meritorum quanuis malorum, alijs leuiorem, alijs futurum esse grauiorem, siue ipsius vis atque ardor pro pœna digna cuiusque uarietur, siue ipse æqualiter ardeat, sed non æquali molestia sentiatur. Inæqualitas pœnarum in inferno.

2. IDEM Augustinus sermone decimooctauo de uerbis Apostoli: Duæ habitationes sunt, una in igne æterno, alia in regno æterno. Putà quia in igne æterno aliter ille, aliter ille torquebuntur, ubi erunt: tamen ibi omnes cruciabuntur, minùs ille, plùs ille, quia tolerabilius erit Sodomæ in die iudicij, quam alteri ciuitati: Et quidam circumeunt mare & terram facere vnũ proselytum, quem cùm fecerint, faciunt eum filium gehennæ duplo quam sint ipsi. Putà quia alij duplo, alij simplo, putà quia alij plùs, alij minùs. Non est regio ubi eligas locum. Quæcunque ibi mitiora, tormenta sunt, peiora sunt, quàm quæ formidas in isto seculo. Alij magis, alij minùs torquentur. Alij magis, alij minùs cruciabũtur. Matth. 10. Matth. 23.

3. GREGORIVS libro vigesimoprimo Moralium, cap. quinto: Racha in Hebræo eloquio uox indignantis est, quæ quidem animum irascentis ostendit, nec tamen plenum uerbum iracundiæ exprimit. Priùs ergò ira reprehenditur sine uoce, postmodùm uerò ira cum uoce, sed necdùm pleno uerbo formata: ad extremum quoquè cùm dicitur, fatue, ira redarguitur, quæ cum excessu uocis expletur etiam perfectione sermonis. Et notandum, quòd in ira perhibet reum esse iudicio: in uoce iræ, quod est Racha, reum concilio: in uerbo uocis, quod est, Fatue, reum gehennæ ignis. Per gradus etenim culpæ, creuit ordo sententiæ, quia in iudicio adhuc causa discutitur, in concilio autem iam causæ sententia definitur: in gehenna uerò ignis, ea quæ de concilio egreditur, sententia expletur. Gradus irę & pœnarũ debitarum. Matth. 5.

4. AVGVSTINVS libro primo de sermone Domini in monte, capite decimonono: Quid interest inter reum iudicio, & reum concilio, & reum gehennæ ignis? Nam hoc postremum grauissimum sonat, & admonet quosdam Matth. 5.

Gradus à leuioribus ad grauiora.

dam gradus factos à leuioribus ad grauiora, donèc ad gehennam ignis ueniretur. Non enim reatus ipse haberet gradus, nisì gradatìm etiam peccata commemorarentur. Et paulò pòst: Gradus itaque sunt in istis peccatis, ut primo quisque irascatur, & eum motum retineat corde conceptum. Iam si extorserit uocem indignantis ipsa commotio non significantem aliquid, sed illum animi motum ipsa eruptione testantem, qua feriatur ille cui irascitur, plus est utiquè quàm si surgens ira silentio premeretur. Sin uerò non solùm vox indignantis audiatur, sed etiam uerbum quo iam certam eius uituperationem in quem profertur, designet & notet, quis dubitat amplius hoc esse, quàm si solus indignationis sonus ederetur? Itaque in primo vnum est, id est, ira sola: in secundo duo, & ira, & uox quæ iram significat: in tertio tria, ira, & uox quæ iram significat, & in uoce ipsa certæ uituperationis expresſio. Vide nunc etiam tres reatus, iudicij, concilij, & gehennæ ignis. Nam in iudicio adhuc defensioni datur locus. In concilio autem quanquàm & iudicium esse soleat, tamen quia interesse aliquid hoc loco fateri cogit ipsa distinctio, uidetur ad concilium pertinere sententiæ prolatio, quandò non iam cum ipso reo agitur, utrùm damnandus sit, sed inter se, qui iudicant, conferunt, quo supplicio damnari oporteat, quem constat esse damnandum. Gehenna uerò ignis nec damnationem habet dubiam sicut iudicium, nec damnati pœnam, sicut concilium: in gehenna quippe ignis, certa est & damnatio & pœna damnati. Videntur ergò aliqui gradus in peccatis & in reatu, sed quibus modis inuisibiliter exhibeantur pœnæ meritis animarum, quis potest dicere?

Iræ gradus.

Tres gradus reatus.

Pœnæ secundùm merita animarum.

IIII

Quarè peccatum est fugiendum?

Ecclesſ.15.d

a Psal.5 a
Eccl.12 b
Sapient.14 b
Prou.15 b
Exodi 23 a
b Sapien.11 d
c Esaiæ 14.c
2.Pet.2.a
d Leuit.26.c
Deut.28.b
e 1.Pet.2.d
f Bernar. ser. 3. de natiuit. Domini.
g Esaiæ 53.b
h 1.Ioan.2.a

A. Primùm, quia *Deus nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spatium peccandi*, sed [a] *Odit omnes qui operantur iniquitatem*, vt apertè scriptura testatur. Nec est quicquam Deo magìs inuisum ac exosum, qui diligit [b] alioquin omnia quæ sunt, & præter peccatum nihil odio atque supplicio persequitur, illudq; nec [c] in cælo, nec [d] in terra sinit impunitum abire.

B. Deindè peccatum, nè parùm execrandum videatur, Christo Domino, qui alioquin [e] peccatum non fecit, [f] causam præbuit subeundæ crucis & acerbisſimæ mortis perferendæ. Etenim [g] *ipse uulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.* [h] *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.* Ac propterea quidem lauit [a] nos à peccatis nostris in sanguine suo, ut quotquot cum ipso per baptismum [b] in mortem consepeliuntur, hi peccatis [c] mortui, iustitiæ uiuant, ac in [d] nouitate uitæ

a Apoc.1.b
b Rom 6.a
c 1.Pet.2.d
d Rom.6.a

per ipsius gratiam ambulent continenter. Cæterùm qui post acceptam in baptismo CHRISTI gratiam, iterùm uoluntariè peccant, in Christum peccant, Christum persequuntur, Christum denuò crucifigunt, quos Christo iusto iudici pœnas non minores quàm sceleratos ethnicos, dare oportebit. Sic enim Paulus docet: [c] *Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam ueritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam expectatio iudicij.* De quibus & Apostolus Petrus dixit: [f] *Melius erat illis non cognoscere uiam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsùm conuerti ab eo quod illis traditum est sancto mandato.* Quare qui stat, uideat [g] nè cadat. nam cadendo, posteriora prioribus deteriora fiunt.

c Heb. 10. e
f 2. Pet. 2. d
g 1. Cor. 10.
Luc. 11. d
Matth. 12. d

C. Prætereà [h] *qui faciunt peccatum & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ,* si Raphaeli credimus. Nam [a] *homo per malitiam occidit animam suam. Anima* [b] *quæ peccauerit, ipsa morietur.* Nihil autem ea morte infelicius, qua homo à Sanctorum omnium consortio, ab Angelorum & cælitum gaudio, atque [c] ab ipso deniquè summo & æterno bono, in cuius cognitione ac fruitione sanè omnis salus & perfecta hominis beatitudo consistit, in æternum separatur.

h Tob. 12. c
a Sap. 16. b
b Ezech. 18. a
Iacobi 1. b
Psal. 33. d
Rom. 6. d
Matt. 7. d
25. d
Luc. 13. f
Psal. 6. b
Chrys. ho. 24 in Mat. & 48 ad pop. Antioch. Itē epi. 5. ad Theodorum lapsum.

D. Ad hæc, ea peccati natura est atque malignitas, ut non solùm à Deo Deique gratia & gloria homines etiam [d] iustos abducat: sed prætereà summis æternisque malis cùm corporis, tum animæ subijcit: nec [e] solùm in hac, sed etiam in futura uita infelicissimos reddit, ut in potestatem dæmonum redacti, supplicijs grauissimis & malis omnibus perpetuò addicant.

d Eze. 18. e f 33. c d
e Iudith 5. e
Exod. 12. f
Num. 14. d e
Eccl. 21. a
Psal. 10. b
Luc. 16. f

E. Hinc notanda sunt in scripturis sacris, quæ passìm de reprehensis ac punitis peccatoribus exempla proferuntur, ut de [f] Cain, [g] Pharaone, [h] Nabuchodonosore, [a] Sodomitis, [b] Aegyptijs, [c] Israelitis, & cæteris quorum scelera iustus DEVS miris ac horrendis modis est persequutus. Obseruandæ quoquè sententiæ, quæ peccatorum pestes fugiendas & execrandas docent. Vt, [d] *Qui facit peccatum, seruus est peccati. Odio* [e] *sunt Deo impius & impietas eius.* [f] *Miseros facit populos peccatum. Quasi à* [g] *facie colubris fuge peccata.* [h] *Non Deus uolens iniquitatem*

f Gen. 4. b
h Daniel 4.
g Exod. 14. g
a Gen. 19. e
Exech. 16. f
b Exod. 7. 8. 9. 10. 12. 14.
c Deut. 32. c
Num. 16. e
d Ioann. 8. d
e Sap. 14. b
f Prou. 14. b
g Eccl. 21. a
h Psal. 5. a

Eccl.9.d b Tob.4.a Vide Chrys.hō.8.ad pop. Antioch. 17.in. Ge.51.& 37. in Ioan.2.in epi. ad Rom. 41.in Acta, & hom. de Iona proph. Basil. ho.in psal.35. Au. ꝓpos.52. ex episto. ad Rom. c Psal.31.c.

tem tu es, neque habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniusti ante oculos tuos. Qui [a] *in uno peccauerit, multa bona perdet.* [b] *Omnibus diebus uitæ tuæ in mente habeto Deum, & caue nè aliquandò peccato consentias, & prætermittas præcepta Dei nostri.*

F. Hæc eò spectant, ut æquissimum peccatorum uindicem Deum homo cognoscat, cognoscendo timeat, timendo caueat saluti suæ, & cauendo pœnas euadat horribiles peccatorum. [c] *Multa enim flagella peccatoris.*

SCRIPTVRAE.

A. Ecclesiastici decimoquinto: Esaiæ quinquagesimotertio: Primæ Ioannis secundo: Ad Hæbræos decimo: Posterioris Petri secundo: Tobiæ duodecimo: Sapientiæ decimosexto: Ezechielis decimooctauo: Ioannis octauo: Sapientiæ decimoquarto: Prouerbiorum decimoquarto: Ecclesiastici uigesimoprimo: Psalmo quinto: Ecclesiastis nono: Tobiæ quarto: Psalmo trigesimoprimo, ut in textu.

Psalmo quinto: Odisti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes qui loquuntur mendacium. Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus.

Ecclesiastici duodecimo: Altissimus odio habet peccatores, & impijs reddet uindictam.

Sapientiae decimoquarto: Similiter odio sunt Deo impius & impietas eius.

Proverbiorum decimoquinto: Victimæ impiorum abominabiles Domino: uota iustorum placabilia. Abominatio est Domino uia impij: qui sequitur iustitiam, diligetur ab eo.

Exodi uigesimotertio: Insontem & iustum non occides, quia auersor impium.

Sapientiae undecimo: Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti aut fecisti.

Esaiae decimoquarto: Detracta est adinferos superbia tua, concidit cadauer tuum: subter te sternetur tinea & operimentum tuum erunt uermes. Quomodò cecidisti de cælo Lucifer, qui manè oriebaris? Corruisti in terram, qui uulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo, In cælum conscendam: super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci.

Secundae Petri secundo: Si Devs Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum, tradidit cruciandos in iudicium reseruari: Et originali mundo non pepercit, sed octauum Noe iustitiæ præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens: Et ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi sunt, ponens: & iustum Loth oppressū à nefandorū iniuria ac luxuriosa cōuersatione eripuit: Nouit Dominus pios de tentatione eripere, iniquos uerò in diē iudicij reseruare crucian

dos

dos: magis autē eos qui poſt carnē in cōcupiſcentia immunditię ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, ſibi placentes: ſectas non metuūt introducere blaſphemantes. Vbi angeli, fortitudine & uirtute cùm ſint maiores, non portant aduersùm ſe execrabile iudicium.

Levitici uigeſimoſexto: Quòd ſi non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, ſi ſpreueritis leges meas, & iudicia mea contempſeritis, ut non faciatis ea quæ à me conſtituta ſunt, & ad irritum perducatis pactum meum, ego quoquè hæc faciam uobis: Viſitabo uos uelociter in egeſtate & ardore, qui conficiat oculos ueſtros, & conſumat animas ueſtras: Fruſtrà feretis ſementem, quæ ab hoſtibus deuorabitur. Ponam faciem meā contra uos, & corruetis coram hoſtibus ueſtris, & ſubijciemini his qui oderunt uos. Fugietis nemine perſequente. Sin autem nec ſic obedieritis mihi, addam correptiones ueſtras ſeptuplùm propter peccata ueſtra, & conteram ſuperbiam duritiæ ueſtræ. Daboque uobis cælum deſupèr ſicut ferrum, & terram æneam. Conſumetur incaſsùm labor ueſter, non proferet terra germen, nec arbores poma præbebunt. Si ambulaueritis exaduersò mihi, nec uolueritis audire me, addam plagas ueſtras uſque in ſeptuplum propter peccata ueſtra: immittamque in uos beſtias agri, quæ conſument uos & pecora ueſtra, & ad paucitatem cuncta redigant, deſertæque fiant uiæ ueſtræ. Quod ſi nec ſic uolueritis recipere diſciplinam, ſed ambulaueritis exaduersò mihi: ego quoquè contra uos aduerſus incedam, & percutiam uos ſeptiès propter peccata ueſtra: inducamque ſuper uos gladium ultorem fœderis mei. Cumque confugeritis in urbes, mittam peſtilentiam in medio ueſtri, & trademini in manibus hoſtium, poſtquàm confregero baculum panis ueſtri, ità ut decem mulieres in uno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus: & comedetis, & non ſaturabimini. Sin autem nec per hæc audieritis me, ſed ambulaueritis contra me: & ego incedam aduersùs uos in furore contrario, & corripiam uos ſeptem plagis propter peccata ueſtra, ità ut comedatis carnes filiorum ueſtrorum & filiarum ueſtrarum: deſtruā excelſa ueſtra, & ſimulacra confringam. Cadetis inter ruinas idolorum ueſtrorum, & abminabitur uos anima mea intantùm, ut urbes ueſtras redigam in ſolitudinem, & deſerta faciam ſanctuaria ueſtra, nec recipiam ultrà odorem ſuauiſsimum. Diſperdamque terram ueſtram, & ſtupebunt ſuper ea inimici ueſtri, cùm habitatores illius fuerint. Vos autem diſpergam in Gentes, & euaginabo poſt uos gladium, eritq; terra ueſtra deſerta, & ciuitates ueſtræ dirutæ.

Devteronomii uigeſimooctauo: Quòd ſi audire nolueris uocem Domini Dei tui, ut cuſtodias & facias omnia mandata eius, & cæremonias quas ego præcipio tibi hodiè, uenient ſuper te omnes maledictiones iſtæ, & appræhendent. Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro. Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquię tuæ. Maledictus fructus uentris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges ouium tuarum. Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens. Mittet Dominus ſuper te famem & eſuriem, & increpationem in omnia opera tua quæ tu facies: donec conterat te, & perdat uelociter, propter adinuentiones tuas peſsimas, in quibus reliquiſti me. Adiungat tibi Dominus peſtilentiam, donèc conſumat te de terra. Percutiat te Dominus egeſtate, febri & frigore, ardore & æſtu, & aere corrupto ac rubigine, & perſequa-

tur donec pereas. Sit cælum quod supra te est, æneum: & terra quam calcas, ferrea &c.

B. PRIORIS Petri secundo: CHRISTVS passus est pro nobis, uobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius: qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. qui cùm malediceretur, nõ maledicebat: cùm pateretur non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniustè: qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: ut peccatis mortui, iustitiæ uiuamus: cuius liuore sanati estis.

APOCALYPSIS primo: CHRISTVS dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

AD Romanos sexto: Qui mortui sumus peccato, quomodò adhuc uiuemus in illo? An ignoratis quia quicunque baptizati sumus in CHRISTO IESV, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem.

PRIORIS Petri secundo: Qui peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum: ut peccatis mortui, iustitiæ uiuamus.

AD Romanos sexto: Vt quomodò CHRISTVS surrexit à mortuis per gloriam Patris, ità & nos in nouitate uitæ ambulemus.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Qui se existimat stare, uideat nè cadat.

LVCAE undecimo: Tunc uadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se: & ingressi habitant ibì. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.

MATTHAEI duodecimo: Tunc uadit & assumit, & cæte. ut apud Lucam.

C. IACOBI primo: Peccatum cùm consummatum fuerit, generat mortem.

PSALMO trigesimotertio: Mors peccatorum pessima.

AD Romanos sexto: Stipendia peccati mors.

MATTHAEI septimo: Discedite à me qui operamini iniquitatem.

ET capite vigesimoquinto: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.

LVCAE decimotertio: Discedite à me omnes operarij iniquitatis.

PSALMO sexto: Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.

D. EZECHIELIS decimooctauo: Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundùm omnes abominationes, quas operari solet impius, nunquid uiuet? omnes iustitiç eius quas fecerat non recordabuntur: in præuaricatione, qua præuaricatus est, & in peccato suo quod peccauit, in ipsis morietur. Et dixistis: Non est æqua uia Domini. Audite ergò domus Israel: Nunquid uia mea non est æqua, & non magis uiæ uestræ prauæ sunt? Cùm enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in iniustitia, quam operatus est, morietur.

ET capite trigesimotertio: Iustitia iusti non liberabit eum in quacunque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua: & iustus non poterit uiuere in iustitia sua, in quacunque die peccauerit. Etiam si dixero iusto, quòd uita uiuat, & confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate sua quam operatus est, in ipsa morietur.

IVDITH quinto: Quotiescunquè (ait dux Achior ad Holophernem) præter ipsum Deum suum alterum coluerunt, dati sunt in prædam, & in gladium, & in opprobrium. Quotiescunquè autem pœnituerunt se recessisse a cultura DEI sui, dedit eis Deus cæli uirtutem resistendi. Deniquè Chananæum regem, & Iebusæum, & Pherezæum, & Hethæum, & Heuæum, & Amorrhæum, & omnes potentes in Hesebon prostrauerunt, & terras eorum & ciuitates eorum ipsi possederunt: & usquedùm non peccarent in conspectu Dei sui, erant cum illis bona. Deus enim illorum odit iniquitatem. Nam & ante hos annos cùm recessissent à uia, quam dederat illis Deus, ut ambularent in ea, exterminati sunt prælijs à multis nationibus, & plurimi eorum captiui abducti sunt in terram non suam. Nupèr autem reuersi ad Dominum Deum suum ex dispersione qua dispersi fuerant, adunati sunt, & ascenderunt montana hæc omnia, & iterùm possident Hierusalem, ubi sunt sancta sanctorum.

EXODI trigesimotertio. Respondit Dominus: Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo. Ego in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum.

NVMERORVM decimoquarto: Omnes homines qui uiderunt maiestatem meam, & signa quæ feci in Aegypto & in solitudine, & tentauerunt me iam per decem vices, nec obedierunt uoci meæ, non uidebunt terram, pro qua iuraui Patribus eorum: nec quisquam ex illis qui detraxit mihi, intuebitur eam. Querelas filiorum Israel audiui: Dic ergò eis, Viuo ego, ait Dominus, sicut locuti estis audiente me, sic faciam uobis. In solitudine hac iacebunt cadauera uestra.

ECCLESIASTICI uigesimoprimo: Quasi rhomphæa bis acuta omnis iniquitas. plagæ illius non est sanitas.

PSALMO decimo: Pluet super peccatores laqueos, ignis & sulphur & spiritus procellarum, pars calicis eorum.

LVCAE decimosexto: Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno. Eleuans autem oculos suos, cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius. Et ipse clamans, dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

E. GENESIS quarto: Dixit Dominus ad Cain: Maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinè fratris tui de manu tua. Cùm operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos: uagus & profugus eris super terram.

EXODI decimoquarto. Fugientibusq; Aegyptijs occurrerunt aquæ, & inuoluit eos Dominus in medijs fluctibus. Reuersæq; sunt aquæ, & operuerũt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare, nec unus quidem superfuit ex eis.

DANIELIS quarto: Vox de cælo ruit. Tibi dicitur, Nabuchodonosor rex, Regnum tuum transibit à te, & ab hominibus eijcient te, & cum bestijs & feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donèc scias, quòd dominetur excelsus in regno hominum, & cuicunque voluerit, det illud. Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & ex hominibus abiectus est, & fœnum ut bos comedit, & rore cæli corpus eius infectum est; donèc capilli eius in similitu-

dinem aquilarum creſcerent,& ungues eius quaſi auium.

Genesis decimonono: Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem à Domino de cælo. & ſubuertit ciuitates has, & omnem circà regionem, uniuerſos habitatores vrbium, & cuncta terræ uirentia.

Ezechielis decimoſexto: Eccè hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & ocium ipſius & filiarum eius: & manum egeno & pauperi non porrigebant. Et eleuatæ ſunt,& fecerunt abominationes coram me,& abſtuli eas, ſicut vidiſti.

Exodi ſeptimo, octauo, nono, decimo, ac duodecimo, horrendæ atque grauiſsimæ recenſentur plagæ decem, quibus Dominus Aegyptios affecit, eo quòd non paruerit Pharao rex Aegypti Domino, ut populum Iſrael abire ſineret ex Aegypto.

Deuteronomii trigeſimoſecundo: Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit uſque ad inferni nouiſsima: deuorabitque terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet. Congregabo ſuper eos mala & ſagittas meas complebo in eis. Conſumentur fame, & deuorabunt eos aues morſu amariſsimo: dentes beſtiarum immittam in eos, cum furore trahentium ſuper terram, atque ſerpentium. Foris uaſtabit eos gladius, & intùs pauor, iuuenem ſimul ac virginem, lactentē cum homine ſene. Et dixi, Vbinàm ſunt? ceſſare faciam ex hominibus memoriam eorum.

Numerorum decimoſexto: Sufficiat uobis, (inquit Core cum ſuis numero 250.) quia omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus: Cur eleuamini ſuper populum Domini? Locutusque Dominns ad Moyſen & Aaron, ait: Separamini de medio congregationis huius, ut eos repentè diſperdam. Et paulò pòſt: Surrexitq; Moyſes, & abijt ad Dathan & Abiron: & ſequentibus eum ſenioribus Iſrael, dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, nè inuoluamini in peccatis eorum. Et poſt pauca: Confeſtìm igitur vt ceſſauit loqui, dirupta eſt terra ſub pedibus eorum: & aperiens os ſuum, deuorauit illos cum tabernaculis ſuis & vniuerſa ſubſtantia eorum. Deſcenderuntque uiui in infernum, operti humo, & perierunt de medio multitudinis. At uerò omnis Iſrael qui ſtabat per gyrum, fugit à clamore pereuntium, dicens: Nè fortè & nos terra deglutiat. Sed & ignis egreſſus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta uiros qui offerebant in cenſum. Et quibuſdam interpoſitis: Murmurauit autem omnis multitudo filiorum Iſrael, ſequenti die contra Moyſen & Aaron dicens: Vos interfeciſtis populum Domini. Cumque oriretur ſeditio, & tumultus increſceret, Moyſes & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod poſtquàm ingreſsi ſunt, operuit nubes tabernaculum, & apparuit gloria Domini. Dixitque Dominus ad Moyſen recedite de medio huius multitudinis: etiam nunc delebo eos. Cumque iacerent in terra, dixit Moyſes ad Aaron: Tolle thuribulum, & hauſto igne de altari, mitte incenſum deſupèr, pergens citò ad populum, vt roges pro eis: iam enim egreſſa eſt ira a Domino, & plaga deſæuit. Quòd cum feciſſet Aaron, & cucurriſſet ad mediam multitudinem, quam iam vaſtabat incendium, obtulit thymiama: & ſtans inter mortuos ac uiuentes, pro populo deprecatus eſt & plaga ceſſauit. Fuerunt autèm qui percuſsi ſunt, quatuordecim millia hominum, & ſeptingenti, abſque his qui perie-

rant

rant in seditione Core.

PATRES.

B. BERNARDVS sermone tertio in Natali Domini: Agnosce ò homo quàm grauia sunt uulnera, pro quibus necessè est dominum CHRISTVM vulnerari. Si non essent hæc ad mortem, & ad mortem sempiternam, nunquàm pro eorum remedio Dei filius moreretur. Peccati grauitas ex difficultate remedij colligitur.

1. C. CHRYSOSTOMVS homilia uigesimaquarta in Matthæum: Qui in gehenna uritur, cælorum etiam regnum prorsùs amittit: quæ certè pœna maior est, quàm cruciatus ille flammarum. Noui autem quòd plurimi pertimescant tantum gehennam, ego tamen illius gloriæ amisionem multò amarius, quàm ipsius gehennæ dico esse supplicium. Si uerò id non possum sermone monstrare, nihil est omninò mirandum. Neque enim nouimus illorum beatitudinem præmiorum, vt infelicitatem quoque de eorum amissione perspicuè scire possimus. Cæterùm Paulus qui ista cognita habebat, certissimè nouit, quoniam excidere à DEI gratia, omnium sit profectò miserrimum. Et post pauca: Intolerabilis quidem res est etiam gehenna: quis nesciat? & supplicium illud horribile: tamen si mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus est, quale est à beatæ illius gloriæ honore repelli, exosumque esse CHRISTO, & audire ab illo, Non noui vos: atque argui, quòd esurienti & sitienti negauerimus cibum & potum. Est enim satius, mille fulmina sustinere, quàm uultum illum mansuetudinis pietatisq; plenū, nos tamē auersantem, videre, & illos placidissimos oculos nequaquàm nos adspicere sustinentes. Intolerabilior amissio gloriæ, quàm gehennæ supplicium. A beata gloria repelli. Matt. 7. & 25.

2. IDEM homilia quadragesimaoctaua ad populum Antiochenum: Intolerabilis gehenna, confiteor, & multùm intolerabilis: tamen intolerabilior regni amissio, hoc cogitate. Regni amissio.

3. ITEM epistola quinta ad Theodorum lapsum: Sunt quidam absurdi iudicij, ij duntaxàt amant effugisse gehennam: contrà ego multo durius esse tormentum quoddam assero, quàm gehenna est: hoc est, non assecutum esse tantam gloriam, & illinc elapsum esse. Nec opinor equidem tanto dolore lugendum de malis gehennæ, quanto necessè est casum deplorare, quòd de cælis excidimus, qui est nimirùm cruciatus omnium durissimus. De cælis excidere.

4. IDEM Chrysostomus homilia octaua ad populum Antiochenum: Talis est peccantium consuetudo: omnia suspecta habent, umbras tremunt, omnem strepitum timent, & quenque putant contra se uenire: & alijs alia inter se disserentibus, peccati sibijpsis conscij, putant illos de se sermocinari. Talis res peccatum est, nullo prodit arguente, nullo condemnat accusante, pauidum facit & timidum peccatorem, sicut iustitia contrarium. Audi igitur, quo modo & huius pauorem, & illius libertatem scriptura designauit: Fugit impius persequente nemine, inquit. Quo modo persequente nemine fugit? Intus habet agentem conscientiæ accusatorem, & hunc ubiquè circunfert; & sicut seipsum non potest fugere, sic nec intrinsecùs ipsum agitantem: sed quocunquè abeat, flagellatur, & uulnus habet immedicabile. At non talis iustus: sed qualis, audi: Iustus tanquàm Leo, inquit, confidit. Peccatum affert metum magnum. Prouer. 28. Conscientia accusans. Ibid.

5. PRAETEREA homilia decimaseptima in Genesim: Nihil peccato peius. Ipsum enim ut introierit, non solùm confusione totos nos replet, sed & Peccatū infipientes facit.

 insi-

Peccato nihil immundius. Psal. 37.

insipientes facit eos, qui anteà intellectu & sapientia multa præditi fuerant.
6. Et homilia quinquagesimaprima in Ioanne: Nihil peccato sordidius, nihil immundius, cuius naturam Propheta interpretatus, clamabat: Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ.

Ioan. 5.
Peccatũ etiã corpora inficit.

7. Item homilia trigesimaseptima in Ioannem super ea uerba, Eccè sanus factus es, iam noli peccare, nè deterius aliquid tibi contingat: Res profectò grauis est peccatũ, grauis inquàm res, & animi pernicies, ut nõnunquàm ui & exuperantia sua corpora quoquè inficiat. Breui peccatum patratur, morbi tormenta diuturna sunt. Si grauem priorum scelerum pœnam dedimus, deindè in eadem inciderimus, dabimus longè maiorem: & meritò sanè. Qui enim supplicio non fit melior, tanquàm stupidus quidem & contemptor, grauiorem sibi pœnam præparat. Ipsum nanque peccatum, semèl lapsum, satis superque cohibere, & sapientiorem reddere debebat, nè iterùm in idem prolaberetur. Quòd si post datas pœnas in eadem iterum crimina prolapsi, grauiori pœna afficimur: quid his sperandum est, † qui in ipso supplicio in ijsdem sceleribus pertinaciter perseuerant? Et qua gratia, inquies, non omnes puniuntur? Etenim multos uidemus, & quidem scelestissimos, bona corporis ualetudine, & prospera fortuna lasciuientes: nolimus proptereà eos admirari, sed deplorare potiùs: quòd enim in hac uita nihil aduersi patiuntur, maioris in futura supplicij est argumentum. Hoc & Paulus his uerbis significauit: Dum iudicamur à Domino, corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Hic enim correctio est, illic supplicium.

† Nullo affecti supplicio.

Peccãtium in hac uita prosperitas, cuius argumẽtũ sit.
1. Corint. 11.

8. Idem Chrysostomus homilia uigesimaoctaua in epistolam ad Romanos: Peccatum dæmone peius eijciamus. Dæmon siquidem non omninò spoliat regno cælorum: sed subindè fit, ut & profit modesto ac uigilanti. Peccatum uerò omninò excludit: Volũtarius quippe dæmon est peccatum, spontaneà insania.

Peccatũ dæmone peius.

Peccatum est uoluntarius dæmon.

9. Rursus homilia quadragesimaprima in Acta Apostolorum: Non est ità magnum, à dæmone liberari, ut eripi à peccato. Dæmon non prohibet regnum cælorum assequi, licèt cooperetur, inuitus quidem.

Peccati grauitas.
Zach. 5.
Psal. 37.

10. Item homilia de Iona Propheta: Nihil graue æquè & onerosum inuenies, quàm peccatum, & ideò Zacharias plumbo peccatum figurauit: & Dauid naturam eius describens, ait: Iniquitates meę superauerunt caput meum, sicut onus graue grauatæ sunt super me.

11. Basilius homilia in Psalmum trigesimumtertium: Omni in Christum credenti angelus assistit, nisi illum à nobis per improbas actiones profligauerimus. Velut enim fumus apes fugat, & fœdus odor columbas expellit: sic angelum uitæ, nostræ custodem abigit multa lachrymarum adspergine dignum ac graueolens peccatum.

Peccatũ abigit custodem angelum.

12. Augustinus in libro expositionis quarundam propositionum ex epistola ad Romanos, propositione quadragesimasecunda: Quòd autem ait, Venundatus sub peccato: intelligendum est, quòd unusquisque peccando animam suam diabolo uendit, accepto tanquàm precio dulcedine temporalis uoluptatis. Vndè & Dominus redemptor noster dictus est, quia hoc modo quo dictum est, uenditi eramus.

Rom. 7.
Peccãtes, diabolo animã uendũt uilissimo precio.

Quæ

V

Quæ uia ad peccati foueam ducit?

A. Tribus præcipuè [a] gradibus ad peccatum peruenitur: Suggestione, delectatione, consensu.

B. Suggestione quidem hostis, dum nobis praua ingeritur cogitatio, siue tentatio à mundo, carne uel Satana: delectatione autẽ nostra, dum animo iam nimiùm adlubescit, quod praua suggessit tentatio: demùm, & proprio consensu, dum in peccatum ipsum voluntas allecta consentit deliberatè: Ex quo sanè consensu peccatum iam [b] consummatur, vt hominẽ non modò immundum, iniquumque faciat, & spiritualiter occidat, uerumetiam coram Deo gehennæ obnoxium reddat, etiamsi non semper opere perpetretur. Vndè non temerè dictum [c] est illud: In suggestione semen, in delectatione nutrimentum, in consensu perfectionem inesse peccati.

C. Quòd si exactiùs consideremus, qui soleant gradus esse peccati, in primìs oritur [d] ex suggestione cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione cõsensus, ex consensu operatio, ex operatione consuetudo, ex consuetudine desperatio, ex desperatione peccati defensio, ex peccati defensione gloriatio, ex gloriatione dãnatio. Hæc est demum longa illa & horrenda peccatorum catena: Hi [e] funes atque compedes, quibus adstrictum hominem Satanas nunc in omne genus malorum, ac tandèm in tartaream abyssum præcipitat infelicissimè. Atq; idcircò plurimùm refert, peccatorum gradus eiusmodi atque propagines, nè fallamur atque periclitemur, studiosè discernere & obseruare.

a Aug li. 1. de Serm. Domini in mõte c. 23. & libr. 12 de Trinit. ca. 12. Greg ho 16. in euãg. & li. 4. mora. c. 27.

b Iaco. 1. b & ibidem Beda. Tob. 4. a Ro. 6. b Matt. 5. d

c Greg. ad interrogationẽ 11. Augustini Cantuar.

d Vide Gregoriũ Magnũ li 4. moraliũ, ca. 27. & Isidorum libr. 2. de summo bono, cap. 23.

e Prouer. 5. d Psal. 118. h 2. Reg. 22. a Vide Aug. li. 8. confessionum, cap. 5.

SCRIPTVRAE.

Iacobi primo: Vnusquisq; tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deindè concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum uerò cùm consummatum fuerit, generat mortem.

Tobiae quarto: Caue nè aliquandò peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri.

Ad Romanos sexto: Non ergò regnet peccatum in uestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentijs eius.

Matthaei quinto: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, Racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit, fa

tuc, reus erit gehennæ ignis.

PROVERBIORVM quinto: Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.

PSALMO centesimo decimooctauo: Funes peccatorum circumplexi sunt me.

SECVNDI Regum uigesimosecundo: Funes inferni circundederunt me: præuenerunt me laquei mortis.

PATRES.

Math. 5.

Tribus impletur peccatũ.

al. † corporalis.

Suggestio cõparatur serpẽt, delectatio mulieri, consensus uiro.

1. A. AVGVSTINVS libro primo de sermone Domini in monte, capite uigesimotertio: Sanè considerandum est, quòd non dixit, Omnis qui concupiuerit mulierem: sed, Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam: id est, hoc fine & hoc animo attenderit, ut eam concupiscat: quod iam non est titillari delectatione carnis, sed plenè consentire libidini, ità ut non refrænetur illicitus appetitus, sed si facultas data fuerit, satietur. Nam tria sunt, quibus impletur peccatum, suggestione, delectatione, & consensione. Suggestio, siue per memoriam fit, siue per corporis sensus, cùm aliquid uidemus aut audimus, uel olfacimus, uel gustamus, uel tangimus: Quo si frui delectauerit, delectatio illicita refrænanda est. Velut cùm ieiunamus, & uisis cibis, palati appetitus assurgit, non fit nisi delectatione: sed huic tamen non consentimus, si eam dominantis rationis iure cohibemus. Si autem consensio facta fuerit, plenum peccatum erit. Notum autem DEO in corde nostrò, etiam si facto non innotescat hominibus. Ità ergo sunt isti gradus, quasi à serpente suggestio fiat, id est, lubrico & uolubili, hoc est, temporali corporum motu: quia & si qua talia phantasmata intùs uersantur in anima, de corpore forinsecùs tracta sunt: & si quis occultus præter istos quinque sensus motusque corporis animum tangit, est etiam ipse † temporalis & lubricus: & ideò quanto illabitur occultiùs, ut cogitationem contingat, tanto conuenientiùs serpenti comparatur. Tria ergò hæc, ut dicere cœperam, similia sunt illi gestæ rei, quæ in Genesi scripta est, ut quasi à serpente fiat suggestio & quædam suasio: in appetitu autem carnali, tanquam in Eua, delectatio: in ratione uerò, tanquàm in uiro, consensio: quibus peractis, tanquàm de paradiso, hoc est, de beatissima luce iustitiæ, in mortem homo expellitur, iustissimè omninò. Non enim cogit qui suadet. Et omnes naturæ in ordine suo gradibus suis pulchræ sunt, sed de superioribus, in quibus rationalis animus ordinatus est, ad inferiora non est declinandum. Nec quisquam hoc facere cogitur, & ideò si fecerit, sine iusta defensione punitur. Non enim hoc committit inuitus.

Illicitæ delectatiõi cõsentire, magnum peccatum est.

al. † pacem

Veruntamen delectatio ante consensionem uel nulla est, uel tam tenuis, ut propè nulla sit. Cui consentire, magnum peccatum est, cùm illicita est. Cùm autem quisque consenserit, committit peccatum in corde suo. Si autem etiam in factum processerit, uidetur satiari & extingui cupiditas: Sed posteà cùm suggestio repetitur, maior accenditur delectatio: quæ tamen adhuc multo minor est, quàm illa quæ assiduis factis in consuetudinem uertitur. Hanc enim uincere difficillimum est: & tamen etiam ipsam consuetudinem si se quisque non deserat, & Christianam militiam non reformidet, illo duce atque adiutore superabit: ac sic in pristinam † potestatem atque ordinem & uir CHRISTO, & mulier uiro subijcitur. Sicut ergò tribus gradi-

bus gradi-

bus gradibus ad peccatum peruenitur, suggestione, delectatione, consensione: ità ipsius peccati tres sunt differentiæ, in corde, in facto, in consuetudine, tanquàm tres mortes. Vna quasi in domo, id est, cùm in corde consentitur libidini altera iam prolata, quasi extra portam, cùm in factum procedit assensio: tertia, cùm ui consuetudinis malæ tanquàm mole terrena premitur animus, quasi in sepulchro iam putens. Quæ tria genera mortuorum Dominum resuscitasse, quisquis Euangelium legit, agnoscit. Et fortasse considerat, quas differentias habeat etiam ipsa uox resuscitantis, cùm alibi dicit: Puella, surge. Et alibì: Iuuenis, dico tibi, surge. Alibì, Infremuit in spiritu, & fleuit, & rursùs fremuit, & pòst deindè uoce magna exclamauit: Lazare, ueni foràs. Matth. 9. Luc. 7. Ioan. 11.

2. Idem libro duodecimo de Trinitate, capite duodecimo: Cùm huic intentioni mētis, quæ in reb. temporalib. & corporalib. propter actionis officium ratiocinandi uiuacitate uersatur, carnalis ille sensus uel animalis ingerit quandam illecebram fruendi se, id est, tanquàm bono quodam priuato & proprio, non tanquàm publico atque communi, quod est incommutabile bonum: tunc uelut serpens alloquitur fœminam: huic autem illecebræ consentire, de ligno prohibito manducare est. Sed iste consensus si sola cogitationis delectatione contentus est, superioris uerò authoritate consilij ità membra retinentur, ut non exhibeantur iniquitatis arma peccato: sic habendum existimo, uelut cibum uetitum mulier sola comederit. Si autem in consensione malè utendi rebus quæ per sensum corporis sentiūtur, ità decernitur quodcunque peccatum, ut si potestas sit, etiam corpore compleatur, intelligenda est illa mulier dedisse uiro suo secum simul edendum illicitum cibum. Neque enim potest peccatum non solùm cogitandum suauiter, uerùm etiam efficaciter perpetrandum mente decerni, nisi & illa mentis intentio, penès quam summa potestas est, membra in opus mouendi, uel ab opere cohibendi, malæ actioni cedat & seruiat. Nec sanè cùm sola cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens esse facienda, tenens tamē & uoluens libenter, quæ statim ut attigerunt animum, respui debuerunt, negandum non est esse peccatum, sed longè minus, quàm & si opere statuatur implendum. Et ideò de talibus quoquè cogitationibus uenia petenda est, pectusque percutiendum, atque dicendum: Dimitte nobis debita nostra: faciendum quoquè quod sequitur, atque in oratione iungendum, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Neque enim sicut in illis duobus primis hominibus personam suam quisquè portabat, & ideò si sola mulier cibum edisset illicitùm, sola utiquè mortis supplicio plecteretur: Ità dici potest in homine uno, si delectationibus illicitis à quibus se continuò deberet auertere cogitatio, libenter sola pascatur, nec facienda decernantur mala, sed tantùm suauiter in recordatione teneantur, quasi mulierem sine uiro posse damnari: absit hoc credere. Hæc quippe una persona est, unus homo est, totusque damnabitur, nisi hæc quæ sine uoluntate operandi, sed tamen cum uoluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur.

Serpens quandò alloquitur fœminam. Māducare de ligno uetito. Dare uiro simul edendū. Volūtaria oblectatio in cogitatione illicita, peccatū est. Matth. 6. Propter solā uolūtatē oblectādi se illicitis cogitationibus, dānamur. Vide S. Tho. 12. q. 74. art. 8.

3. Gregorius homilia decimasexta in Euangelia: Sciendum nobis est, quia tribus modis tentatio agitur, suggestione, delectatione, & consensu. Et nos cùm tentamur, plerunquè in delectationem aut etiam in consensum labimur: quia de carnis peccato propagati, in nobisipsis etiam gerimus undè certa-

Tribus modis peragitur tentatio.

dè certamina toleramus. Deus uerò qui in utero uirginis incarnatus, in mũdum sine peccato uenerat, nihil contradictionis in semetipso tolerabat. Tentari ergò per suggestionem potuit, sed eius mentem peccati delectatio non momordit. Atque ideò omnis diabolica illa tentatio foris, non intùs, fuit.

Matt. 4.

4. IDEM libro quarto Moralium, capite uigesimoseptimo: Quatuor modis peccatum perpetratur in corde, quatuor consummatur in opere. In corde nanque suggestione, delectatione, consensu, & defensionis audacia perpetratur. Fit enim suggestio per aduersarium, delectatio per carnem, consensus per spiritum, defensionis audacia per elationem. Culpa enim quæ terrere mentem debuit, extollit, & deijciendo eleuat, sed grauiùs eleuando supplantat. Vndè & illam primi hominis rectitudinem antiquus hostis his quatuor ictibus fregit. Nam serpens suasit, Eua delectata est, Adam consensit: qui etiam requisitus, confiteri culpam per audaciam noluit. Hoc uerò in humano genere quotidiè agitur, quod actum in primo parente nostri generis non ignoratur. Serpens suadet, quia occultus hostis mala cordibus hominum latenter suggerit, Eua delectata est, quia carnalis sensus, ad uerba serpẽtis mox se delectationi substernit: Consensum uerò Adam mulieri præpositus præbuit quia dum caro in delectationem rapitur, etiam a sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur. Et requisitus Adam, confiteri culpam noluit: quia uidelicet spiritus, quo peccando à ueritate disiungitur, eo in ruinę suæ audacia nequiùs obduratur. Eisdem etiam quatuor modis, peccatum consummatur in opere. Priùs nanque latens culpa agitur: postmodùm uerò etiam ante oculos hominum sine confusione reatus aperitur: dehinc & in consuetudinem ducitur: ad extremum uerò uel falsæ spei seductionibus, uel obstinatione miseræ desperationis enutritur.

Serpẽs suadet.

Eua delectatur.

Adã cõsentit.

Gradus per quos descendit peccator ad profundũ.

1. B. BEDA in primum caput Iacobi: Tribus modis tentatio agitur: suggestione, delectatione, consensu. Suggestione hostis, delectatione autem, uel etiam consensu, nostræ fragilitatis. Quòd si hoste suggerente delectari aut consentire peccato nolumus, tentatio ipsa nobis ad uictoriam prouenit, qua coronam uitæ mereamur accipere. Si uerò & hostis suggestione paulatim à recta intentione abstrahimur, & uitio incipimus illici, delectando quidem offendimus, sed necdùm lapsum mortis incurrimus. At si delectationem conceptì corde facinoris, etiã partus prauæ sequitur actionis, nobis iam mortis reis, uictor hostis abscedit. Quod ut adstruamus exemplis, tẽtatus est Ioseph uerbis Dominę, sed quia concupiscentiam libidinis non habuit, suggestione tantùm, non etiàm delectatione uel consensu, tentari potuit: ideò uictor euasit. Tentatus est Dauid uisu uxoris alienæ, & quia necdùm carnis appetitum uicerat, à concupiscentia sua abstractus & illectus est. Atq; ubi conceptum scelus perfecit, reatum mortis etiam proprio ore iudicatus incidit, quam tamen pœnitendo euasit. Tentatus est Iudas per philargyriam, & quia erat auarus, ab ipsa sua concupiscentia abstractus & illectus, ad interitum consentiendo decidit. Tentatus est Iob multipliciter: sed quia nec possessiones, nec salutem corporis diuino amori præposuerat, tẽtari quidem suggestione hostili potuit, sed cõsentire uel saltem delectari peccato nullateuùs ualuit. Quod ergò dicitur, Peccatum cùm consummatum fuerit, generat mortem: respicit econtrario ad hoc, quod supradictum est de eo qui suffert tentationem, quia cùm probatus fuerit, accipiet coronam uitæ. Sicut enim ille qui tentatus superat, præmia uitæ meretur: ità nimirùm qui concupiscen-

Trib. modis agitur tentatio.

Gen. 39.

2. Reg. 11.

2. Reg 12.

Matth. 26.

Iob 1. & 2.

Iacobi 1.

tijs suis illectus, à tentatione superatur, meritò ruinam mortis incurrit.

2. GREGORIVS Magnus in responsione ad undecimam interrogationem Augustini Cantuariensis Archiepiscopi: Tribus modis impletur omne peccatum, videlicet, suggestione, delectatione, consensu. Suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem consensus per spiritum: quia cùm primam culpam serpens suggesisit, Eua uelut caro delectata est, Adam uelut spiritus consensit. Et necessaria est magna discretio, ut inter suggestionem, delectationem, & consensum iudex sui animus præsideat. Cùm enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnimodò perpetratum non est: Cùm uerò caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit nasci: Si autem etiam ad consensionem ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati semen est, In delectatione fit nutrimentum, in consensu perfectio. Et sæpè contingit, ut hoc quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi consentiat. Et cùm caro sine anima delectari nequeat, ipse tamē animus carnis uoluptatibus reluctans, in delectatione carnali aliquo modò ligatur inuitus, ut ei ex ratione contradicat, nec consentiat, & tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se uehementer ingemiscat. Vndè & ille cælestis exercitus præcipuus miles gemebat, dicens: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Si autem captiuus erat, minimè pugnabat. Quapropter & captiuus erat, & captiuus non erat, & pugnabat. Igitur legi mentis, lex quæ in membris est, repugnabat. Pugnabat autem, quapropter captiuus non erat. Ecce itaque homo, est, ut ità dixerim, & captiuus, & liber: Liber, ex iustitia quam diligit: captiuus, ex delectatione quam portat inuitus.

Tribus modis impletur peccatum.

Consensione perficitur peccatum.

Rom. 7.

1 C. GREGORIVS Magnus libro quarto Moralium, capite vigesimoseptimo, ut suprà hac eadem quæstione A.

2. ISIDORVS Episcopus, libro secundo de summo bono, capite uigesimotertio: Istis fomitibus quasi quibusdam gradibus coalescit omne peccatum. Cogitatio nanque praua delectationem parit, delectatio consensionem, consensio actionem, actio consuetudinem, consuetudo necessitatem: sicq; his uinculis homo implicatus, quadam catena uitiorum tenetur adstrictus: ità ut ab ea euelli nequaquàm ualeat, nisi diuina gratia manum iacentis appræhendat. Peccatum admittere, cadere est in puteum: consuetudinem verò peccandi facere, os putei est coangustare, nè is qui cecidit, ualeat exire. Sed interdùm etiam tales Deus liberat, dum eorum desperationem ad conuersionem libertatis commutat. Ipso enim miserante peccata dimittuntur: quo protegente fit, nè in deterius peccando eatur. Nequissimum est peccare, peius est peccandi consuetudinem facere. Ab illo facilè, ab hoc cum magno labore resurgitur, dum malæ consuetudini repugnatur. Malè agendi consuetudinem, recessum esse Propheta asserit in profundum, cuius usu quasi quadam lege homo tenetur adstrictus, ut etiam quandò non uult, peccatum admittat. A lapsu uerò citò resurgere, non est in profundum ire. Apostolus legem peccati dicit esse in membris suis, quæ lex consuetudo est, quam peccando concipimus, & non ab ea cùm uolumus discedimus: quia iā necessitatis uinculo per consuetudinē retinemur.

Gradus peccatorum.

Catena uitiorum.

Peccandi cōsuetudo.

3. AV-

3. Avgvstinvs Libro octauo confessionum, capite quinto: Cui rei ego suspirabam ligatus, non ferro alieno, sed mea ferrea uoluntate. Velle meum tenebat inimicus, & indè mihi catenam fecerat, & cõstrinxerat me. Quippe ex uoluntate peruersa, facta est libido: & dum seruitur libidini, facta est consuetudo: & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis, undè catenam appellauit, tenebat me obstrictum dura seruitus. Et post nonnulla: Frustrà condelectabar legi tuæ secundum interiorem hominem, cùm lex alia in membris meis repugnaret legi mentis meæ, & captiuum duceret in lege peccati, quæ in membris meis erat. Lex enim peccati, est uiolentia consuetudinis, qua trahitur & tenetur etiam inuitus animus, eo merito, quo in eam uolens illabitur.

Catena peccatorum.

Rom.7. Lex peccati est uiolentia cõsuetudinis.

4. Gregorivs libro uigesimoquinto Moralium, capite duodecimo: Omne peccatum quod tamen citiùs pœnitendo non tergitur, aut peccatum est & causa peccati, aut peccatum & pœna peccati: Peccatum nanq; quod pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit.

Peccatum unum trahit ad aliud.

VI

Quomodò peccata facilè deuitantur?

A. Primùm quidem, si quæ peccatis mala & pericula succedant, prouideamus: deindè, si illorum initijs prauisq; suggestionibus, quibus ad peccandum facilè solicitamur, statìm [a] occurramus atque repugnemus fortiter: postremò, si [b] virtutes peccatis contrarias exercitare nitamur, Christo in his omnibus auxiliante.

a Psal.136.b Iacobi.4.b 1.Pet.5.b
b Rom.12.a b.c Eph.4.a.e.f.g Philip.4.b

B. Monet igitur Ecclesiasticus, [c] *Post concupiscentias tuas non eas, & à uoluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.* Vndè diuinum etiam oraculum pronunciat: [d] *Nonne si benè egeris, recipies? si autem malè, statìm in foribus peccatum aderit: sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* Atque hic locum habet armatura [e] spiritualis, qua uult Paulus Christi milites aduersùs peccatum & insidias omnes diaboli esse munitos, ut peccato repugnare, in die malo resistere, & omnia tela nequissimi extinguere possint.

c Eccle.18.d
d Gen.4.a
e Eph.6.b.c Hebr.12.b

SCRIPTVRAE.

Ecclesiastici decimooctauo & Genesis quarto, ut in textu.

Psalmo centesimo trigesimosexto: Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram.

Iacobi quarto: Subditi estote Deo: resistite autem diabolo, & fugiet à uobis. Appropinquate Deo, & appropinquabit uobis.

Prioris

Prioris Petri quinto: Aduersarius uester diabolus tanquàm leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Cui resistite fortes in fide: scientes eandem passionem ei quæ in mundo est, uestræ fraternitati fieri.

Ad Romanos duodecimo: Obsecro itaque uos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Et nolite conformari huic seculo: sed reformamini in nouitate sensus uestri, ut probetis quæ sit uoluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. Dico enim per gratiam quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter uos, non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, unicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ità multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Odientes malum, adhærentes bono. Charitatem fraternitatis inuicèm diligentes. Honore inuicèm præuenientes. Solicitudine non pigri. Spiritu feruentes, Domino seruiẽtes. Spe gaudentes, In tribulatione patientes. Orationi instantes. Necessitatibus sanctorum communicantes. Hospitalitatem sectantes. Benedicite persequentibus uos: benedicite, & nolite maledicere. Gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Idipsum inuicèm sentientes. Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud uosmet ipsos. Nulli malum pro malo reddentes. Prouidentes bona non tantùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Si fieri potest, quòd ex uobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Non uosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim: Mihi uindictam, ego retribuam, dicit Dominus. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis cõgeres super caput eius. Noli uinci à malo, sed uince in bono malum. Deut. 32. Prou. 25.

Ad Ephesios quarto: Obsecro itaque uos ego uinctus in Domino, ut dignè ambuletis uocatione, qua uocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes inuicèm in charitate, soliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis. Deponite uos, secundùm pristinam conuersationem ueterem hominem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis uestræ, & induite nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est, in iustitia & sanctitate ueritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo: quoniam sumus inuicèm membra. Irascimini & nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam uestram. Nolite locum dare diabolo. Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat undè tribuat necessitatem patienti. Omnis sermo malus ex ore uestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à uobis cum omni malitia. Estote autem inuicèm benigni, misericordes, donantes inuicèm, sicut & Deus in Christo donauit uobis.

Ad Philippenses quarto: Modestia uestra nota sit omnibus hominibus. Dominus propè est. Nihil soliciti sitis: sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones uestræ innotescant apud Deum. Et pax

pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda uestra & intelligentias uestras in Christo Iesu. De cætero fratres, quæcunque sunt uera, quęcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcuuque bonæ famæ, siqua uirtus, siqua laus disciplinæ, hæc cogitate. Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & uidistis in me.

Ad Ephesios sexto: De cætero fratres, confortamini in Domino, & in potentia uirtutis eius. Induite uos armaturam Dei, ut posśitis stare aduersùs insidias diaboli: quoniam non est nobis colluctatio aduersùs carnem & sanguinem: sed aduersùs principes & potestates, aduersùs mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. Propterea accipite armaturam Dei, ut posśitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergò succincti lumbos uestros in ueritate, & induti loricam iustitiæ, & calceati pedes in præparationem Euangelij pacis. in omnibus sumentes scutū fidei, in quo posśitis omnia tela nequiśsimi ignea extinguere. & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, (quod est uerbum Dei) per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: & in ipso uigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis & pro me.

Ad Hebræos duodecimò: Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersùm semetipsum contradictionem: ut nè fatigemini, animis uestris deficientes. Nondùm enim usque ad sanguinem restitistis, aduersus peccatum repugnantes.

DE SEPTEM PECCATIS CAPITALIBVS.

I

Quæ sunt peccata præcipuè animaduertenda?

Ea nimirum quæ dicuntur Capitalia, quòd sint uelutì fontes vel capita reliquorum, & è quibus velut ex corrupta radice, pestiferi planè fructus nascuntur, & longa quasi stirpe omnis generis vitia, turpitudines, scandala, damna, corruptelæ, ac pestes humani generis descendunt, & ui magna profluunt.

II

Quot sunt peccata eiusmodi capitalia?

De his Greg. lib 31 Mora. cap. 31. & Cassianus collatione 5. Item lib 5. & seq.

Septem, quæ sic numerantur: Superbia, Auaritia, Luxuria, Inuidia, Gula, Ira, Acedia. Sed vt hæc maximo semper odio persequenda fugiendaque, sic Virtutes septem, quę pecca-

peccatis illis opponuntur, summo quidem studio & amore, si uitam animæ quærimus, sunt consectandæ. Superbiæ contraria est [a] Humilitas, Auaritiæ [b] Liberalitas, Luxuriæ [c] Castitas: cum Inuidia pugnat [d] Charitas, Gulæ opponitur [e] Abstinentia, Iræ [f] Patientia: demùm Acediæ Deuotio, [g] seu pia sedulitas, sedulaq; pietas aduersatur.

a Coloss.3.b
b 2.Cor 9 b
c Act.24.g
d 1.Cor.13.b
e Eccl.31.b.d
f Hebr.10.g
g 1. Corynt. 15.g.

SCRIPTVRAE.

Ad Colossenses tertio: Induite vos ergò sicut electi Dei, sancti & dilecti, uiscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem &c.

Posterioris ad Corynthios nono: Necessarium existimaui rogare fratres, ut perueniant ad uos, & præparent repromissam benedictionem hanc paratam esse sic quasi benedictionem, non tanquàm auaritiam. Hoc autem dico, Qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Vnusquisque prout destinauit in corde suo, non ex tristitia aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit Deus.

Actorvm uigesimoquarto: Disputante autem illo (Paulo) de iustitia & castitate &c.

Prioris ad Corynth. decimotertio: Charitas patiēs est, benigna est, &c.

Ecclesiastici trigesimoprimo: Vtere quasi homo frugi his quæ tibi apponuntur, ut non, cùm manducas multùm, odio habearis. Cessa prior causa disciplinæ: & noli nimius esse, nè fortè offendas. Et si in medio multorum sedisti, prior illis nè extendas manum tuam: nec prior poscas bibere. Quàm sufficiens est homini erudito uinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem. Ignis probat ferrum durum: sic uinum corda superborum arguet in ebrietate potatum. Aequa uita hominibus uinum in sobrietate: si bibas illud moderatè, eris sobrius. Vinum in iucunditatem creatum est, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ & cordis, uinum moderatè potatum. Sanitas est animæ & corpori sobrius potus. Vinum multùm potatum, irritationem & iram & ruinas multas facit. Amaritudo animæ, vinum multùm potatum. Ebrietatis animositas, imprudētis offensio, minorās uirtutē, & faciēs uulnera.

Ad Hebræos decimo: Patientia uobis necessaria est, ut uoluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.

Prioris ad Corynthios decimoquinto: Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote & immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quòd labor uester non est inanis in Domino.

III

Quid est superbia, & quas gignit filias?

A. Superbia [a] est inordinatus appetitus excellentiæ, siue intùs lateat in animo, siue extrinsecùs etiam sese prodat.

B. Hæc uitiorum quidem omnium mater, princeps ac [b] regina

a Vide Chrisost. hom.43. ad popu. Antioch. Bern. de grad. humil. Greg. 34. Moral. ca 17. & seq. & lib. 23. cap. 7. Prospe. ad D. metr. Isidor de summo bono. li. 2. c. 31.

b Greg.li.31 Moral. ca. 31 Prosper lib.3 de vita contemp.cap.2. c Deut. 17.c Sapient. 5.b Matth.23.c.d Prou.13.b. Gene.49.a Prou.6.c 1.Timo.5 b d Tob.4.c e Eccle.10.b f Iacobi.4 b 1.Pet.5.b g Eccle. 10.a Ibidèm.c Ibidèm.b.

gina est: quæ præcipuè infelicem hanc sobolem gignit, [c] Inobedientiam, iactantiam, hypocrisim, contentionem, pertinaciam, discordiam, curiositatem.

C. Vt autem delictum hoc maximum caueatur, Tobias in hunc modum admonet: [d] *Superbiam nunquàm in tuo sensu, aut in tuo uerbo dominari permittas. In ipsa enim* [e] *initium sumpsit omnis perditio.* Hinc Apostolica illa doctrina: [f] *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Immò si Ecclesiastico credimus, [g] *Odibilis est coram Deo & hominibus superbia. Radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus. Quid ergò superbis terra & cinis?*

SCRIPTVRAE.

Tobiae quarto: Ecclesiastici decimo: Iacobi quarto: Prioris Petri quinto, ut in textu.

Deuteronomii decimoseptimo: Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israel: cunctusq; populus audiens, timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.

Sapientiae quinto: Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquàm umbra, & tanquàm nuncius præcurrens, &c.

Matthaei vigesimotertio: Qui maior est vestrùm, erit minister vester. Qui autem se exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur. Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia comeditis domos uiduarum, orationes longas orantes. propter hoc amplius accipietis iudicium. Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intùs uerò plena sunt ossibus mortuorum & omni spurcitia. sic & uos à foris quidem paretis hominibus iusti, intùs autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.

Proverbiorum decimotertio: Inter superbos semper iurgia sunt.

Genesis quadragesimonono: Maledictus furor eorum, quia pertinax.

Proverbiorum sexto: Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius: Oculos sublimes, Linguam mendacem, Manus effundentes innoxium sanguinem, Cor machinans cogitationes pessimas, Pedes ueloces ad currendum in malum, Proferentem mendacia testem fallacem, Et eum qui seminat inter fratres discordias.

Prioris ad Timotheum quinto, reprehendens Apostolus uiduas quasdam adolescentiores: Non solùm (inquit) ociosæ, sed & uerbosæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet.

PATRES.

a A. Chrysostomus homilia quadragesimatertia ad populum Antiochenum: Quemadmodùm sæui quidem uenti, in tranquillum mare delati,

tòtum ab imo ſubruunt, ut & arena cum undis miſceatur: ſic & ambitio & turpis quæſtus animam ſubeuntes, omnia ſubuertunt. Excæcat mentis intuitum, præſertim gloriæ furor: nam pecunias quidem contemnere, uolenti ſatis eſt facile: honorem autem à multis collatum deſpicere, multi laboris indiget, magnæ ſapientiæ, angelicæ cuiuſdam animæ, ipſum cæleſtis teſtudinis uerticem tangentis. Cogita, cùm gloriam concupiſcis, quòd eam ſis aſſecutus, & diſce finem, & nihil inuenies. Cogita, quantam ea res habeat iacturam, quot & qualibus bonis priuet. Labores quidem ſuſtinebit atque pericula, fructibus autem priuabitur & certaminum præmijs. Cùm aliquid boni faciens cogites, quòd & hominibus oportet oſtendere, & ſolicitus ſis ut uideatur: cogita quòd Deus uidet, & omnem illam extinguēs concupiſcentiam, de terra recede, & ad illud cæleſte reſpicias theatrum. Homines licèt laudauerint, mox tamen accuſant uel inuident, uel carpunt: uel ſi hoc non fecerint, nihil tamen omninò laudato proſunt. Deus tamen non ità, ſed gaudet noſtra laudans merita. Dixiſti rectè, plauſusq; conſecutus es? Si adiuti quidem ſunt plaudentes, & mutati, & meliores effecti, prioribus abſtinuere malis, verè gaudendum eſt, non iam collatis laudibus, ſed bona mirabiliq; mutatione: ſi uerè laudantes quidem & tumultuantes perſeuerant, nullum autem ex plauſibus fructum reportant, dolendum magis eſt, quoniam hæc eis in iudicium cedunt & damnationem. Sed in pietate gloriam habes? Si uerè quidem ſis pius, & tibi nihil conſcius ſis mali, oportet gaudere, non quoniam uideris, ſed quoniam es. Si cùm ſis, multorum quidem gloriam concupiſcis, cogita quòd non hi nobis iudices erunt in illa die, ſed qui latentia perfectè nouit. Si uerò tibi peccatorum cōſcius, apud omnes mundus ſuſpicaris, non tantùm gaudere non oportet, uerùm & dolere, amarè gemere, diem continuè cogitantem, in quo omnia reuelantur, in quo abſcondita tenebrarum illuminantur. Honore delectaris? hunc repelle, ſciens quòd te debitorem conſtituit. Honorem tibi præbet nemo? & in hoc gaudendum eſt. Non enim cum alijs & hoc tibi Deus improperabit, quòd honore delectatus es. Hoc ſaltem lucraris, quòd maiori ſupplicio non eris obnoxius. Anima nanque cupiens honorem & glorificari, non uidebit regnum cælorū. Non meus eſt hic ſermo, ſed ſpiritus ſancti. Non uidebit, licèt uirtutem operetur: ait enim: Receperunt mercedem ſuam. Non prohibeo optare gloriam, ſed ueram uolo gloriam, quæ eſt à Deo: cuius laus eſt, inquit, non ex hominibus, ſed ex Deo. In abſcondito ſimus pij, non multo circundati faſtu, & oſtentatione, & ſimulatione. Ouis pellem abijciamus, ſed potiùs oues efficiamur. Nihil hominum gloria uilius. Dic enim mihi, ſi paruulorum uideas puerorum multitudinem, lactentium dico, nunquid ab eis gloriam concupiſces? ſic erga cunctos homines diſponaris propter gloriam. Idcircò cenodoxia dicitur. Nonne uides perſonas, quas in ſcena uerſantes induuntur, quàm ſint pulchræ quidem, quàm uerò ſplendidæ, quàm ad extremam pulchritudinis perfectionem effictæ? Potes mihi talem adſpectum in ueritate monſtrare? Nequaquàm. Quia uacuæ ſunt, & imitantur pulchritudinem. pulchritudo tamen non ſunt. Similiter & gloria inanis. Cùm nolis gloriam contemnere, dic: Par Deo ſio, ſi contempſero: & ſtatim contemnes. Non enim poteſt gloriæ ſeruus homo, non omnium ſeruus eſſe, & ipſis ſeruilior mancipijs. Sicut eſt modeſtiæ principium ieiunium, id eſt, fundamentum

Modus & ratio uanæ gloriæ cupiditatem reſtringendi.

Matth. 6.
Rom. 2.

Nibil hominum gloria uilius.

& constitutio: sic & peccati superbia: & ab ea omne peccatum inchoatur.
Omne genus peccati ex superbia nascitur. Ex superbia nascitur pauperum despectus, pecuniarũ concupiscentia, amor
principatus, multæ desiderium gloriæ. Elatus, etiam nec à maioribus, ne-
dùm ab inferioribus, contumeliam pati sustinet: qui uerò contumelia non
tolerat affici, neque malè pati sustinebit. Qui nouit quòd Dei filius se tan
Psal.50. tum humiliauit, non extollitur. Si Deus contritum diligit spiritum, econ
trà superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: nullum itaque malum
1.Petr.5. Hominẽ reddit dæmonẽ. par elationi: hominem reddit dæmonem, contumeliatorem, blasphemũ,
periurum: cædes facit & homicidia cupere. Elatus, semper in doloribus
uiuit, semper indignatur, semper mœret. Nihil est quod eius posit ex-
plere libidinem: si uel regem uiderit supplicantem & adorantem, non est
satiatus, sed magis accensus. Sicut enim auari quanto plura ceperint, tan-
to pluribus egent: itidèm & superbi, quantò maiori funguntur honore, tan
to plus concupiscunt. Iam naturæ terminos transcenderunt curiosi, & su-
perflua satagentes, quantumcunque passi fuerint, non sistunt. Igitur quo-
Superbia quomodò comprimatur. modò superbiam extinguere possumus? Si Deum agnoscamus. Nam si ex
ignorantia Dei nascitur, cùm ipsum agnouerimus, expellitur omnis inso-
lentia. Cogita gehennam, cogita multo meliores te: cogita quòd Deo pœ
nas debeas. Sed non potes ista facere, es imbecillior: cogita præsentia,
ipsam humanam naturam, quàm nihil sit homo. Cùm uideris in foro mor
tuum efferri, orphanos sequentes filios, uxorem uiduam plangentem, prę-
sentium rerum uilitatem cogita, & quòd ab umbra somnijsq; nihil diffe-
runt. Sed non uis hoc: at cogita prædiuites in bellis temerè pereuntes:
magnatum & illustrium domos considera nunc solo prostratas: considera
quantum potuerunt, & nunc nec eorum quidem memoria remanet. Per sin
gulos enim dies, si uelis, horum exempla reperies, magistratuum succes-
siones, proscriptiones diuitum. Cogita cùm dormis, quo sis dignus: non-
ne uel minima bestia te posset interimere? Multis enim a tecto frequẽter illa
ta breuis bestiola uel oculũ eruit, uel alicuius alterius pıculi causam attulit.

2 BERNARDVS in tractatu de gradibus humilitatis, hos duodecim enu-
merat superbiæ gradus: Curiositatem, Leuitatem animi, Ineptam lætitiã,
Iactantiam, Singularitatem, Arrogantiam, Præsumptionem, Defensionem
peccatorum, Simulatam confessionem, Rebellionem, Libertatem pec-
candi, Consuetudinem peccandi.

3. GREGORIVS libro trigesimoquarto Moralium, capite decimosepti-
Iob.41. mo: Notandum quòd Leuiathan iste, qui per corpoream bestiam designa
tur, sublimè uiderẽ describitur: quia uidelicet cordis superbia cùm exte-
riùs usque ad corpus extenditur, prius per oculos indicatur. Ipsi quippe
per fastum tumoris inflati, quasi ex sublimi respiciunt, & quo se deprimunt,
altiùs extollunt. Nisi enim superbia per oculos quasi per quasdam se fene-
Psal.17. stras ostenderet, nequaquàm Deo Psalmista dixisset: Populum humilem
saluum facies, & oculos superborum humiliabis. Et paulò pòst: ut Leuia
than iste in cunctis quæ superiùs dicta sunt, caderet: sola se superbia percu-
lit. Neque enim per tot illos uitiorum ramos arescere, nisi per hanc priùs
Eccle.10. in radice putruisset. Scriptum est nanque: Omnis peccati initium super-
bia. Per hanc enim ipse succubuit, per hanc se sequentem hominem stra-
uit. Et post pauca: Sicut enim inferiùs radix tegitur, sed ab illa rami ex-
Vitiorum radix superbia. trinsecùs expanduntur: ità se superbia extrinsecùs celat, sed ab illa protinùs
aperta

aperta uitia pullulant. Nulla quippe mala ad publicum prodirent, nisi hæc mentem in occulto stringere. Hæc est quæ Leuiathan istius sensum feruescere sicut ollam facit. Vndè & humanas mentes in quodam feruore insaniæ concutit, sed per aperta opera qualiter concussi animam euertat, ostendit. Intùs nanque priùs ebullit in elatione, quod foris postmodùm spumat in opere. Et capite decimooctauo: Alia uitia eas solummodò uirtutes impetunt, quibus ipsa destruuntur: ut uidelicet ira patientiam, gastrimargia abstinentiam, libido continentiam expugnet. Superbia autem quam uitiorum radicem diximus, nequaquàm unius uirtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra se erigit, & quasi generalis ac pestifer morbus corpus omne corrumpit. Et paulò pòst: Quisquis uerò eius in se tyrannidem captiuam mente susceperit, hoc primum damnum patitur, quòd clauso cordis oculo, iudicij æquitatem perdit. Nam cuncta quæ ab alijs benè geruntur, displicent: & sola ei quæ ipse uel prauè egerit, placent. Semper aliena opera despicit, semper miratur quæ ipse facit. Item capite uigesimo: Cunctis superba apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, rancor in responsione. Horum mens semper est ad irrogandas contumelias ualida, ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad lacessendos uerò aliòs importuna: ad ea quę facere & debet & prę ualet, ignaua: ad ea autem quæ facere nec debet, nec præualet, parata. Hæc in eo quod spontè non appetit, nulla exhortatione flectitur: ad hoc autē, quod latenter desiderat, quærit ut cogatur: quia dum metuit ex desiderio suo uilescere, optat uim in ipsa sua uoluntate tolerare. Capite uigesimosecundo: Ad hoc unigenitus Dei filius formam infirmitatis nostræ suscepit, ad hoc inuisibilis non solùm uisibilis, sed etiam despectus apparuit, ad hoc contumeliarum ludibria, irrisionum opprobria, passionumq; tormenta tolerauit, ut superbum non esse hominem doceret humilis Devs. Capite uigesimotertio: Quia igitur redemptor noster corda regit humilium, & Leuiathan iste rex dicitur superborum, apertè cognoscimus quòd euidentissimum reproborum signum, superbia est: at contrà, humilitas, electorum. Cùm ergo quam quisque habeat, cognoscitur: sub quo rege militet, inuenitur.

Superbia om- bus uirtutib. aduersatur.

Iudicij æqui tatem peruer tit.

Externi mo- res & gestus superborum.

Iob.41.

Euidentissi- mum repro- borū signum est superbia.

4 Idem libro uigesimotertio Moralium, capite septimo: Quatuor sunt species, quibus omnis tumor arrogantium demonstratur, cùm bonum aut à semetipsis habere se æstimant, aut si sibi datum desupèr credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant: aut certè cùm iactant se habere quod non habent, aut despectis cæteris singulariter uideri appetunt habere quod habent. A semetipso enim bonum se habere iactabat, cui per Apostolum dicitur: Quid autem habes quod nō accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Rursùm, nè dari nobis bonum gratiæ pro nostris præcedentibus meritis crederemus, idem Apostolus admonet, dicens: Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex uobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ut nè quis glorietur. Qui etiā de semetipso ait: Qui priùs fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam consecutus sum. Quibus uerbis apertè declarat, quòd gratia non pro meritis tribuatur, dum ex seipso docuit, & quid de malitia meruit, & quid de beneuo-

Species sup- biæ quatuor.

Prima. 1.Cor.4.

Secunda.

Ephes.2.

1.Tim.1.

Tertia. Hierem. 48.

lentia accepit. Rursùm nonnulli iactant se habere, quod non habent, sicut diuina uoce per prophetam de Moab dicitur: Superbiā eius & arrogantiam eius ego noui, & quòd non sit iuxta eum uirtus eius. Et sicut Angelo Ecclesiæ Laodiceæ dicitur: Quia dicis quòd diues sum & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cęcus, & nudus.

Apoc. 3.

Quarta.

Rursùm nonnulli, despectis cæteris, uideri appetunt singulariter bonum habere quod habent. Vndè & Pharisæus idcircò de templo absq; iustificatione descendit: quia bonorum operū meritum sibi quasi singulariter tribuens oranti publicano se prætulit. Sancti quoquè Apostoli ab hoc elationis uitio reuocantur, qui de prædicatione redeuntes, cùm elati dicerent: Domine in nomine tuo etiam dæmonia nobis subiecta sunt: nè de hac miraculorum singularitate gauderent, illicò eis respondit Dominus, dicens: Videbam Satanam uelut fulgur de cælo cadentem. Ipse quippe singulariter elatus dixerat: Super astra cęli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis similis ero Altissimo. Et mirè Dominus ut in discipulorum cordibus elationem premeret, mox iudicium ruinæ retulit, quod ipse magister elationis accepit: ut in authore superbiæ discerent, quid de elationis uitio formidarent. In hac itaq; arrogantiæ quarta specie crebrò humanus animus labitur: ut id quod habet, habere se singulariter glorietur. In qua tamen similitudini diabolicæ uiciniùs appropinquat: quia quisquis bonum se habere singulariter gaudet, quisquis uideri sublimior cæteris quærit illum uidelicet imitatur, qui despecto bono societatis angelorū, sedem suā ad Aquilonē ponens, & Altissimi similitudinem superbè appetens, per iniquum desiderium quasi ad quoddā culmē conatus est singularitatis erūpere.

Lucæ. 18.

Lucæ 10.

Esaiæ 14.

Superbiæ quarta species hominē diabolo similem facit.

Omnis boni author Deus agnoscēdus.

5 Propser Regiensis Episcopus in epistola ad uirginem Demetriadem: Si quis est, qui aliqua se habere existimat bona, quorum non Deus largitor sit, sed ipse sibi author existat: manifestum est, hunc non Dei spiritum habere, sed mundi, & de illa secularis sapientiæ tumere doctrina, de qua dicit Dominus: Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudētium reprobabo. Inter omnes lapsus hominum, inter omnia commissa peccantium, nulla est grauior quàm superborum ruina, maximè cùm ipsa elatio in Dei tendit iniuriam. Nam aliter inflantur, qui cupiditate extollentiæ singularis omnibus appetunt anteferri: aliter uerò intumescunt, qui Dei auxilium refutantes, quæ fieri sine ipsius opere non possunt, ex sua perfici uirtute contendunt, & spem suam à Domino auferunt, atq; ad se transferunt, ut adimpleatur in eis quod scriptum est: Maledictus homo, qui spem habet in homine, & firmat carnem brachij sui, & à Domino discedit cor eius. Hæc superbia à diabolo sumpsit exordium: qui quoniam sua quam à creatore acceperat, potentia & dignitate sibi placuit, seq; authoris sui gloriæ comparauit, cum ijs angelis, quos in consensu impietatis suæ traxerat, à cælesti sublimitate deiectus est. Et ideò primis hominibus nocere potuit: quia illis malè credulis per mendacia uenenata persuasit, ut meliores se futuros putarent, si in libertate sui arbitrij prosilirent, quàm si in legis datæ custodia permanerent. Siue itaq; in lapsu diaboli, siue in præuaricatione hominis, initium peccati superbia est: quæ congruenter & auaritia nominatur, quia utraq; appellatio eum significat appetitum, qui & suam mensuram concupiscat excedere, & non dignetur diues esse nisi proprijs: tanquàm hēat hoc simile Deo, ut bonorū suorum ipse sibi fons, ipse sibi sit copia. Et paulò pòst: Quia inter uitia aut nul-

1. Cor. 1. Isa. 29. & 33. iuxta LXX.

Nulla grauior quàm superborū ruina.

Hierem. 17.

Esaia 14.

Genes. 3.

Supbia uirtutibus & ijs q̃ uirtute pœri sunt maximè insidiatur.

la est, aut rara iactantia, & facilè spernitur qui de opprobrio gloriatur: malũ superbiæ maximè virtutib. est cauendũ, quia nullis opportuniùs insidiatur, quã quib. laus iusta debetur. Multi enim seruientes Deo, & in lege eius die ac nocte meditantes, crucifixerunt carnem suam cum desiderijs & concupiscentijs, omniumq; illecebrarum incentiua domuerunt, non dãnis uicti, nõ ꝑsecutionib. fracti, non prosperitatib. deprauati, mundũ istũ nec dilexere obsequentẽ, nec timuere terrentem. Tantam itaq; firmitatem, & tã sublime propositum qua impugnatione diabolus posset adoriri nisi ut quibus non poterat persuadere uitiorum amorem, immitteret laudis cupiditatem: & indè nouissimè instrueretur tentatio, undè nocuit prima deceptio? Nõ itaq; desidiosis & tepidis, neq; inertibus & incultis, sed magis quibusdam animis sedulis & bonorũ actuum probitate luculentis, per gloriam irrepsit humanam: & quos impulsione non mouit, elatione deiecit. Quanto enim clariores erant meritis, tãto eos aptiores suis inuenit insidijs. Sed solicitudo nos Apostoli contra hoc periculum monet, dicens: Cum timore & tremore uestram salutem operamini. Deus est.n. qui operatur in uobis & uelle & operari pro bona uoluntate. Quanto ergò excellentiùs in mandatis Dei quiq; proficiunt, tanto maiores habent causas formidinis & tremoris: nè de ipsis probitatis augmentis mens sibi conscia, & laudis auida, in superbiæ rapiatˀ excessus, & fiat immunda uanitate, dum sibi uidetur clara uirtute. Si ergo omnia quæ ad uitam & pietatem pertinent, Deus nobis diuina sua uirtute donauit: nihil magis fugiendum est, quàm appetitus huius concupiscentiæ: quæ uirtutem negat diuini operis, amore propriæ dignitatis. Et cùm aliæ cupiditates ea tantùm bona, quibus aduersantur, imminuant: hæc dum omnia ad se trahit, simul uniuersa corrumpit. Cùm itaque totius superbiæ generale nomen odiosum sit, siue illa de honore suo, seu de nobilitate, uel de immodicis opibus intumescat: hæc pars ipsius omnibus tentationib. nocentior inuenitur, quæ uidetur ijs, quas perditas cupit, amica esse uirtutibus. Sed quia sublimiora quæq; grauiùs corruũt, gaudet princeps superbiæ, eos quos potuerit sua impulsione prosternere, ad celsiora creuisse. Et post pauca: Inflatio & ambitio, & propriorum bonorum superba defensio, possunt destruere eleemosynas, possunt euacuare martyria. & si magnas opes amore quis humanæ laudis effundat, & sæua supplicia non ea fortitudine quam Deus tribuit, sed ea quam de se præsumpsit, excipiat.

Philip. 2.

Superbia oĩa bona corrũpit.

6 Isidorvs libro secũdo de summo bono, capite trigesimooctauo: Omnis peccans, superbus est, eò quòd faciendo uitia, contemptui habeat diuina præcepta. Recte ergò initium omnis peccati, superbia: quia nisi præcesserit mandatorum Dei inobedientia, transgressionis non sequitur culpa. Omnis superbia tanto in imo iacet, quanto in altum se erigit: tantoque profundiùs labitur, quanto excelsiùs eleuatur. Qui enim per propriam attollitur superbiã, per Dei iustitiam inclinatur. Qui inflantur superbia, uento pascuntur. vndè & Propheta: Omnes, inquit, pastores tuos pascet uentus, hoc est, superbus spiritus. Qui de suis uirtutibus superbiunt, ex ipsis iudicandi sunt operibus, quibus pro uirtutibus utuntur: quia rem bonam non bona uoluntate faciunt. Nam reuerà sine humilitate uirtus quælibet & sine charitate, in uitio deputatur. Ipsa est enim in peccato prima, ipsa in cõflictu postrema. Superbia sicut origo est omniũ criminũ, ità ruina cunctarũ uirtutum. Hæc enim prima aut in exordio mentem per peccatum prosternit,

Omnis peccans superbus est.

Eccli. 10.

Hieron. 22.

Ruina ẽ omnium uirtutum, superbia.

aut nouissimè de uirtutibus eijcit. Inde & omnium peccatorum est maxima, quia tam per uirtutes, quàm per uitia humanam mentem exterminat. Ibì cadit superbia, ubì & nascitur, ut non sit superbis aliud culpa, aliud poena, sed ipsa culpa sit illis & poena. De superbia nascitur arrogantia, non de arrogantia nascitur superbia. Nam nisì præcesserit occulta elatio mentis, non sequitur aperta iactantia laudis. Ità ergò in culpa præponitur superbia arrogantiæ, sicut præfertur ex origine. Vtilius est arroganti in quocunque uitio labi, & humilem, post casum, DEO fieri, quàm per elationem superbire, grauioremq; ruinam & damnationé per superbiam sumere.

Vitiorũ regina superbia.

1 B. GREGORIVS libro trigesimoprimo Moralium, capite trigesimoprimo: Ipsa uitiorum regina superbia cùm deuictũ plenè cor ceperit, mox illud septem principalibus uitijs, quasi quibusdam suis ducibus deuastandum tradit. Quos uidelicet duces exercitus sequitur: quia ex eis proculdubiò importunæ uitiorum multitudines oriuntur. Quod meliùs ostendimus, si ipsos duces atque exercitum specialiter, ut possumus, enumerando proferamus. Radix quippe cuncti mali, superbia est: de qua, scriptura attestante, dicitur: Initium omnis peccati est superbia. Primæ autem eius soboles, septem nimirùm principalia uitia, de hac uirulenta radice proferuntur: scilicet, inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria. Nam quia his superbiæ uitijs nos captos doluit, idcircò redemptor noster ad spiritale liberationis prælium, spiritu septiformis gratiæ plenus uenit. Sed habent contra nos hæc singula exercitum suum. Nam de inani gloria, inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentiones, pertinaciæ, discordiæ & nouitatum præsumptiones oriuntur. De inuidia odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio autem in prosperis nascitur. De ira rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blasphemię proferuntur. De tristitia malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa pcepta, uagatio mentis erga illicita nascitur. De auaritia proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, uiolentiæ, & contra misericordiam obdurationes cordis oriuntur. De uentris ingluuie inepta lætitia, scurrilitas, immũditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligẽtiam propagantur. De luxuria cæcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio, amor sui, odium DEI, affectus præsentis seculi, horror autem uel desperatio futuri generantur. Quia ergò septem principalia uitia tantam de se uitiorum multitudinem proferunt, cùm ad cor ueniunt, quasi subsequentis exercitus cateruas trahunt. Ex quibus uidelicet septem, quinque spiritalia, duoq; carnalia sunt. Sed unumquodq; eorum tanta sibi cognatione iungitur, vt non nisì unum de altero proferatur. Prima nanque superbiæ soboles, inanis est gloria, quæ dum oppressam mentem corruperit, mox inuidiam gignit: quia nimirùm dum uani nominis potentiam appetit, nè quis hanc alius adipisci ualeat, tabescit. Inuidia quoquè iram generat, quia quantò interno liuoris uulnere animus sauciatur, tantò etiam mansuetudo tranquillitatis amittitur: & quia quasi dolens membrum tangitur idcircò oppositæ actionis manus uelut grauiùs pressa sentitur. Ex ira quoquè tristitia oritur: quia turbata mens quo se inordinatè concutit, eo addicendo confundit: & cùm dulcedinem tranquillitatis amiserit, nihil hanc nisì ex perturbatione subsequens mœror pascit. Tristitia quoquè ad auaritiam deriuatur: quia dum confusum cor, bonum lætitiæ in semetipso intùs amiserit, undè

Radix cuncti mali supbia. Ecli. 10.

Oĩa capitalia uitia oriũtur ex superbia.

Filiæ inanis gloriæ siue superbię specia tim acceptę.

Filiæ inuidiæ.

Iræ filiæ.

Acediæ filiæ.

Auaritiæ filiæ.

Gulæ filiæ.

Luxuriæ filię

Inter capitalia uitia quædam sunt carnalia, quædã spiritalia.

Quo ordine ex se mutuò generentur.

consolari

consolari debeat, foris quærit: & tantò magis exteriora bona adipisci desiderat, quantò gaudium non habet, ad quod intrinsecùs recurrat. Post hęc uerò duo carnalia uitia, id est, uentris ingluuies & luxuria, supersunt. Sed cunctis liquet quòd de uentris ingluuie luxuria nascitur.

2. PROSPER libro tertio de uita contemplatiua, capite secundo: Scriptura diuina immobilem sententiam protulit, dicens: Initium, inquit, omnis peccati superbia. Quid potest apertiùs, quid probabilius dici? Initium, inquit, non alicuius, sed omnis peccati, superbia: ut euidenter ostenderet, quòd ipsa sit peccatorum omnium causa: quoniam non solum peccatum est ipsa, sed etiam nullum peccatum fieri potuit, potest, aut poterit sine ipsa. Siquidem nihil aliud omne peccatum, nisi DEI contemptus est, quo eius præcepta calcantur. Quem contemptum Dei nulla res alia persuadet hominibus, nisi superbia, quæ etiam in ipso diabolo, ut diabolus ex angelo fieret, æternæ perditionis extitit causa. Denique & ipse sciens se per superbiam de cælestibus corruisse, & in hunc caliginosi aeris carcerem trusum, homini subuertendo, quem Deus fecerat sine ullo peccato, uitium persuasit serpentina calliditate superbiæ: certus, quòd recepta superbia, quæ est malorum omnium causa, facilè iam peccata omnia, quæ non nisi superbo concipiuntur animo, perpetraret. Hinc est, quòd idem primus homo superbi spiritus elatione corruptus, omnem posteritatem suam, quæ in illo radicaliter fuit, necessitati corruptionis ac mortalitatis addixit: ut corruptibilis & mortalis effectus, corruptibiles mortalesq; generaret, atque ità quod in illo egerat punienda superbia, in omnibus ex illo natis peccati fieret pœna. Et propterea non eo modo iam possumus peccato resistere, sicut ille potuit.

Eccles. 10.
Superbia, omnium peccatorum causa.
Esaiæ. 14.
Lucæ. 10.
Genes. 3.

3. AVGVSTINVS epistola quinquagesimasexta ad Dioscorum: Nisi humilitas omnia, quæcunque benè facimus, & præcesserit, & comitetur, & consecuta fuerit, & proposita quam intueamur, & apposita cui adhæreamus, & imposita qua reprimamur, iam nobis de aliquo bono facto gaudentibus, totum extorquet de manu superbia: uitia quippe cætera in peccatis, superbia uerò etiam in rectè factis timenda est, nè illa quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur.

Humilitas quàm necessaria sit.

4. BERNARDVS sermone tertio ex paruis sermonibus: Est superbia cordis, superbia oris, superbia operis, superbia habitus. Superbia cordis est, quandò homo in oculis suis magnus est. Contra quam sapiens orat, dicēs: Extollentiam oculorum meorum nè dederis mihi. Et alibì: Væ qui sapientes estis in oculis uestris. Superbia oris uel linguæ, quæ & iactantia dicitur, est quandò homo non solùm magna de se sentit, sed etiam loquitur. Vndè Psalmista: Disperdat Dominus uniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam. Superbia operis est, quandò homo exteriori quadam superbia, ut magnus appareat, agit. De qua idem Psalmista ait: Non habitabit in medio domus meę qui facit superbiam. Superbia habitus est, quandò homo ut gloriosus uideatur, pretiosis se ornat uestibus. Vndè Paulus: Non in ueste preciosa. Et Dominus: Qui mollibus uestiuntur, in domibus regum sunt, ubi superbia abundat. Sunt autem quinque, quæ ad remedium tam mortiferæ pestis, à Domino rationali animæ sunt posita, locus, corpus, tentatio diaboli, prædicatio Christi, & eius conuersatio. Locus, quia exilium: corpus, quia onerosum: tentatio, quia inquietat: Christi prædicatio,

Quadruplex superbia.
Eccles. 23.
Esaiæ. 5.
Oris
Psal. 11.
Operis
Psal. 100.
Superbia habitus.
1. Timoth. 2.
Matth. 11.
Quinque remedia contra superbiam.

quia ædificat: & eius conuersatio, quia informat. His quasi quinque sensibus Deus humilitatem operatur in anima. Sicut enim anima uita est corporis, ità Deus uita est animæ: & sicut corpus mortuum est, quod per quinque sensus ab anima non uegetatur, ità anima mortua est, quæ per hæc à Domino non humiliatur.

Pulchra simi litudo.

5. Idem sermone quarto de aduentu Domini: Vtile est abscondere magis quàm ostentare, si quid habemus boni, sicut & mendici cùm eleemosynam petunt, non pretiosas uestes ostendunt, sed seminuda membra aut vlcera, si habuerint, ut citiùs ad misericordiam uidentis animus inclinetur. Quam regulam Publicanus ille seruauit multò meliùs Pharisæo: & ideò descendit iustificatus ab illo, id est, præ illo. Et post pauca: Propter quod & dicebat; Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Considera sanè in his uerbis, quoniam humilitas duplex est: altera cognitionis, altera affectionis, quæ hic dicitur cordis. Priore cognoscimus quòd nihil sumus: & hanc discimus à nobisipsis & ab infirmitate propria: posteriore calcamus gloriam mundi: & hanc ab illo discimus, qui exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens: qui etiam quæsitus in regnum, fugit: quæsitus ad tanta opprobria & ignominiosum suppliciũ crucis, spontè obtulit semetipsum.

Matth. 21. Duplex humilitas. Philip. 2. Ioã. 6. & 18.

IIII

Quid est Auaritia, & quarum filiarum mater?

A Auaritia [a] est habendi appetitus inordinatus. Auarus enim rectè iudicatur, non solùm qui rapit, sed etiam qui cõcupiscit aliena, uel cupidè seruat sua.

B Filiæ [b] sunt huius pessimæ matris, Proditio, fraus, fallacia, periurium, inquietudo, violentia, immisericordia, seu inhumanitas & cordis durities.

C Damnat hoc uitium Apostolus, [c] vt idolorum seruitutem dixerit: ac prætereà ità scribit: [d] *Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum Diaboli, & desideria multa & inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.* Et alibì scriptum habemus: [e] *Auaro nihil est scelestius.* Item. *Nihil est iniquius, quàm amare pecuniam. Hic enim & animam suam uenalem habet.* Et Christvs ipse testatur: [f] *Non potestis Deo seruire & mammonæ.* Et iterùm: *Nolite soliciti esse in crastinum.* Quod Paulus etiam explicatiùs reddens, ità monet: [g] *Sint mores sine auaritia, contenti præsentibus. Ipse enim dixit, Non te deseram neque derelinquam: ità ut confidenter dicamus, Dominus mihi adiutor.* [h] *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.*

a Cõsule Basil. in ditescentes & auaros hom. 6. & 7. Prosper li. 2. de vita cõtẽp. c. 15. & 16. Isido. de summo bono lib. 2. c. 41. Aug. l. 3. de libero arbit. c. 17. & serm. 196. de temp. Amb. in l. de Nabuthe Iezraelita. b Greg. li. 31 Moral. ca. 31. 2. Timo. 3. a 1. Corint. 6. b Eccle. 14. d Zach. 8. c Matth. 6. d Prou. 22. d. 21. d. c Coloss. 3. a Ephes. 5. b d 1. Tim. 6. b Esa. 5. b. Mar. 10. d Iaco. 5. a. Ecc. 31. a Abacuc. 2. b Psal. 48. c d b e Eccl. 10 b Ibidèm. f Matth. 6. c Ibidèm. d g Hebr. 13. a Luc. 12. b Iosu. 2. Psal. 117 a h 1. Tim. 6. b

SCRIPTVRAE.

Prioris ad Timotheum sexto: Ecclesiastici decimo: Matthæi sexto:

Ad Hebræos decimotertio, ut in textu.

Posterioris ad Timotheum tertio: Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & uoluptatum amatores magis quã Dei, habentes quidem speciem pietatis, uirtutem autem eius abnegantes; Et hos deuita.

Prioris ad Corynthios sexto; Vos iniuriam facitis & fraudatis, & hoc fratribus. An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare. Neque fornicarij, neque idolis seruientes, &c. neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.

Ecclesiastici vndecimo; Non omnem hominem inducas in domũ tuam; multæ enim sunt insidiæ dolosi. Bona in mala conuertens insidiatur, & in electis imponet maculam. A scintilla enim una augetur ignis, & ab uno doloso augetur sanguis; homo uerò peccator, sanguini insidiatur.

Zachariae octauo; Vnusquisque malum contra amicum suum nè cogitetis in cordibus uestris; & iuramentum mendax nè diligatis; omnia enim hæc sunt quæ odi, dicit Dominus.

Matthaei sexto; Non potestis Deo seruire & Mammonæ. Ideò dico uobis, nè soliciti sitis animæ uestræ quid manducetis, neque corpori uestro quid induamini. Nonne anima plus est quàm esca? & corpus plus quàm uestimentum? Respicite uolatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea; & pater uester cælestis pascit illa. Nonne uos magis plures estis illis? Quis autem uestrum cogitans, potest adijcere ad staturam suam cubitum unum? Et de uestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri, &c. Nolite ergò soliciti esse, dicentes; Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo cooperiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater uester, quia his omnibus indigetis. Quærite ergò primùm regnum Dei & iustitiam eius; & hæc omnia adijcientur uobis. Nolite ergò soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibijpsi; sufficit diei malitia sua.

Proverbiorvm vigesimosecundo; Nõ facies violentiam pauperi, quia pauper est; neque conteras egenum in porta, quia iudicabit Dominus causam eius, & configet eos, qui confixerunt animam eius.

Et capite vigesimoprimo; Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & nõ exaudietur. Ibidèm; Qui congregat thesauros lingua mendacij, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.

Ad Colossenses tertio; Mortificate membra uestra quæ sunt super terram, fornicationem, &c. concupiscentiam malam & auaritiam, quæ est simulacrorum seruitus, propter quæ uenit ira Dei super filios incredulitatis.

Ad Ephesios quinto; Hoc scitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Propter hæc enim uenit ira Dei in filios diffidentiæ.

Esaiae quinto; Væ qui cõiungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vsque ad terminum loci; nunquid habitabitis uos soli in medio terræ? In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum, &c.

Marci decimo; Filioli, quàm difficile est, confidentes in pecunijs, in

regnum Dei introire. Facilius est, camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum Dei.

Abacvc secundo: Væ ei qui multiplicat non sua. Vsquequò & aggrauat contra se densum lutũ? Væ qui cõgregat auaritiã malam domui suę, &c.

Iacobi quinto: Agite nunc diuites, plorate, ululantes in miserijs uestris quæ aduenient uobis. Diuitiæ uestrę putrefactæ sunt, & uestimenta uestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum uestrum æruginauit: & ærugo eorum in testimonium uobis erit, & manducabit carnes uestras sicut ignis. Thesaurizastis uobis iram in nouissimis diebus.

Ecclesiastici trigesimoprimo: Qui aurum diligit, non iustificabitur. Beatus diues qui inuentus est sine macula, & qui post aurum nõ abijt, nec sperauit in pecunia & thesauris. Quis est hic, & laudabimus illum? fecit enim mirabilia in uita sua. Quis probatus est in illo, & perfectus inuẽtus est, & erit illi gloria æterna? qui potuit transgredi, & non est transgressus: ideò stabilita sunt bona illius in Domino, & eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum.

Barvch tertio: Vbi sunt principes gentium qui argentum thesaurizãt & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum? Exterminati sunt, & ad inferos descenderũt, & alij loco eorũ exurrexerunt.

Psalmo quadragesimooctauo: Nè timueris cum diues factus fuerit homo, & cùm multiplicata fuerit gloria domus eius. Quoniam cùm interierit, nõ sumet omnia: neque descendet cum eo gloria eius. Quia anima eius in uita ipsius benedicetur: confitebitur tibi cùm benefeceris ei. Introibit usque in progenies patrum suorum: & usque in æternum non uidebit lumen. Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Ibidèm: Et relinquent alienis diuitias suas, & sepulcra eorum domus illorum in æternum.

Lvcae duodecimo: Videte & cauete ab omni auaritia: quia nõ in abundantia cuiusquam uita eius est, ex his quæ possidet. Dixit autem similitudinem ad illos dicens: Hominis cuiusdam diuitis uberes fructus ager attulit: & cogitabat intrà se, dicens: Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos? Et dixit, Hoc faciam: Destruam horrea mea, & maiora faciam: & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea, & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parasti, cuius erunt? Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum diues.

PATRES.

Lucæ. 12. Totam hanc homiliã Basilij D. Ambrosius etiã trãstulit: estq; inter sermones eius octogesimus primus. Stulti nomine quinam appellentur.

A Basilivs homilia in dictum illud Euangelij, Destruam horrea mea, & maiora ædificabo: quæ est sexta inter homilias Basilij uariorum argumẽtorum: Exemplum accusati diuitis tibi ubique occurrat: qui quidem præsentia custodiens, & de futurorum spe anxiè solicitus, & incertus num esset uicturus crastinò, hodiè peccando diem anteuertit crastinum. Nondùm collegit fructus, & iam auaritiæ iudicium & condemnationem accepit. Quandò terrena sapis, & Deum habes uentrem, totus quoquè caro effectus, vitiosis affectibus obsequeris, audi te dignam appellationem, quam tibi nullus

nullus hominum, sed ipse Dominus indidit: Stulte, hac nocte animam tuam abs te repetent: quæ autem parasti, cuius erunt? Habe, si uis, apothecas uentres pauperum, thesauriza tibi thesauros in cælo. Quæ illic reconduntur, ea neutiquam depascũtur tineæ, nulla depopulatur caries aut erodit, nulli suppilant prædones. Dixeris: Atqui tum in indigos dispartiar, quum horrea secunda compleuero. Longa tibi uitæ tempora præfixisti: vide nè te illud tempus quod certo ac præstituto termino accelerare solet, fortè corripiat. Et profectò uitam sibi hoc modo confidentiùs polliceri, non bonitatis, sed malitiæ est indicium. Vitam nanque tibi polliceris, non ut posthàc sis liberalior, aut tribuas: sed vt instantem mendicum à te propulses. Esuriens fame absumitur, nudus frigore rigescit. Qui repetit debitum, vinculis obtorto collo adstringitur: & tu eleemosynam in crastinum differs? Audi Salomonem. Nè dicas, regressus reuertere, & cràs dabo. Ignoras enim quid sequens pariet dies. Quantam te Deo beneficentissimo gratiam habere, quàm hilarem esse te simul & in inopes munificum atque liberalem oportebat, quòd non ipse pro foribus alienis cogeris obstreperus esse & querulus, sed tuas alij occupant? Nunc autem tristis es & difficilis. Vnam tantùm nosti uocem: Non habeo, non dabo: nam & pauper ego quoquè sum. Pauper es profectò, pauper & omnium egens bonorum. Pauper, inquam, charitate pauper, benignitate in indigos pauper, fide erga Deum pauper, pauper æterna spe. Dixeris: Cui facio iniuriam, si mea retineo, conseruoq́; ? Quæ illa, dic mihi, tua? Vndè accepta hæc ad traducendam præsentem hanc uitam inuexisti? Perindè enim facis, ac si quis in theatro locum spectandi mox ut anteuertit alijs, arripere cæteros abarceat ingressu, suo unius vsui adiudicans, quod ad omnium communem usum proponitur. Tales & diuites existunt. Communia nanque quum priores obtinuerint, propria faciunt occupando. Nonne nudus ex vtero matris excidisti? nudusq́; rursùs reuerteris ad humũ? Hæc tibi præsentia bona vndè? Si à casu dixeris, impius es, eum non agnoscens qui te condidit, neque ei, qui dedit, rependens gratiã. Quòd si ex Deo te illa habere fateris, dic mihi quamobrem hæc sortitus es? Non enim iniustus est Deus, qui ea quæ sunt ad uictum, inæqualiter nobis diuiserit. Cur tu diues es, ille pauper? Profectò non ob aliam causam, nisi vt tu benignitatis ac fidelis administrationis mercedem accipias, ille uerò patientiæ maximis præmijs honoretur. Tu uerò insanabilis auaritiæ lacertis omnia circumplexus, & tot homines illis priuans, neminem te lædere putas. Quis, quæso, est auarus? Ille, qui eo quod satis esse debet, non est contentus. Quis uerò peculator? Ille qui ad se unum transfert, quæ singulorum sint. Tu ergò non auarus? Non tu peculator, cùm ea quæ ad dispensandum, distribuendumque receperis, tibi propria facis? Esurientium est panis, quem tu retines: nudi est uestis quam in arca custodis: discalceati calceus, qui apud te marcescit: egentis argentum, quod tu terræ infossum possides. Quarè tot iniurius es hominibus, quot poteras opem conferre. O quanto dignum precio tibi censebitur die iudicij uerbum illud, Venite benedicti patris mei, possidete regnum vobis paratum a constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere. Quanta rursùs trepidatio ac sudor, quantæ ob oculos tenebræ se tibi circunfundent, condemnationem audienti? Ite maledicti in tenebras exteriores, paratas diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare, &c. Non ibi rapax accusatur, sed qui substantiam

Matth. 6.

Eleemosyna nõ differenda in crastinum. Prou. 3.

auarorũ uox, Nõ habeo, nõ dabo.

Cur hic diues, ille pauper.

Diuitũ bona, sunt pauperũ: intellige, quantũ ad usum, non aũt quantum, ad ꝓprietatẽ, ut ait S. Thom. 22. q. 32. art. 5.

Ibidem.

ſtantiam non communicauerit, condemnatur.

2. IDEM in homilia in diuites auaros, quæ eſt ſeptima inter homilias uariorum argumentorum: Incertum eſt, inquis, quid futurum ſit: neceſsitati, quæ nos quandoquè vrgere poſſet, prouidendum eſt. At longè incertior defoſsi theſauri vſus: nec tamen pœna incerta, quæ tuorum morum manet inhumanitatem. Vidi ego multos ieiunantes, orantes, præteritorum pœnitentia ſuſpirantes, omnem deniquè ſine ſumptu pietatem oſtendentes, egentibus ve ò ne obolum quidem præbentes. Quid his cætera virtutum diligentia prod ſt? Non propterea regnum Dei conſequentur: Idcircò inquit Dominus: Difficilius eſt di uitem intrare in regnum cælorum, quā camelum per foramen acus. Quid miſer iudici reſpondebis? Parietes ueſtis, homines non ueſtis? Equos phaleris ornas, fratrem tuum laceris amictum pannis, aſpernaris? frumentum retinendo perdis, eſurientes non reſpicis? Aurum in terrā condis, & op reſſum non curas? Quanquàm ad tuas ueniunt fores, miſeram rogando vocem emittentes, tu tamen negas, affirmans rogantibus cunctis non poſſe ſufficere. Et cùm lingua deieres, manu periurus efficeris. Licèt enim illa taceat, mendacium tamen tuum deprædicat, annulo quem in digito habes conſpi ua & illuſtris. Annulus inquam tuus, quantum æris alieni poſſit ex luere? Vna tantùm tuarum ueſtium arcula, totum populum frigore rigentem amicire poſſet. Verùm ſuſtines inexoratus abs te pauperem reijcere, nec metuis iudicis minas, ac ea quæ ſe ille pollicitus eſt hominibus redditurum. Non te miſeret? miſericordiam non inuenies. Non aperuiſti domū tuam? à regno Dei excluderis. Non dediſti panem? non vitam recipies æternam. Sed & pauperem teipſum dicis. Et ego tecum ſentio. Pauper profectò eſt, qui multis indiget. Pauperes, inquam, inſatiabiles concupiſcentia reddit. Decem talentis totidèm addere contendis, deindè viginti coactis, etiam totidèm. Nec ſolùm creſcendo non expletur, ſed ardentior redditur appetitus. Ex quo anima curis continuò premitur, dum alios ſuperare contendunt. Oportebat illos gaudere & gratos eſſe, quòd tam multis ſint opulentiores: illi verò mœrent ac lugent, quòd ab uno & altero opulentioribus uincuntur. Vbi ditiorem aliquem adæquarunt, mox & alterum à quo ſuperantur, adæquare ſtudent: & vbi iſtum quoque tranſierunt, erga alium ultrà adæquandum rapiuntur. Tu te ſpontè inſatiabilem animo reddens, multis damnum facis. Quandò miſer iam partis uteris? Quandò frueris, aut à curis habendi ceſſabis? Væh qui domui uicinam domum, & agrum agro coniungitis, ut aliquid proximo auferatis. Tu uerò quid facis? Non innumera cauſaris, ut quæ proximi ſunt auferatis? Domus, inquis, proximi ædes meas obſcurat, turbas excitat, aut errones ſuſcipit, aut tale quid aliud quodcunq; prætexis, quo vexes & agites, uellas ac laceres uicinū: nec priùs ceſſas, quàm ille neceſsitate coactus, aliò migret. Quam ob cauſam Nabuthas Iezraelita occiſus eſt? An non propter concupiſcentiam Achab, vineā ipſius auferre uolentis? Mare terminos habet, nox item leges antiquas non egreditur. Solus auarus nullum circunſcribit tempus, non terminum neſcit. Potentiæ incrementum, fit auaris ſceleris occaſio maioris. Qui enim mala ſub ipſis patiuntur, iiſdem quoquè auxilia ferre inuiti in aliorum iniurias coguntur. O miſer, parumpèr quæſo à tuo ſcelere reſpira, & tuæ conſcientiæ receſſus aliquantulùm perſcrutare, tecumque conſidera. Habes terræ partim aratro, partim arboribus utilis tot iugera: prætereà vineas, montes, cāpos, ſaltus,

Matt. 19.

Auari ſunt pauperes, qa ſemper egēt, & nunquàm ſatiantur.

Eſaiæ 5.

3. Reg 21.

saltus, flumina, loca amœna. Quid ergò post hæc? Nonne telluris tres tantùm cubiti te expectant? Nonne paruus lapis ad tui miseri corporis custodiam satis erit? Quibus uerbis te curabo? Regnum Dei non curas, gehennam non times. Infelix homo, pecuniæ naturam aliquantùm inspice. Quid attonitus aurum miraris? Lapis est aurum, lapis argentum, lapis margarita, lapides sunt chrysolitus, beryllus, achates, hyacinthus, amethystus, iaspis. Hæc summa, hi flores opum magnarum. Hos partim, cùm sint clarissimi, in tenebris abscondis: partim in digitis micantibus, alijsque in ornatibus circunfers. Quis pulchritudini formæq; fingendæ studens, unam vitæ diē sibi prorogare poterit? aut cui mors ob diuitias parcit? à quo morbus ob pecuniam abstinet? Quousquè igitur opes erunt animarum laqueus, mortis hamus, peccati esca? Ad subsidium uitæ, non malorum incitamentum, pecunia data est: animæ redemptio est, non exitij occasio. Sed inquis, ob filios necessaria est. Plausibilis est ista auaritiæ excusatio: liberos prætexitis, ac intereà cordibus uestris satisfacitis. Dic, quæso, cùm Deum orasti, & pro fœcunditate cùm precatus es, ut fieres liberorum pater, addidistine illud: Da liberos, ut causa sint nè præceptis tuis obediam? Da mihi liberos, nè ueniam in regnum cælorum? Prætereà quis tibi sponsor de ipsorum fuerit uoluntate ac ingenio, ut rectè datis relictisque utantur? Nam multis diuitiæ luxuriæ sunt causa. An non audistis Ecclesiasten dicentem? Vidi stultitiam multam & grauem, Diuitias in malum custodientibus ipsas conuerti. Et rursùs: Relinquo ego homini post me, & quis nouit si sapiens erit aut stultus? Considera itaque, nè cum multis ærumnis opes cumulatas, peccatorum materiam alijs tradas, duplicique plectaris postmodùm pœna, & tuorum criminum causa, & aliorum quibus causam dederis. Nonne cunctis liberis coniunctior est tibi anima tua? Huic tu primas da partes diuitis hæreditatis, uitæ videlicet æternæ diuitem materiam, deindè filijs uictum tribue. Qui uerò liberis carent, quam parsimoniæ causam obijciunt? Nolo, inquiunt, uēdere, nolo pauperibus dare, ob uitæ necessarios usus. Non ergò Dominus tibi præceptor erit, nec euangelium formam uitæ dabit, sed tu tibijpsi iura dices ac statues. Sed inquis, ego quidem bonis, dum vixero, frui uolo: post mortem uerò in testamento hæredes facultatum mearum ac dominos pauperes ascribam. Scilicet magna dignus eris liberalitatis laude, magnus tibi honor debebitur & gratia, si in sepulcro iacens, & in terram cōuersus, magnificus ac sumptuosus apparebis. Dic cuius mercedē, temporis potissimùm, exposces? uitæ ne, an mortis? Nam si tempore, quod ad promerendum datur, in uoluptatibus ac delicijs absumpto, pauperes nequaquàm respexisti: mortuus, cuiusnam actionis aut operis mercedem petiturus es? Sed quis exitus tui tempus nunciabit? Quis de mortis genere sponsor? Quot uidemus repentinò, ac ui casu ve extingui, qui præ doloris ac spiritus angustia ne uocem quidem emittere potuerunt? Quot etiam febris à sensu alienos facit? Quid igitur tempus expectas, in quo sæpè rationis compos nō eris? Enimuerò nox profunda, morbus grauis nullus circà adiutor. Immo potiùs qui hæreditati insidiatur, paratus aderit. Et sub finem: Omnibus tuis ornatus hinc discede, fac ornent te tuæ diuitiæ. Habe illas penès te. Credè optimè consulenti, teq; amanti Iesu Christo, qui ob nostram salutem egere uoluit, ut ex eius paupertate nos diuites essemus: qui etiam sese pro nobis redimendis precium obtulit æternæ uitæ.

Cur opes diuitibus datę. Prouer. 13.

Excusatio auaritiæ studē tium propter liberos suos.

Eccēs. 5.

In eos q̄ liberis carent, & tamē opibus cōgregandis student.

3. Prosper libro secundo de uita contemplatiua, capite decimoquinto: Iubet, ecce, nobis imperiosa cupiditas, ut diuina paruipendentes, possessionum terrestrium damnosa compendia cogitemus: ut in eis totam solicitudinem curamq; ponamus, ut indè nos morbida uanitate iactemus, ut amplitudine patrimonij diffusioris elati, fieri pauperes spiritu negligamus. O facinus inauditum: Suaui Christi iugo contempto, ferreum cupiditati imperium uoluntaria mentium inclinatione suscipimus, & Domini nostri leui onere, quod subiectos non onerat, sed subleuat posthabito, plumbeũ pondus nostris ceruicibus aggeramus, quod citiùs potest deponi, quàm ferri: quia & ipsa cupiditas, quæ nobis subijci ultrò uolentibus hoc pondus imponit, contemni potest faciliùs, quàm expleri: & ideò qui se illi uolentes dederint oppugnanti, uoluntatem resistendi vlteriùs non habebunt tyrannicè dominanti. Et hoc fit iusto Dei iudicio, ut qui cupiditati resistere noluimus ingressuræ, iam resistere nequeamus ingressæ. O intolerandum dæmoniacæ cupiditatis imperium, ut ex hostibus suis quos potest uincere, victores faciat suos: promittit ingentia, & bonorum temporalium pollicitatione deceptos, impellit iam miseros, & miserandos in turpia. Tenet nos lucrorum pœnaliter dulcium catenis addictos, & in sua ditione captiuos: nec trahit inuitos, sed quod est deterius, quocunquè uoluerit, uolentes ducit. Vastat in nobis quicquid uerecundiæ aut pudoris inuenerit: & quos suis triumphis addixit, adhuc tanquàm resipiscendi suspectos omnibus uiribus honestatis exarmat, nè quandò contra eam, qui bellare noluimus, rebellemus. Rapit nos, ac passim per omnia acquisitionum genera cupidos acquirendi dispergit.

Ferreũ cupiditatis imperium.

4. Et capite decimosexto libri eiusdem: Quem possidendi delectat ambitio, Deum qui possidet omnia quæ creauit, expedita mente possideat, & in eo habebit quæcunque in eo sanctè habere desiderat. Sed quoniam nemo possidet Deum, nisi qui possidetur à Deo, fit ipse primitùs Dei possessio, & efficietur ei Devs possessor & portio. Et quid potest eo esse felicius, cui efficitur conditor census, & hæreditas eius dignatur esse ipsa diuinitas: si modò eam sanctis operibus colat, omnes fructus ex illo percipiat: in illo & de illo iugiter uiuat, & nihil terrenum cum illo possideat? Quia omnium conditor, cui nihil eorum quæ fecit, ualet æquari, non dedignatur cum his quæ condidit, possideri. Deniquè quid ultrà quærit, cui omnia suus conditor fit? aut quid ei sufficit, cui ipse non sufficit? Hunc possidebat, & ab illo possidebatur ille qui dicebat in spiritu: Portio mea Dominus, dixi custodire legem tuam. Et, Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei.

Dãda est operi, ut Deum ipsum possideamus.

Psal. 118.
Psal. 15.

5. Isidorvs libro secundo de summo bono, capite quadragesimoprimo: Omni peccato peior est auaritia & amor pecuniarum. Vndè & per Salomonem dicitur, Nihil est scelestius quàm amare pecuniam: hic enim animam suam uenalem facit, quoniam in uita sua proiecit intima sua. Cupiditas, omnium criminum materia est. Vndè & Apostolus ait: Radix omnium malorum cupiditas est: quam quidam appetentes, errauerunt à fide. Si ergò succiditur radix criminum, non pullulant cæteræ soboles peccatorum. Multi causa cupiditatis terrenæ etiam ipsam fidem abnegauerunt. Cupiditas enim Christum uendidit. Nam & plerisque tantum in rebus alienis est desiderium, ut etiam homicidium perpetrare non uereantur: sicut

Omni peccato peior auaritia.
Eccle. 10.
Omnium criminũ materia est cupiditas.
1. Tim. 6.

Achab qui appetitu cupiditatis suæ, sanguinis expleuit effusionem. Sæpè iniqui mala quæ concupiscunt, assequuntur, quatenùs de affectu mali desiderij fortiùs puniantur. Electos autem suos DEVS non dimittit ire in desideriorum malorum perfectionem, sed in dolorem mentem conuertit eorum, pro eo quod in seculo nequiter appetunt, ut hac experientia resipiscát, & conuertantur ad Deum, à quo mente recesserunt. Deum ergò sibi propitium nouerit aduersari, qui quod temporaliter concupiscit, non permittitur adimplere. Secreto autem Dei iudicio fieri creditur, ut duriùs pereát hi, quorum cupiditatem effectus statim sequitur actionis. Nunquàm satiari nouit cupiditas. Semper enim auarus eget, quantoq; magis acquirit, tàtò plus quærit: nec solùm desiderio augendi excruciatur, sed etiam amittendi metu afficit. Inopes nascimur in hac uita, inopes recessuri sumus de hac uita. Si bona mundi huius peritura credimus, cur peritura tanto amore cupimus? Plerique potentes tanta cupiditatis rabie inflammantur, ut de confinijs suis pauperes excludant, nec habitare permittant. Quibus rectè per Prophetam dicitur. Væh qui coniungitis domum ad domum, & agrum ad agrum copulatis usque ad terminum loci. Nunquid soli uos habitabitis in medio terræ? Tales quippe homines infernum, id est, diabolum rapere ad perditionem, idem Propheta consequenter annunciat, dicens: Proptereà dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino, & descendent fortes eius & sublimes gloriosiq; eius ad eum. Nec mirum quòd morientes inferni ignibus deputentur, qui uiuentes flammam cupiditatis suæ minimè extinxerunt. Qui desiderio cupiditatis exæstuant, flatu diabolicæ inspirationis uruntur.

3. Reg. 21.

Nunq̃ satiari nouit cupidus.

Esaiæ 5.

Ibidem.

6. AVGVSTINVS libro tertio de libero arbitrio, capite decimoseptimo: Auaritia, quæ Græcè φιλαργυρία dicitur, non in solo argento uel nummis, undè magis nomen duxisse resonat, argento enim nummi, uel mixto argẽto frequentiùs apud ueteres fiebant: sed in omnibus rebus quæ immoderatè cupiuntur, intelligẽda est, ubicunquè omninò plus uult quisq; quàm sat est.

Auaritiæ nomen generale est.

7. IDEM sermone centesimo nonagesimosexto de tempore: Præcipit nobis ueritas quæ non fallitur. Audiamus, timeamus, caueamus. Dico, inquit, uobis, abstinete ab omni auaritia. Quid est, ab omni? Quare addidit, ab omni? Potest enim & sic dicere: Cauete ab auaritia. Quare hoc dixerit, uelut occasio ipsa vndè natus est sermo, apparet in sancto Euangelio. Interpellauit enim eum quidam contra fratrem suum, qui totum patrimonium abstulerat, & fratri suo partem suam non reddebat. Non rapere quærebat aliena, sed sua à parentibus sibi derelicta quærebat. Causa iusta, causa breuis. Sed audiamus & iudicantem, & dicentem: Homo, ait, quis me constituit diuisorem inter uos? Qui noluit esse diuisor, quis me, inquit, constituit diuisorem inter uos? Petis beneficium, audi consilium. Ego dico uobis, Cauete ab omni cupiditate. Fortè, inquit, tu auarum & cupidum diceres, si quæreret aliena. Ego autem dico: Cupidè & auarè nõ appetas nec tua: hoc est, ab omni. Non leuiter habendum est, fratres mei, quandò Dominus noster, redemptor noster, Saluator noster, qui mortuus est pro nobis, qui sanguinem suum precium dedit, ut redimeret nos, aduocatus & iudex noster, non est leue quandò dicit, Cauete. Nouit ille quãtum mali sit, nos non nouimus. Illi credamus. Cauete, inquit. Quid? Vndè? Ab omni auaritia. Meum seruo, non alienum tollo. Cauete ab omni

Lucæ 12.

Auarus est et qui cupidè seruat sua.

omni auaritia. Non solùm auarus est qui rapit aliena, sed ille auarus est, qui cupidè seruat sua. Sed si sic culpatur qui cupidè cõseruat sua, quomodò iudicaturus est te, cùm non solùm seruas tua, sed etiam quæris aliena?

Inuehitur in auaros.

8. AMBROSIVS toto libro de Nabuthe Iezraelita, disserit contra diuites auaros: in cuius capite primo inter cætera sic ait: Quousque extenditis diuites insanas cupiditates? Nonquìd soli habitabitis super terram? Cur eijcitis consortem naturæ, & vindicatis possessionem naturæ? In commune omnibus diuitibus atque pauperibus terra fundata est. Cur uobis ius proprium soli diuites arrogatis? Nescit natura diuites, quæ pauperes omnes generauit. Nudos fudit in lucem, egentes cibo, amictu, poculo: nudos recipit terra quos edidit, nescit fines possessionum sepulcro includere. Omnes similes creat, omnes simili gremio claudit sepulcri. Quis discernat species mortuorum? Redoperi terram, & si cognoscis diuitem, deprehende. Eruderato paulopòst tumulum, & si cognoscis egentem, argue: nisì fortè hoc solum, quòd cum diuite plura pereunt. Sericæ uestes & auro intexta uelamina, quibus diuitis corpus ambitur, damna uiuentium, non subsidia defunctorum sunt. Hæredes relinques qui litigent cum hæredibus. Si frugi hæredes sunt, custodiũt: si luxuriosi, exhauriunt. Itaq; aut bonos hæredes ꝑpetua condemnas solicitudine, aut malos dimittis qui tua facta cõdemnent.

Quo plus habent, eo plus appetunt.
3. Reg. 21.

CAPITE secundo: O diues, nescis quàm pauper sis, quàm inops tibijpsi uidearis, qui te diuitem dicis? Quanto plus habueris, plus requiris. & quicquid acquisieris, tamen tibi adhuc indiges. Inflammatur lucro auaritia, non restinguitur. Rex Achab sibi egere uisus est, quia uineam habebat pauper uicinus. Quis igitur tibi pauper uidetur? Qui contentus est suo, an qui concupiscit alienum? Alter certè pauper censu uidetur, alter pauper est affectu. Affectus diues, egere non nouit: census abundans, nequit auari pectus explere. Quæ uox alia stipem publicam postulantis, nisì, Da mihi? Hoc est, Da mihi, quia egeo. Da mihi, quia aliud uiuendi subsidium habere non possum. Hæc quam abiecta, quàm uilia? Non habent enim humilitatis affectum, sed cupiditatis incendium.

Da mihi, mẽdicantiũ est.

* cum pluriũ comitatu.

CAPITE tertio: Auis auibus se associat: pecus pecori adiungitur, piscis piscibus, nec damnum ducunt, sed commercium uiuendi *, cùm plurimũ comitatum capessunt, & quoddam munimentum solatio frequentioris societatis affectant. Solus tu homo consortem excludis, includis feras, struis habitacula bestiarum, destruis hominum. Inducis mare intra prædia tua, nè desint beluæ: producis fines terræ, nè posis habere finitimum.

Alienũ panẽ auari diuites manducant.

CAPITE quarto: Diuites magìs alienum panem quàm suum manducãt, qui raptu uiuunt, & rapinis sumptum exercent suum. Diuites, eripitis quidem pauperibus vniuersa: pœnam tamen pauperum uos potiùs, diuites, sustinetis. Pauperes quidem non habent quo utantur, uos autem nec ipsi utimini, nec alios uti sinitis. Noui ego diuitem in agrum proficiscentem panes breuiores urbe delatos numerare solere, ut pro numero panis æstimaretur, quot dies in agro futurus esset. Nolebat obsignatum aperire horreũ, nè quid de condito minueretur. Panis unus singulis diebus deputabatur, qui tenacem uix satiare posset: Comperi etiam uiri fidem, si quandò ei ouum esset appositum, quæri quòd pullus esset occisus. Hoc ideò scribo, ut cognoscatis uindicem esse Dei iustitiam, quæ lachrymas pauperũ uestro ulciscatur ieiunio. CAPITE sexto: Quis artifex unum diem uitæ hominis potuit

nis potuit adiungere? Quem diuitiæ eius ab inferis reuocarunt? Cuius ægritudinem pecunia mitigauit. Non in abundantia diuitiarum, inquit, vita eius. Et alibi: Nihil prosunt thesauri iniusti, iustitia autem liberat à morte. Meritò clamat Propheta: Diuitiæ si affluāt, nolite cor apponere. Quid enim mihi prosunt, si me à morte liberare non possunt? Quid mihi prosunt, si mecum post mortem esse non possunt? Hic acquiruntur, hic relinquuntur. Somnium igitur loquimur, non patrimonium. Vndè benè ait idem Propheta de diuitibus: Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarum in manibus suis. Hoc est dicere: Nihil inuenerunt in operibus suis diuites, qui nihil pauperibus contulerunt. Quid est diues, nisi quidam inexplebilis gurges diuitiarum? Sic Propheta admonet: Qui diligit argentum, non satiabitur argento. Et infrà idem: Equidem hic pessimus languor. Sicut enim fuit, ità & abijt, & abundantia eius laborat in uentū. Equidem omnes dies eius in tenebris & luctu, & iracundia multa, & languore & ira. Tolerabilior conditio seruulorum. Semper in laqueis, semper in uinculis est: nunquàm liber à compedibus, quia semper in criminibus. Naturæ ipsius nescit munia, nec somni ipsius nouit uices, aut cibi fungitur suauitate, cuius nullum est immune seruitium. Excitat eum cupiditas, exagitat cura peruigil aliena rapiendi, torquet inuidia, mora uexat, sterilitas prouentuum infœcunda perturbat, solicitat abundantia.

Luc. 14. Prouer. 10. Psal. 61. Psal. 75. Eccle. 5. iuxta LXX.

Capite septimo: Nescit auarus bona, nisi ea quæ quæstuosa sunt, nominare. Sed acquiesco ei, ut bona dicantur quæ sunt pecuniaria. Cur ergò de bonis facitis mala, cum de malis bona facere debeatis? Scriptum est enim: Facite uobis amicos de Mammona iniquitatis. Ei ergò qui uti sciat, multa bona sunt: ei qui uti nesciat, rectè mala. Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in æternū. Quid hoc melius bono, si pauperibus largiaris, in quo tibi debitorem Deum quadā pietatis fœneratione constituas? Bona sunt, si aperias horrea iustitiæ tuæ, ut sis panis pauperum, uita egentium, oculus cæcorum, orbatorum infantium pater. Tu uerò, quod multis nasci uoluit, tibi soli reseruas, immò tibi ipsi adimis. Magis enim seruares tibi, si dispertires alijs. Bonorum enim fructus munerum, in eos ipsos qui contulerunt, conuertuntur: & gratia liberalitatis in authorem boni operis redit.

Luc. 16. Psal. 111. Debitorem Deum constituimus. Iob. 29.

Capite octauo: Adhuc tibi tēpora uiuēdi longa meditaris? Stulte, hac nocte repetunt animā tuā à te. Benè ait, nocte: Nocte enim anima auari repo scitur, quæ à tenebris incipit, & in tenebris pseuerat. Auaro semper nox est. B. Gregorius libro trigesimo primo Moralium, capite trigesimoprimo: De auaritia proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, uiolentiæ, & contra misericordiam obdurationes cordis oriuntur.

V

Quid est Luxuria, qualemq; sobolem gignit?

A. Luxuria [a] est appetitus inordinatus impuræ ac libidinosæ uoluptatis. [b] Gignit aūt ex se mētis cæcitatem, inconsiderationē, incōstantiā, præcipitationē, amorem sui, odium Dei, desideriū huius uitæ nimiū, mortis futuriq; iudicij horrorem, ac felicitatis æternæ desperationem.

a Videatur Prosper de uita cōtemp. lib. 3. c. 6. Isido. de summo bono, li. 2. c. 39. b Greg. ut suprà. Oseæ. 4. c 2. Re. 11. c Dan. 13. g Prou. 13. a Sapiē. 4. c Psal. 51. a 2. Tim. 3. a Psal. 20. b Iaco. 4. b Ephe. 4. c

B Ad-

c 3.Re. 11. a Eccle. 19.a Hiero. in c.4 Oseæ. Amb.l. 1. de Cain & Abel, c.5. & l. de Noe & arca. cap.9. d 1. Cor.6.d & ibid. Chris. Au. de decem chordis. c.10. & serm. 16. de verbis Dñi. e Eph. 5. a & ibidē Hiero. Vide sextum præceptū Decalogi. f Ambr. in c. 4. Luc. Greg. 16. Mor. c.31 g 1. Cor.3.d 2. Cor.6.d h 1. Cor.6.d a Ibidèm. b Ibidèm. c Hebr.13. a 1. Cor.6.b Ephes.5.a Galat.5.d Apoc.21.e

B. Aduersùs hoc peccatum, quod [c] sapientes amentes, & homines penè pecudes facit, ità Paulus: [d] *Fugite fornicationem. Omne enim peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.* Quamobrem & alibì in hunc modum scribit: [e] *Fornicatio & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in uobis, sicut decet Sanctos: aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinent, sed magìs gratiarum actio.* Ac mirum est sanè, ingenti [f] pudore nō affici Christianos, qui coram Deo & angelis eius fœda se libidine polluunt, cùm corpora membraq; sua Spiritui sancto & CHRISTO Domino uelutì [g] templa pura in baptismate cōsecrarint. Hinc iterùm Paulus: [h] *An nescitis, quoniam membra uestra templum sunt Spiritus sancti, qui in uobis est, quem habetis à Deo, & non estis uestri?* Tum rursùs. [a] *Nescitis, quoniam corpora uestra membra sunt Christi? Tollens ergò membra Christi, faciam membra meretricis?* Ac demùm ità concludit: [b] *Empti estis precio magno: glorificate & portate Deum in corpore uestro:* [c] *Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.*

SCRIPTVRAE.

OSEAE quarto: Fornicatio, & uinum, & ebrietas auferunt cor.

SECVNDI Regum vndecimo: Factum est ergò manè, & scripsit Dauid epistolam ad Ioab, misitq; per manum Vriæ, scribens in epistola: Ponite Vriam exaduersò belli, ubì fortissimum est prælium: & derelinquite eū, ut percussus intereat.

DANIELIS decimotertio: Species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum.

PROVERBIORVM decimotertio: Qui inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.

SAPIENTIAE quarto: Inconstantia concupiscentiæ transuertit sensum.

PSALMO quinquagesimoprimo: dilexisti omnia uerba præcipitationis lingua dolosa.

POSTERIORIS ad Timotheum tertio: Hoc autem scito, quòd in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa: & erunt homines seipsos amantes, cupidi &c. incontinētes &c. & uoluptatum amatores magìs, quàm Dei.

PSALMO vigesimo: Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes, qui te oderunt. Pones eos ut clibanum ignis in tempore uultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Fructum eorum de terra perdes, & semen eorum a filijs hominum. Quoniam declinauerunt in te mala &c.

IACOBI quarto: Nescitis quia amicitia huius mundi inimica est Dei? Quicunque ergò uoluerit amicus esse seculi huius, inimicus Dei cōstituitur.

AD Ephesios quarto: Desperantes tradiderunt semetipsos impudicitiæ,

in operationem immunditiæ omnis.

Tertii Regum undecimo: Rex autem Salomon adamauit mulieres alienigenas multas, filiam quoquè Pharaonis &cæt. His itaque copulatus est Salomon ardentissimo amore. Fueruntq; ei uxores quasi reginæ septingentæ, & concubinæ trecentæ, & auerterunt mulieres cor eius. Cumq; iam senex esset, deprauatum est cor eius, ut sequeretur Deos alienos, nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor Dauid Patris eius. Sed colebat Salomon Astarthen deam Sidoniorum, & Chamos Deum Moabitarum, & Moloch idolum Ammonitarum. Tunc ædificauit Salomon phanum Chamos idolo Moab, in monte qui est contra Hierusalem, & Moloch idolo filiorum Ammon &c.

Ecclesiastici decimonono. Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes, & arguent sensatos: & qui se iungit fornicarijs, erit nequam: putredo & uermes hæreditabunt illum, & extolletur in exemplum maius, & tolletur de numero anima eius.

Prioris Ad Corynthios sexto: Ad Ephesios quinto: Hebræorum decimotertio, ut in textu.

Prioris ad Corynthios sexto: Nolite errare. Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores regnum Dei possidebunt.

Ad Ephesios quinto: Hoc enim scitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hæreditatem in regno Christi & Dei.

Ad Galatas quinto: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. quæ prædico uobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Apocalypsis uigesimoprimo: Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & ueneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda.

PATRES.

1 A. Prosper libro tertio de vita contemplatiua, capite sexto: Plerosque gula & abundantia uini turpiter in luxuriam soluunt: alios in iniuriam pudicitiæ sordidæ cogitationes incendunt: nonnullos de proposito castitatis occasiones oblatæ deijciunt: quosdam sub impudicitiæ iugum exempla perditè uiuentium mittunt. Sunt alij quorum uitam lingua turpis inflammat, aut turpem conscientiam manifestat: qui priùs inuerecundos sermones aut proferunt libenter, aut audiunt: ac deindè paulatim morbo crescente, ab honestate deficiunt, attritoq; pudore uiles effecti, dum indecenter elegantes uideri uolunt, passim iam turpibus uerbis impudenter insaniunt. Hoc enim loquuntur quique, quod diligunt: & delectabiliter audiunt, quod assiduis cogitationibus uoluunt. Et in fine: Hæc & his similia de mulieribus colloquentes suggerunt concupiscentiæ suæ materiam. Hæc tamen ideò concupiscunt, quia aut loquuntur libenter, aut audiunt. Qui nisi cõcupiscentię morbo corrupti essent, nunquàm uel loquerentur talia, uel audirent: quia non eos ista corrumpunt, sed corruptos ostendunt. Ac nè me ista ueraciter arguentem quisquã iudicet arguendum, nouerit propter hoc

Iunioribus cur quorundã sacræ Scripturæ librorum lectio nõ pmissa fuerit. Vide hac de re Hiero. li. I. Cõmentar. in Ezechielem.

fortè ab antiquis fuisse decretũ, nè qui adolescentium legerent Geneseos librum, ac partem pariter Ezechielis prophetæ, uel Canticum canticorum, & cætera talia, in quibus & generationes, & actus, & nomina quarundam scripta sunt mulierum. Quas licèt secundùm historiam fuisse credamus, earum tamen nominibus uirtutes figuratas accipimus: quoniam sicut illæ non solùm uiris suis per sanctos mores, sed etiam extraneis sine dispendio sui pudoris ob nimiam pulchritudinem placuerunt, ità sanctæ uirtutes & suos mirabiles omnibus reddunt, & extraneos quadam admiratione sui perstringunt. Hinc est quòd & ipsi qui uitiosè uiuunt, uirtutes uitijs anteponunt: quia aliud est quod faciunt morbo, aliud quod coguntur probare iudicio. Sed nè fortè hæc spiritualia secundùm carnem adhuc carnales acciperent, nec uirtutes cogitarent, quas mulieres illæ significant, sed ipsas cogitando carnaliter deperirent, consultò iuniores legere sunt illa prohibiti, quæ sicut spiritualiter accepta uiuificant, ità carnaliter intelligentibus ipsa carnalis intelligentia occasiones carnalis concupiscentiæ subministrat. Earum quisque nomina frequenter habet in ore, quarum desideria uulnerato gestat in corde: aut turpitudinem quam exercere uerecundatur in facto, tenet in animo, reus non humano iudicio, sed diuino.

2. ISIDORVS de summo bono libro secundo, capite trigesimonono: Vnusquisque suæ deputet culpæ quòd cecidit quotiès libidine uincitur: quia nisi præcessisset latens superbia, non sequeretur libidinis manifesta ruina. Luxuriosis atque superbis dæmones plus fautores existunt, dumq; in cæteris uitijs spiritus maligni deseruiant, his tamen maiori familiaritate iunguntur, ijsq; ampliùs iuxta eorum desiderium famulantur. Principaliter his duobus uitijs diabolus humano generi dominatur, id est, superbia mentis, & luxuria carnis. Qui delectationem refrænat libidinosæ suggestionis, non transit ad consensum libidinis. Citò enim resistit operi, qui titillanti consensum non accommodat delectationi. Antequàm perficiatur adulterium in opere, iam extat adulterium in cogitatione. Ex corde enim primùm fornicationes sunt auferendæ, & non prorumpunt posteà in opere. Hinc est quòd per Prophetã dicitur: Accingite lumbos uestros super ubera uestra, hoc est, in corde libidines resecate, quæ ad lumbos pertinent. Nam cor sub uberibus est, non in lumbis. Libidinis immoderata licentia nescit habere modum. Nam dum se vitiosus animus in explenda fornicatione, carne luxuriante laxauerit, nihilominùs ad alia nefanda scelera suadentibus dæmonibus transit: Deniquè cùm immoderatè metas pudoris excesserit, crimen criminibus adijcit, paulatimq; ad deteriora procedit. Non ità suauis est amantium, immò amentium incerta carnis libido, sicut experta: nec ità delectat fornicatio, dum primum committitur: nam repetita, maiorem delectationem ingerit. Iam uerò si in usum uenerit, tanto perditis dulcior fit, ut separare difficile sit. Vndè & sæpè ex consuetudine delinquendi, quasi captiui ad peccandum cum quadam uiolentia trahimur: sensusq; nostros contra rectam uoluntatem in nobis rebellare sentimus. Inter cætera septẽ uitia, fornicatio maximi est sceleris: quia per carnis immunditiam templũ Dei uiolat, & tollens membrum Christi, facit membrum meretricis. Maximè per carnis luxuriam humanum genus subditur diabolo, quàm per cætera uitia. Dæmones scientes pulchritudinem esse animæ castitatem, & per hanc hominem angelicis meritis, è quibus illi lapsi sunt, coæquari: liuore

Dæmones sint maximè familiares luxuriosis & superbis.

Esaiæ 32.

Vsu crescit libido.

Maximi sceleris est fornicatio.

1. Cor. 6.

percussi

percussi inuidiæ, inijciunt per sensus corporis opus desideriumq; libidinis, quatenus à cælestibus deorsum deiectam animâ pertrahant, secumq; quos uicerint, gloriantes ad tartara ducant. Quandò impulsu dæmonum mens ad delectationem fornicationis impellitur, diuini iudicij metus, & æterni tormenta incendij ante oculos proponantur, quia nimirum omnis pœna, grauioris supplicij formidine superatur. Sicut enim clauus clauum expellit, ità sæpè recordatio ardoris gehennæ, ardorem excludit luxuriæ. Remedia cōtra tentationes luxuriæ.

3. GREGORIVS libro trigesimoprimo Moralium, capite trigesimo primo: De luxuria cæcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio, amor sui, odium Dei, affectus præsentis seculi, horror autem uel desperatio futuri, generantur. Filiæ Luxuriæ.

1 B. HIERONYMVS in caput quartum Oseæ: Fornicatio & uinum & ebrietas auferunt cor: Sicut enim uinum & ebrietas eum qui biberit, mentis suæ impotem facit: ità & fornicatio ac uoluptas peruertit sensum, animumq; debilitat: & de rationabili homine, brutum efficit animal: ut ganeas & lupanaria & libidinum lustra sectetur. Luxuria facit ex hominib⁹ bestias.

2 AMBROSIVS libro primo de Cain & Abel, capite quinto: Vini ebrietas fomes libidinis, quo per carnes uaporantur interna viscera, animus ignescit, anima exuritur. Sæuus criminum stimulus, libido est, quæ nunquàm manere quietum patitur affectum. Nocte feruet, die anhelat, de somno excitat, à negocio abducit, à ratione reuocat, aufert consilium, amentes inquietat, lapsos inclinat, castis insidiatur, potiendo inflammat, usuq; accenditur. Nullus peccandi modus, & inexplebilis scelerum sitis, nisi morte amantis extingui non potest. Et ideò ait Apostolus: Fugite fornicationem, ut veloci fuga tanquàm furiosæ dominæ declinare sæuitiam, & tetro seruitio exire possimus. Libidinis fomes ebrietas. Libidinis mala. 1. Cor. 9. Genes. 39.

3 IDEM de Noè & arca, capite nono: Nihil est quod tam miserè seruituti subijciat hominem, quàm libido, atque eiusmodi cupiditates quæ iugo quodam criminum graui deprimunt miseram conscientiam, ut se nequeat attollere, utpotè quæ libertatem innocentiæ amiserit. Seruituti miserrimæ subijcit hominē.

4 CHRYSOSTOMVS in priorem epistolam ad Corynthios, homilia decima octaua: Membra Christi estis, inquit Apostolus, templum estis spiritus. Quarè nolite facere membra meretricis. Non enim corpori uestro contumeliam facitis, quia non uestrum corpus est, sed Christi. 1. Cor. 6. Hæc autem dixit, simul & humanitatem ostendens, quòd eius corpus nostrum est, & à malorum licentia nos auertens. Nam si alienum corpus est, non habetis potestatem, ut alienum corpus iniuria afficiatis, inquit, & maximè cùm sit Domini, neque spiritus sancti templum maculandum est. Nam si quispiam priuatam domum ingressus, & illam ignominia afficiens, ultimum dabit supplicium: qui Regis templum, speluncam latronum fecerit, intelligas uelim, quot mala perpetietur? His igitur consideratis, eum qui in nobis habitat reuereare, quippe qui consolator est, & tibi coniunctum & inhærentem timeas.

5 AVGVSTINVS in libro de decem chordis, capite decimo: Noli dicere tibi, quandò fortè aliquid luxurianter uis agere, uxorem non habeo, facere possum quod uolo: non enim post uxorem meam pecco. Iam nosti precium tuum, iam nosti quò accedis, quid manduces, quid bibas, immò Fornicatio simplex est peccatum.

quem manduces, quem bibas. Abstinete à fornicationibus. Nè fortè mi hi dicas, ad fornicem uado, ad meretricem pergo, ad prostitutam eo, nec Exod. 20. illud præceptum uiolo quod dictum est, Non mœchaberis: quia uxorem nondùm habeo, nec post illam aliquid facio: nec illud præceptum uiolo, ubi dictum, Non concupisces uxorem proximi tui. Qui ad publicam vado, in quod præceptum incurro? Charior factus est tibi homo quàm Deus? Ergò quomodò facio, inquis, ipsi Deo? Corrumpis teipsum. Et vadè iniuriam facio Deo, quia corrumpo meipsum? Vndè tibi facit iniuriā, qui uoluerit fortè lapidare tuam tabulam pictam, in qua tabula imago tua est, in domo tua inaniter posita ad uanum honorem tuum, nec sentiens, nec loquens, nec uidens? Si quis illam lapidet, nonne in te esse contumeliam factam attendis? Cùm uerò imaginem DEI, quod es tu, corrumpis in te per fornicationes & per diffluentias libidinis, attendis quia ad nullius uxorem accessisti, attendis quia post uxorem tuam nihil fecisti, quia uxorem non habes, & non attendis per libidines illicitas fornicationis, cuius imaginem uiolasti. Hoc iussit, hoc præcepit Dominus, nè per illicitas uoluptates corruat templum eius, quod esse cœpisti. Nunquid hoc ego dico? 2. Cor. 3. & 6. Apostolum audite, Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis? Si quis templum DEI corruperit, corrumpet illum Deus. Videtis quomodò minatur. Non uis corrumpi domum tuam: quarè corrumpis domum Dei?

6. IDEM sermone decimosexto de uerbis Domini: Iam uide quid facias de templo Dei. Si eligeres in Ecclesia facere adulterium intrà istos parietes, quid te esset sceleratius? Modò autem tu ipse es templum Dei, templum intras, templum exis, templum in domo tua manes, templum surgis. Vide quid agas, vide nè offendas templi habitatorem, nè deserat te, & in ruinam uertaris. Nescitis, inquit, quia corpora uestra (& hoc de fornica 1. Cor. 6. tione loquebatur Apostolus, nè contemnerent corporalia peccata) templū in uobis est spiritus sancti, quem habetis à Deo, & non estis uestri?

7. HIERONYMUS in caput quintum epistolæ ad Ephesios, super ea uerba: Fornicatio autem & omnis immunditia & cæt. Nisi Philosophorum qui- Mollitiei peccatum approbant Ethnici Philosophi. dam Cynicus extitisset, qui doceret omnem titillationem carnis & fluxum seminis ex qualicunque attritu tactuq; uenientem, in tempore non uitandū: & nonnulli sapientes seculi in hanc turpem & erubescendam hæresim consensissent: nunquàm sanctus Apostolus scribens ad Ephesios, ad fornicatio Ephes. 5. Immunditia, & auaritia. nem etiam omnem immunditiam copulasset, & ad immunditiam iunxisset auaritiam, non hanc qua pecuniam cupimus congregare, sed illam de qua suprà diximus: Nè supergrediatur, & auarus fraudet in negotio fratrem suum: Quòd scilicet insatiabilis & inexpletus per omnia turpitudinum genera lasciuiæq; discurrat. Sicut decet, inquit, sanctos. Ex quo sanctus non potest appellari, quicunque extra fornicationem in aliqua immunditia & Stultiloquiū. auaritia uoluptatum, quæ se delectauerint, inuenitur. Porrò stultiloquium esse existimo eorum, qui aliqua narrant turpia, ut risum moueant, & facultate simulata magis illudant eis, quibus placere desiderant.

Febre libido flagrantior. Pudor succedit. 8. AMBROSIUS in caput quartum Lucæ: Febre libido flagrantior est, grauiusq; præcipitat & inflammat, sed ubi quis resipuerit à furore, tunc conscientiæ interioris uisus aperitur, factiq; succedit pœnitentia, & pudenda

denda ſui unuſquiſque facinoris erubeſcit. Tunc Deus timetur, & peccator cupit ſe celare, ſed non poteſt. Tunc caro arguitur, diabolus accuſatur: Hæc quaſi lerna uitiorum, ille quaſi author erroris. Pateſcit deformitas: nudum eſt enim Deo omne ſecretum, nec illius ficus folijs, hoc eſt, tegmine corporali & iactantia ſeculari flagitiorum ſecreta uelantur. Et unuſquiſque diuinum peccati conſcia formidat mente iudicium, dicens: Qui ſuper me montes cadant, in quibus me abſcondam fiſſuris petrarum, cùm uenerit confringere terram? Tunc tribulos & ſpinas animo caro, hoc eſt, curarum morſus ſolicitudinumq; generat, æſtusq; quos ſibi per concupiſcentiã carnis animus ipſe circundedit. Etenim quaſi clauis quibuſdam ſuffigitur anima corporeis uoluptatibus, & cùm ſemel adhæſerit cupiditatibus demerſa terrenis, difficilè in altum poteſt, undè deſcendit, ſine Dei fauore reuolare. Actuum enim ſuorum uincta laqueis, & deliciarum ſecularium illecebris obnoxia iam tenetur.

Apoc. 6.
Eſaiæ 24.

Quã tenax ſit carnalis uoluptas.

9. Gregorivs libro decimoſexto Moralium, capite trigeſimoprimo: Poteſt quoquè apertiùs uermis nomine caro deſignari: undè & ſuperiùs dicitur, Homo putredo, & filius hominis uermis. Luxurioſi igitur cuiuslibet, atque carnis uoluptatibus dediti quanta ſit cæcitas, demonſtratur, cùm dicitur: Dulcedo illius vermis. Quid nanque caro, niſi putredo ac uermis eſt? Et quiſquis carnalibus deſiderijs anhelat, quid aliud quàm uermem amat? Quæ enim ſit carnis ſubſtantia, teſtantur ſepulcra. Quis parentum, quis amicorum fidelium, quamlibet dilecti ſui tangere carnem ſcaturientem uermibus poteſt? Caro itaque cùm concupiſcitur, penſetur quis ſit ex animis: & intelligitur, quid amatur. Nil quippe ſic ad edomandum deſideriorum carnalium appetitum ualet, quàm ut unuſquiſque hoc quod uiuũ diligit, quale ſit mortuum, penſet. Conſiderata enim corruptione carnali, citiùs cognoſcitur, quia cùm illicitè caro concupiſcitur, tabes deſideratur. Benè ergò de luxurioſi mente dicit, Dulcedo illius uermis: quia is qui in deſiderio carnalis corruptionis æſtuat, ad fœtorem putredinis anhelat.

Iob 25.

Cecitas luxurioſorum.
Iob 24.

VI

Quid eſt Inuidia, & quas procreat filias?

A. Inuidia [a] eſt triſtitia de bono alterius, & odium alienæ felicitatis: reſpectu ſuperiorum, quia eis non æquatur: & reſpectu inferiorum, nè ſibi æquentur: & reſpectu parium, quia ſibi æquantur, ut Auguſtinus [b] inquit. Filias [c] uerò procreat, odium, ſuſurrationem, detractionem, in aduerſis aliorum rebus exultationem, in proſperis afflictionem.

B. Certè Cain [d] Abel germano fratri, & Saul [e] Dauidi deſtinato Regi generoq; ſuo legitur inuidiſſe. Hoc execrandum crimen præterquàm quòd ab omni eſt charitate & humanitate remotum, homines etiam Dæmo-

a De hoc peccato ſcribit Cyp. ſerm. de zelo & liuore. Baſil. hom. 11. de Inuidia & 21 in aliquot ſcripturæ locos. Chryſ. ad pop. ho. 44. & ſeq. Proſper li. 3. de vita contemp. ca 5. & 9. Iſido. de ſummo bono lib. 3. cap. 25.
b Au. l. 11. de geneſi ad lit. c. 14. Proſper ſenten. 292.
c Greg. l. 31. Mora. cap. 31. 1. Ioan. 3. c Rom. 1. d Prou. 17 a 24 b. 28 d Eccés. 4. a d Gen. 4. a Iudæ. 1. c e 1. Reg. 18. b
f Nyſſenus in uita Moyſi. Hiero in c. 5. ad Gal. Gre. 3. p. cu.

ræ paſto. ad mon. 11. Aug. ſer. 83. de tẽp. Bernar. ſerm. 24. & 49. in Cāti. & in ſer. de tripl. cuſtodia. g Sap. 2. d Chryſo. homil. 41. in Matth. Greg. 5. Moral. c. 33. & 34. & lib. 29. Moral. cap. 3. Augu. de ſancta virg. cap. 31. h Galat. 5. d

nibus perſimiles reddit: [g] *Inuidia enim Diaboli mors introiuit in orbem terrarum: imitantur autem illum, qui ſunt ex parte illius.* Rectè igitur Apoſtolus monet, [h] *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicèm prouocantes, inuicèm inuidentes.*

SCRIPTVRAE.

Primae Ioannis tertio: Hæc eſt annunciatio, quam audiſtis ab initio, vt diligatis alterutrùm. Non ſicut Cain qui ex maligno erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant: fratris autem eius, iuſta. Omnis qui odit fratrem, homicida eſt.

Ad Romanos primo: Tradidit illos Devs in reprobum ſenſum, ut faciant ea quæ non conueniunt: repletos omni iniquitate, &c. plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, ſuperbos, &cæt. Qui cùm iuſtitiam Dei cognouiſſent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte: non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.

Proverbiorvm decimoſeptimo: Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus.

Et capite uigeſimoquarto: Cùm ceciderit inimicus tuus, nè gaudeas, & in ruina eius nè exultet cor tuum: nè fortè uideat Dominus, & diſpliceat ei, & auferat ab eo iram ſuam. Et paulopòſt: Cum detractoribus nè commiſcearis, quoniam repentè conſurget perditio eorum, & ruinam utriuſque quis nouit?

Ecclesiastis quarto: Contemplatus ſum omnes labores hominum, & induſtrias animaduerti patere inuidiæ proximi. & in hoc ergò uanitas, & cura ſuperflua eſt.

Genesis quarto: Factum eſt autem poſt multos dies, ut offerret Cain de fructibus terræ munera Domino. Abel quoquè obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum: & reſpexit Dominus ad Abel & ad munera eius, ad Cain autem & ad munera illius non reſpexit. Iratusq; eſt Cain uehementer, & concidit uultus eius &c.

Ivdas Apoſtolus in epiſtola ſua catholica: Væh illis, qui in uia Cain abierunt.

Primi Regum decimooctauo: Præcinebant mulieres, ludentes atque dicentes: Percuſsit Saul mille, & Dauid decem millia. Iratus eſt autem Saul nimis, & diſplicuit in oculis eius ſermo iſte: dixitq;, Dederunt Dauid decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei ſupereſt niſì ſolùm regnum? Non rectis ergò oculis Saul adſpiciebat Dauid à die illa & deincèps. &cæt. Tenebatque Saul lanceam, & miſit eam, putans quòd poſsit Dauid configere cum pariete. & declinauit Dauit à facie eius ſecundò, &c. Factusq; eſt Saul inimicus Dauid cunctis diebus.

Sapientiae ſecundo, & ad Galatas quinto, ut in textu.

PATRES.

1. A. Cyprianvs in ſermone de zelo & liuore: Nihil magìs Chriſtiano ca-

no cauendum, nihil cautiùs prouidendum, quàm nè quis inuidia & liuore capiatur, nè quis dum zelo in fratris odia conuertitur, gladio suo nescius ipse perimatur. Quale malum est, fratres dilectissimi, quo angelus cecidit, quo circumueniri & subuerti alta illa & præclara sublimitas potuit, quo deceptus est is qui decepit? Exindè inuidia grassatur in terris, dum liuore periturus magistro perditionis obsequitur, dum diabolum qui zelat, imitatur, sicut scriptum est: Inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum: Imitantur ergò illum, qui sunt ex parte illius. Latè patet zeli multiplex & fœcunda pernicies. Radix est malorum omnium, fons cladium, seminarium delictorum. Indè odium surgit, animositas indè procedit. Auaritiam zelus inflammat, dum quis suo non potest esse contentus, uidens alterum ditiorem. Ambitionem zelus excitat, dum cernit quis alium in honoribus auctiorem. Zelo excæcante sensus nostros, atque in ditionem suam mentis arcana redigente, Dei timor spernitur, magisterium Christi negligitur, iudicij dies non prouidetur. Inflat superbia, exacerbat sæuitia, perfidia præuaricatur, impatientia concutit, furit discordia, ira feruescit, nec se iam potest cohibere uel regere, qui factus est potestatis alienæ. Dumq; ab inuidis nunquàm liuor exponitur, diebus ac noctibus pectus obsessum sine intermissione laniatur. Mala cætera habent terminum, & quodcunque delinquitur, delicti consummatione finitur. In latrone conquiescit scelus homicidio admisso, & prædoni rapacitatem statuit præda possessa: zelus terminum non habet, permanens iugiter malum & sine fine peccatum. Quicunque es inuidus & malignus, uideris quàm sis eis quos odisti, insidiosus, perniciosus, infestus: nullius magìs quàm tuæ salutis inimicus es. Quisquis ille est quem zelo persequeris, subterfugere & uitare te poterit: tu te nō potes fugere: ubicunquè fuerit aduersarius tuus, tecum est, hostis semper in pectore tuo est, pernicies intùs inclusa est, ineluctabili catenarum nexu ligatus & uinctus es, zelo dominante captiuus es, nec solatia tibi ulla subueniunt. Perseuerans malum est, hominem persequi ad Dei gratiam pertinentem: calamitas sine remedio est, odisse felicem.

Nihil magis Christiano cauendum quā inuidia.

Sapient.2.

Mali fructus inuidiæ.

Et idcircò, fratres dilectissimi, huic periculo consulens Dominus, nè quis zelo fratris in laqueum mortis incurreret, cùm eum discipuli interrogarent, quis inter illos maior esset: Qui fuerit, inquit, minimus in omnibus uobis, hic erit magnus: Amputauit omnem æmulationem responso suo, omnem causam & materiam mordacis inuidiæ eruit & abscidit. Discipulo Christi zelare non licet, non licet inuidere. Exaltationis apud nos non potest esse contentio, de humilitate ad summa crescimus, didicimus undè placeamus. Denique & Apostolus Paulus instruens & monens, ut qui illuminati Christi lumine tenebras nocturnæ conuersationis euasimus, in factis atque operibus luminis ambulemus, scribit & dicit: Nox transiuit, dies autem appropinquauit: abijciamus ergò opera tenebrarum, & induamur arma lucis, tanquàm in die decenter ambulemus: non in commessationibus &cæt. non in certaminibus & zelo. Si recesserunt de pectore tuo tenebræ, si nox indè discussa est, si caligo detersa est, si illuminauit sensus tuos splendor diei, si homo lucis esse cœpisti: quæ sunt Christi gere, quia lux & dies Christus est. Quid in zeli tenebras ruis? quid ad diabolū cui renūciaueras, redis? quid Cain similis existis?

Luc.9.

Discipulo Christi zelare non licet.

Rom.13.

2. Basilius in homilia de Inuidia, quæ est undecima inter homilias uariorum argumentorum: Nihil mortalium animis inuidiæ perturbatione perniciosius contingit: quæ ante omnia ipsi nocet authori, alijs uerò quàm minimùm. Quemadmodùm enim uenenum ferrum, sic inuidia hos qui eam posident, consumit atque uastat. Magis autem sicuti uiperas dicunt abrupto matris uentre nasci: sic & inuidia concipientem se animam corrodere simul ac tabefacere solet. Est enim inuidia dolor de proximi prosperitate ac rerum successu conceptus. Quapropter animo inuido nunquàm tristitia, nunquàm mœstitia deest. Abundat proximi ager, domus bonis omnibus repletur, ex uoto denique eueniunt omnia in rosa & uiola uiuenti. Cuncta hæc tristitiæ dolorisq; occasionem inuido præbent. Ex quo nihil ab homine nudo, qui omnium iaculis petitur differre uidetur. Quid hoc morbo perniciosius? Interitus uitæ, pestis naturæ, aduersa omnibus bonis ex Deo uenientibus, demùm ipsi Deo contraria. Quid enim principem malorum Dæmonem ad bellum aduersùm hominem internecinum impulit? Nonne inuidia, per quam & Deo aduersari palàm deprehensus est? Dolens enim ob præclara dona homini concessa, quandò Deo nocere non ualuit, ipsum insidijs petijt hominem. Vidit Cain ex Deo honorem fraternum, & exarsit in inuidiam, atque eum qui honoratus erat à Deo, occidit, ut irritaret Deũ qui illum honorauerat. Quamobrem, fratres dilectissimi, inuidiam fugiamus, pugnæ in Deum magistram, homicidij matrem, naturæ cõfusionem, amicitiæ ac familiaritatis expertem, calamitatem absurdissimã. Quid miser homo angeris, nihil mali passus? quid cum eo contendis, aut quid eum petis in bonis quibusdam existentem, qui de tuo nihil detrahit aut minuit? Et nonnullis interiectis: Sapiens profectò fuerit quicunque cum inuido minimè congreditur aut conuersatur, nec etiam in eadem esse cum eo mensa studet: Quoniam ex Salomonis sententia, Zelus hominis ex socio ipsius. Non enim Aegyptio uir Scytha inuidebit, sed suæ genti quilibet: & in eadem gente non ignotis, sed familiaribus & uicinis, & eiusdem artis hominibus, aut alia de causa coniunctis, & his deniquè, coæuis, cognatis, & fratribus. Et omninò ut ærugo frumenti est uastatio, sic inuidia amicitiæ pestis. Illud autem in hoc malo laudauerit quisquam quòd inuidus quanto in proximum uehementiùs mouetur, tanto sibimet maius parit incommodum. Quemadmodùm sagittæ magna ui emissæ, si in durum aliquid ac respuens inciderint, in emittentem facilè redeunt, sic inuidia proximis tristitiam nequaquàm affert, tantùm inuidenti officit. Quis enim unquàm in mœrore positus aliquod propterea proximo incommodum intulit? Sese solum uastat atque cruciat. Malum suscipis, per quod inimicus eorum fias, qui te nihil læserunt, inimicus præterea Dei boni, & qui omnis est expers inuidiæ. Fugiamus ergò fratres intolerabile malum. Serpentis id est præceptum, diaboli inuentum, inimici satio, punitionis arrabo, pietatis impedimentum, uia ad gehennam, regni cælorum priuatio. Nam & ipso fatentur ore hoc uitium inuidi. Adspectus illis est aridus & obscurus, gena subtristis, supercilium demissum, anima ipso morbo suffusa, prudentiam in dignoscenda ueritate ac rebus agendis minimè habens. Quid ergò faciendum, ut hanc animi pestem ab initio minimè quidem patiamur, aut in ea forsasè affecti, facilè liberemur? Primùm quidem, si nihil rerum humanarum magnum aut supra naturam existimemus: non enim in rebus fluxis bonum consti-

Inuidia ipsi authori ante omnia nocet.

Inuidia quid sit.

Gene. 3.

Gene. 4.

Inuidi familiaritas fugienda.

Inuidia nocet inuidẽti.

Vituperatio inuidiæ.

Forma inuidorum hominum.

constituimus, sed ad sempiternorum & uerorum bonorum participationem uocati sumus. Itaque nec diues æmulandus est propter diuitias, nec potens ob dignitatis ac magistratus culmen, nec fortis ob corporis robur, nec eloquens ob dicendi facultatem. Instrumenta sunt hæc uirtutis rectè utentibus, nihil per se ueræ felicitatis habentia. Miser est qui his abutitur, non aliter quàm qui in pugna contra inimicos ensem corripiens, in se ac interitum suum conuertit. Omninò autem qui res humanas rationi subiecerit, & ad ueram pulchritudinem laudemque se conuerterit, multùm abfuerit ab eo, ut in rebus terrenis & fluxis quenquam putet esse felicem & æmulandum. Qui uerò ità fuerit animatus, ut nihil usquàm humanum admiretur, huic proculdubiò dominari inuidia nullo modo poterit. Si quis uerò ità gloriæ cupidus fuerit, ut omnes antecellere cupiat, nec secundas facilè patiatur, maximam profectò occasionem causamq; inuidiæ dabit: Et post pauca: Sic demùm teipsum incolumem seruabis, & in bonis longè maioribus claritatem habebis. Nam & uirtus intrà nos est, & ab ijs qui ob eã labores subeant, apta possideri. Diuitiarum autem copia, forma corporis, potentiæ fastus infrà nos nequaquàm consistit.

3. IDEM homilia in aliquot scripturæ locos, quæ est inter uariorum argumentorum homilias vigesimaprima: Inuidia proprium est diaboli uitium. Malum hoc est, quod satis exprimi nequit, quòd medicinam spernit. Qui caput aut membrum aliquod dolent, medico morbũ aperiunt: at qui ægrotat inuidia, quid dicet? angunt me proximi bona? nam ueritas hæc est: At tamen hæc quisque uerba fateri erubescit. Quid quæso te affligit, propriũ malum, an alienum bonum? certè malum tuum incurabile. Canes enim nutriendo mansuetos reddimus: inuidum uerò & malignum, beneficio nostro deuinciendo longè peiorem reddimus. Nõ enim gaudet in ijs quæ recepit bonis: sed tua tristatur felicitate, quod facultas tibi sit eius usui subueniendi. Noli igitur in diaboli deceptionem incidere. Inuidit enim tibi, inuidit inquam quum te è paradiso expulit. Nè sequerè illum, neve cum eo commertium suscipe ullum. Bis enim te læsit. Primùm, quum te ab initio eiecit: deindè nunc reditum tuum turbare contendit. Propriũ diaboli uitium.

4. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimaquarta ad populum Antiochenum: Sicut furentes sæpenumerò gladios in se conuertunt, itidèm & inuidi, solam inuisi perniciem intuentes, propriam negligunt salutem: hi feris quoquè peiores. Nam illæ quidem escæ indigentes, uel à nobis irritatæ, ad uersus nos armantur: hi uerò beneficijs quoquè frequenter allecti, benè meritos maleficijs prosecuti sunt. Hi quidem peiores feris, demonibus autem pares, fortè peiores & istis. Hi nanque contra nos bellum exercent impacatum, consortibus autem generis non insidiantur. Vndè Iudæis quoquè Christus os occlusit, cùm eum in Beelzebub eijcere dæmonia calumniarentur. Hi uerò neque naturæ communionem reueriti sunt, neque sibi pepercerunt. Nam antequàm inuisos, animas suas pœnis afficiunt, tumultus omnis & ignobilitatis eas frustrà & incassùm implent. Cur enim doles ò homo proximi bonis? Dolere nos oportebat his quæ patimur malis, non in quibus alios probabiles haberi uidemus. Propterea omni uenia caret istud peccatum. Nam fornicator quidem concupiscentiam prætendere potest, fur paupertatem, homicida furorem, frigidas quidem & irrationabiles, habent tamen quas prætendant excusationes. Tu uerò quam di-

Feris deteriores sunt inuidi.

Pares aut peiores demonib.

Matt. 12.

Omni uenia & excusatione caret hoc peccatum.

Nota.

ces causam rogo? Nullam penitùs nisi tantùm intensam nequitiam. Si enim inimicos diligere iubemur, cùm & diligentes oderimus, quã pœnam

Matt.5.

luemus? Nam si diligens diligentes, nihilo gentibus meliùs affectus est: nihil iniuriæ operatos infestans, quam habebit ueniam? quam excusationem?

1. Cor.13.

audi quid Paulus dicat: Si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Quòd autem ubi liuor & inuidia, charitatis opera sublata sint, cuique patet. Hoc uitium & fornicatio-

Fornicatione & adulterio quomodò peius.

Gen.4.27.37.

Sapient.2.

ne peius est, & adulterio. Hoc enim in operato tantũ sistit: inuidiæ uerò uis totam subuertit ecclesiam, & toti nocet terrarum orbi. Hæc homicidij mater est: ità fratrem Cain occidit, ità Iacob Esau, ità Ioseph fratres, ità cunctos homines diabolus. Sed tu nunc non occidis, sed multa cæde facis grauiora, fratrem optans confundi, laqueos undiquè tẽdens, sumptos pro uirtute dissoluens labores, dolens quòd mundi placent Domino. Non illum itaque, sed ab eo cultum impugnans. Illum afficis contumelia, tuũ illius præponens honori: & quod est omniũ grauissimum, indifferens peccatum esse uidetur, cùm sit omnium atrocissimum. Siue miserearis, siue vigiles, omnium es sceleratissimus, cùm inuideas fratri, & hoc illinc est est manifestum. Quidam olim apud Corinthios fornicatus est, sed accu-

Genes.4.

satus fuit, & breuì correctus. Abeli Cain inuidit, sed sanatus non est: quin & Deo statìm ipsius ulceri curam afferente, magis intumescebat, & fluctuabatur, & ad cędem properabat. Ità hoc uitium illo peius est, nec medici-

Lucrũ eorum qui benè faciunt alijs.

næ, quancunq; adhibuerimus, facilè cedit. Funditùs igitur eam undiquè euellamus, illud pensantes, quòd quemadmodùm offendimus Deum alienis tabescentes bonis, ità placemus gratulantes, & nosmetipsos participes

Rom.12.

facimus bonorum benè merenti repositorum. Et propterea Paulus dicit: Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus. Vtrinquè magnum lucremur èmolumentum. Cogitantes itaque, quòd licèt non laboremus, sed laboranti condelectemur, illius coronarum efficimur participes: omnem eijciamus inuidiam, & in animabus nostris charitatem plantemus. Graue quid inuidia, graue & simulatione plenum. Hoc mũdum innumeris repleuit malis. Ex hoc morbo litibus plena sunt tribunalia, ex hoc liuores

Inuidia quantam malorũ iliadem inuexit.

& pecuniarum amor, ambitio & inanis gloria. Hinc urbes obsidentur, & mare piratas habet: hinc per orbem cædes, hinc genus nostrum dissipatũ est. Quodcunque malum uideris, ex hac radice producitur: iam enim & in Ecclesias debacchata est, & priùs innumera patrauit mala. Hoc auaritiam parit, uitium omnia confundens, & iustitiam corrumpens. Et post nonnulla: Lùgeamus itaque non hos tantùm, uerùm & inuidos: grauis enim & hic ualdè morbus est. Nec aberrauerit quis, hanc diaboli filiam

Filia diaboli Inuidia.

appellans, & post hæc inanis gloriæ fructum, quin & radicem. Hæc enim utraque mala in alterutrum sese producere solent.

5. Idem homilia quadragesimaquinta ad populum Antiochenum: Ta-

Comparatur uermi de ligno nascenti.

lis est inuidiæ malitia, ut priùs se parientem offendat. Et sicut uermis de ligno nascens, ipsum priùs absumit: sic & inuidia illam priùs quæ se pepererit, animam corrumpit, & inuisum contrarijs, ac uellet, afficit. Nam nè mihi consideres inuisorum prooœmia, sed finem respice: & intellige, quòd hæc inuidentium malitia inuisos ad maiorem perducit claritatem. Nam hi quidem & Deum in auxilium attrahunt, & cælesti fruuntur fauore: hoc uerò carens, omnibus redditur expugnabilis: & antequàm ab externis hosti-

bus,

bus, ab ipſo obſeſſus uitio tantùm non conſumitur: & tanquàm occultis depaſtus dentibus, ità clanculum, vt ità dicam, abſumptus remanet. Quod ſcientes, huius quæſo vitij peſtem fugiamus, & totis uiribus ex noſtris relegemus animis. Omnium enim uitiorum hoc eſt perniciofiſsimum, & ipsã ſalutem noſtram ſuper omnia uaſtat: Improbi nanque diaboli eſt inuentũ. Et propterea Sapiens quidam dicebat: Inuidia uerò diaboli introiuit mors in orbem terrarum.

Omnium uitiorum perniciofiſſimum.

Sapient.2.

6. Prosper libro tertio de uita contemplatiua, capite quinto: Inuidus certè, qui alienum bonum, ſuum facit inuidendo ſupplicium, nulla uidetur ad inuidendum concupiſcentia prouocari, ſed tantùm ſuperbiæ morbo uexari. Sed ſi animi eius peſtem, qua præcipitatur incenſus, ſubtiliter al teque rimemini, inuenietis eum & perditionis eius cupidine, cuius cupit interitum, & ſuperbiæ malo teneri, quo ſibi iugiter ingemiſcit meliorem cui inuidet, anteferri. Quis facilè poteſt, quale ſit hoc malum, uerbis exprimere, quo inuidus odio hominis perſequitur diuinum munus in homine: quũ potiùs armari homo debeat, etiam pro ſui meriti ſanctitate? Tantos inuidus habet pœna iuſta tortores, quantos inuidioſus habuerit laudatores. Siquidem inuidioſum facit excellentia meriti, inuidum pœna peccati: nec ei ab homine poteſt remedium adhiberi, cuius eſt uulnus occultum.

Oritur ex ſuperbia.

Inuidioſi & inuidi diſcrimen.

7. Et capite nono: Donante Domino debemus oſtendere, qualiter inuidi ſanctè viuentium merita, ſua faciant inuidendo peccata: & quantum in eis bonum corrumpat inuidia, qui quicquid boni fieri vel dici à ſanctis audierint, aut omninò non credunt, aut res benè geſtas in malum malè interpretando conuertunt. Omne malum, quod de illis mendax fama iactauerit, ſtatim, tanquàm ſi ipſi uiderint, credunt. Feraliter eis qui illud uerum non eſſe probare uoluerit, contradicũt. Omnia ſuis æmulis fingunt, eorũ profectu deficiunt, odia intrà ſe abſcondunt, & in ſuos cruciatus enutriũt, proficientibus inuident, peccantibus fauent. De bonorum malis gaudent, de profectibus lugent, de inimicitijs gratuitis ardent, depræhendi pectoris ſui malitiam timent, ſemper amari, nunquàm certi. Amici diaboli, inimici etiam ſui, omnibus odioſi. Ad gaudenda anxij, ad plangenda læti, utrobiq; diſperſi. Inter amicos diſcordias ſeminant: diſcordantes, ad tempus, ſi poſſunt, in diſſenſione confirmant. Opinionem bonorum mendacijs decolorant: in ſpiritualibus carnalia laudant, ut ſpiritualia bona eis deeſſe perſuadeant. Amicitias ſimulant, ut eos, qui ſe incautè ſibi commiſerunt, qua poſſunt arte decipiant. Odiorum ſibi occaſiones prauis ſuſpicionibus coaceruant: dæmones, quorum ſectantur facta, lætificant. Sanctos uiros qui bus ſunt noti, contriſtant, uelut amici in obſequio, hoſtes in animo. Continentes in uerbo, turpes in facto. Prodigi ſecretorum, tenaces malorum: Prõpti ſuſpicionum malarum, inanes bonorum. Pleni ſordium, præditi fraudibus. Aduerſarij corde uirtutibus, praui moribus, & inſidioſi cunctis ſecum in ſimplicitate uiuentibus. Hæc & his ſimilia ſunt, quæ omnes inuidos bonis uoto ſiue animo inimicos oſtendunt. Conſiderate, obſecro, qualiter inuidos punitura ſint mala ſua, quos etiam bona puniunt aliena. Vbi iſti fieri poterunt boni, qui ſunt in bono mali: aut quandò benè malis uſuri sũt, qui malè bonis uti non deſinunt? Item bonis utitur inuidus malè, quia omnibus bonis, quæ miſer execratur abiunctus, animi ſui ſupplicio relinquetur affligendus. Et quis ei poterit ſubuenire, qui ſe ſibi exhibet inuidendo carnifi-

Inuidiorũ ingeniũ egregiè depingit.

Inuidus, sui ipsius carnifex. carnificem? Aut undè sibi parabit salutem, qui de salutis materia (bonis malè utendo) facit perniciem?

8. Isidorvs de summo bono libro tertio, capite uigesimoquinto: Liuor alieni boni suum punit authorem. Nam vndè bonus proficit, indè inuidus contabescit. Homines prauè viuentes, sicut de bonorum lapsibus gratulantur, ità de eorum rectè factis bonisq; perseuerantia confunduntur. Inuidus membrum est diaboli, cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum. Sicut & superbus membrum est diaboli, de quo scriptum est: Omne sublime videt, & ipse rex est super omnes filios superbiæ. Nulla est uirtus quæ non habeat cõtrarium inuidiæ malum. Sola miseria caret inuidia: quia nemo inuidet misero, cui reuerà non liuor obijcitur, sed sola misericordia adhibetur. Multi & bonos imitari nolunt, & de bonorum profectibus inuidiæ liuore tabescunt. Quo fit ut nec illi corrigantur à malo suo: sed per inuidentiam deteriorentur, & bonos à recto studio, quantùm in ipsis est, si potuerint, deprauare conentur. Quandò malos boni proficere uident, non scandalizentur: sed quem sint finem habituri, maximè cogitent. Hoc omnis inuidus alienis uirtutibus præstat, quod beato Iob Satan præstitit. Nam dum æmulatur prosperitatibus, commouit aduersa. Sed dum credidit eum diabolus posse prosternere, indè eius aucta sunt merita, atque indè claruerunt probaliora patientiæ documenta. Ità requirunt inuidi aditum malæ famæ, per quam bonorum uitam maculent, sicut ostium quærebant Sodomitæ, quo domum Loth nocituri introirent. Illi uerò cæcitate erroris percussi, parietes uidebant, ostium non inueniebant. Non aliter inuidi uidendo uelut parietem, uirtutes dissimulant: uitia verò perquirunt, per quæ eorum conscientiam urant.

Sapient.2 Iob 41. Nulla uirtus caret iuidia. Sola miseria caret iuidia. Iob 1.& 2. Gen.19.

9. Avgvstinvs libro undecimo de Genesi ad literam, capite decimoquarto: Cùm superbia sit amor excellentiæ propriæ, inuidia uerò sit odium felicitatis alienæ, quid indè nascatur, satis in promptu est. Amando enim quisq; excellentiam suam, uel paribus inuidet quòd ei coæquantur: uel inferioribus, nè sibi coæquentur: uel superioribus, quòd eis non coæquetur. Superbiendo igitur inuidus, non inuidendo quisque superbus est.

Inuidia quid sit, & quomodò ex supbia nascatur.

10. Prosper in sententijs ex Augustino decerptis, sententia ducentesima nonagesimasecunda: Cùm superbia sit amor excellentiæ propriæ, inuidentia uerò sit odium felicitatis alienæ, quod vndè nascatur, in promptu est. Amando enim quisque excellentiam suam, uel paribus inuidet, quòd ei coæquentur: uel inferioribus, nè sibi coæquentur: uel superioribus, quòd eis non coæquetur. Superbiendo ergò quisque inuidus, non inuidendo superbus est.

11. Gregorivs libro trigesimoprimo Moralium, capite trigesimoprimo: De inuidia odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio autem in prosperis nascitur.

Inuidiæ filiæ

1. B. Gregorivs Nyssennus in uita Moysi: Inuidia malorum princeps, mortis mater, prima peccati ianua, vitiorum radix, doloris initium, calamitatis parens, inobedientiæ causa, ignominiæ principium. Inuidia nos longè à paradiso exterminauit: inuidia repulit à ligno uitæ. Inuidia, dico, mortifer stimulus, mucro reconditus, naturæ morbus, bilis uenenosa, tabes spontè adhibita, telum amarum, figens animam clauus, flãma cordis, intestinorum ignis: hanc qui habet, non suis malis, sed alienis bonis

Inuidiæ uituperatio.

bonis infelix est, & contrà non suo bono, sed malis proximi felix est:inuidus enim felicitate aliorum dolet,calamitatibus gaudet. Miluos cadaueribus pasci, & preciosis unguentis emori aiunt:uidetur enim natura sua ad putridum & purulentum esse affinis: quandò uerò huic morbo subiectus est aliquis, amicorum commodis quasi vnguento tabescit: & si quid calamitosum incidisse proximo intellexerit, ilicò aduolat, § posito inuadit adunco, quo si qua latent,distrahit atque disipat, & in medium proponit omnibus.

Miluis cōparátur inuidi.

For.§. rostro

2. Hieronymus in caput quintum epistolæ ad Galatas: Inuidiam non putemus idem esse quod zelum: Quia zelus & in bonam partem accipi potest, cùm quis nititur ea quæ meliora sunt, æmulari. Inuidia uerò aliena felicitate torquetur: & in duplicem scinditur pasionem, cùm aut ipse est aliquid in eo, in quo alium esse non uult: aut alium esse uidens meliorem,dolet se ei non esse consimilem. Pulchrè quidam de Neotericis, Græcum uersum transferens, elegiaco metro de inuidia lusit,dicens:

Discrimē inter inuidiam & zelum.

Inuidia in duas passiones scindit.

Iustius inuidia nihil est:quæ protinùs ipsum
Authorem rodit, excruciatq; animum.

Scripsit & beatus Cyprianus librum de zelo & liuore, ualdè optimum:quē qui legerit,non dubitabit annumerare operibus carnis inuidiam.Inter inuidum autem & inuidiosum hoc interest,quòd inuidus feliciori inuidet:Inuidiosus autem is est,qui ab alio patitur inuidiam.

Inuidi & inuidiosi discrimen.

3. Gregorius pastoralis curæ parte tertia admonitione undecima: Admonendi sunt inuidi, ut perpendant quantæ cæcitatis sunt, qui alieno profectu deficiunt, aliena exultatione tabescunt. Quid istis infelicius,quos dū conspecta felicitas afficit, pœna nequiores reddit? Aliorum uerò bona quæ habere non possunt, si diligerent, sua facerent. Sic quippe sunt uniuersi consistentes in fide,sicut multa membra uno continentur in hoc corpore; quæ per officium quidem diuersa sunt, sed eo quo sibi uicisim congruunt, unum fiunt. Vndè fit ut pes per oculum uideat, & per pedes oculi gradiantur, ori auditus aurium seruiat, & ad usum suum auribus oris lingua concurrat, suffragetur uenter manibus, uentri operentur manus. Nimis itaque turpe est, non imitari quod sumus. Nostra sunt nimirùm, quæ etsi imitari non possumus, amamus in alijs, & amantium quęque amantur in nobis. Hinc ergò pensent inuidi, charitas quantæ virtutis est,quæ alieni quoque laboris opera, nostra facit sine labore. Dicendum est inuidis, quia dum se ista intrinsecùs peste consumunt, etiam quicquid in se aliud boni habere uidentur,interimunt. Vndè scriptum est: Vita carniū, sanitas cordis:putredo osium,inuidia. Quid enim per carnes, nisì infirma quædam ac tenera: & quid per ossa,nisi fortia acta signantur?

Cæcitas & infelicitas inuidorum.

Aliorū bona quomodò nostra fiant.

Prouer. 14.

4. Avgvstinvs sermone octogesimotertio de tempore. Sicut ærugo ferrum, ità inuidia ipsam animam, in qua est, interimit & consumit. Et sicut aiunt viperas dilacerato & dirupto illo ipso materno utero, in quo cō ceptæ sunt nasci: ità & inuidiæ natura illam ipsam animam,à qua concepta est,& consumit & perdit. Qualis hæc animæ tinea est? Quæ cogitationum tabes pectoris? Quanta rubigo zelare in homine donum Dei, & in malo opprobrio bona aliena conuertere, aliorum gloriam facere pœnam suam, velut quosdam pectori suo admouere carnifices, cogitationibus & sensibus suis adhibere tortores, qui se intestinis cruciatibus lacerent? Non

Aerugini cōparatur & uiperæ.

cibus

Miseria inuidorum.

cibus talibus lætus, non potus potest esse iocundus. Suspiratur semper & ingemiscitur ac doletur, diebus ac noctibus pectus oblessum sine intermissione laniatur. Et quantum ille cui inuidet, successu meliori profecerit, tã tum inuidus in maius incendium liuoris ignibus exardescit: pallor in facie, tremor in labijs, stridor in dentibus. Quisquis ille est quem in zelo suo persequitur inuidus, subterfugere eum forsan poterit & uitare, inuidus uerò fugere non ualebit. Vbicunquè fuerit, aduersarius suus secum est, hostis in pectore semper inclusus.

Rom.1. Contra detractionem. Psal.100.

5. BERNARDVS in sermone uigesimoquarto super cantica: Non ueniat anima mea in cõcilio detrahentium: quoniam Deus odit eos, dicente Apostolo: Detractores Deo odibiles. Quam sententiam Deus ipse loquens in psalmo, audi quomodò affirmet: Detrahentem, inquit, secretò proximo suo, hũc persequebar. Nec mirum, cùm id præcipuè uitium charitatem quæ Deus est, & quidem cæteris acriùs impugnare & persequi cognoscatur, quẽ admodùm vos quoquè potestis aduertere. Omnis qui detrahit, primùm quidem seipsum prodit vacuum charitate: deindè, quid aliud detrahendo intendit, nisi vt is cui detrahit, ueniat in odium uel cõtemptum ipsis apud quos detrahit? Ferit ergò charitatem in omnibus qui se audiunt, lingua maledica: & quantùm in se est, necat funditùs & extinguit: non solum autẽ, sed & in absentibus vniuersis ad quos uolans uerbum fortè per eos qui psentes sunt, peruenire contigerit. Vides quàm facilè & in breui ingentem multitudinem animarum uelociter currens sermo tabe malitiæ huius inficere

Psal.13.

posit? Propterea dicit de talibus propheticus spiritus: Quorum os maledictione & amaritudine plenum est, ueloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Vtiquè tam ueloces, quàm uelociter currit sermo. Vnus est qui loquitur, & vnum tantùm uerbum profert: & tamen illud unum verbum, vno in momento multitudinis audientium dum aures inficit, animas

Matth.12. Species detractionis.

interficit. Cor siquidem felle liuoris amarum, per linguæ instrumentum spargere nisi amara non potest, dicente Domino: Ex abundantia cordis os loquitur. Et sunt species pestis huius, dum alij quidem nudè atque irreuerenter vti in buccam uenerit, uirus euomant detractionis: Alij autem quodam simulatæ uerecundiæ fuco conceptam malitiam, quam retinere nõ possunt, adumbrare conantur. Videas præmitti alta suspiria, sicq; quadam cum grauitate & tarditate, uultu mœsto, demissis superciliјs, & uoce plã genti egredi maledictionem, & quidem tanto persuasibiliorem, quanto creditur ab his qui audiunt, corde inuito, & magis condolentis affectu, quàm malitiosè proferri. Doleo, inquit, vehementer pro eo, quòd diligo eum satis, & nunquàm potui de hac re corrigere eum. Et alius, Mihi quidem, ait, benè compertum fuerat de illo istud, sed per me nunquàm innotuisset. At quoniam per alterum patefacta est res, ueritatem negare non possum: dolens dico, reuerà ità est. Et addidit: Grande damnum. Nam aliàs quidem in pluribus ualet, cæterùm in hac parte (vt uerum fatear) excusari minimè potest.

De primismotibus inuidiæ.

6. IDEM sermone quadragesimonono in Cantica: Mentientes nosmetipsos nobis, sentimus aliqui nostrum pro nostræ imperfectionis experientia, quàm rara uirtus sit, alienæ non inuidere uirtuti, nedùm gaudere ad illam, nedùm etiam tanto plus quàm ad propriam quenque gratulari quanto se perpenderit in uirtute superatum. Et quomodò (ais) ego proficere pos-

sum, qui fratri proficienti inuideo? Si doles quòd inuides, sentis, sed non consentis. Passio est quandoquè sananda, non actio condemnanda. Tantùm non illic resideas, iniquitatem meditans in cubili tuo, qualiter uidelicet foueas morbum, satisfacias pesti, persequaris insontem, benè ab illo gesta calumniando, deprimendo, peruertendo, atque impediendo gerenda. Alioqui non nocet ambulanti & extendenti se ad meliora, quod iā non ipse operatur, sed quod habitat in eo peccatum. Non est ergò damnatio il li qui non dat membra sua arma iniquitati, non linguam ad detrahendum, non quicquam reliqui corporis ad lædendum nocendumve aliquo modo, magis auté confunditur sic se esse malè affectum: & inolitū ex longo uitiū confitendo, flendo, orando conatur expellere: & cùm non præualet, mitior indè ad omnes, atque apud se humilior inuenitur. Rom. 6.

7. ITEM in sermone de triplici custodia, manus, linguæ, & cordis: An nō amittunt uitam detractores Deo odibiles, odibiles uitæ? Fugit uita quos odit, & quos uita fugit mori necesse est. An non & ipse moritur, qui uenenum bibit, quod ei malesuada detractoris lingua propinat? Siquidem furtim ei dilectionis uita subtrahitur: & dum nescit, paulatim in eo fraterna charitas refrigescit. Auditurus est forsitan ipse quoquè cui detrahitur: undiquè enim uerba uolant, & multorum priùs ora sermo pertransiens, difficilè fieri potest, quin singulorum creuerit linguis, & quasi iam prouectus referatur ad eum, ad cuius spectat offensam. Itaque scandalizabitur audiens & tabescet, eoq; faciliùs extinguetur in eo charitas, quo ampliùs antè uiue re uidebatur. Si inimicus, ait, meus maledixisset mihi, sustinuissem utiquè: & quidem cauet sibi prudens auditor, cauet & ipse, si non desipit, qui sibi noue rit esse detractum: ille, nè ueneno inficiatur: iste, nè scandalo perturbetur. Sed quod in se est, tamen lingua maledica, & illius percutiens conscientiā, & istius uulnerans charitatem, secum pariter utrunque peremit. Nunquid non uipera est lingua ista? Ferocissima planè, nimirùm quæ tam lethaliter tres inficiat flatu uno. Nunquid non lancea est ista lingua? Profectò & acutissima, quæ tres penetrat ictu uno. Lingua, inquit, eorum gladius acu tus. Gladius equidem anceps, immò triceps est lingua detractoris. Nec uerò eiusmodi linguam ipso etiam mucrone quo Dominicum latus cōfossum est, crudeliorem dicere uerearis. Fodit enim hæc quoquè Christi corpus, & membrum de membro, nec iam examine fodit, sed facit examine fodien do. Ipsis quoq; nocentior est spinis, quas illi tam sublimi capiti furor milita ris imposuit: seu etiam clauis ferreis, quos sanctissimis manibus illis & pedibus consummatio Iudaicæ iniquitatis infixit. Nisi enim huius quod nunc pungitur & transfoditur, corporis sui uitam illius uitæ corporis prætulisset, nunquàm illud pro isto mortis iniuriæ, crucis ignominiæ tradidisset. Et dicimus. Leuis res sermo: tenera, mollis & exigua caro lingua hominis: quis sapiens magni pendat? Leuis quidem res sermo, quia leuiter uolat, sed grauiter uulnerat: leuiter transit, sed grauiter urit: leuiter penetrat animum, sed non leuiter exit: Profertur leuiter, sed non leuiter reuocatur: facilè uolat, atque ideò facilè uiolat charitatem.

Contra detractores.

Psal. 54.

Psal. 56.

Lingua detractoris gladius triceps.

Matth. 27.

8. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimaprima in Matthæum: Tale certè malum inuidia est, qua nulla unquam malignitas peior inuenitur. Nam adulterio inquinati, uoluptatis saltem iniquæ fructum, ut putant, aliquem capiunt, & breui tempore peccatum committunt. Inuidi autem

Quàm execrabile malū inuidia sit.

tem & multo antè ſeipſos, quàm quibus inuident, perturbant & cruciant: &
ità in agendo ſemper inuidendoq; ſunt, ut nunquàm peccandi afferant finẽ:
ſed quemadmodùm ſues lutoſa immunditia, & dæmones noſtris damnis lę
tantur, ſic inuidi calamitate proximiorum exultant. Cumq; aliquid triſte
ac doloris efficiens proximo acciderit, tunc aliquantulùm acquieſcit, atq;
reſpirat inuidus: alienas enim iacturas ſuos quæſtus exiſtimat, & aliorum
felicitatem miſeriam ſuam arbitratur: nec magìs conſiderat quid ipſe ſua-
ue conſequatur, quàm quid proximo calamitoſum inferatur. Nonne igi-
Nota. tur tales homines lapidibus petendi? Nonne omni cruciatu torquendi sũt?
Non aliter profectò quàm canes rabie concitati, infeſtiq; dæmones, atque
furiæ ipſæ. Nam quemadmodùm ſcarabæi alieno ſtercore, ſic inuidi aduer
ſa aliorum fortuna nutriuntur, cùm ſint communes humano generi hoſtes
atque inimici. Et alij quidem homines ſi animantes rationis expertes crude
liter cædi ac dilaniari uiderint, aliquantulùm commiſerantur: tu verò cùm
ſalutis beneficium conferri homini cernas, expalles & tremis, & in fero-
Matth.8. citatem cædendi benefactoris conſpiras. Et quid hac inſania furioſius un-
quàm reperietur? His profectò de cauſis fornicatores ac publicani ad cæ-
los conſcendere potuerunt: inuidiæ autem morbo laborantes, quum in-
tùs eſſent, à regno cælorum exciderunt: filij autem (inquit) regni eijcien-
tur foràs. Prætereà omni prauitate illi ex animis expulſa, ea quæ nunquã
Inuidia conuertit hoĩes in dęmones. ſperarunt, facilè nacti ſunt: Phariſæi autem uel ea quæ retinebant bona,
penitùs amiſerunt: neque id iniuria. Nam inuidia peſtiferum malum, homi
nem in diaboli conditionem, ac in dæmonem immaniſsimum conuertit. In
Geneſ.4. uidia prima hominis cædes apparuit. Inuidia fraterna charitas contem-
pta eſt. Inuidia ſanguine hominis terra primò maculata. Inuidia deniquè
Numer.16. factum eſt, vt hiatu ſuo terra Dathan, Chore, Abiron, uniuerſumq; illum
Gen.4.27. populum viuos abſorpſerit. Et paulo pòſt. Nam undè Cain fratricida ef-
Gen.31.&37. fectus eſt? Vndè uerò Eſau fratrem inſectabatur? Vndè Laban, undè Iacob
Num. 16. & 12 filij, vndè Chore, Dathan & Abiron, undè Maria atque Aron inquinati
fuerunt? Vndè ipſe diabolus calumniæ nomen ſortitus eſt? adhæc illud ẽt
tecum ſemper uerte, quia non maiorem illi cui inuides, quàm tibi ipſi facis
iniuriam, cùm teipſum uersùs mucronem impellas. Quid enim incommo-
Gen.4. di Cain fratri ſuo Abel intulit? Nonne illum quidem inuitus ad meliorem
uitam citiùs tranſmiſit, ac ſeipſum ærumnis inuoluit? Eſau uerò qua in re
Gen.27. manſueto Iacob obfuit, cùm ipſe etiam paterna domo excidit, & poſt inſi-
dias illas in aliena uagabatur regione, Iacob verò multis bonis atq; diuitijs
Ge.37. & 42. abundauit? Qua in re fratres ſui Ioſeph peiorem reddiderunt? Nonne quã
quàm uſque ad ſanguinem ferè ueniſſent, inediæ malo in extremis pericu-
lis fuerunt, cùm ille regia poteſtate in Aegypto potiretur? Nã quanto ma
iore inuidia laboras, tanto maiora illi offers, bona, cui inuides. Deus
enim qui omnia perſpicit, cùm viderit innocentem iniuria circunuen-
tum, extollit multo magìs, clarumque illum facit, inuidentem autem
deprimit.

Iob 5. 9. Gregorivs libro quinto Moralium, cap. trigeſimotertio. Et paruu-
Inuidemus nõ niſi illis, quos nobis meliores arbitramur. lum occidit inuidia. Inuidere enim non poſſumus, niſì eis quos nobis in
aliquo meliores putamus. Paruulus ergò eſt, qui liuore occiditur, quia ip-
ſe ſibi teſtimonium perhibet, quòd eo minor ſit, cuius inuidia torquetur.
Hinc eſt quòd hoſtis callidus primo homini inuidendo ſurripuit, quia amiſ
ſa bea-

ſa beatitudine minorem ſe immortalitate illius agnouit. Hinc eſt q Cain ad perpetrandum fratricidium corruit: quia deſpecto ſuo ſacrificio, prælatum ſibi infremuit, cuius Deus hoſtiam accepit, & quem meliorem ſe eſſe exhorruit, nè utcunquè eſſet, amputauit. Hinc Eſau ad perſecutionem fratris exarſit, quia primogenitorum benedictione perdita, quam tamen pro eſu lenticulæ ipſe uendiderat, minorem ſe eo, quem naſcendo præibat, ingemuit. Hinc Ioſeph fratres ſui Iſmaelitis trãſeuntibus uendiderunt: quia cognito reuelationis myſterio, nè ſe fieret melior, eius profectibus obuiare conati ſunt. Hinc Saul Dauid ſubditum, lanceam intorquendo, perſequitur, quia quem magnis quotidiè augeri uirtutum ſucceſsibus ſenſit, ultra ſe excreſcere expauit. Paruulus itaque eſt qui inuidia occiditur, quia niſi ipſe inferior exiſteret, de bono alterius non doleret.

Gene.4. Gen.27. Gen.37. 1.Reg. 18.

10. Et capite trigeſimoquarto: Sed inter hæc ſciendum, quia quamuis per omne uitium quod perpetratur, humano cordi antiqui hoſtis uirus infunditur, in hac tamen nequitia, tota ſua uiſcera ſerpens concutit, & imprimendæ malitię peſtem mouit. De quo nimirùm ſcriptum eſt: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Nam cùm deuictum cor liuoris putredo corruperit, ipſa quoquè exteriora indicant, quàm grauiter animum ueſania inſtigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigeſcunt, fit in cogitatione rabies, in dẽtibus ſtridor, cumque in latebris cordis creſcens abſconditur odium, dolore cæco tenebrat conſcientiam uulnus incluſum. Nil lætum de proprijs libet, quia tabeſcentem mentem ſua pœna ſauciat, quam felicitas torquet aliena, quantoque extranei operis in altum fabrica ducitur, tanto fundamentum mentis liuidæ profundius ſuffoditur: vt quo alij ad meliora properant, eo ipſo deteriùs ruant, qua ruina uidelicet etiam illud deſtruitur, quod in alijs actibus, perfecto opere, ſurrexiſſe putabatur. Nam inuidia cùm mentem tabefecerit, cuncta quæ inuenerit benè geſta conſumit. Vndè benè per Salomonem dicitur: Vita carnium, ſanitas cordis: putredo oſsium, inuidia. Quid enim per uitam carnis, niſi infirma quædam ac tenera: & quid per oſſa, niſi fortia acta ſignantur? Qui ergò liuoris peſte plenè carere deſiderat, illam hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non anguſtat, quæ & omnibus una eſt, & ſingulis tota: quæ tanto largior eſſe oſtenditur, quanto ad hanc percipientium multitudo dilatatur. Quia autem paruulus eſt, qui terrena diligit: magnus, qui æterna concupiſcit: poteſt etiam ſic non inconuenienter intelligi, Paruulum occidit inuidia, quoniam huius peſtis languore non moritur, niſi qui adhuc in deſiderijs infirmatur.

Diabolicum uitium. Sapient.2. Exterior ſpecies inuidi hominis. Prouer.14. Remediũ cõtra inuidiã.

Iob 5.

11. Item libro uigeſimonono Moralium, capite tertio: Ecce alius fratri ſuo in corde tacitus inuidet, & ſi occaſionem reperiat, eum ſupplantare contendit. Cuius alterius membrum eſt, niſi eius de quo ſcriptum eſt, Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum?

Inuidi ſunt membra diaboli. Sapient.2.

12. Avgvstinvs in libro de ſancta uirginitate, capite trigeſimoprimo: Superbiam ſequitur inuidentia, tanquàm filia pediſſequa. Eam quippe ſuperbia continuò parit, nec unquàm eſt ſine tali prole atque comite. Quibus duobus malis, hoc eſt, ſuperbiæ & inuidentiæ, diabolus præeſt.

Diabolus pater eſt ſuperbiæ & inuidiæ.

VII

Quid est gula, & quænam illius filiæ?

a Greg. 30. Moral. c. 27. b Idẽ l. 31. Moral. c. 31. c Exod 32. b Iob 21. b Prouer. 10. c Ephes. 5 a Greg. 3. par. curę past. admonitione 20. Chrysost. homil 57. ad pop. d Esa. 28. b Eccẽs. 10 c Chris. 44. in Ioa & 58. in Mat. Hier. lib. 2. cõt. Iouin. & in ca. 44. Eze. & in ca. 5. ad Gal. Legatur de hoc uitio Basil. hom. in ebrietatẽ & luxum. Au. de tẽp. ser. 231 & 232. Chry. in ser. cõt. luxũ & crapulã. & hõ. 1. ad pop. Antioch. Isido. l. 2. de summo bono. c. 42. & 43. Amb. de Helia & ieiunio, c. 12. & seq.
e Eccl. 37. d & 31. b Psal. 77. d Numer. 11. g Deut. 32. c Prouer. 21. c
f Eccli 37. d
g Luc. 21. g Vide Burchard. lib. 14. decret. & Iuonem. parte 13. c. 68. & sequentib.
h Ephes. 5. d Proue. 20. a Hier. in c. 1. ad Tit. & epist. 83. ad Oceanum. Amb. l. 1. de pœni. c. 14. a 1. Co. 6. b Ga. 5. d Oseæ 4. c Prou. 31. a Eccl. 19. b Esa. 5. e 22 d Pro. 23. c d Amos 6. Lucæ 6. d

A Gula est cibi ac potus appetitus [a] inordinatus. [b] filias habet, [c] ineptam lætitiam, multiloquium, scurrilitatem [d] spurcitiem, sensuum & intellectus hebetudinem.

B Quid uerò fœdius, quàm hominem à beluis naturali quadam frugalitate contentis superari, dum uentris, crapulæ, & uinolentiæ quasi mancipium agit, dum bona dissipat, ualetudinem lædit, morbos accersit, ac uitam demùm ipsam abrumpit, eripitque sibi? Nam uerè dictum illud, [e] *Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adijcit uitam.* Item. [f] *In multis escis erit infirmitas.* Iubet ergò CHRISTVS, [g] *Attendite uobis, nè fortè grauentur corda uestra in crapula & ebrietate.* Cæterùm ab ebrietate nos reuocans Paulus, [h] *Nolite*, ait, *inebriari uino, in quo est luxuria.* [a] *Ebriosi regnum Dei possidebunt:* Vt idcircò tam grauiter interminetur quoquè Propheta potatoribus: [b] *Væ qui potentes estis ad bibendum uinum, et uiri fortes ad miscendam ebrietatem.*

SCRIPTVRAE

EXODI trigesimosecundo: Sedit populus manducare & bibere & surrexerunt ludere.

IOB uigesimoprimo: Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

PROVERBIORVM decimo: In multiloquio non deerit peccatum.

AD Ephesios quinto: Fornicatio & omnis immunditia, aut auaritia nec nominetur in uobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquiũ, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet: sed magis gratiarum actio.

ESAIAE uigesimooctauo: Verùm hi quoquè præ uino nescierunt, & prę ebrietate, nescierunt. Sacerdos et Propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à uino, errauerunt in ebrietate, nescierunt uidentem, ignorauerunt iudicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt uomitu sordiumq; , itâ ut non esset ultrà locus. Quem docebit scientiam?

ECCLESIASTIS decimo: Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cuius principes manè comedunt. Beata terra cuius rex nobilis est, & cuius princi-

pes

pes uescuntur in tempore suo ad reficiendum,& non ad luxuriam.

Ecclesiastici trigesimoseptimo: Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas,& auiditas appropinquabit usque ad choleram. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est,adijciet uitam.

Et capite trigesimoprimo: Vtere quasi homo frugi his quæ tibi apponuntur,ut non cùm manducas multùm, odio habearis. Cessa prior causa disciplinæ:& noli nimius esse,nè fortè offendas. Et si in medio multorum sedisti,prior illis nè extendas manum tuam, nec prior poscas bibere. Quàm sufficiens est homini erudito uinum exiguum,& in dormiendo non labora bis ab illo,& non senties dolorem.

Psalmo septuagesimoseptimo: Et manducauerunt,& saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis: non sunt fraudati à desiderio suo. Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum: & ira Dei ascendit super eos, & occidit pingues eorum, & electos Israel impediuit. In omnibus his peccauerunt adhuc.

Numerorum vndecimo: Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiuscemodi cibus: & eccè furor Domini concitatus in populũ, percussit eum plaga magna nimis. Vocatusque est ille locus, Sepulcra concupiscentiæ. ibi enim sepelierunt populum qui desiderauerat.

Deuteronomii trigesimosecundo: Incrassatus est dilectus,& recalcitrauit: incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deũ factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.

Proverbiorvm vigesimoprimo: Qui diligit epulas,in egestate erit: qui amat uinum & pinguia,non ditabitur.

Lvcae vigesimoprimo: Attendite uobis, nè fortè grauentur corda uestra in crapula & ebrietate & curis huius uitæ: & superueniat in uos repentina dies illa. Tanquàm laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ.

Proverbiorvm vigesimo: Luxuriosa res uinum, & tumultuosa ebrietas: quicunque his delectatur,non erit sapiens.

Prioris ad Corinthios sexto: Nolite errare,neque fornicarij &c. neque ebriosi,neque maledici,neq; rapaces regnum Dei possidebunt. Esca uentri,& uenter escis: Deus autem & hunc & has destruet.

Ad Galatas quinto: Manifesta sunt opera carnis,quæ sunt fornicatio, immunditia,impudicitia, & cæt.homicidia,ebrietates,comessationes, & his similia,quæ prædico uobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Oseae quarto: Fornicatio & uinum & ebrietas auferunt cor.

Proverbiorvm trigesimoprimo: Noli regibus o Lamuel, noli regibus dare uinum: quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas: ne fortè bibant,& obliuiscantur iudiciorum,& mutent causam filiorum pauperis.

Ecclesiastici decimonono: Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes,& arguunt sensatos.

Esaiae quinto: Væ qui potentes &c.ut in textu.

Et capite uigesimosecuudo: Et uocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum & ad planctum, ad caluitium et ad cingulum sacci: et eccè gaudium et lætitia occidere uitulos, et iugulare arietes, come-

dere carnes, & bibere uinum. Comedamus & bibamus, cràs enim moriemur. Et reuelata est in auribus meis uox Domini exercituum, Si dimittetur iniquitas hæc uobis donèc moriamini, dicit Dominus exercituum.

PROVERBIORUM uigesimotertio: Noli esse in conuiuijs potatorum, nec in comessationibus eorum, qui carnes ad uescendum conferunt: quia uacantes potibus, & dantes symbola, consumentur, & uestietur pannis dormitatio. Et paulò pòst: Cui uæ? cuius patri uæ? cui rixæ? cui foueæ? cui sine causa uulnera? cui suffusio oculorum? Nonne his qui commorantur in uino, & student calicibus epotandis? Nè intuearis uinum quandò flauescit, cùm splenduerit in uitro color eius: ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus uenena diffundet. Oculi tui uidebunt extraneas, & cor tuum loquetur peruersa. Et eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo: & dices, Verberauerunt me, sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi. Quandò euigilabo, & rursùs uina reperiam?

AMOS sexto: Væ qui opulenti estis in Sion & cæt. qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis uestris: qui comeditis agnum de grege, & uitulos de medio armenti. Qui canitis ad uocem psalterij, sicut Dauid putauerunt se habere uasa cantici: Bibentes uinum in phialis, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Ioseph.

* qui LUCAE sexto: Væ uobis diuitibus, * quia habetis consolationem uestram. Væ uobis qui saturati estis, quia esurietis. Væ uobis qui ridetis nũc, quia lugebitis et flebitis.

PATRES.

Quinq; modis à gula tẽtamur. 1. A. GREGORIUS libro trigesimo Moralium, capite uigesimoseptimo: Sciendum est, quia quinque nos modis gulæ uitium tentat. Aliquandò nanque indigentiæ tempora præuenit: aliquandò uerò tempus non præuenit, sed cibos lautiores quærit: aliquandò quælibet sumenda sint, præparari accuratiùs expetit. Aliquandò autem & qualitati ciborum & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumendi, mensuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquàm uerò & abiectius est quod desiderat, & tamen
1. Reg. 14. ipso æstu immensi desiderij deteriùs peccat. Mortis quippe sententiam patris ore Ionathas meruit: quia in gustu mellis constitutum edendi tempus
Numer. 11. antecessit. Et ex Aegypto populus eductus, in eremo occubuit: quia despecto manna, cibos carnium petijt, quos lautiores putauit. Et prima fi-
1. Reg. 2. liorum Heli culpa suborta est, quod ex eorum uoto sacerdotis puer, non
Ezech. 16. antiquo more, coctas uellet de sacrificio carnes accipere, sed crudas quæreret, quas accuratiùs exhiberet. Et cùm ad Hierusalem dicitur: Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, apertè ostenditur, quòd idcircò salutem perdidit, quia cum superbiæ uitio mensuram immoderatæ refectionis excessit. Et primogenitorum glo-
Genes. 25. riam Esau amisit, quia magno æstu desiderij uilem cibum, scilicet lenticulam, concupiuit: quam dum uendendis etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret, indicauit. Neque enim cibus, sed appetitus in uitio est. Vndè & lautiores cibos plerunq; sine culpa sumimus, & abiectio-
3. Reg. 17. res non sine reatu conscientiæ degustamus. Hic quippe, quem diximus, Esau primatũ per lenticulam perdidit: & Helias in eremo per uirtutem spiritus carnes

carnes edendo seruauit. Vndè & antiquus hostis quia non cibum, sed cibi concupiscentiam, esse causam damnationis intelligit: & primum sibi hominem non carne, sed pomo subdidit: & secundum non carne, sed pane tentauit. Hinc est quòd plerunquè Adam culpa committitur, etiam cùm abiecta & uilia sumuntur. Neque enim Adam solus, vt à uetito se pomo suspenderet, præceptum prohibitionis accepit. Nam cùm alimenta quædam saluti nostræ Deus contraria indicat, ab his nos quasi per sententiam uetat. Et dum concupiscentes noxia attingimus, profectò quid aliud quàm uetita degustamus? Ea itaque sumenda sunt, quæ naturæ necessitas quærit: & non, quæ edendi libido suggerit.

Genes.3. Matth.4.

2. IDEM libro trigesimoprimo Moralium, capite trigesimoprimo: De uentris ingluuie inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligentiam propagantur.

Filiæ Gulæ.

3. ITEM tertia parte curæ pastoralis, admonitione uigesima: Gulæ deditos superfluitas locutionis, leuitas operis, atque luxuria comitatur. Nisi enim illos immoderata loquacitas raperet, Diues ille qui epulatus quotidiè dicitur splendidè, in lingua grauiùs non arderet, dicens: Pater Abrahã, miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Quibus profectò uerbis ostenditur, quia epulando quotidiè, crebriùs in lingua peccauerat, qui totus ardens, refrigerari se in lingua præcipuè requirebat. Rursùm quia gulæ deditos leuitas protinùs operis sequitur, authoritas sacra testatur, dicens: Sedit populus mãducare & bibere, & surrexerunt ludere. Quos plerunquè edacitas usque ad luxuriam pertrahit, quia dum satietate uenter extenditur, aculei libidinis excitantur. Vndè & hosti callido, qui primi hominis sensum in concupiscentiam pomi aperuit, sed in peccati laqueo strinxit, diuina uoce dicitur: Pectore & uentre repes. ac si apertè diceretur: Cogitatione & ingluuie super humana corda dominaberis. Quia gulæ deditos luxuria sequitur, propheta testatur, qui dum aperta narrat, occulta denunciat, dicens: Princeps cocorum destruxit muros Hierusalem. Princeps nanque cocorum, uenter est, cui magna cura obsequium à cocis impenditur, ut ipse delectabiliter cibis impleatur. Muri autem Hierusalem, uirtutes sunt animæ, ad desiderium supernæ pacis eleuatæ. Cocorum igitur princeps muros Hierusalem deijcit, quia dum uenter ingluuie extenditur, uirtutes animæ per luxuriam destruuntur. Admonendi ergò sunt gulæ dediti, nè in eo quòd escarum delectationi incumbunt, luxuriæ se mucrone transfigant: & quanta sibi per esum loquacitas, quanta mentis leuitas insidietur, adspiciant: nè, dum uentri molliter seruiunt, uitiorum laqueis crudeliter adstringantur. Tanto enim longiùs a secundo parente receditur, quanto per immoderatum usum dum manus ad cibum tenditur, parentis primi lapsus iteratur. Itaque nè aut gulæ deditos appetitus à mentis statu deijciat, aut abstinentes afflicta caro ex elatione supplantet, audiãt illi ex ore ueritatis: Attendite uobis, nè fortè grauentur corda uestra in crapula & ebrietate & curis huius mundi. Vbi utilis quoquè pauor adijcitur: Et superueniat in uos repentinus dies ille. Tanquàm laqueus enim ueniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ. Audiant isti, Non quæ intrant per os, coinquinant hominem: sed quæ exeunt de ore, illa sunt quæ coinquinant hominem. Audiant illi: Esca uentri, & uenter escis, Deus

Quæ uitia ex gula nascantur.

Immoderata loquacitas. Lucæ 16.

Leuitas operis. Exodi 32. Luxuria.

Gen.3.

Hier.52. iuxta LXX.

Luc.21.

Ibidem.

Marc.7.

1. Cor. 6. Rom. 13. 1. Cor. 8. Tit. 1. Philip. 3. 1. Tim. 4. Rom. 14.

autem & hunc & hanc destruet. Et rursùm: Non in commessationibus & ebrietatibus: Et rursùm: Esca non commendat nos Deo. Audiant isti: Quia omnia munda mundis, & cæt. Audiant illi: Quorum deus uenter est, & gloria in confusione ipsorum. Audiant isti: Discedent quidam à fide & ueritate. Et paulò pòst: Prohibentium nubere, præcipientium abstinere à cibis quos Deus creauit ad percipiendum cũ gratiarum actione fidelibus & his qui cognouerunt ueritatem. Audiant illi: Bonum est non manducare carnem, & non bibere uinum, neq; in quo frater tuus scandalizatur. Audiãt isti. Modico uino utere propter stomachum tuum & frequentes tuas infirmitates. Quatenùs illi discant cibos carnis inordinatè non appetere, & isti creaturam Dei quam non appetunt, non audeant condemnare.

Dæmones choreas agũt apud scurrilia loquẽtes. Luc. 16. Quã perniciẽ auferat gula.

11. CHRYSOSTOMVS homilia quinquagesimaseptima ad populum Antiochenum: Vbi ebrietas, ibi diabolus: ubi turpia uerba, ubi saturitas, illic dæmones choreas agunt. Talem habebat mensam diues ille, propterea nè guttæ quidem aquæ dominus fuit.

12. IDEM homilia quadragesimaquarta in Ioannem: Nihil gula perniciosius, nihil ignominiosius est: hæc obtusum & crassum ingenium, hæc carnalem animam reddit, hæc cæcat intellectum, nec finit, ut quicquam perspiciat.

Deliciæ & ebrietas, fõs mater & origo uitiorum omnium. Exodi 32. Ezech. 16.

Sues ex hominibus facit.

Non uinum, sed uini abusus damnandus.

13. ITEM homilia quinquagesimaoctaua in Matthæum: Sed sufficit etiã hoc diaboli furorem deprimere, cui nemo magis amicus est, quàm qui delicijs & ebrietate maculatur: hic enim fons, hæc mater, atque origo uitiorum omnium est: Hac uia olim Hebræos in cultum diabolus idolorum iniecit, hac iniquos amores Sodomitarum inflammauit: hæc enim, ait, iniquitas est Sodomæ, in copia & plenitudine panis luxuriabantur: hac denique uia mille alij gehennæ traditi, periere. Quid enim deliciarum hæc fœditas mali non inducit? Sues ex hominibus facit, immò uerò etiam suibus multo deteriores. Audiui enim multos, cum insanæ istæ accidunt passiones, dicentes: Vtinàm non esset uinum. O amentiam singularem, ò stoliditatem inauditam. Alij delinquunt, & Dei tui dona criminaris: putas ne à uino hoc factum malum? Non fecit uinum certè, sed incontinentia eorum qui uino abusi sunt. Dicas, utinàm non esset ebrietas, non essent deliciæ: si uerò dicis, utinàm non esset uinum, ordine paulatim progrediens, optabis nè sit ferrum propter homicidia, nè sit nox propter fures, nè sit lux propter calumniatores, nè sit fœmina propter adulterium, & sic omnia Dei opera tibi destruentur. Non igitur ità dicas, mentis enim istud est diabolicæ: nec uinum, sed ebrietatem crimineris: & ebrio, cùm in se fuerit reuersus, omni dedecore suo priùs descripto, dicas datum esse uinum ad lætitiam, non ad turpitudinem nostram: datum est ut rideamus, non ut derideamur, ut rectè ualeamus, non ut ægrotemus: ut imbecilla corpora reficiamus, non ut robur animi deijciamus: honorauit te hoc munere Deus, cur dehonestas propter intemperantiam bibendi teipsum? Audi quid ad Timotheum dicit Paulus: Modico uino vtere propter stomachum tuum, & crebras infirmitates tuas. Quòd si sanctus uir ille morbo depressus, & alternis ægritudinibus laborãs, quousque magister permisit, uino non utebatur, quam ueniam nos consequemur, uino ad ebrietatem sani abutentes? Et illi quidem dicebat, Pauco utere uino propter stomachum tuum: ebrioso uerò dicit, Vtaris modico uino propter fornicationes, ut crebra turpiloquia

1. Tim. 5.

fugias, propter pestiferas cupiditates quas ebrietas parit. Quòd si hæc non persuadent uobis, ut ab his abstineatis, saltem propter dolores & euersiones stomachi abstineatis. Non ad mœrorem, nec ad dolorem, sed ad lętitiam uinum datum est. Vinum enim, inquit, lætificat cor hominis: quam eius uirtutem uos deijcitis. Nam quæ lætitia est, si non es in teipso, si mille doloribus uexaris, si omnia tibi circunferri uideantur, si tenebris detentus quasi febricitans, hominibus indigeas, qui oleo caput tuum perfundant? Hæc non omnibus dicta esse uelim, immò uerò dicta sunt omnibus: non quia omnes uino corrumpantur, sed quia nullam de ebriosis curam sobrij habent: idcircò ad sobrios magis orationem direxerimus, quoniam & medicus, ægrotis omissis, sanos qui ipsis assident, alloquitur. Vos ergò sobrios oro, nè hac turpissima insania unquàm capiamini, & ut eos qui capiuntur, diligenter sanare curetis. Nolite pati peiores bestijs homines fieri: nihil enim ultrà quàm opus est, illæ desiderant, isti autem mediocritatis terminos excedentes, irrationabiliores illis constituuntur. Quanto enim melior asinus ebrioso est, quanto canis præstantior? Omnes certè animantes, quæ rationis expertes sunt, cùm bibunt aut comedunt, ultrà quàm satis est, etiam si mille homines cogerent, nunquàm elabuntur. Peiores igitur irrationabilibus uos estis, qui inebriamini, non apud mentis compotes solùm, uerumetiam apud uos iudices. Indè nanque manifestum est, canibus atq; asinis uestro uos iudicio esse deteriores, & magis abiectos, quia nullum brutorum supra mensuram comedere aut bibere cogitis.

Cur à nimio uino abstinẽdum.

Psal.103.

Turpissima insania est ebrietas.

Asini & canes ebrioso homine præstantiores sũt

14. Hieronymus libro secundo aduersus Iouinianum: Esus carnium & potus uini, uentrisq; saturitas, seminarium libidinis est. Vndè & comicus: Sine Cerere, inquit, & Libero friget Venus. Et paulo pòst: Quod si quis existimat, & abundantia ciborum potionumq; se perfrui, & uacare posse sapientiæ, hoc est, & uersari in delicijs, & deliciarum uitijs non teneri, seipsum decipit. cùm enim procul ab his remoti sæpè capiamur naturæ illecebris, & cogamur ea cupere quorum copiam non habemus: quanto magis, si circundati retibus uoluptatum, esse nos liberos arbitremur? Absque gustu et cibis, impossibile est humanum corpus subsistere, adesse ergò debet ratio, ut tales ac tantas sumamus escas, quibus non oneretur corpus, nec libertas animæ prægrauetur: quia & comedendum est, deambulandum, & dormiendum, & digerendum, & posteà, inflatis uenis, incentiua libidinum sustinenda. Luxuriosa res uinum, & tumultuosa ebrietas: omnis qui cum his miscetur, non erit sapiens. Nè tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comesos, magno partos et perditos labore doleamus: Olerum, pomorum, ac leguminum et facilior apparatus est, & arte impendijsque coquorum non indiget: & sine cura sustentat humanum corpus, moderateque sumptus (quia nec auidè deuoratur, quod irritamenta gulæ non habet) leuiore digestione concoquitur. Nemo enim uno aut duobus cibis, hisque uilibus usque ad inflationem uentris oneratur, quæ diuersitate carnium, & saporis delectatione percipitur. Cùm uarijs nidoribus fumant patinæ, ad esum sui, expleta esurie, quasi captiuos trahunt, undè & morbi ex saturitate nimia concitantur: multiq; impatientiam gulæ, uomitu remediantur: & quod turpiter ingesserunt, turpiùs egerunt. Hippocrates in Aphorismis docet, crassa & obesa corpora, quæ crescendi mensuram compleuerint, nisi citò ablatione sanguinis imminuantur, in paralysim &

Seminarium libidinis.

Terent. in Eunucho.

Sapientiæ studium impeditur saturitate & uinolentia.

Quantum cibi sumendũ.

Prouer.20.

Qualibus cibis utendum.

Hippocrates.

pessima morborum genera erumpere, & idcircò necessariam esse demptionem, ut rursùm habeant, in quæ possint crescere: non enim manere in uno statu naturam corporum, sed aut crescere semper, aut decrescere: nec posse uiuere animal, nisi crescendi capax sit. Vndè & Galenus uir doctissimus, Hippocratis interpres, athletas, quorum uita & ars sagina est, dicit in exhortatione medicinæ, nec uiuere posse diù, nec sanos esse, animasque eorum ità nimio sanguine & adipibus, quasi luto inuolutas, nihil tenue, nihil cæleste, sed semper de carnibus & ructu & uentris ingluuie cogitare.

Galenus.

Nihil cæleste cogitare potest gulæ deditorum animus.

15. Idem in caput quadragesimumquartum Ezechielis: Perspicuum est, ebrietate & sicera statum mentis euerti: & non plenè nos sapere, quandò uini satietate animus occupatur.

Statum mentis euertit ebrietas.

16. Item in caput quintum ad Galatas: Quartumdecimum locum inter carnis opera, ebrietas tenet. Ebriosi quippe regnum Dei non possidebunt. Et Dominus ad discipulos: Cauete, ait, nè fortè grauentur corda uestra in uino & crapula. Vino hominis sensus euertitur: pedes corruunt, mens uacillat, libido succenditur. Vndè Apostolus clamitat: Et uinum in quo est luxuria Habet unusquisque suæ sententiæ potestatem: Ego Apostolum sequor: in uino esse luxuriam, in uino ebrietatem. Ebrietatem autem & luxuriam, inter carnis opera numerari nec ille potest negare qui eisdem passionibus uincitur. Et licèt me quidam in eo libro, quem de seruanda uirginitate scripsi, repræhendendum putent, quòd dixerim adolescentulas ità uinum debere fugere ut uenenum: non me sententiæ pœnitebit: Opus quippe ibì magis uini, quàm Dei à nobis creatura damnata est: & licentiam tuli mus uirgini proprio ætatis calore feruenti, nè sub occasione parum bibendi, plus biberet & periret: Alioquìn sciebamus & in Christi sanguinem uinũ consecrari: & Timotheo uinum ut biberet, imperatum. Ebrietas autem tam ex uino, quàm ex cæteris bibendi generibus, quæ uario modo conficiuntur, potest accidere: ex quo & de sancto Ioãne dicitur, Vinũ & siceRã non bibet. Sicera interpretatur ebrietas. Et nè quis uinum non bibens, aliud sibi putaret bibendum: exclusa causatio est, dum omne quod inebriare potest, cum uino pariter aufertur. Quintadecima, quæ & extrema inter carnis opera, comessatio est. Manducauit quippe populus & bibit, & surrexerunt lùdere, Semper ebrietati iuncta luxuria est. Pulchrè quidam non ignobilis orator, cùm ebrium de somno describeret excitatum, ait: Nec dormire excitatus, nec uigilare ebrius poterat. Qua sententia expressit, quodam modò nec mortuum eum fuisse, nec uiuum.

Galat. 5.
1. Cor. 6.
Lucæ 21.
Vini immoderatè sumpti operatio.
Ephes. 5.

Ad Eustochium epist. 22.

Vinũ in Christi sanguinẽ consecratur.
1. Tim. 5.
Lucę 2.

Exod. 32.
1. Cor. 10.
Sup ebrietati iuncta luxuria.

1. B. Basilius Magnus homilia decimaquarta in ebrietatem & luxum: Ebrietas dæmon est uoluntarius, ex uoluptate animabus nostris inditus. Ebrietas malitiæ mater est, uirtutis inimica, fortem uirum reddit ignauum, ex temperato facit lasciuum, iustitiam ignorat, prudentiam extinguit. Sicut enim aqua igni est aduersa, sic uinum immodicum rationem supprimit. Qua in re, dic homo miser, à brutis differs? Nonne rationis munere, quam à Deo omnium conditore accepisti, reliquæ creaturæ omnis factus dominus & imperator? Hoc igitur te mentis lumine per ebrietatem priuans, inter bestias ratione carentes annumerari poteris, similisque illis uideri. Nec solùm eo peiores brutis, quòd mente insani aut ebrij, sed etiã quòd sensibus longè infra illa deficere uideantur. Quod quæso animal ità uisu auditu ve, atque ebrius homo, debilitatur? Nonne familiarissimos inter

Ebrius de sõno excitatus, nec uiuus nec mortuus est.
Ebrietas, uoluntarius dæmon.

Brutis peiores ebriosi.

dùm

dùm ignorant, alienis uerò sæpè ut domesticis congrediuntur? An non umbras sæpenumerò tanquàm sulcos aut loca prærupta transiliunt? Aures terrifico sonitu more fluctuantis maris refertas habent: terra interdúm insurgere, ac in arduum ac rectum erigi, montes uerò circummoueri uidentur? Quandoque ab re & præter modum rident: nunc uerò sine consolationis remedio plorant, nunc item audaces & temerarij, mox timidi & ignaui. Lymphatus & malo dæmone captus, misericordia quidem dignus: ebrius uerò eadem ferè & ipse patiens, minimè misericordia dignus, qui spontaneo seruit dæmoni. Quis est qui maledictionem Cain in seipsum transfert? An non qui uino tremit & uacillat per omnem uitam? Naturali nanque firmitate deficiente, necessè est corpus continuò uacillet atque moueatur. Cũ potatione procedente eò ueniunt, ut de augenda hac insania certent, & de ebrietate per ambitionem contendant: cuius authorem legis, diabolum habent: uictoriæ uerò præmium, peccatum. Nam qui plus hauserit meri, is præ cæteris laudatur, is uictoriam refert. Atque ità gloria in ignominia illorum est. Inter se nanque contendunt, & ut in iudicio aliquo defensitant. Ebrietas itaque rationis interitus, fortitudinis pernicies, senectus immatura, mors momentanea. Quid, quæso, sunt ebrij, quã gentium idola? Oculos habent, & non uident: aures habent, & non audiunt: manus paralysi affectas habent, pedes infirmos ac facilè offendentes.

Maledictionẽ Cain in se transferunt.

Legis ebriosorũ author diabolus.

Ebrietatis malum.

Ebrij sunt uelut idola gẽtium.

2. AVGVSTINVS sermone ducentesimo trigesimoprimo de Tempore: Cùm fratres charissimi, ebrietatis malum sit graue uitium & Deo odibile, ità per uniuersum mundum à pluribus in consuetudinem missum est, ut ab illis qui DEI p̃cepta cognoscere nolunt, iã nec putẽt nec credãt esse peccatum, intantùm, ut in conuiuijs suis irrideant eos qui minùs bibere possunt, per inimicam amicitiam adiurare homines non erubescunt, ut potum ampliùs accipiant quàm oportet. Qui enim alterum cogit, ut se plùs quàm opùs est, bibendo inebriet: minùs malum ei erat, si carnem eius uulneraret gladio, quàm animam eius per ebrietatem necaret. Et omnes ebriosi tales sunt, quales paludes esse uidentur. Quod enim in paludibus nascatur, non ignorat charitas uestra: totum quod ibi nascitur, nullum fructum habere cognoscitur. Nascuntur ibi serpentes, sanguisugæ: nascuntur ibi ranæ & diuersa genera uermium, quæ magis horrorem possũt generare, quam aliquid, quod ad uictũ proficiat, exhibere. Istæ enim herbæ uel arbores, quæ aut in ipsis paludibus, aut circa ripas earum nasci solent, nihil utilitatis habere uidentur, intantùm, ut in annis singulis incendio concrementur. Videte, quod de ebrietate nascitur, igni præparatur. Tales sunt, sicut iã dixi, omnes ebriosi, quorum prandia ducuntur usque ad noctem, quorum cœnas lucifer uidet, qui stare non possunt, etiam cùm uidentur esse ieiuni, quorum sensus tardi, graues, obtusi, & quodammodò iam sepulti. Denique in ipsa frequenter ebrietate nec seipsos, nec alios recognoscunt, nec ambulare ualent, nec stare: dicere aliquid uel audire quod ad rationem pertineat, omninò non possunt. Frequenter etiam usq; ad uomitum ingurgitare se non erubescunt, & ad mensuras sine mensura bibere. Maiora enim pocula pro uidentur, certa bibendi lege contenditur: qui poterit uincere, laudem meretur ex crimine: Indè lites & rixæ nascuntur, indè diuersis & horrendis saltationibus membra torquentur, indè adulteria & nonnunquàm homicidia perpetrantur. Et quotiès nimium potum accipiunt, tanquàm in paralysimi resoluit,

Propter consuetudinem putatur ebrietas non esse peccatum.

Cogentes ad nimium potum.

Ebriosi paludibus comparantur.

Ebriosi quales sint.

Mensuras sine mensura bibere.

Fructus ebrietatis.

resoluti, dum suis pedibus ambulare non possunt, fœdissima latera aliorũ manibus portantur ad lectum. Et est in illis oculorum caligo, uertigo, fatigatio & dolor capitis, suffusio uultus, membrorum omnium tremor, animæ ac mentis stupor. In talibus impletur quod scriptum est: Cui uæ? cui tumultus? cui iræ? cui rixæ? cui sine causa uulnera? cui suffusio oculorum? Nonne his qui morantur in uino, & eis qui inuestigant ubi potus fiunt, & student calicibus epotandis? Sed illi qui tales esse uolunt, miserabiliter se excusare conantur, dicentes: Ingratum habeo amicum meum, si quotiès illum ad conuiuium uocauero, potum ei quantum uoluerit ipse, non dedero. Et non sit tibi amicus, qui te Deo uult facere inimicum, qui & tuus & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaueris, habebis hominem amicum, habebis Devm inimicum. Et ideò sapienter considera, si iustum sit, ut te à Dèo separes, dum te ebrioso coniungis. Ad extremum tu eum noli adiurare, noli cogere, sed in potestate illius dimitte, ut quantum sibi placuerit bibat, & si se inebriare voluerit, uel solus pereat, & non ambo pereatis. O infelicitas generis humani, quàm multi inueniuntur, qui ebriosos & luxuriosos ampliùs quàm oportet, cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus uel unum calicem dissimulant dare: nec attendunt, quia illud quod luxuriosis uidentur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis. Sed qui tales sunt, quandò alios in nimio potu sepeliunt, pauperi eleemosynam petenti dicunt: Vade uade in ante, & dabit tibi Deus: & utique dum ambulaueris homo, ei daturus est. Quid est ergò quod dicit, Vade in ante, & dabit tibi Deus: nisi, Vade ad illum hominem qui habet Deum, quia daturus est Deus? Ac sic ore suo ipse confitetur apud se, Deum non esse, quo inspirante, possit erogare pauperibus. Rogo, fratres charissimi, diligenter attendite & uidete, quia quandò animalia ducuntur ad aquam, ubi saturauerunt sitim suam, etiam si supra aquam diutiùs teneantur, repleta siti, bibere nolunt omninò, nec possunt. Considerent ebriosi, si non peiores animalibus iudicandi sunt. Cùm enim animalia ampliùs quàm eis opùs est, bibere nolunt, illi & duplum & triplum, quàm eis expedit, potum accipiũt. Et vndè trium aut quatuor dierum refectionem potuerant rationabilem habere, uno die cum grandi peccato contendunt perdere potiùs, quàm expendere, propter inuidiam aut ebrietatem: atque utinàm potum tantummodò perderent, & non etiam ipsi perirent. Et nonnullis interiectis scripturæ testimonijs, ait: Ipsi qui contra coalumnam & amicam suam ebrietatem loquentibus irascuntur, libera à nobis uoce audiant, quia quicunque ebriosus pœnitentiam de ipsa non egerit, sed usque ad mortem suam in ipsa ebrietate permanserit, in æternum profectò peribit, quia non mentitur Spiritus sanctus, per Apostolum dicens: Neque ebriosi regnum Dei possidebunt. Et ideò quicunque sunt ebriosi, meliùs faciunt ut non nobis, sed sibi potiùs irascantur, & cum Dei adiutorio de luto fæcis se excutiant, uel de cloaca ebrietatis dum adhuc tempus pœnitendi est, festinent quanta possunt celeritate, Deo auxiliante, consurgere, & totis animæ uiribus cum Propheta supplicantes Domino dicant, Eripe me de luto, ut non inhæreã. Et illud: Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum. Ebrietas enim quasi inferni puteus quoscunque susceperit, nisi digna subuenerit pœnitentia, & emenda-

tio

Prouer. 23. | Excusationes ebriosorum. | Nemo ad bibendum cogendus. | Nota. | Matth. 25. | Animalia bruta præferũtur ebriosis. | Ebriosi excludũtur à regno Dei, nisi resipiscant. | 1. Cor. 6. | Psalm. 68. | Ibidèm.

tio fuerit subsecuta, ità fortiter sibi uendicat, ut eosdem ipsos de inferni te nebroso puteo ad charitatis uel sobrietatis lucem redire sine pœnitentia nō permittat. Sed hic ante omnia intelligere & scire debemus, quia non uno die efficiuntur homines ebriosi, sed cùm paulatim adiurantibus & cogentibus crudelissimis inimicis potiùs quàm amicis, per singulos dies singulos sibi aut binos calices ad potum consuetudinarium addunt. At ubi hoc in usum miserint, ità eos ipsius ardor ebrietatis occupat, ut illos semper sitire compellat. Sed qui se de hoc malo desiderat liberare, quomodò sibi in terua lo dierum potum addendo ad ebrietatis tenebras peruenit, ità paulatim subtrahendo ad sobrietatis lucem redeat. Qui si semèl totum, quod ampliùs accipiebat, subtraxerit, ubi nimia siti cœperit exardescere, cum grandi amaritud ne clamat & dicit: Malle se mori, quàm sibi bibendi uel inebriandi consuetudinem tollere: nec attendit quòd tolerabilius erat illi in carne mori, quàm in anima per ebrietatem interfici. Et ideò ut nec ardorem nimium patiatur, & de tam graui malo quod patitur, liberetur, sicut iam dictum est, per interualla dierum sibi aliquid de nimietate potus subtrahat, quousquè ad rationabilem bibendi consuetudinem redeat. Qui hoc ità, ut diximus, per partes subducere uoluerit, & de ebrietate liberabitur, & illam intolerabilem pœnam non patietur. Ergò, fratres charissimi, dum hæc suggero, me absoluo apud Deum. Quicunque me audire contempserit, & ad bibendum pronus fuerit, uel in conuiuio suo alios adiurare uel cogere uoluerit, & prò se & pro illis in die iudicij reus erit.

Ebrietatis vitium usu paratur.

Consuetudo potandi quomodo tollenda.

3 IDEM Augustinus in sermone CCXXXII. de tempore: Illud uerò quale est, ꝙ ipsi infelices ebriosi, quandò se nimio uino ingurgitāt, rident & uituperant eos, qui rationabiliter hoc tantùm quod sufficit, bibere uolunt, dicentes eis: Erubescite, & verecundia sit uobis, quarè non potestis bibere quantum nos? Dicunt enim eos non esse uiros. Et uidete miseriam ebriosorum. Se dicunt esse uiros, qui in ebrietatis cloaca iacent: & illos non dicunt esse uiros, qui honestè & sobriè stant. Iacent prostrati, & uiri sunt: stant erecti, & uiri non sunt? Victor ebrietatis, uituperatur: & uictus ebrietate, laudatur. Irridetur sobrius, qui & se & alios potest regere: & non irridetur, immò nō plangitur ebriosus, qui nec se, nec alios potest agnoscere. Solent ebriosi ità se excusare ut dicant, Persona potens me coegit ut ampliùs bibam, & in cōuiuio regio nō potui aliud facere. Ad excusandas excusationes in peccatis, ista prætendimus: & quod implere nolumus, nō potuisse nos dicimus. Nolle, in culpa est nostra: & nō posse, prætenditur. Etiā si ad hoc ueniretur, ut tibi diceretur: Aut bibas, aut morieris: melius erat ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur. Sed excusatio ista falsò obijcitur. Ipsi enim reges, & quicūq; sunt alij potentes, quia Deo propicio & Christiani sunt, & prudētes, & sobrij, & toto corde Deum timentes, si te uiderent definisse, ut eis nō acquiescas pro timore DEI inebriari, si tibi sub hora uideantur irasci, posteà uerò te in grandi admiratione suscipiunt, dicentes: Quantū cū illo egimus, quantis eū minis & terroribus fatigauimus, & tamē nunq̄ eū à sobrietate separare potuimus. Nā & Deus qui te uidet ꝑ eius amorem inebriari nō uelle, ipse tibi gratiā illorum dabit, qui te, ut ampliùs biberes, uidebantur hortari & cogere. Ille qui ebrietati resistit, si cum Dei adiutorio perseuerare uoluerit, & pro ipsa aliquas pertulerit tribulationes, omnia ei Dominus ad martyrij gloriam reputabit. Et post pauca: Ideò, charissimi,

Sobrios irridētium amentia.
Nota.

Excusatio ebrietati vacantium.
Psal. 140.

Nota.

Responsio.

Ignorantia ebrietati magnam causam præbet.

rissimi, tanta infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut paruum, aut nullum peccatum esse. Sed pro ista ignorantia maximè sacerdotes in die iudicij reddituri sunt rationem, si commissis sibi populis, quæ uel quanta mala de ebrietate nascuntur, assiduè noluerint prædicare. Qui ergò credit ebrietatem esse paruum peccatum, si se non emendauerit, & pro ipsa ebrietate pœnitentiam non egerit, cum adulteris & homicidis æterna sine remedio illum pœna cruciabit, secundùm illud, quod ipsi benè nostis beatum Apostolum prædicasse: Neque, inquit, fornicarij, neque idolis seruientes, neque molles, neque masculorum concubitores, neque auari, neque adulteri, neque ebriosi regnum Dei possidebunt. Videte: ebriosos cum fornicatoribus & idolis seruientibus, & masculorum concubitoribus & adulteris iunxit.

1.Cor.6.

Vētri dediti, sæpè inuiti peccant.

4. CHRISOSTOMVS in homilia contra luxum & crapulam: Eum qui uiuit in delicijs, & ebrietati deditus est, & parasitos alit, & adulatores, & carnium uoratione & uini potatione disrumpitur, sæpè & inuitum & spontè necessè est peccare, & extra huius loci tempus, & cùm illinc recesserit. Nā sicut nauis oneraria, quæ supra suam magnitudinem uehenda capit, oneris magnitudine grauata submergitur: itá anima & corporis nostri natura si plures acceperit cibos, quàm ferat natura sua, impletur, & iniectorum grauitatem non amat, & in perditionis pelagus demergitur, & nautas & gubernatores, & eos qui in prora, & alios nauigantes, & ipsum onus cum hominibus perdit. Sicut igitur non tranquillitas maris, non scientia gubernatoris, non nautarum multitudo, non præparationis studium, non anni pars tēpestiua, non aliud quicquam naui, quæ sic in tempestate est, prodest: itá & delicatis euenit, neque cogitationem multitudo, neque eruditio & admonitio, neque admonitiones & consilia, neque aliud quid, neq; timor futurorū, neque pudor, neque accusatio præsentium, neque aliud quid saluare potest sic periclitantem animam: sed inualescit luxus & amētia per omnia, & sub aquas nolens uolens eum qui ægrotat, defert, & graue facit naufragium. Vndè nihil facile, nihil ad futuram uitam & iustificationes quæ alibi futuræ, affert. Sed qui talibus uacat, & ad præsentem uitam inutilis fit, ad nihil accommodus, & ubiquè ridiculus, tam in publicis quàm in priuatis rebus: & si in tumultu aliquid opùs est fieri, non inuenitur habere aliquid prouidentiæ, uel gubernationis: ab omnibus inimicis capi potest, omnibus inutilis, amicis & accedentibus, & nō solùm periculis & obsidionibus facilè potest rapi: non in tranquillitate solùm eum audire, pauore non caret, sed & in arduis, ob immodestiam morum, se accedenti erit inutilis. Nam ipsum illic, in aduersitatibus loquor, timor & effœminatio, & metūs immodicus, & consilij inopia appræhēdunt: hic autem in prosperitate, audacia & ignominia & intemperantia & inflatio & arrogantia plùs inutilem, quàm superiora, efficiunt. Sanè talium non solùm corpora sic affecta, & iucundis & superfluis & fœtidis undiquè plena sunt, itá ut tolerari nequeant: sed & anima corpore multo iniucundior, multo maiores quàm illud morbos in se arripit ex delicijs. Nam sicut corpus non solùm superfluitatès emittit naturales, sed multò plures, & undiquè. Nam & oculi, & aures & os grauedine, muco & corruptione, & his quæ intùs generantur, lutulentis & impuris affectibus sunt plena: & ipsa natura carnis laxior fit, quàm naturalis proportio: fœtidaq; & inutilis, & ad omne bonum opus inutilis. Etenim & terra, quandò

Nauibus onerarijs comparantur.

Ad omnia sunt inutiles & inepti.

Incommoda animi & corporis.

quandò à sua abundantia oppressa fuerit, suum innatum perdit calorem: perdit autem & suas uires, & neque ad opus, neque ad suam generationem est accommoda. Hinc autem incurabilibus & difficillimis implicãtur morbis, qui perpetuò in uoluptate uiuunt. Nam in tremoribus & palloribus, mirisq; & pedum & manuum doloribus, & alijs pluribus, de quibus medici dicunt, irretibiles fiunt.

5 IDEM Chrysostomus homilia prima ad populum Antiochenum: Non simpliciter Apostolus Paulus dixit, Vino utere: sed, Vino modico: non quòd hac admonitione & consilio Timotheus egeret, sed quòd nos indigeremus. Idcircò ad illum scribens, nobis bibendi uini mensuram & terminos statuit, tantum bibere iubens, quantum ualetudinem adiuuet, quantũ corpori sanitatem præbeat, & non alterum morbum: non pauciores enim, quàm continuatus aquæ potus, sed multo plures & difficiliores animi & corporis morbos immodica uini parit potatio, passionum bellum, absurdarum cogitationum hyemem menti introducens, & corporis vim molliorem & solubiliorem efficiens. Non enim itã terræ natura uexata aquarum superabundantia continuè dissoluitur, ut corporis uis mollescit, & diffluit, & exilis redditur uini potu continuò ingurgitata. Fugiamus igitur utrinquè intemperantiam, tum corporis ualetudinem curando, tum ipsius lasciuias recidendo. Vinum enim à Deo datum est, non ut inebriemur, sed ut sobrij simus: ut delectemur, non ut doleamus. Vinum enim lætificat, inquit Dauid, cor hominis: tu uerò ipsum tristitiæ materiam facis. Etenim animo grauato sunt supra modum ebrij, tenebris multis menti offusis. Medicina optima est, quandò commensurationem habet optimam. Simpliciores nonnulli postquàm aliquos præ ebrietate se deturpantes uiderint, illos uituperare omittentes, fructum à Deo datum calumniantur, dicentes: Non sit uinum. Ipsis itaque dicamus. Non sit ebrietas. Vinum enim Dei, ebrietas autem diaboli opus est: non uinum ebrietatem facit, nè Dei creaturam accuses, sed conserui insaniam argue. Tu uerò peccantem punire & corrigere omittẽs, benefactorem afficis contumelia. Cùm igitur quosdam hæc dicentes audierimus, obmutescere faciamus. Non enim usus, sed immodestia ebrietatem facit: ebrietatem, inquam, malorum omnium radicem. Vinum datum est, ut corporis imbecillitatem corroboret, non ut animi sanitatem exterminet. Noli igitur immoderatè Dei munere utens, stultis & impudentioribus hominibus occasiones præbere. Quid enim ebrietate miserabilius? Mortuus est animatus: ebrius, dæmon est uoluntarius: morbus ueniam non habens, ruina excusatione carens, commune generis nostri opprobrium. Non enim in conuentibus tantùm inutilis ebrius, aut in priuatis & publicis negocijs, sed etiam solo est adspectu omnium grauissimus, fœtores exhalans teterrimos, eructationes, & oscitationes, & uoces ebriorum insuaues atque molestæ, eos qui spectant & simul sunt, extremæ abhominationis implent. Et quod malorum caput est, cælum ebrijs inuisum hic morbus efficit, nec æterna bona assequi permittit, sed post uitæ huius opprobrium, & illic tali morbo laborantes pœna manet æterna. Hanc igitur improbam consuetudinem recidamus, & Paulum audiamus dicentem: Vino modico utere. Etenim ipsum modicum propter infirmitatem permisit: quòd nisì imbecillitas uexasset, neque modicum admittere discipulum coegisset. Necessarium enim est nobis, traditos cibos & potus temporibus & ne-

1.Tim 5. Quantum bibendum.

Vinolentia q̃ malos fructus producat.

Psalm.103.

Non uinum, sed ebrietas damnanda.

Immodestia ebrietatem facit.

Quã turpis & miserabilis creatura sit ebrius.

1.Tim.5. Tẽperantia in cibo potuq; seruanda.

& neceſsitatibus ſemper metiri : & nullatenùs neceſsitatem excedere, neque imprudenter & temerè quid facere oportet.

6 Isidorus libro ſecũdo de Summo bono, capite quadrageſimoſecundo: Prima eſt luxuriæ materies ſaturitas panis : vndè & Propheta Sodomã

Ezech.16. de ſatietate panis accuſat dicens: Hæc fuit iniquitas Sodomorum, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia aquæ: Panem quippe Sodomitæ immoderatè ſumentes, in turpitudines defluxere flagitiorum, atque indè merue-

Gineſ.19. runt, comitante ſuperbia, cæleſtibus aduri incendijs, ex quo modum non tenuerunt edacitatis. Vtile eſt cauere gulam, ciborumq; concupiſcentiã. Quid enim tam noxium, quàm ut animus ſeruiat uentri & eſcæ, quæ ſunt

1.Cor.6. deſtruenda, teſtante Apoſtolo ac dicente: Deus autem & hunc & hanc

Gula ad luxuriam prouocat. deſtruet. Proxima eſt uentri libido, ſicut loco, ſic uitio. Vbi enim uentris cura, ibì & eorum quæ circa uentrem ſunt proxima. In ordine nanque membrorum, genitalia uentri iunguntur. Dumq; unum ex his immoderatè reficitur, aliud ad luxuriam excitatur. Non ad luxuriam uel ad ſatietatem, ſed tantummodò ut corpus ſuſtentetur, epulis eſt utendum. Nam ut Philoſophi dixerunt, cibandus eſt venter ut contineat animam, non ut corrumpat. Qui nimiùm cibis utuntur, quanto magis uentrem paſcunt,

Aciem mẽtis obtundit. tantò ampliùs ſenſum mentis obtundunt. Nam Græci dixerunt, ex craſſo uentre ſubtilem ſenſum gigni non poſſe. Nam gulæ ſaturitas nimia aciem mentis obtundit, ingeniumq; hebeſcere facit. Libidinis ignes ciborum fomite increſcunt. Corpus autem quod abſtinentia frangit, tentatio non e-

Dan.3. xurit. Vndè & tres pueros abſtinentes flamma Babylonij incendij, etſi tetigit, non combuſsit: quia nimirùm etſi deſideriorum carnalium ignis abſtinentium mentes inflammat uſque ad conſenſum, tamen concupiſcentiæ uel operis, non exurit. Cui abundantia eſt epularum, ardentis diuitis intẽ-

Luc.16. dat ſupplicium, cuius tanta in inferno inter ignes erat inopia, quanta hic epularum fuerat copia. In hoc enim ſeculo eſurire & ſitire nolunt: propterea illic inter flammas ſitiens, ſtillam aquæ quæſiuit, nec meruit. Conſiderandum quàm uehementer arguantur commeſſatio & ſumptuoſa conuiuia. Nam per Prophetam comminatur Dominus, ſe non hanc relaxare iniquitatem his qui eam libenter ambiunt. Dicit enim per Eſaiam Prophe-

Eſa.22. tam. Eccè gaudium & lætitia occidere vitulos & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere uinum. Si dimittitur iniquitas hæc uobis donèc mo-

Omnes animæ uirtutes deſtruit. riamini. Sicut omnes carnales cupiditates per abſtinentiam reſecantur, ità omnes animæ uirtutes edacitatis uitio deſtruuntur. Indè eſt quod & prin-

Hierem. 52. iuxta LXX. ceps cocorum muros Hieruſalem ſubuertit, quia & uenter, cui ſeruitur à cocis, uirtutes animæ deſtruit. Neque enim poſſe quempiam uirtutum perfectionem attingere, niſì priùs uentris edomauerit ingluuiem. Nemo poteſt dominari cæteris uitijs, niſì prius ingluuiem uentris reſtrinxerit. Nec quiſquam facilè poterit à ſemetipſo ſpiritus immundos expellere, niſì per abſtinentiã gulæ. Tunc enim hoſtes qui extra nos ſunt, à nobis fortiùs ſuperãtur, quandò priùs quæ intrà nos ſunt, uitia extinguuntur. Nam fruſtrà forìs agit bellum, qui intùs habet periculum. Non qualitatem ciborum, ſed eorum

Nõ tam ciborum qualitas, quàm cupiditas cauenda. cupiditatem cauendã. Nam ſæpè accuratiùs præparata, ſine gulæ cõcupiſcẽtia deguſtantur: & ſæpè abiecta & uilia, edendi cupiditate ſumuntur. Sicq; fit, ut non ſit in culpa ciborum qualitas, ſed illud reputetur in uitio, quod cũ

Quadruplex deſiderio deguſtatur. Quatuor ſunt genera diſtinctionum in gulę appetitu,

id eſt,

id eſt,quid,quandò,quantũ,& quo modo appetatur. Quid,ad rem ipſam pertinet,quæ appetitur. Quando,ſi ante legitimũ tẽpus quid appetatur. Quantum uerò,ad immoderationem refertur. Quo modo,ad impatientiã feſtinationis aſcribitur. Nullus homini itã importunus exactor eſt q̃ uenter, qui quotidianã refectionem,quotidiana famis exactione adimplet. Cum cæteris enim uitijs,etſi interdùm naſcimur, interdùm tamen cum eis non morimur. Plerunquè uoluptas ueſcendi ità ſub obtentu neceſsitatis ſubrepit, ut dum putatur ſeruiri neceſsitati, uoluptatis deſiderio ſeruiatur : nec facilè diſcernitur, utrùm quod accipiatur, gulæ an indigentiæ deputetur.

distinctio in appetitu gulę.
Nimiùm importunus exactor, uenter eſt.

7 Et capite quadrageſimotertio libri eiuſdem : Eſca crapulã,potus ebrietatem generat. Ebrietas autem perturbationem gignit mentis,furorem cordis,flammam libidinis. Ebrietas ità mentem alienat,ut ubì ſit,neſciat. Vndè etiã & malum non ſentitur,quod per ebrietatem cõmittitur. Verum eſt, ꝙ iuxta Prophetã,fornicatio & ebrietas aufert cor. Vndè in Prouerbijs: Potentes,inquit,qui iracundi ſunt,uinum non bibant,nè cùm biberint, obliuiſcãtur ſapientiã. Pleriſque laus eſt,multũ bibere,& non inebriari. Audiãt hi aduersùm ſe dicentem Prophetam : Væh qui potentes eſtis ad bibendũ uinum,& uiri fortes ad miſcendam ebrietatem. Vino multo deditos & luxuriosè uiuentes, Eſaias ſic arguit,dicens : Væh qui cõſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, & potandum uſque ad ueſperum,ut uino æſtuetis. De talibus & alio loco dicitur: Væh tibi ciuitas, cuius rex iuuenis eſt, & cuius Principes manè comedunt. Multi enim à manè uſque ad Solis occubitum ebrietati & gulæ uoluptatibus deſeruiunt, nec intelligunt cur nati ſunt, ſed conſuetudine beluina detenti, luxuriæ tantùm tota die epuliſq; inſeruiunt. Clamat Ioel Propheta his qui ebrietati deſeruiunt, dicens : Expergiſcimini ebrij & flete, & ululate omnes qui bibitis uinum in dulcedine. Quo teſtimonio non ait tantùm, Flete omnes qui bibitis uinum, ut bibere omninò non liceat : ſed adiecit, in dulcedine : quod ad uoluptuoſam pertinet & prodigam effuſionem. Nam quantum ſatis eſt neceſsitati,edocet Timotheũ bibere Apoſtolus, dicens: Vino modico utere. Non ſolùm ex uino inebriãtur homines,ſed etiam ex cæteris potandi generibus, quæ uario modo conficiuntur. Vndè & Nazaræis, qui ſe ſanctificabant Domino, præceptum eſt, Vinum & ſiceram non bibere. Vtraque enim ſtatum mentis euertunt, & ebrios faciunt: luxuriam quoquè carnis utraque æqualiter gignunt. Quidam continentes ſicut panem cum pondere edunt, ità & aquam cum menſura ſumunt, aſſerentes ad caſtimoniam carnis etiam aquæ abſtinentiam conuenire.

Ebrietatis fructus.
Oſeæ.4.
Prouer.31.
Multũ bibere nec tamen inebriari.
Eſaiæ 5.
Ibidèm.
Eccens.10.
Conſuetudo beluina.
Ioel.1.
1.Tim.5.
Nume.6.
Luxuriam gignit: uinum & ſicera.

8 AMBROSIVS in libro de Helia & ieiunio,capite duodecimo : Sicut mater fidei, continentia : ità perfidiæ mater,ebrietas eſt. In quod facinus non iſta præcipitat? Sedentes in foribus tabernarum homines, tunicam non habentes, nec ſumptum ſequentis diei, de Imperatoribus & poteſtatibus iudicant, immò regnare ſibi uidentur, & exercitibus imperare. Fiunt ebrietate diuites, qui ſunt in ueritate inopes. Aurum donant, diſpenſant pecunias populis, ciuitates ædificant, qui non habent undè cauponi potus ſui precium ſoluant. Feruet enim uinum in his, & neſciunt quid loquantur. Diuites ſunt dum inebriãtur : mox ubì uinum digeſſerint,cernunt ſe eſſe mẽdicos. Vno die bibunt multorum dierum labores. De ebrietate ad arma conſurgunt, calicibus tela ſuccedunt. Pro uino ſanguis effunditur, & ipſum

Perfidiæ mater ebrietas.
Ebriorum fatuitas.

ipsum sanguinem uina fuderunt. Quàm fortes sibi homines uidentur in uino, quàm sapientes, quàm diserti, quàm etiam pulchri ac decori, cùm stare non posſint? Mens titubat, lingua balbutit, pallor & sanguis ora suffundit. Fœtor ebrietatis horrori fit. Barbari in ferrum ruunt, uulgus in rixas. Si quis eorum pugno fuerit percussus, uideas ora sauciorum uini lachrymas fundere, miserabiles epilogos decantare. Habet enim hoc temulentia, ut & molliat, & resoluat corda tumulentorum. Sicut enim ignis probat ferrum durum, ità & uini incendio etiam superborum hominũ cor liquescit. Omnes sibi in uino æquales uidentur, nullus inferior. Nõ pauper diuiti cedit, utpotè quia pauperem se esse nescit. Non infirmus ualido, cui omnis in bibendo est fortitudo. Non mendicus locupletiori, nõ ignobilis honorato: sed cum bibunt, illum regem habent, qui bibendo superauerit uiros. Meritoq; scriptum est, Aequalis uita hominibus, uinum in ebrietate. Sed utinàm & quod sequitur, audires: Bibas illud moderatè, ut sis sobrius. Non habes quòd accuses uinum: in iucunditatem creatum est non in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ & cordis est, si illud moderatè bibas. Immoderatio autem potus, in iracundiam concitat, & ruinas multas efficit. Sed fortè dicas, has esse potationes uulgarium & leuissimorũ hominum. Veniamus ergò ad horũ potentium & fortissimorum conuiuia.

Eccl. 31. iuxta LXX. aut aliã uersionem.

Compotorũ consuetudo.

9 Capite decimotertio: Primò minoribus poculis uelut uelitari pugna præluditur. Verùm hæc non sobrietatis est species, sed bibendi est disciplina. Etenim ut tragœdiarum actores primò sensim uocem excitant: donèc uiuæ uocis aperiant iter, ut posteà magis posſint clamoribus personare: ità isti quoquè in principio prælusorijs se exercent poculis, ut irritent sitim, nè fortè restinguant eam, & satiati postea, bibere non posſint. Ergò ubi res calere cœperit poscunt maioribus poculis, feruor inardescit Aridus cibus siti exæstuat, & ubi imminui uasa cœperint, potu meraciore reparantur. Certant pocula cum ferculis, & inter moras sæpè geminantur. Deindè procedente potu longiùs contentiones diuersæ, & magna certamina, quis bibendo præcellat. Nota grauis, si quis se excuset, si quis temperandum forte uinum putet. Et hæc donèc ad mensas perueniatur secundas. At ubi consummatæ fuerint epulæ, putes iam esse surgendum: tunc de integro potum instaurant suum: & cùm consummauerint, tunc inchoare se dicunt: tunc deferuntur phialæ, tunc maximi crateres quasi instrumenta bellorum. Ac nè immoderatum hoc arbitreris, mensura proponitur, certatur sub iudice, sub lege decernitur. Agonothetes illic furor est, stipendiũ debilitas, uictoriæ præmium culpa: pendet anceps diù & dubius belli euêtus. Furor enim illic est præliaris. Et in fine: Quos manè insignes armis spectaueras, uultu minaces, eosdem uesperi cernas etiam à puerulis rideri, sine ferro uulneratos, sine pugna interfectos, sine hoste turbatos, sine senectute tremulos, in ipso iuuentutis flore arentes.

Certamen cõbibonum.

Reprehensio eorũ qui inuitant alios ad potũ ac cibũ immoderatũ.

10 Rursum capite decimoquarto: Rogas ad iucunditatem, cogis ad mortem. Inuitas ad prandium, efferre uis ad sepulcrum. Cibos promittis, tormenta irrogas. Vina prætendis, uenena suffundis. Omne enim quicquid nocet, uenenum est. Tollit sensus, uiscera exurit, somnum infert, caput uexat. Etiam maior uis uini, quàm ueneni est. Denique uenenum uino excluditur, non ueneno uinum. Meritò Deus per Moysen non solùm ueneno, sed etiam draconum ueneno uinum comparauit, dicens: Furor draconum

coxū uinum eorū,& ira aspidū insanabilis. Et pulchrè addit insanabilis. Multi enim reliquorū serpentiū ueneno curātur, nemo ebrietate. Certè ueneno caro uulnerat, uino mens. Noxia est ebrietas ad corporis sanitatem, menti et crimē adiungit. Aduerte etiā & pſidiæ uenenū, uini declaratū noie. Ait enim suprà de alienigenis, q̄ nescirēt Deū: De uinea enim Sodomorū vinū eorū, & uitis eorū uitis Gomorrhę: uua eorū uua fellis, botrus amaritudinis ī ipsis.

Ebrietas animo & corpori nocet.

Ibidem.

11 CAPITE decimosexto: Sudant uino corpora temulentorū: si leuiùs ea tetigeris, exprimis uinum. Ebrietas fomentum libidinis, ebrietas incē tiuum insaniæ, ebrietas uenenum insipientiæ. Hæc sensus hominum mutat & formas, per hanc fiunt ex hominibus equi adhinnientes: Siquidem naturali uapore corporis calidi, & præter naturam vini calore flammati, cohibere se non queunt, & in bestiales libidines excitantur, ut nullum tempus prę scriptum habeant quod deceat indulgere concubitui. Vocem amittunt, colore uariantur, oculis ignescunt, ore anhelant, fremunt naribus, in furore ardescunt, sensu excedunt. Hinc phrenesis periculosa, hinc calculi grauis pœna, hinc exitialis cruditas, hinc uomitus frequens semesas epulas cum internorum uiscerum cruore fundentium. Nam eadem Dominus per Hieremiam locutus est, dicens: Bibite & inebriamini, & uomite, & cadetis, & nō consurgetis. Hinc etiam uanæ imagines, incerti uisus, instabilis gressus, umbras sæpè transiliunt sicut foueas. Nutat his cum facie terra: subitò erigi & inclinari videtur, & quasi uertatur, timentes in faciem ruunt, & solum manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus sibi uidentur includi. Murmur in auribus tanquàm maris fluctuantis fragor, & resonantia fluctu littora. Canes si uiderint, leones arbitrantur, & fugiunt. Alij risu soluuntur incondito, alij inconsolabili mœrore deplorant, alij cernūt irrationabiles pauores. Vigilantes somniant, dormientes litigāt. Vita his somnium est: somnus his mors est: excitari nullis uocibus possunt, quantolibet stimulando impulsu petas: nisi resipuerint, euigilare non possunt. Vndè benè Hieremias huiusmodi hominem tanquàm superfluam creaturā deflendum putat. Quid est homo ebrius, nisi superflua creatura?

Ebrietatis detestatio, & quantū detrimēti adferat.

Hierem. 25.

Homo ebrius nihil aliud q̄ superflua creatura.

12 CAPITE decimooctauo: Sed quid de uiris loquamur, quandò etiam fœminæ, quas oportet solicitiorem castitatis sobrietatisq; adhibere custodiam, usque ad ebrietatem bibunt? Deindè surgentes, quas etiam inter secreta domus uel audiri ab alienis conuenit uel uideri, prodire audent in publicum non uelato capite, uultu procaci. Apostolus mulieres tacere etiā in Ecclesia iubet, domi uiros suos præcipit interrogare. Illæ in plateis inuerecundos uiris sub conspectu adolescentulorum intemperantiū choros ducunt, iactantes comam, trahentes tunicas, scissæ amictus, nudæ lacertos, plaudentes manibus, saltantes pedibus, personantes uocibus, irritantes in se iuuenum libidines motu histrionico, petulanti oculo, dedecoroso ludibrio. Spectat corona adolescentum, & fit miserabile theatrum. Inter saltantium lapsus ocello impuro, & contaminato adspectu, terra turpi saltatione polluitur, quæ obscœnis cantibus uerberatur.

De fœminis temulentis. 1.Cor.14. 1.Tim.2.

Terra à turpi saltatione polluitur.

1 BVRCHARDVS Vuormatiensis Eps lib. xiiij. Decretorū, instituit tractationē de crapula & ebrietate, & ex canonib. Patrumq; ac Pontificū sentētijs ostendit, quæ pœna iniungēda sit ijs, qui illis uitijs inplicātur. Atque inter reliqua hunc adfert canonē ex pœnitētiali Theodori: Sacerdos quilibet si inebrietur per ignorantiā, septem dies pœniteat in pane & aqua: si per negli

Pœnitētia eorum qui se inebriant.

gentiam, qnindecim dies: si per contemptum, quadraginta dies. Diaconus uel monachus, secundùm ordinem, ut scriptum est, ceu & reliqui Clerici, & ministri iuxta ordinem, iudicio Sacerdotis pœniteant. Laici uelut uota non habentes, si inebriantur, arguantur à Sacerdote, quòd ebriosi regnum Dei non possidebunt, & interitus sit ebrietas: & compellat eos pœnitere. Qui cogit hominem ut inebrietur humanitatis gratia, acerrimè corripiatur, & septem dies pœniteat: si per contemptum, triginta dies. Nullus Christianus alium Christianum plus bibere cogat, quàm naturæ sufficiat. Quod si fecerit, iuxta id quod in pœnitentiali habetur, pœniteat.

1. Cor. 6.

Pœnitētia eorum qui alios ad ebrietatē cogunt.

Et eiusdem libri capite decimotertio ex pœnitentiali Romano: Qui per ebrietatem uomitum facit, si presbyter aut diaconus est, quadraginta dies pœniteat. Si monachus, triginta dies pœniteat: si Clericus, uiginti dies: si Laicus, quindecim dies. Item capite decimoquarto ex pœnitentiali Bedæ: Laicus si per ebrietatem uomitum facit, tres dies à carne & uino & cereuisia abstineat.

Vomentes ex ebrietate.

Rursum capite decimoquinto ex eodem: Si quis per nequitiam alium inebriat, quadraginta dies pœniteat. Quòd si in consuetudine habuerit, cōmunione priuetur, donèc dignè pœniteat, & emendationem promittat.

Alios inebriātes.

2 Ivo Episcopus Carnotensis tertiadecima parte Decretorum, a capite sexagesimonono vsque ad octogesimumsextum, habet omnia quæ Burchardus in libro decimoquarto. & quæ ex eo antè adducta sunt, apud Iuonem. capite LXXVI. LXXXI, octogesimosecundo, & octogesimotertio reperiuntur

3 Hieronymvs in caput primum epistolæ ad Titum: Quale est autem, Episcopum uideri uinolentum, ut sensu occupato uel exaltet risum contra grauitatis decorem, & labijs dissolutis cachinnet, uel si paululùm tristis, cuiusdam rei fuerit recordatus, inter pocula in singultus prorumpat & lachrymas? Longum est ire per singula, & insanias quas ebrietas suggerit, explicare. Videas alios pocula in tela uertentes, scyphum in faciem iacere conuiuæ: alios scissis uestibus in uulnera aliena proruere: alios clamare, alios dormitare: qui plus biberit, fortior computatur: accusationis occasio est, adiuratum per regem frequentiùs non bibisse. Vomunt, ut bibant: bibūt, ut uomant. Digestio uentris & guttur uno occupantur officio. Hoc nunc dixisse sufficiat, quòd, secundùm Apostolum, in uino luxuria est. Et ubicunquè saturitas atque ebrietas fuerint, ibi libido dominetur. Specta uentrem & genitalia: pro qualitate uitiorum, ordo membrorum. Nunquàm ego ebrium castum putabo, qui etsi uino consopitus dormierit, tamen potuit peccare per uinum.

Quas insanias ebrietas suggerat.

Ephe. 5.

Ebrius nunquàm castus.

4 Idem in epistola octogesimatertia ad Oceanum: Vinolentia scurrarum est, & comessatorum: uenterq; mere æstuans, citò despumat in libidines. In uino luxuria, in luxuria uoluptas, in uoluptate impudicitia est. Qui luxuriatur, uiuens mortuus est: ergò qui inebriatur, & mortuus & sepultus est. Noè ad unius horæ ebrietatem nudat femora sua, quæ per sexcentos annos sobrietate contexerat. Loth per temulentiam nesciens libidini miscet incestum: & quem Sodoma non uicerat, uina uicerunt.

Vinolentia scurrarū est.

Luxuriam parit.

Qui inebriatur, mortuus & sepultus ē. Gene. 9. & 19.

5 Ambrosius libro primo de pœnitentia, capite decimoquarto: Pascitur libido conuiuijs, nutritur delicijs, uino accenditur, ebrietate flammatur. Grauiora sunt his fomenta uerborum. Vbi caro inebriatur, mens titubat, animus uacillat, cor fluctuat.

Pascitur libido cōuiuijs.

VIII.

VIII.

Quid est Ira, & quæ soboles ex illa nascitur?

A. Ira est immoderata cupiditas puniendi eius, à quo læsum se quis arbitratur. Nascuntur ex illa detestādæ filiæ, rixę, tumor mētis, cōtumelię, clamor, indignatio atque blasphemia.
B. Est [b] hoc animi uirus perniciosum, oēm iudicij prudentiæq; vigorem, & animi sæpèq; corporis sanitatem labefactans. Quarè monuit Ecclesiastes: [c] *Nè sis uelox ad irascendum, quia ira in sinu stulti requiescit.* Et gentium Doctor præcepit: [d] *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia, tollatur a uobis cum omni malitia. Estote autem inuicèm benigni, misericordes, donantes inuicèm, sicut & Deus in Christo donauit uobis:* Cæterùm aduersùs iracundos, contentiosos, contumeliosos iam lata est Christi sententia, ualdeq; metuenda illa: [e] *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio: Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.*

a Greg. lib. 31. cap. 31. Prou. 29. d Iob 15. a Ecci. 19. d Ephe. 4. g
b Lege Basi. in hō. 10. de ira. Chrysost. ad popu. homil. 29. & sequentib. Itē ho. 6 in acta. 4. & 18. in Mat. Greg. l. 5. Moral. c. 30 & sequēt.
c Eccē. 7. b Ecci. 8 d 28 a b. 30. d Prouer. 12. c 15. a c 18. a b 22. d 26. c 27. a Iob 5. a Psal. 4. a & 30. b
d Eph. 4. g Col. 3. b Bernar. serm. 13. in psalm. Qui habitat. Ambr. lib. 1. off cap. 21. Aug. in psalm. 4. Itē lib. de uera reli. c. 45. epi 87. & 149. Greg. lib. 8. epist. 51. ad Leont. & p. 3. curæ past. admoni. 17.
e Matth 5. c Greg. lib. 21. Moral. cap. 5. & lib. 1. de ser. Domini in mōte. c. 19. in enchirid. cap. 79.

SCRIPTVRAE.

Proverbiorvm vigesimonono: Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuior.

Iob decimoquinto: Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit: Numquid sapiens respondebit quasi in uentum loquēs, & implebit ardore stomachum suum? Nunquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus? Nunquid consiliū Dei audisti, & inferior te erit eius sapientia? Quid nosti quod ignoremus? quid intelligis qđ nesciamus? Et senes & antiqui sunt in nobis multo uetustiores q̃ Patres tui. Nunquid grande est ut consoletur te Deus? sed uerba tua praua hoc prohibent. Quid te eleuat cor tuum, & quasi magna cogitās, attonitos habes oculos? Quid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo huiuscemodi sermones? Quid est homo, ut immaculatus sit, & ut iustus appareat natus de muliere? Eccè inter sanctos eius nemo immutabilis, & cæli non sunt mundi in cōspectu eius. Quanto magis abhominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem, &c.

Ecclesiastici xix. Est correptio mendax in ira cōtumeliosi: & est iudicium quod nō probatur esse bonū: & est tacens, & ipse est prudens. Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enunciant de illo.

Ad Ephesios quarto: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à uobis cum omni malitia.

Ecclesiastis septimo: Melior est patiens arrogante. Nè sis uelox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit.

Ecclesiastici octauo: Cum iracundo non facias rixam, & cum audace non eas in desertum: quoniam quasi nihil est ante illum sanguis, & ubi non est adiutorium, eludet te.

Et capite uigesimooctauo: Qui uindicari uult, à Domino inueniet uindictam: & peccata illius seruans seruabit. Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Homo homini reseruat irã, & à Deo quærit medelam? in hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur? ipse dum caro sit, reseruat iram: & propiciationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? Memento nouissimorum, & desine inimicari. Tabitudo enim & mors imminent in mandatis eius. Memorare timorem Dei, & non irascaris proximo. Memorare testamentum altissimi, & despice ignorantiam proximi. Abstine te à lite, & minues peccata. homo enim iracundus incendit litem, & uir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. Secundùm enim ligna syluæ, sic ignis exardescit: & secundùm uirtutem hominis, sic iracundia illius erit: & secundùm substantiam suam exaltabit irã suam. Certamen festinatum incendit ignem: & lis festinans effundit sanguinem: & lingua testificans adducit mortem. Si sufflaueris, quasi ignis exardebit: & si expueris super illam, extinguetur: utraque ex ore proficiscuntur. Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habentes. Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos de gente in gentem: ciuitates muratas diuitum destruxit, & domos magnatorum effodit. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissoluit. Lingua tertia mulieres uiratas eiecit, & priuauit illas laboribus suis: qui respicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum in quo requiescat.

Item capite trigesimo: Zelus & iracundia minuunt dies.

Proverbiorum duodecimo: Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat iniuriam, callidus est.

Et capite decimoquinto: Responsio mollis frangit iram: sermo durus suscitat furorem. Vir iracundus prouocat rixas: qui patiens est, mitigat suscitatas.

Rursum capite decimooctauo: Labia stulti miscent se rixis, & os eius iurgia prouocat. Spiritum ad irascendum facilem quis poterit sustinere?

Item capite vigesimosecundo: Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum uiro furioso: nè fortè discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ.

Iterum capite uigesimosexto: Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitat rixas.

Et capite uigesimo septimo: Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti utroque grauior. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati spiritus ferre quis poterit?

Iob quinto: Virum stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.

Psalmo quarto: Irascimini, & nolite peccare.

Et trigesimo: Miserere mei Domine quoniam tribulor: conturbatus est

tus est in ira oculus meus, anima mea & uenter meus.

A D Colossenses tertio: Nunc autem deponite & uos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore uestro. Induite uos ergò sicut electi DEI, sancti & dilecti, uiscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicèm, & donantes uobismetipsis, si quis aduersùs aliquem habet querelam: sicut & Dominus donauit uobis, ità & uos, &c.

MATTHAEI quinto: Ego autem dico uobis, quia omnis qui irascitur fratri suo &c. ut in textu. Si ergò offers munus tuum ad altare, & ibì recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersùm te: relinque ibi munus tuum ante altare, & uade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc ueniens offeres munus tuum.

PATRES.

A GREGORIVS libro primo Moralium, capite trigesimoprimo: De ira rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blasphemię proferunt.

1 B. BASILIVS Magnus in homilia de ira, quæ est decima inter homilias uariorum argumentorum: Quandò semel iræ perturbatio mētem præcipitans, imperium animæ sumpserit, hominem penitùs in feram cōuertit, nec hominem qui rationis sit compos, esse finit. Quod enim uenenum uirus emittētibus erit, hoc item & furor animo irritatis ac perturbatis. Impetu feruntur, insiliunt, rabie ut canes afficiuntur, punguntur ut scorpij, mordent ut serpentes. Nouit & scriptura eos qui hoc uitio tenentur, ferarum appellatione uocare, quibus sese ob peruersitatem similes ac familiares reddiderunt. Nam & canes, & serpentes, & genimina uiperarum, & his similia nominat. Qui enim ad mutua inter se eiusdem generis parati sunt inferenda incommoda, iure feris ac uenenatis asscribi possunt, quibus ex natura continuum aduersùs homines odium est. Effrænes linguæ, ora incustodita, incontinentes manus, contumeliæ, probra, accusationes, uerbera, & alia eiusmodi quæcunque quis enumerare poterit, iræ sunt ac furoris fructus. Ob iram ensis acuitur, mors homini ex homine uenit, fratres inter se ignorantur, parentes ac liberi naturæ obliuiscuntur. Sed & ante omnia seipsos haud agnoscunt irati, deindè neque quotquot habent necessarios. Quēadmodùm enim torrentes ad curua loca decurrentes, secum obuia quæque trahunt: sic & iratorum impetus uiolenti & instabiles, omnia similiter percurrunt atque obruunt. Non eis senectus uenerabilis, non uitæ uirtus, non generis propinquitas, non acceptæ iam gratiæ, non deniquè quicquid aliud, quanuìs æstimandum, in honore est. Momentanea quædam insania est ira. Quin & maximum se in malum sæpiùs conijciunt, & studio uindicandi, se ipsos negligunt. Eorū nanque memoria quibus læsi sunt, uelut œstro quodam incitati, & animo exacerbato atque æstuanti, nō priùs desinunt, quàm incommodum aliquod infestanti infligant: uel ipsi (si id contingat) accipiāt: quemadmodùm sæpè euenit, ut quæ per uim tentata sunt, plus accipiant incommodi, quàm inferant. Quis enim in ea se mala conijceret, quæ ira feruidi homines, quauis occasione uociferantes & exasperati, subeunt atque tolerant? Nam & omni fera uenenata impudentiùs ruunt, nec priùs desistunt, quàm aliquo malo magno & intolerabili, ira intumescente, æstuan-

Hominē ira in feram conuertit.

Iræ fructus.

Momentanea insania.

tem exatient animum. Neque enim ensis acies, neque ignis, neque horrendum aliquid, animam ira intumescentem ac furentem satis compescere ualebit: non magis quàm à dæmonibus detenti, à quibus irati nihil nec forma, neque animi affectu differunt. Nam ijs qui ad uindictam anhelant, ità quidem circum præcordia sanguis feruet, quasi ui ignis ebulliat & exæstuet. Supernè uerò accensa facie, alio adspectu visendum exhibet iratum, eam formam quæ omnibus consueta est & nota, quasi larua quadam, ut in scena fieri solet, prorsùs immutans: oculi consueti non apparent, sed ignei micantesq;, dentes acuunt, ueluti sues grassantes: uultu sunt liuenti sanguine suffuso. Oris tumore increbrescente, uenæ ob turbati intrà uiscera spiritus angustiam disruptæ. Vox aspera & intensa, sermo inconstans & confusus, ac temerè cadens, nec concinnè, nec significanter, ne ex parte quidem prolatus. Postquàm uerò ira sicut flamma, sicca materia succensa irritatos inuasit, tunc nec sermone dicenda, nèque referenda uidere licet spectacula. Manus quidem erectas etiam aduersùs contribules, & per omnes corporis partes distractas, pedes extra omnem ordinem & ab re certatim discurrentes: deniquè partes corporis omnes, insaniæ instrumenta factas. Si autem pariter aliquem exaduersò concurrentem inueniant, iramq; mutuam inter se exerceant, ea patiuntur, quæ fas est eos pati, qui sub tali dæmone contendunt ac certant. Membrorum mutilationes, uulnera, mortes præmiũ pugnæ ferunt. Cepit qui primus, manibus iniuriam intulit: alter ulcisci-tur. Hic instat, ille non cedit: corpus obitèr vulneribus petitur. Ira uerò facit, ut dolor & incommodum minimè sentiantur. Non enim damna corporis aut sensum curant, cùm omni studio & omnibus uiribus sint animo ad ulciscendum commoti & excitati. Nè, fratres dilectissimi, malum malo curate, neu contendite inuicèm calamitate mutua uincere. In rixa enim is inferior est, qui uictor est, ac peccatis longè grauior discedit. Ira certamen excitat, certamen uerò conuicium, conuicium uerbera, uerbera demùm uulnera, ex quibus & mortes sæpè sequuntur, Ille maledixit, tu benedicas. Verberauit, tu patere. Expuit, nihiliq; te existimauit, tu cogita quomodò ex terra es, & in terram reuerteris. His nanque modis atque rationibus te confirmans, longè læuiora quàm re uera sint, inuenies tibi aduersarij facta iurgiaq;. Sic etiam talionem illi securiùs reddes, ostendesq; quàm sis contumelijs inuulnerabilis, ac præclaram tibi patientiæ coronam comparabis, dum alterius insaniam, occasionem philosophiæ ac tuorum feceris meritorum. Quamobrem si mihi credis, probra contumeliasq; minimè curabis: obscurum te & inglorium uocauit, nulliusq; æstimationis? terram te ac cinerem esse dicas. Nec tu melior es patre nostro Abraham, qui se eadem uocauit: ignarum, pauperem, ignobilem nominauit? tu uermem te dicas, & è stercore genus ducere, uerba Dauid memorans. His etiam Mosis decus adde. Ille ab Aaron & Maria uerbis petitus probrosis, non ad Deum aduersùs illos interpellauit, sed pro eis orauit. Quorum tu, dic mihi, cupis esse discipulus? beatorum hominum & Deo gratorum, an eorum qui spiritu referti sunt maligno? Quandò enim verborum contumelia tentaris, illud existima, periculum de te fieri, an Deo per patientiam adhæreas, seu per iram in aduersarij partes inclines. Da tempus cogitationibus, ad optimam eligendi partem opportunum. Nam è duobus alterum proculdubio consequeris, aut inimicum tuæ mansuetudinis

A dæmonib⁹ uix irati differunt.

Iratis hominibus quomodò resistendum, & aduersùs iram remedia.

Genes. 18.

Psal. 21.

Nume. 12.

ſuetudinis exemplo munitiorem reddes: uel certè ſi deſpexeris, acriùs illum uindicabis. Si enim malum eſt ira, cur malum id non euitas? Si uenia dignum, cur irato ſuccenſes? Ex quo ſi ſecundus uenisti ad iram, nihil te hoc iuuabit. Non enim in certaminibus palæſtram priùs prouocans, ſed qui ſuperat, coronatur. Quamobrem non ſolùm is qui facinus aliquod graue priùs tentauerit, ſed qui mali ducis ad ſcelus exemplum fuerit imitatus, omninò mulctatur. Si enim te pauperem uerè appellat, uerum reſpuere nequaquàm debes. Si mentitur, quid ad te dicti uanitas? Sicut enim ad laudes tuas, ſi ueritatem excedunt, efferri non debes: ità nec ad probra in te non uerè iactata, minimè dolere. Nonne uides, quemadmodùm ſagittæ ſi duriora offendant, reſultant ac excidunt: in mollibus uerò & obedientibus facilè figuntur: ità & in contumelijs euenit: qui eis occurrit ac reſiſtere quærit, illas in ſe recipit: qui autem manſuetudine ac patientia armatus, ad eas excipiendas ſe præparauerit, omninò excutiet ac euitabit. Quid, miſer, angeris pauperis appellatione? Reminiſcere quod quemadmodùm nudus in mundum uenisti, nudus etiam egreſſurus es. Quid enim nudo pauperius? Nihil profectò graue audiſti, niſi tibi ipſe quæ obiecta ſunt, agnoſcas. Quis unquàm ob paupertatem in carcerem ductus eſt? Nam egere, non turpe quidem aut aliquod probrum fuerit, ſed paupertatem generosè non ferre. Memor ſis Domini noſtri Iesv Christi: qui cùm diues eſſet, noſtri gratia egere uoluit. Si uerò & ſtultus & indoctus appellaberis, reminiſcere eorum quæ à Iudæis iactata ſunt in ueram ſapientiam: Samaritanus es, & dæmonium habes. Si enim contra hæc maledicta iraſceris, iam ea corroboraſti. Quidnam eſt ira ſtultius? Si uerò quietus & immobilis perſiſtas, pudorem maledicenti magnum intuliſti, cùm re ipſa prudentiam modeſtiamq; oſtenderis. Alapa ſeu pugillo cæſus es? expuit aliquis in faciem? Eadem & Dominus eſt paſſus. Nec enim ab expuentibus aut cædentibus faciem auertit. Calumniam pateris? & Dominus: Tua laceratur ueſtis? Et à Domino quoquè ueſtis per uim extracta, & ſuper eam miſſæ ſortes. Nondùm condemnatus es, nondùm cruci affixus. Multa tibi toleranda, ut ad eius imitationem peruenias. Talia igitur, & horum ſimilia tibi ſuccurrant, mentisq; tuæ impetum ac iram compeſcant. Similes nanque præparationes & animi diſpoſitiones, morſus cordis & impulſus facilè delebunt, & animi cogitationes in tranquillum ſtatum deducent. Quomodò igitur iræ incommoda fugiamus? Si eam nullo modo mentem rationemve occupare ſinamus. Quamobrem ſi fortè in cogitationem ueniat aut cadat, eam ità retineamus, ut equum iugalem nobis ratione, ut freno quodam obtemperantem, ac ordinem proprium nequaquàm excedentem, & uia ingredientem, qua à mentis recto conſilio dirigitur. Et paulopòſt: Ira, quandò oportet & ut oportet, ex ratione diſpenſata, fortitudinem, patientiam, ac conſtantiam parit: præter uerò rectam rationem tractata, furor & inſania efficitur. Idcircò nos Pſalmus admonet: Iraſcimini, & nolite peccare. Ipſe nanque Dominus in Euangelio illum qui temerè fratri iratus fuerit, reum iudicij facit. Illum uerò qui tanq̃ pharmaco ad ea quæ oportet, ira utit̃, minimè condẽnat. Dicit̃ nanque: Ponã inimicitiã inter te & ſerpentẽ. Et rursùs: Hoſtes ſitis Madianitis. Docẽtis uerba ſunt, ut ira ueluti armis utamur. Ideò Moyſes omniũ hoĩum mãſuetiſsimus, uituli idololatriam damnans, Leuitarum manus in cędem fra-

Iob 1.

Lucæ.2.
2.Cor.8.
Ioan.8.
Nihil ira ſtultius.
Matth. 26.
Eſaiæ 50.
Matth.27.
Ioan.19.

Iræ incõmoda quomodò uitari queãt.

Ira fræno rectæ rationis gubernata laudabilis ẽ.

Pſalm.4.
Matth.5.
Geneſ.3.
Nume. 31.
Ira ueluti armis uſi ſunt Sancti.

Exod. 32. trum armauit. Vnusquisque, inquit, uestrum, gladium ad latus teneat, & transite à porta in portam, & flectite per circuitum castrorum, & suum quisque fratrem interimat, & quilibet proximũ suum. Et paulopòst Moyses ait: Vestras hodiè manus Deo consecrastis, quilibet in filio suo, & fratre suo, ut detur uobis benedictio. Quid Phinees iustum reddidit? Nonne iusta cõtra fornicantes ira, qui alioquì mitis ac mansuetus existens, postquàm stuprum Zambri & scorti Madianitis palàm in populo uidit, adeoq; impudenter admissum, ut nec tam turpe spectaculum occultari uellent: minimè tã indignum facinus passus, ira ut oportebat usus, protinùs utrunque trucidauit. Samuel autem Agag regem Amalech, à Saule contra mandatum Domini seruatum, nonne iusta ira in medium trahens occidit? Sic itaque fit ira sæpenumero bonarum actionum ministra. Helias uerò zelotes quinquaginta supra quadringentos turpitudinis sacerdotes, & quadringentos uiros sacrorum nemorum, comedentes de mensa Iezabel, iusta sapientiq; indignatione, in totius Israel utilitatem, ut morte mulctarentur, effecit. Tu autem fratri tuo sine causa irasceris. Quomodò autem sine causa? Cùm sit alius qui instigat dæmon, & alius qui instigatur homo, cui tu maledicis: simile quiddam canibus admittens, qui saxa mordere solent, quandò iactantes attingere non ualent. Instigatus enim ac incitatus, misericordia profectò dignus est. Qui uero incitat, odio maximo est insectandus. In hunc igitur iram transfer hominum interfectorem, mendacij patrem, peccati ministrũ. Fratrem uerò in te peccantem miserebere. Nam si in peccato usque ad extremum durabit, cum ipso dæmone æterno tradetur igni. Et iterùm post pauca: Si ex Dominico præcepto omnium vltimus esse assueueris, quonam modo maledictis præter dignitatem prouocatus, ægrè ferre aut respondere poteris? Nam si paruus puer uerbis te contumeliosis peteret, occasionem tibi potius ridendi daret. Quòd si phrenesi captus & sensu excidens, uerba incomposita & stulta minimeq; uera dicat, misericordia potiùs quàm odio dignus erit. Non igitur uerba solent tristitiam mouere, sed superbia aduersùs eum qui nos uituperat, & uniuscuiusque de seipso phantasia. Quòd si horum alterutrum menti tuæ exemeris, inanes quidam sonorum strepitus erunt quæ ab aduersario dicentur. Quamobrem iram omninò sedabis indignationemq;, nè iram illam quæ de cælo supra omnem impietatem & iniustitiam hominum reuelabitur, experiare. Si enim animo sapiẽti amaram indignationis radicem extirpare poteris, multa cum hoc principio perturbationum semina facilè extingues. Nam & dolus, & suspicio, & infidelitas, & malignitas, & insidiæ, & audacia, & omnia his similia, huius uitij germina sunt, atque appendices. Itaque fratres amantissimi, nè obsecro tantum nobis malum inducamus, animæ morbum, rationis tenebras, à Deo alienationem, obliuionem familiaritatis, principium bellorum, plenitudinem calamitatum, dæmonem pessimum nostris animis innatum, incolam quendam impudentem, nostra interiora possidentem, deniquè sancti Spiritus iter ad nos impedientem. Vbi inimicitiæ sunt, contentiones, indignationes, sectæ, nostris animabus perpetuos generantes tumultus, ibi spiritus mansuetudinis haud requiescit. Quamobrem beati Pauli monitis obtemperantes, omnem à nobis indignationem ac clamorem cum omni malitia abijciamus, ac inuicèm boni ac misericordes exista mus, expectantes beatam spem mansuetis omnibus promissam.

Nume. 25.

1. Reg. 15.

Bonarũ actionum ministra nonnũquam est ira.

3. Reg. 18.

Irascendum non tam homini quàm dæmoni, a quo ille impellitur.

Nõ tam alterius uerba, q̃ superbia nostra nos ad iram prouocat.

Filiæ iræ.

Egregia descriptio iræ.

Ephe. 4.

Matth. 5.

2. CHRYSOSTOMVS homilia uigesimanona ad populum Antiochenum. Nihil iracundo homine insuauius, nihil grauius, nihil infestius, turpius nihil: sicut econtrà, nihil nescio irasci iucundius. Feræ potiùs quàm iracundo homini cohabitandum est. Nam illa cùm semel mansuefacta fuerit, suã seruat legem: hunc autem quotiescunque mitigaueris, rursùm efferatur, nisi quis in talem habitum ipsum induceret. Sicut enim dies clara & serena, & hyems multæ plena tristitiæ, itidèm & irascentis animus, & mansueti. Quis tortor ità laniare latera poterat? quæ ignita tela corpus ità perforarent? quis furor ex naturalibus ità sensibus excedere facit, sicut furor & iræ consternatio? Noui multos ex ira morbos incurrisse, & febrium difficilimæ præsertim hæ sunt. Si uerò ità corpora læduntur, animas cogita: nè cogites enim quod non uides, sed cogita, si malitiam suscipiens ità læditur, quantum patiens patietur detrimentum. Multi oculos amiserunt, in grauissimum multi morbum inciderunt: generosè quidem ferens omnia, facile sustinebit. Veruntamen talia tanquàm grauia imperat, & horum nobis mercedem statuit gehennam, & diabolus est, & nostræ salutis inimicus: & magis huic, quàm Christo, paremus, qui saluator est & benefactor & protector, & talia dicit, quæ iucundiora sunt & honestiora, utilioraq; ac magis expediunt, & nobis & necessarijs nostris plurimum prosunt. Nil iracundia peius, charissimi, nil ira intempestiuius. Non opùs est multa dilatione, acutus est morbus. Frequenter ex ira uerbum aliquis emisit, ad cuius remedium totius indiget uitæ: & aliquid commisit, quod omnẽ ipsius uitam subuertit. Hoc enim est difficile, quod in breui tempore, & per solam actionem, & per unum duntaxat uerbum æternis nos frequenter exclusit, & multos euacuauit labores. Itaque uos hortor, ut omnia faciatis, ut hanc feram cohibeatis. Pareamus itaque Deo, nec in barathra nos præcipitemus: sed dum tempus est, equum cohibeamus, nè sessorem subuertamus: iræ amputemus alas, nè amplius malum in altitudinem extollatur. Acutum enim est ira uitium, acutum & efficax animas nostras furari: propterea passim oportet ei aditum obstruere: absurdum enim est, feras quidem mansuefacere posse, animam uerò nostram insolescentem despicere. Ignis est uehemens ira, omnia deuorans: nam & corpus perdit, & animam corrumpit, & reddit insuauem, & in uisu quenque turpissimum. Quòd si furoris tempore posset irascens sibimetipsi notus fieri, non alia foret opùs admonitione. Nihil enim irascentis deformius adspectu. Ebrietas quædam est ira, immò uerò difficilior ebrietate, & dęmone miserabilior: sed si modestè agere meditemur, optimam philosophiæ uiam inueniemus.

Hominis iracundi uituperatio.

Ira corpus lædit, & animũ.

Nihil iracundia peius, & intempestiuius.

Acutus morbus.

Ignis uehemens omnia deuorans.

Dæmone miserabilior.

3. ET homilia trigesima ad populum Antiochenum: Non habitat Spiritus sanctus vbi furor: maledictus iracundus. Nihil sani potest emanare undè procedit ira. Sicut enim in maris tempestate multus tumultus, clamor magnus, nec ibi quis philosophandi tempus habet: ità nec in ira. Vide dæmonibus pressorum uultus, ebriorum & furentium: Quid inter se differunt? Nonne furoris totum est? Quid enim si hoc ad tempus efficitur? Nam furens ad tempus premitur, hoc autem quid peius, quòd & se non confunduntur excusare? Nesciebam, inquit, quid dicerem. Et quarè nesciebas hoc, cùm sis homo rationalis? Rationem habens, irrationalium opera facis, tanquàm effrenis equus furore correptus & impetu? Et excusatio quidem

Intempesto mari & dæmoniacis cõparantur iracundi.

Ira uires non habet, nisi eas à nobis arripiat.
Canis est impudens.

dem est accusatione digna. Vtinàm enim sciffes quæ dicebas. Iræ, sunt, inquit, uerba, non mea. Quomodò sunt illius? certè uires ira non habet, nisi sumat abs te: quale si quis dicat: manus sunt, non mea, uulnera. Ab hoc igitur dæmone liberemur, eum corripiamus incipientem, sigillum pectori quasi quoddam frenum imponamus. Canis est impudens, ira; sed legem audire discat. Multò peius, presfsis dæmonio sumus, qui peccamus, dispositi. Sed non spumamus, nec oculos contorquemus, nec manus. Vtinàm hoc in corpore pateremur, & non in anima. Vis tibi demonstrem animam spumantem & immundam? cogita irascentes & ebrios ex ira. Qua spuma non emittunt immundiora uerba? Verè ueluti fœtidam saliuam emanant, & sicut illi præsentium norunt neminem, ità nec hi, obtenebrata eis mente, & oculis conuersis, non amicum, non inimicum, non uenerabilem, non contemnendum, sed omnes similiter adspiciunt. Nonne uides eos trementes, sicut & illos? at non humi sternuntur. Sed eorum anima iacet humi, & palpitans cadit. Si nanque recta stetiffet, non passa fuisset ea quæ passa est. An non esse tibi uidetur animæ prostratæ & propria spoliatæ solertia, quæ faciunt & dicunt ebrij ira? Est & alia furoris species difficilior. Qualis autem hæc? Cùm nec iram dimittere sustinent, sed proprium malum apud se nutriunt, mali memoriam quasi quendam tortorem. Ipsos enim primos occidit mali recordatio, ut omittam futura. Quantum esse putas tormentum homini præcordia percusso, quotidiè, qualiter inimicum ulciscatur, consideranti? Priorem semetipsum punit & castigat, intrà seipsum tumens, aduersùs se pugnans & exardescens. Nã necesfsè semper est apud te ignem accensum esse. Et paulo pòst: Nec ad uesperam usque maneat, inquit Paulus: tanquàm enim tabes quædam & tinea mentis nostræ radicem corrodit. Quam tuis uisceribus feram includis? Satius est anguem nel uiperam in corde tuo latere, quàm iram & rancorem. Illa nanque nos repentè relinquunt, hæc autem semper remanet, dentes infigens, infundens uenenum, graues adducens cogitationes. Non est contemptibilium hominum, ab ira non uinci. Contemptibilium autem est, ità timere risum extrinsecùs, ut propterea capiantur, & proprio succumbant uitio, Deum offendant, seque ulciscantur.

Dæmoniacis comparantur homines ex ira ebrij.

Irã in corde suo reseruantes.

Ephe. 4.
Satius esset serpentem in corde latere.

Feris comparantur irascẽtes.

4. IDEM Chrysostomus homilia trigesimaprima ad populum Antiochenum: Bestiam cùm maximè efferatur, tunc fugimus omnes: sic & irascentem. Hoc ne honorem esse censes, quoniam & bestiam honoramus & furentes, cùm declinamus? Nequaquàm. Nota, magìs hæc est contumelia: immò uerò neque nota, neque contumelia, sed misericordia & humanitas. Non cernis nautas: cùm uehemens uentus spirauerit uela demittentes, nè submergatur nauigium? equos, cùm in campum delati, sessorem abripuerint, à sessore non retrahi, nè uires incassùm exhauriat? Ignis est ira, flamma est uelox, indigens materiæ. Igni fomitem nè præbeas, & statìm malũ extinxeris. Non habet ex se fortitudinem ira, nisi sit alter qui nutriat eã. Nulla tibi est excusatio. Ille furore tenet, & nescit quid agat: tu cõspiciens eũ cũ in eadẽ incideris, nec ex illo fueris correctus, quã ueniã sperabis? Si quẽ in conuiuio cõstitutus ab initio uideris ebrium, & turpiter agentem, Nonne multò magis post illum inebriatus, uenia fueris indignus? Itidem & hic, quã excusationem esse putamus, dicendo scilicet, Ego non cœpi? Hoc contra

Ignis est ira.

Excusatione carente iracundi.

tra nos, est quòd nec illum conspicati, sumus correcti. Vt si quis diceret, Ego priùs non interfeci: propterea nanque puniri dignus es, quoniam nec exemplum intuitus, temetipsum coercuisti. Si uideris uomentem ebrium, distrahi, dissipari, oculos habere distentos, immunditia mensam imple- re, omnes eum fugere, & postmodum in eadem incidas: num eris ma- gis odiosus? Talis est & irascens, immò uerò uomentis uenas inten- dit, oculos inflammat, distrahit intestina, uerba multo illis immundiora cibis eructat, indigesta loquitur omnia, elaboratum nihil: non enim ira per mittit, sed sicut illic humorum immoderatio stomachum uexans, vt pluri- mùm omnia eijcit: itidèm & hic immodicus feruor animam uexans, ea te gere quæ tacere bonum est, non permittit. Sed effabilia dicit, & ineffabi- lia, non audientes, sed seipsum dedecorans. Sicut igitur à uomentibus fugi mus, sic & ab irascentibus, puluerem eorum inijciamus uomito. Quid agen tes? tacentes, canes uocemus, ut ipsa deuorent uomita. Noui, quòd audien- tes nauseam patimini: sed cùm hæc fieri uidetis, hoc uolo uos tunc pati, non autem super facto delectari. Cane sordidior est, contumelijs gaudens, qui reuertitur ad uomitum suum. Nam si postquàm semèl euomuit, desti- tisset, non esset par illi: si uerò rursùm eadem uomit, manifestum est quòd eadem comedit. Quid itaque tali magis abominabile? Quid autem illo sordidius ore, quod tales cibos manducauit? Atquì hoc est opus naturæ, il- lud uerò minimè: immo uero & hoc præter naturam, & illud: Quo modo? Non enim secundùm naturam est, temerè contumeliam inferre, sed præter naturam. Nihil igitur ut homo loquitur, sed hæc quidem ut fera, hæc autem ut furens. Sicut enim corporum morbus est præter naturam, similiter & hoc. Et quoniam præter naturam est, si in eo moratur diù, paulatim mori- tur: in eo uerò, quòd iuxta naturam est, diù commorans non perit. Mal- lem cum homine cœnum edente mensam communicare, quàm cum talia loquente. Non cernitis porcos stercus mandentes? sic & isti. Quid enim fœtidius uerbis quæ contumeliosi loquuntur. Studium eis est, nihil sanum eloqui, mundum nihil, sed si quid turpe, si quid deforme, hoc tam facere quã dicere: & quod grauius est, alios se cõfundere putant, cùm seipsos dedecore magis afficiant.

Vomentibus comparãtur.

Porcis comparantur.

5. ITEM homilia sexta in Acta Apostolorum: Nihil insuauius homi- ne iracundo, nihil onerosius, nihil molestius, nihil fœdius, quemadmodùm scilicet nihil suauius est eo qui nescit irasci. Melius est cohabitare bestiæ, quàm homini tali: nam illa quidem si semèl cicuretur, seruat suam legem, illum autem quotiès placaueris, iterùm exasperatur. Sibi enim habitum quendam talem indidit semèl. Quemadmodùm enim dies candidus ac lu- cidus, & hyems plena conturbatione inter se multùm distant, ità etiam iracundi ac mansueti animæ. Sed nondùm quæ ab illis ad alios ueniunt incommoda, sed solùm quæ sibijpsis inferunt, audiuimus. Quamuis & hoc non paruum damnum, alium damno affecisse. Veruntamen nunc hoc consideramus: Quis tortor &c. ut supra ex hom. XXIX. ad populum Antiochen.

Nihil insuauius iracũdo.

Melius est cũ bestijs habitare.

6. ET homilia quarta in Matthæum: Ponamus, si placet, iram quoquè bestiam esse quandam: quantum igitur ab alijs erga mitigandum leonem studium commodatur, tantam tu erga iracundiam impende curam, & effice huiusmodi cogitationem mitem atque mansuetam. Siquidem hæc fera & ungui-

Ira uelut bestia mitiganda & mansue facienda.

Qualis bestia sit. & unguibus sæuissimis armatur,& dentibus:& nisi illam solicitè mansuefeceris,cuncta simul disperdet atque lacerabit. Nullus enim leo, nulla sic uipera uiscera queunt laniare, ut hominis iracundia ferreis quibusdam unguibus uniuersa confodiens. Neque enim solummodò corpori nocet, sed ipsius etiam corrumpit animæ sanitatem: cunctas siquidem eius omninò uires discerpit ac deuorat, eamque ad omnia inutilem facit. Si enim ij qui uermes in interioribus corporis nutriunt, ne respirare quidem sinuntur,uexatis profectò adesisque uisceribus: quo modo nos uenenatam hanc in nobis alentes uiperam, iram dico, quæ omnia interiora hominis depascitur: quid unquàm sanum aut forte poterimus cogitare aut parere?

Corpori animoq; nocet.

Iracundia ut ægroti tractandi sunt.

7. Idem homilia decimaoctaua in Matthæum: Medici quandò iniurijs & calcibus cæduntur furentum, tunc illorum magis magisq; miserentur, tum maximè ad reddendam illis sanitatem parantur, scientes quòd excellentiam morbi significat ea iniuria. Et tu igitur de inimicis eandem teneto sententiam,sic tractes iniurios. Illi nanque sunt maximè ægroti,omnemque uiolentiam sustinentes. Libera eum à graui isto dolore, & da operam ut iram remittat. Libera eum à sæuissimo dæmone, propriæ scilicet mentis furore.Nam & cùm aliquos à dæmone actos uidemus, sæpè lachrymamur: non autem agimus,ut ipsi quoquè eadem illa patiamur. Hoc igitur etiam in ira percitis seruemus:illorum enim sunt similes iracundi, immò illis longè miseriores,qui utiquè sensibus adhuc integris insaniunt. Propter quod ueniam non meretur istorum dementia. Noli igitur insultare iacenti,quinimmò miserere. Etenim si uideamus aliquem horribiliter à bile uexatum,& uertiginis suæ tenebris obtectum,quiq; etiam malignum humorem urgeatur euomere,porrigimus manum, & supportamus huc illucque iactatum. Et si uestimenta ille nostra polluat,non auersamur,neque abijcimus ægrotum: sed illud tantummodò unum requirimus, quemadmodùm à tam grandi hac eum angustia liberemus. Hoc igitur etiam erga illos faciamus,ut & supportemus uomentes,& confoueamus ægros: nec eos uspiã relinquamus,priusquàm totam prorsùs amaritudinem ponant: & tunc tibi gratiam,qui talis fuerit,exoluet maximam. Quandò enim eiusmodi æger à passione requieuerit,tunc liquidò cognoscet,à quanta illum conturbatione sanaueris.& quid dico, ab illo tibi gratiam referendam? Deus te illicò coronabit,& innumeris remunerabit bonis,quia fratrem tuum grauissima ægritudine liberasti: sed etiam ille te honurabit ut dominum, modestiã tuam per cuncta miratus.

Sæuissimus dæmon mentis furor.

Miseriores iracundi insanis sunt.

Iob 5.

8. Gregorius Magnus libro quinto Moralium in Iob, capite trigesimo: Virum stultum interficit iracundia,& paruulum occidit inuidia.Sciendum nobis magnoperè est,quia quotiès turbulentos motus animi sub mansuetudinis uirtute restringimus, ad similitudinem conditoris redire conamur.Nam cùm tranquillitatem mentis ira diuerberat,dilaniatam quodam modò scissamq; perturbat, vt sibimetipsi non congruat, ac uim intimæ similitudinis amittat. Et capite trigesimoprimo: Quanta ergò sit iracundiæ culpa pensemus,per quam dum mansuetudo amittitur,supernæ imaginis similitudo uitiatur. Per iram sapientia perditur, ut quid, quove ordine agendum sit,omninò nesciatur, sicut scriptum est: Ira in sinu stulti requiescit: quia nimirùm intelligentiæ lucem subtrahit,cùm mentem permouendo confundit. Per iram uita amittitur, etsi sapientia teneri uideatur, sicut

Iræ refrenatio.

Quãta sit iracundiæ culpa.

Sapientia pditur per iram.

Eccens.7.

cut scriptum est: Ira perdit etiam prudentes: quia scilicet confusus animus
nequaquàm explet, etiam si quid intelligere prudenter ualet. Per iram iu-
stitia relinquitur, sicut scriptum est, Ira uiri iustitiam Dei non operatur:
quia dum perturbata mens, iudicium suæ rationis exasperat, omne quod

Iustitia per eandem relinquitur. Iacob 1.

furor suggerit, rectum putat. Per iram gratia uitæ socialis amittitur, si-
cut scriptum est: Noli esse assiduus cum homine iracundo, nè discas semi-
tas eius, & sumas scandalum animæ tuæ. Et idem: Quis poterit habitare

Amittitur humanitas. Proue. 22.

cum homine, cuius spiritus facilis est ad irascendum? Quia qui se ex huma
na ratione non temperat, necesse est ut bestialiter solus uiuat. Per iram con
cordia rumpitur, sicut scriptum est: Vir animosus parit rixas, & uir iracun
dus effundit peccata. Iracundus quippe peccata effundit, quia etiam malos

Concordia rumpitur. Prou. 16.

quos incautè ad discordiam prouocat peiores facit. Per iram lux uerita-
tis amittitur, sicut scriptum est: Sol non occidat super iracundiam uestrã:
quia cùm menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium
suæ cognitionis abscondit. Per iram, sancti Spiritus splendor excluditur:

Lux ueritatis amittatur. Ephe. 4.

quo contrà, iuxta uetustam translationem, scriptum est: Super quem requie
scet spiritus meus, nisi super humilem & quietum, & trementem sermo-
nes meos? Cùm enim humilem diceret, quietem protinus adiunxit. Si
ergò ira quietem mentis subtrahit, suam sancto spiritui habitationem clau

Sancti spiritus splendor excluditur. Esaiæ 66.

dit, cuius recessione animus uacuus, ad apertam mox insaniam ducitur,
& usque ad superficiem ab initio cogitationum fundamento dissipatur.
Nam iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præ
pedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquàm recognoscuntur
noti: Lingua quidem clamorem format, sed sensus, quid loquatur, ignorat.
In quo itaque iste ab abreptitijs longè est, qui actionis suæ conscius non est?
Vndè fit plerunquè, ut usque ad manus ita prosiliat, ut quo ratio longiùs

Abreptitijs iracundi similes.

recedit, audacior exurgat: seque ipsum animus retinere non ualet, quia
factus est potestatis alienæ, & eo furor membra foris in ictibus exercet,

Ira aliquàdò usque ad manus prosilit.

quo intus ipsam membrorum dominam mentem captiuam tenet. Aliquan
dò autem manus non exerit: sed in maledictionis iaculum linguam uertit.
Fratris nanque interitum precibus exposcit, & hoc DEVM perpetrare
expetit, quod ipse peruersus homo facere uel metuit, uel erubescit. Fit-

Ira ad maledicta & imprecationes prosiliens.

que ut uoto & uoce homicidium peragat, etiam cùm à læsione proximi
manibus cessat. Aliquandò ira perturbato animo quasi ex iudicio silen-
tium indicit, & quo se foràs per linguam non exprimit, intus deterius igne
scit, ut iratus quisque collocutionem suam proximo subtrahat, & nil dicen
do, quàm sit auersus, dicat. Et nonnunquàm hæc silentij seueritas per di-

Ira in corde reclusa nec extrinsecus se proferens.

sciplinæ dispensationem geritur: si tamen solicitè in intimis discretionis
forma teneatur. Nonnunquam uerò dum accensus animus à consueta lo-
cutione restringitur, per accessum temporis penitus à proximi dilectione
separatur, & acriores stimuli ad mentem ueniunt: causæque quæ grauius
exasperant, oriuntur, atque in irati oculo, festuca in trabem uertitur, dum
ira in odium permutatur. Plerunque ira per silentium clausa, intrà men-
tem uehementius æstuat, & clamosas tacita uoces format, uerba sibi: quibus
exasperetur, obijcit: quasi in causæ examine posita, durius exasperata re-
spondet: quod Salomon breuiter insinuat, dicens: Præstolatio impiorum
furor. Sicque fit, ut perturbatus animus maiorem strepitum sui silentij sen

Prou. 11.

tiat, eumque grauius clausa iræ inflamma consumat. Vndè benè ante nos
quidam

Primum & secundũ genus irascentium.

quidam sapiens dixit: Cogitationes iracundi, uiperæ sunt generationes: mẽtem comedunt matrem suam. CAPITE trigesimosecundo: Sciendum uerò est, quòd nonnullos ira citiùs accendit, faciliùs deserit. Nonnullos uerò tarde quidem commouet, sed diutiùs tenet. Alij nanque accensis calamis similes, dum uocibus perstrepunt, quasi quosdam accensionis suæ sonitus reddunt: citiùs quidem flammam faciunt, sed protinùs in fauilla frigescunt. Alij autem lignis grauioribus durioribusq; non dispares, accensionem tardè suscipiunt, tamen accensi semel, difficiliùs extinguuntur: & quia se tardiùs in asperitatem concitant, furoris sui diutiùs ignem seruant. Alij autem, quod est nequius, & citius iracundiæ flammas accipiunt, & tardius deponunt. Nonnulli uerò has & tardè suscipiunt, & citius amittunt: In quibus nimirum quatuor modis, liquido lector agnoscit, quia & ad tranquillitatis bonum ultimus plus quàm primus appropinquat, & in malo secundum tertius superat. Sed quid prodest quòd iracundia quomodò mentem teneat, dicimus, si non etiam, qualiter compesci debeat, exprimamus?

Tertium & quartum.

Comparatio istorũ quatuor inter se.

Bifariam ira cõprimitur.

Duobus enim modis facta possidere animum ira desuescit. Prius quippe est, vt mens solicita antequàm agere quodlibet incipiat, omnes sibi quas pati potest, contumelias proponat: quatenus redemptoris sui probra cogitans, ad aduersa se prẹparet. Quæ nimirum uenientia tanto fortius excipit, quanto se cautius ex præscientia armauit. Qui enim improuidus ab aduersitate deprẹhenditur, quasi ab hoste dormiens inuenitur, eumq; citius inimicus necat, quia non repugnantem perforat. Nam qui mala imminentia per solicitudinem prænotat hostiles incursus quasi in insidijs uigilans expectat. & indè ad uictoriam ualenter accingitur, undè nesciens depræhendi putabatur. Solerter ergò animus ante actionis suæ primordia, cuncta debet aduersa meditari: ut semper hæc cogitans, semper contra hæc thorace patientiæ munitus, & quicquid acciderit prouidus superet. & quicquid non accesserit, lucrum putet. Secundus autem seruandæ mansuetudinis modus est, ut cum alienos excessus adspicimus, nostra quibus in alijs excessimus, delicta cogitemus. Considerata quippe infirmitas propria, mala nobis excusat aliena. Patienter nanq; illatam iniuriam tolerat, qui piè meminit quòd fortassè adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerari. Et quasi aqua ignis extinguitur, cùm surgente furore animi, sua cuique ad mentem culpa reuocatur, quia erubescit sibi peccata non parcere, qui uel DEO uel proximo sæpè se recolit parcenda peccasse. ET capite trigesimotertio: Sed inter hæc solerter sciendum est, quòd alia est ira quam impatiẽtia excitat, alia quam zelus iustitiæ format. Illa ex uitio, hæc ex uirtute generatur. Si enim nulla ira ex uirtute surgeret, diuinæ animaduersionis impetum Phinees per gladium non placasset. Hanc iram quia Heli non habuit, motum contra se implacabiliter supernæ ultionis excitauit. Nam quo contra subditorum uitia tepuit, eo contra illum districtio æterni rectoris exarsit. De hac ira per Psalmistam dicitur: Irascimini, & nolite peccare. Quod nimirum non rectè intelligunt, qui irasci nos nobis tantummodò, non etiam proximis delinquentibus, uolunt. Si enim sic proximos, ut nos, amare præcipimur: restat ut sic eorum erratibus, sicut nostris uitijs, irascamur. De hac per Salomonem dicitur: Melior est ira risu, quia per tristitiam uultus, corrigitur animus delinquentis. De hac iterum Psalmista ait: Turbatus est præ ira oculus meus. Ira quippe per uitium, oculum mentis excẹcat: ira autem per zelum,

Secundus modus.

Ira duplex, alia bona, alia mala. siue, ira peruitium, & ira per zelum.

Psal. 4.

Eccles. 7.
Psal. 6.

zelum, turbat: quia quum saltem recti æmulatione concutitur, ea quæ nisi tranquillo corde percipi non potest, contemplatio dissipatur. Ipse nanque zelus rectitudinis quia inquietudine mentem agitat, eius mox aciem obscurat, ut altiora in commotione non uideat, quæ benè prius tranquilla cernebat. Sed inde subtilius ad alta reducitur, undè ad tempus, nè uideat, reuerberatur. Nam ipsa recti æmulatio, æterna post paululum in tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per commotionem claudit: & undè mẽs turbatur nè uideat, indè proficit, ut ad uidendum uerius clarescat, sicut infirmanti oculo cùm collyrium immittitur, lux penitus negatur: sed indè eam post paululum ueraciter recipit: undè hanc ad tempus salubriter amittit. Nunquàm uerò commotioni contemplatio iungitur, nec præualet mens perturbata conspicere, ad quod uix tranquilla ualet inhiare: quia nec solis radius cernitur, cùm commotæ nubes cæli faciem obducunt: nec turbatus fons inspicientis imaginem reddit, quam tranquillus propriè ostendit: quia quo eius unda palpitat, eo in se speciem similitudinis obscurat. Sed cùm per zelum animus mouetur, curandum summoperè est, nè hæc eadem quæ instrumento uirtutis assumitur, menti ira dominetur, nec quasi domina præeat: sed uelut ancilla ad obsequium parata, à rationis tergo nunquã recedat. Tunc enim robustius contra uitia erigitur, cùm subdita rationi famulatur. Nam quantumlibet ira zelo rectitudinis surgat, si immoderata mentem uicerit, rationi protinus seruire contemnit, & tanto se impudentius dilatat, quanto impatientiæ uitium uirtutem putat. Vndè necessè est ut hoc ante omnia qui zelo rectitudinis mouetur, attendat, nè ira extrà mẽtis dominium transeat, sed in ultione peccati tempus modumque considerans, surgentem animi perturbationem subtilius retractando restringat, animositatem reprimat, & motus feruidos sub æquitate disponat, ut eo fiat iustior ultrà alienus, quo prius extitit uictor suus, quatenus sic culpas delinquentium corrigat, ut antè ipse qui corrigit, per patientiam crescat, ut furorem suum transcendendo dijudicet, nè intemperanter excitatus ipso zelo rectitudinis, longè à rectitudine aberret. Quia uerò, sicut diximus, etiam laudanda boni æmulatio mentis oculum turbat, rectè nunc dicitur: Virum stultum interficit iracundia. Ac si apertè diceretur: Ira per zelum, sapientes turbat: ira uerò per uitium, stultos trucidat, quia illa sub ratione restringitur, hæc uerò irrationabiliter deuictæ mẽti dominatur.

Ira pedissequa, non domina, esse debet.

Iob. 5.

8. BERNARDVS sermone decimotertio in Psalmum: Qui habitat in adiutorio: Affectio naturalis ira hominum est, sed abutentibus bono naturę, grauis perditio est, & miseranda pernicies. Occupemus illam fratres, in quibus expedit, ne fortè ad inutilia illicitaq; prorumpat. Ego uobis dico: non autem ego, sed ueritas: non ego, sed dominus: Nolite irasci eis qui transitoria uobis auferunt, qui conuicia inferunt, qui ingerunt fortè supplicia, & post hoc faciunt nihil. Ostendam autem uobis cui debeatis irasci: Irascimini ei quæ sola nobis nocere potest, sola facere, ut omnia illa non prosint. Vultis scire quęnam illa sit? Iniquitas propria. Ità dico uobis, huic irascimini. Nulla enim nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Qui perfectè huic irascitur, cæteris non mouetur, magìs & amplectitur ea. Ego (inquit) in flagella paratus sum. Sit damnum, sit conuicium, sit læsio corporalis: paratus sum & non sum turbatus, quoniam dolor meus in conspectu meo

Irascendum est iniquitati propriæ.

Psal. 35.

3.Reg. 16. Psal.39. meo ſemper. Quidni exteriora omnia parui pendam in huius æſtimatione doloris? filius (inquit) uteri mei perſequitur me, & conuicianti ſeruulo indignabor? Cor meum dereliquit me, dereliquit me uirtus mea, & lumen oculorum meorum: & damna temporalia plangam, aut incommoda corporalia reputabo? Hinc nimirùm non modò manſuetudo oritur, cui draconis flatus non noceat: ſed etiam magnanimitas, quam rugitus leonis non terreat.

9 AMBROSIVS libro primo Officiorum, capite uigeſimoprimo: Caueatur iracundia: aut ſi præcaueri non poteſt, cohibeatur. Mala enim lex peccati, De cohibenda ira. indignatio eſt, quæ itā animum perturbat, ut rationi non relinquat locum. Primum eſt igitur, ſi fieri poteſt, ut morum tranquillitas uſu quodam affectionis propoſito in naturam uertatur. Deindè, quoniam itā plerunque motus infixus eſt naturæ ac moribus, ut euelli atque * euitari non queat: ſi præ- (* euinci) uideri potuerit, rōne reprimat. Aut ſi prius occupatus fuerit animus ab indignatione, quā cōſilio proſpici ac prouideri potuerit, nè occupet. medicare, quomodò motum animi tui uincas, iracundiam temperes. Reſiſte iræ, ſi potes: cede, ſi non potes: quia ſcriptum eſt, Date locum iræ. Iacob fra- Rom.12. Gen.27. tri indignanti piè ceſsit, & Rebeccæ, id eſt, patientiæ inſtructus conſilio, abeſſe maluit & peregrinari, quàm excitare fratris indignationem, & tunc redire, cùm fratrem mitigatum putaret. Et ideò tantam apud Deum inuenit gratiam. Quibus deindè obſequijs, quantis muneribus fratrem ipſum Gen.32.& 33 recōciliauit ſibi, ut ille præreptæ benedictionis non meminiſſet, meminiſſet delatæ ſatisfactionis. Ergò ſi præuenerit & p̄occupauerit mentē tuā iracundia, & aſcenderit in te, non relinquas locum tuum. Locus tuus patientia eſt, locus tuus ſapiētia eſt, locus tuus rō eſt, locus tuus ſedatio indignationis eſt. Aut ſi te contumacia reſpondentis mouerit, & peruerſitas impulerit ad indignationem: ſi non potueris mitigare mentem, reprime linguam Psal.33. tuam. Sic enim ſcriptum eſt: Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua nè loquantur dolum. Deindè, inquire pacem, & ſequere eam. Pacem illam ſancti Iacob vide: qua primùm ſedato animum: ſi non præualueris, fręnos linguæ impone tuæ: Deindè reconciliationis ſtudium non prætermittas. Hæc oratores ſeculi de noſtris uſurpata in ſuis poſuere libris. Sed ille ſenſus huius habet gratiam, qui prior dixit. Vitemus ergò aut temperemus iracundiam, nè ſit eius aut in laudibus exceptio, aut in uitijs exaggeratio, Non mediocre eſt, mitigare iracundiam, non inferius quàm omninò non commoueri, Hoc noſtrum eſt, naturæ illud. Noli reſpondere irato ad iracundiam eius, ſiue imprudenti ad imprudentiam. Citó culpa culpam excutit. Si lapides teras, nonne ignis erumpit? Ferunt Gentiles, ut in maius oia uerbis extollere ſolent, Archytæ Tarentini dictū Philo- Archytæ Tarentini dictū. ſophi, quod ad uillicum ſuum dixerit: O te infelicem, quàm te afflictarem, niſi iratus eſſem. Sed & DAVID armatam etiam dexteram in indignatione compreſſerat. Et quanto plus eſt non remaledicere, quàm non uendicare? 1.Reg 25. Et bellatores aduersùs Nabal ad ultionem paratos, Abigail deprecatione reuocauerat. Vndè aduertimus, tempeſtiuis quoquè interceſsionibus nō ſolùm cedere nos, ſed etiam delectari oportere. Eouſquè autem delectatus eſt, ut benediceret interuenientem, quòd ab ſtudio uindictæ reuocatus foret. Iam dixerat de inimicis ſuis: Quoniam declinauerunt in me iniqui- Psal.54. Ibidem. tates, & in ira moleſti erant mihi. Audiamus, turbatus in ira quid dixerit:

Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & uolabo, & requieſcam? Illi ergò ad iracundiam prouocabant, hic tranquillitatem eligebat. Iam dixerat: Iraſcimini,& nolite peccare. Moralis magiſter, qui naturalem affectū inflectendum magis ratione doctrinæ, quàm extirpandum nouerat, moralia docet. Hoc eſt: Iraſcimini ubi culpa eſt, cui iraſci debeatis. Non poteſt enim fieri,ut non rerum indignitate moueamur: alioquin non uirtus, ſed * lenitudo & remiſsio iudicatur. Iraſcimini ergò ità, ut à culpa abſtineatis. Vel ſic: Si iraſcimini, nolite peccare, ſed uincite ratione iracundiam. Vel certè ſic. Si iraſcimini,uobis iraſcimini,quia commoti eſtis, & nō peccabitis. Qui enim ſibi iraſcitur, quia citò commotus eſt,deſinit iraſci alteri. Qui autem uult iram ſuam iuſtam probare, plus inflammatur, & citò in culpam cadit. Melior eſt autem ſecundum Salomonem, qui iracundiam continet, quàm qui urbem capit, quia ira etiam fortes decipit. Cauere igitur debemus, nè in perturbationes priùs incidamus, quàm animos noſtros ratio componat. Exanimat enim mentem plerunque aut ira,aut dolor,aut formido mortis,& improuiſo percellit ictu. Ideò præuenire pulchrum eſt cogitatione,quæ uoluendo mentem exerceat,nè repentinis excitetur commotionib.ſed iugo quodam rationis & habitus cōſtricta miteſcat.

Pſal.4. Iraſcimini & nolite peccare uariè intelligitur.

* lēitudo

Prou.16.

10. Avgvstinvs in pſalmum quartum: Iraſcimini, inquit, & nolite peccare. Quod duobus modis intelligi poteſt. Aut,etiam ſi iraſcimini,nolite peccare: id eſt,etiam ſi ſurgit motus animi,qui iam propter pœnam peccati non eſt in poteſtate,ſaltem ei non conſentiat ratio & mens,quæ intùs regenerata eſt ſecundum Deum,ut mēte ſeruiamus legi Dei, ſi adhuc carne ſeruimus legi peccati.Aut agite pœnitentiam,id eſt, iraſcimini uobis ipſis de præteritis peccatis,& ulterius peccare deſinite.

Pſal.4. Eiuſdem interpretatio.

Rom.7.

11. Idem in libro de uera religione, capite quadrageſimoquinto:Inuicti eſſe uolumus, & rectè: habet enim hoc animi noſtri natura poſt Deum, à quo ad eius imaginem factus eſt: ſed eius præcepta erant ſeruanda,quibus ſeruatis, nemo nos uinceret. Nunc uerò dum ipſa,cuius uerbis turpiter cō ſenſimus,domatur dolore pariendi,& nos in terra laboramus, & cum magno dedecore ſuperamur ab omnibus, quæ nos commouere ac perturbare potuerunt.Itaque nolumus ab hominibus uinci,& iram non poſſumus uincere. Qua turpitudine quid execrabilius dici poteſt? Fatemur hominem hoc eſſe quod nos ſumus, qui tamen etſi habeat uitia,non eſt tamen ipſe uitium.Quanto igitur honeſtius homo nos uincit, quàm uitium?Quis autem dubitet immane uitium eſſe inuidentiam,qua neceſsè eſt torqueatur & ſubijciatur,qui non uult in rebus temporalibus uinci? Melius eſt ergò ut homo nos uincat,quàm inuidentia,uel quodlibet aliud uitium. Et deinceps ſequenti capite: Sed nec ab homine uinci poteſt qui uitia ſua uicerit. Non enim uincitur,niſi cùm ei eripitur ab aduerſario quod amat.

Ab ira uinci turpius quàm ab homine.

12. Item epiſtola octogeſimaſeptima ad Felicitatem & Ruſticum: Sicut acetum corrumpit uas,ſi diutius ibi fuerit, ſic ira corrumpit cor, ſi in alium diem durauerit.

Ira perſeuerans corrumpit cor.

13. Et epiſtola centeſima quadrageſimanona ad Profuturum: Quàm uigilandum ſit, nè cuiuſquam odium cordis intima teneat, neque ſinat ut oremus Deum in cubili noſtro clauſo oſtio,ſed aduerſus ipſum Deum claudat oſtium, noſti optime frater. Subrepit autem dum nulli iraſcenti ira ſua uidetur iniuſta. Ità enim inueteraſcens ira fit odium, dum quaſi

Matth.6.

Inueterascẽs ira fit odium. Præstat etiam iustè nemini irasci.

iusti doloris admixta dulcedo, diutiùs eam in uase detinet, donèc totum ace scat uasq; corrumpat. Quapropter multo meliùs nec iustè cuiquam irascimur, quàm uelut iustè irascendo, in alicuius odium iræ occulta facilitate dilabimur. In recipiendis enim hospitibus ignotis ista solemus dicere, multo esse melius malum hominem perpeti, quàm forsitan per ignorantiam excludi bonum, dum cauemus nè recipiatur malus. Sed in affectibus animi contrà est. Nam incomparabiliter salubrius est etiam iræ iustè pulsanti nõ aperire penetrale cordis, quàm admittere non facilè recessuram, & peruenturam de surculo ad trabem. Audet quippe impudenter etiã crescere citiùs q̃ putatur. Non enim erubescit in tenebris, cùm super eam sol occiderit.

Ira refrenãda & uitanda.

14 GREGORIVS Magnus libro octauo, epistola quinquagesimaprima ad Leontium: Quotiès ira animum inuadit, mentem edoma, uince teipsum. Differ tempus furoris, & cùm tranquilla mens fuerit, quod placet uindica. Ira enim in vindicta malorum sequi debet rationem animi, non præire: ut quasi ancilla iustitiæ post tergum ueniat, & non lasciua ante faciem prorumpat. Aliquandò uerò ostendenda est, & non exhibenda. Aliquandò exhibenda est, sed nunquàm sequenda. Quandò enim in executione iustitiæ placata mente irascimur, iracundiam & non sequimur, & exhibemus. Ira enim quæ animum perturbat, quanta consideratione cauenda est, monstratur. De qua scriptum est: Sit omnis homo uelox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Ira enim uiri, iustitiam Dei non operatur. Hinc rursùm scriptum est: Quis potest habitare cum homine, cuius spiritus facilis est ad irascendum? Huic iterùm dicitur: Noli esse cum homine iracundo, neque ambules cum uiro furioso: nè fortè discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ. Contra hanc in laude patientiæ dictum est: Melior est uir qui uincit iram, quàm qui capit ciuitatem magnam. Hinc David personam in se infirmorum sumens, ait: Turbatus est præ ira oculus meus. Atque ex ipsa perturbatione quid sequatur, adiunxit, dicens: Inueteraui inter omnes inimicos meos. Ex ira quippe cùm turbatus fuerit oculus cordis, inter inimicos nostros ad uetustatem reducimur, quia inter malignos spiritus ad uetusti hominis similitudinem reuocamur. Cùm igitur iram quæ cor permouet, sacra eloquia tot testimonijs detestentur, perpendamus qua intentione debemus hoc uitium fugere, quod Deo iudice, in testimonio illius totiès reprobatur.

Iacob. 1. Prouer. 18. Prouer. 22. Prouer. 16. Psalm. 6.

Ira mãsuetudine temperanda. Ioan. 1. Actor. 2.

15 IDEM in parte tertia pastoralis curæ, admonitione decimaseptima: Admonendi sunt iracundi, ut æmulationi quam se habere existimant, mansuetudinem subiungant. Idcircò nanque spiritus sanctus in columba & in igne monstratur, quia uidelicet omnes quos implet, & columbæ simplicitate mansuetos, & igne zeli ardentes exhibet. Nequaquàm ergò sancto spiritu plenus est, qui aut in tranquillitate mansuetudinis feruorem æmulationis deserit, aut rursùm in æmulationis ardore uirtutem mansuetudinis amittit. Sed longè alia est ira quæ sub æmulationis specie surripit, alia quæ turbatum cor & sine iustitiæ prætextu confundit. Illa enim in hoc quod debet, inordinatè extenditur: hæc autem semper in ijs quæ non debet, inflammatur. Sciendum quippe est, quia in hoc ab impatientibus iracundi differunt, quòd illi ab illis illata non tolerant: isti autem etiam quæ tolerantur, important. Nam iracundi sæpè etiam se declinantes insequuntur, rixæ occasionem commouent, labore contentionis gaudent: quos tamen meliùs corrigimus,

Ira per zelũ, & ira p uitiũ.

Impatiens & iracundus quomodò differant.

rigimus, si in ipsa iræ suæ commotione declinamus. Perturbati quippe quid audiant, ignorant, sed ad se reducti, tanto libentiùs exhortationis uerba recipiunt, quanto se tranquillius toleratos erubescunt. Menti autem furore ebriæ omne rectum quod dicitur, peruersum uidetur; Vndè & Nabal ebrio culpam suam Abigail laudabiliter tacuit, quam, digesto uino, laudabiliter dixit, & idcircò malum quod fecerat, cognoscere potuit, quia hoc ebrius non audiuit. Cùm uerò ita iracundi alios impetunt, ut declinari omninò nō possint, non aperta exprobratione, sed sub quadam sunt cautela reuerentiæ parcendo feriendi. 1.Reg.25.

16. ITEM libro uigesimoprimo Moralium, capite quinto, ut suprà de peccatis in genere, quæstione tertia. E 3.

17. AVGVSTINVS libro primo de sermone Domini in monte; capite decimonono, ut suprà ibidèm.

18. ET in Enchiridio ad Laurentium, capite septuagesimonono; Sunt autem quædam peccata quæ leuissima putarentur, nisi in scripturis demonstrarentur opinione grauiora. Quis enim dicentem fratri suo, fatue, reum gehennæ putaret, nisi ueritas diceret? Cui tamen uulneri subiecit continuo medicinam, præceptum fraternæ reconciliationis adiungens. Mox quippe ait, Si ergò offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te &c. Matth.5.

IX

Quid est acedia, & quas gignit filias?

Acedia est remissi animi languor ad benè operandum, præsertim uerò tristitia est de re spirituali. Quæ has gignit [a] filias: Malitiam, rancorem, pusillanimitatem, desperationem, torporem circa pręcepta necessaria, mentisque circa res illicitas euagationem.

Huic peccato sunt obnoxij homines [b] ociosi, inertes, & quos [c] tepidos Scriptura uocat, ac omnes demum, qui tēpus hoc gratię diemq́; salutis rebus ac studijs uanis transigunt. Finis autem huius peccati est, quem docet in Euangelio CHRISTVS: [d] *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*. Tum alibi: [e] *Inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores*. Neque tacuit ille, quid interim à nobis, nè torpeamus, fieri uelit: [f] *Videte, inquiens, uigilate, & orate: nescitis enim quandò tēpus sit.*

Bernard. serm. 3. et 6. de Ascens. Domini: Greg. 3. parte curæ pa. admon. 16. a Grego. 31. Mora. c. 31. Ecci 33. d Pro. 15. b Ecci 7. a 30. d Prou. 17. d Psal. 118. d 39. c b Matth. 20 a 22. a Apocal. 3. c Prou. 6 a b 10. a d 13. a 18. b 19. c d 20 a 21. d 22 b 24. d 25 c 26 b 28. c Ecci 5. b 7 b 14. a c 22. a Psal 72. a Hie. 48 b Rō. 13. c 2. Co. 7. c Ga. 3 a Ap. 2. a d Mat. 7. c 3. c 21. b Luc. 13 b Ioan. 15. a e Mat. 25. a Ecci 6. c Eccēs 9. c 2. The. 3 c Ga. 6. c Heb. 12. d Ro. 12. c Philip. 4. a f Marc. 13. d Mat. 24. d 25. a 10. 9. a Ephe. 5. d Apoc. 3. a

g Lucæ 13.c Matth. 7.b 11.b

[g] *Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico uobis, quærent intrare, & non poterunt.*

Hęc summatìm perstrinximus, ut qui iustitiæ uias sunt minùs edocti, præcipuos humani generis morbos, atque execrandas pestes, quas ostendimus, non solùm cognoscant & obseruent, sed etiam ex præscripto diuinæ legis, à se alijsq; depellère & penitùs arcere conentur. *Beatus* uerò *vir*, [h] *qui non abijt in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit,* quemadmodùm psaltes canit regius, ut primam iustitiæ ac beatitudinis partem cantico suo primo demonstret.

h Psalm. 1. a Bernar. serm. 35. ex paruis sermonibus.

SCRIPTVRAE.

Ecclesiastici trigesimotertio, Multam malitiam docuit ociositas.

Proverbiorvm decimoquinto: Cor gaudens exhilarat faciem: in mœrore animi deijcitur spiritus.

Ecclesiastici septimo: Noli esse pusillanimis in animo tuo.

Et trigesimo: Tristitiam non des animæ tuæ, & non affligas temetipsum in consilio tuo. Iucunditas cordis, hæc est uita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis: & exultatio uiri est longæuitas. Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine, & congrega cor tuum in sanctitate eius & tristitiā longè expelle a te. Multos occidit tristitia, & nō est utilitas ī illa.

Proverbiorvm decimoseptimo: Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exiccat ossa.

Psalmo centesimo decimooctauo: Dormitauit anima mea præ tędio.

Et psalmo trigesimonono: Cor meum dereliquit me.

Matthaei uigesimo, Egressus circa horam tertiam, uidit alios stantes in foro ociosos, & dixit illis: Ite & uos in uineam meam. Circa undecimam uerò exijt, & inuenit alios stantes, & dicit illis: Quid hic statis tota die ociosi? &c.

Et capite uigesimosecundo: Iterùm misit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis, Eccè prandium meum paraui, tauri mei & altilia occisa, & omnia parata: venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in uillam suam, alius uerò ad negociationem suam.

Apocalypsis tertio: Et Angelo Laodiceæ Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Amen, testis fidelis & uerus, qui est principium creaturæ Dei: Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus. Vtinàm frigidus esses, aut calidus. Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis quòd diues sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.

Proverbiorvm sexto: Discurre, festina, suscita amicum tuum: nè dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Eruere quasi damula de manu, & quasi auis de manu aucupis. Vade ad formicam o piger, & considera uias eius, & disce sapientiam: quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat

gregat in messe quod comedat. Vsquequò piger dormies? quandò consurges è somno tuo? Paululum dormies, paululùm dormitabis, paululùm conseres manus ut dormias: & ueniet tibi quasi uiator egestas, & pauperies quasi fur armatus. Si uerò impiger fueris, ueniet ut fons messis tua, & egestas longè fugiet à te.

Et capite decimo: Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium, diuitias parat. Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum.

Capite decimotertio: Vult & non uult piger: anima autem operantium impinguabitur.

Proverbiorvm decimooctauo: Pigrum deijcit timor: animæ autem effœminatorum esurient. Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

Et capite decimonono: Pigr edo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet. Qui custodit mandatum, custodit animam suam: qui autem negligit uiam suam, mortificabitur. Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam.

Capite vigesimo: Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergò æstate, & non dabitur illi.

Et vigesimoprimo: Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam manus eius operari: tota die concupiscit & desiderat: qui autem iustus est, tribuet, & non cessabit.

Item capite vigesimosecundo: Dicit piger, Leo est foris: in medio platearum occidendus sum.

Capite vigesimoquarto: Per agrum hominis pigri transiui, & per uineam uiri stulti: & eccè totum repleuerant urticæ, & operuerant superficiē eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Quod cùm uidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam. Vsquequò piger dormies? vsquequò de somno consurges? Parùm inquam dormies, modicum dormitabis: pauxillum manus conseres ut quiescas: & ueniet tibi quasi cursor egestas tua, & mendicitas quasi uir armatus.

Item capite uigesimoquinto: Sicut tinea uestimento, & uermis ligno, ità tristitia uiri nocet cordi.

Capite vigesimosexto: Dicit piger, Leo est in uia, & leæna in itineribus: sicut ostium uertitur in cardine suo, ità piger in lectulo suo. Abscondit piger manus sub ascella sua, & laborat si ad os suum eas conuerterit. Sapientior sibi piger uidetur septem uiris loquentibus sententias.

Et capite vigesimooctauo: Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur ocium, replebitur egestate.

Ecclesiastici quinto: Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. subitò enim ueniet ira illius, & in tempore uindictæ disperdet te.

Et capite septimo: Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatā ab altissimo.

Capite decimoquarto: Felix qui non habuit animi sui tristitiam, & nō excidit à spe sua.

Capite vigesimosecundo: In lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquentur super aspernationem illius. De stercore boum lapidatus,

est piger:& omnis qui tetigerit eum,excutiet manus.

Psalmo septuagesimosecundo:In labore hominum non sunt,& cum hominibus non flagellabuntur. Ideò tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua &c.

Hieremiae quadragesimooctauo: Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter:uel,ut Septuaginta transtulerunt, ἀμελῶς, id est, negligenter.

Ad Romanos decimotertio; Et hoc scientes tempus,quia hora est iam nos de somno surgere.

Posterioris ad Corinthios.septimo: Seculi tristitia mortē operatur,

Ad Galatas tertio: Sic stulti estis,ut cùm spiritu cœperitis,nunc carne consummemini?

Apocalypsis secundo: Habeo aduersum te pauca quòd charitatem tuā primā reliquisti. Memor esto itaque undè excideris:& age pœnitentiā, & prima opera fac. Sin autem:uenio tibi,& mouebo candelabrum tuum de loco suo,nisi pœnitentiam egeris.

Matthaei septimo: Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum,excidetur & in ignem mittetur.

Capite tertio:Iam securis ad radicem arborum posita est.Omnis ergò arbor quæ non facit fructum bonum,excidetur & in ignem mittetur.

Et capite vigesimoprimo: Manè autem reuertens in ciuitatem,esurijt. Et uidens fici arborem unam secus uiam,uenit ad eam: & nihil inuenit in ea nisi folia tantùm: & ait illi:Nunquàm ex te fructus nascatur in sempiternū. Et arefacta est continuò ficulnea.

Lvcae decimotertio: Dicebat autem hanc similitudinem; Arborem fici habebat quidam plantatam in uinea sua: & uenit quærens fructum in illa,& non inuenit. Dixit autem ad cultorem uineæ: Eccè anni tres sunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac: & non inuenio. Succide ergò illam. ut quid etiam terram occupat? At ille respondens, dicit illi, Domine dimitte illam & hoc anno, usque dum fodiam circa illam,& mittam stercora.& si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam.

Ioannis decimoquinto: Ego sum uitis uera,& pater meus agricola est: Omnem palmitem in me,non ferentem fructum,tollet eum: & omnem qui fert fructum,purgabit eum,ut fructum plùs afferat.

Matthaei vigesimoquinto: serue male & piger, sciebas quia meto ubi non semino, & congrego ubi non sparsi: oportuit ergò te committere pecuniam meam numularijs, & ueniens ego recepissem utiquè quod meum est, cum usura. Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur,& abundabit:ei autem qui nō habet,& quod uidetur habere,auferetur ab eo. Et inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores,Illic erit fletus & stridor dentium.

Ecclesiastici sexto:Sapientia doctrinæ secundùm nomē est eius,& non est multis manifesta:quibus autem cognita est,permanet usq; ad conspectum Dei. Audi fili, & accipe consilium intellectus, & nè abijcias consilium meum,inijce pedem tuum in compedes illius,& in torques illius collum tuum. Subijce humerum tuum, & porta illam, & nè acedieris uinculis eius. In omni animo tuo accede ad illam, & in omni uirtute

conserua uias eius.

Ecclesiastis nono: Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec tempus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia, erunt apud inferos, quò tu properas.

Posterioris ad Thessalonicenses tertio: Ipsi enim scitis quemadmodùm oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter uos, neque gratìs panem manducauimus ab aliquo: sed in labore & in fatigatione nocte & die operantes, nè quem uestrum grauaremus. Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus uobis ad imitandum nos. Nam & cùm essemus apud uos, hoc denunciabamus uobis, quoniam si quis non uult operari, nec manducet. Audiuimus enim inter uos quosdam ambulantes inquiete, nihil operantes, sed curiosè agentes. Ijs autem qui eiusmodi sunt, denunciamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes suum panem manducent. Vos autem fratres nolite deficere benè facientes.

Ad Galatas sexto: Bonum autem facientes, non deficiamus. Tempore enim suo metemus non deficientes. Ergò dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.

Ad Hebræos duodecimo: Propter quod remissas manus & soluta genua erigite: & gressus rectos facite pedibus uestris, ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur.

Ad Romanos duodecimo: Solicitudine non pigri. Spiritu feruentes. Domino seruientes. Spe gaudentes. In tribulatione patientes. Orationi instantes. Necessitatibus sanctorum communicantes.

Ad Philippenses quarto: Gaudet in Domino semper: iterùm dico, gaudete.

Marci decimotertio: Videte, uigilate, & orate: nescitis enim quandò tps sit, &c. Vigilate ergò, (nescitis enim quãdò Dominus domus ueniat: sero, an media nocte, an galli cantu, an mane) nè cum uenerit repentè, inueniat uos dormientes. Quod autem uobis dico, omnibus dico, Vigilate.

Matthaei vigesimoquarto; Vigilate ergò, quia nescitis qua hora Dominus uester uenturus sit. Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur uenturus esset, uigilaret utiquè, & non sineret perfodi domum suam. Ideò & uos estote parati, quia qua nescitis hora filius hominis uenturus est.

Et capite uigesimoquinto; Vigilate, quia nescitis neque diem, neque horam.

Ioannis nono; Me oportet operari opera eius qui misit me, donèc dies est. Venit nox quandò nemo potest operari.

Ad Ephesios quinto; Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Videte itaque fratres, quomodò cautè ambuletis, &c. redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

Apocalipsis tertio; esto vigilans, & confirma cætera quæ moritura erant. Non enim inuenio opera tua plena coram Deo meo. In mente ergò habe, qualiter acceperis & audieris; & serua, & pœnitentiam age. Si ergo non uigilaueris, ueniã ad te tanquàm fur, & nescies qua hora ueniã ad te.

Lucae decimotertio; Contendite intrare &c. ut in textu.

Matthaei septimo; Intrate per angustam portam; quia lata porta

& spatiosa uia est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta, & arcta uia est quæ ducit ad uitam: & pauci sunt qui inueniunt eam.

Et capite undecimo: A diebus autem Iohannis Baptistæ usque nunc, regnum cælorum vim patitur, & uiolenti rapiunt illud.

Psalmo primo: Beatus uir qui non abijt &c. ut in textu.

PATRES.

1. Bernardus sermone tertio de Ascensione Domini: Non dubito ego intellectum omnium uestrum (qui hic estis) illuminatum esse: sed non affectum æquè esse purgatum, manifestis approbabo coniecturis. Omnes quod bonum est nostis, & uiam per quam incedere, & quomodò in ea incedere debeatis, sed uoluntas non una est. Quidam enim ad omnia uiæ & uitæ huius exercitia non solum ambulant, sed & currunt, immò potius uolant, vt eis & uigiliæ breues, & cibi dulces, & panni suaues, labores non solùm tolerabiles, sed & appetibiles uideantur. Alij autem non sic, sed cor de arido & affectione recalcitrante uix trahuntur ad hæc, uix gehennali timore compelluntur. Quosdam nec compellimus quidem, quibus frons mulieris meretricis facta est, & nolunt erubescere. Sunt iterùm multi inter nos qui de uno pane comedunt nobiscum, dormiunt nobiscum, cantant nobiscum, laborant, miseri & miserabiles, ut potè socij tribulationis, sed consolationis non ità. Nunquid abbreuiata est manus Domini, ut omnibus donare non possit, qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione? Quid ergò in causa est? Illud omninò, quia non uident Christum cùm tollitur ab eis, id est, non cogitant quomodò eos orphanos reliquerit, quòd peregrini & aduenæ sint super terram, quòd tam diu fæculenti corporis horrido carcere teneantur, & non sint cum Christo. Huiusmodi autem si diù ità permanserint sub onere, aut opprimuntur & succumbunt, aut quodammodò in inferno sunt, ut nunquàm ad plenum respirent in luce miserationum Domini, nec in libertatem spiritus, quæ sola facit iugum suaue & onus leue. Indè autem perniciosa tepiditas emanat, quia affectus, id est, uoluntas eorum nondùm purgata est, nec bonum sic uolunt sicut nouerunt, à propria concupiscentia abstracti grauiter & illecti. Amant enim in carne sua terrenas cōsolatiunculas, siue in uerbo, siue in signo, siue in facto, siue in aliquo alio: etsi hæc interrumpunt aliquandò, non tamen penitus rumpunt. Indè est quòd raro affectiones suas dirigunt in Deum, & eorum compunctio non continua, sed horaria est. Impleri autem uisitationibus Domini anima non potest, quæ his distractionibus subiacet: & quanto magis illis euacuabitur, tanto ampliùs istis implebitur: si multum, multum: si parùm, parùm. Vel certè si magis probas, nunquàm istæ illis misceri poterunt in æternum, quia vbi uasa uacua non inuenit, oleum stare necesse est: nec mittunt uinum nouum nisi in utres nouos, ut ambo conseruentur. Neque spiritus & caro, ignis & tepiditas in uno domicilio commorantur, præsertim cùm tepiditas ipsi domino soleat uomitum prouocare. Si enim Apostoli adhuc carni dominicæ inhærentes, quæ sola sancta (quia sancti sanctorum) erat, spiritu sancto repleri nequiuerunt, donec tolleretur ab eis: tu carni tuę (quæ sordidissima est, & diuersarum spurcitiarum phantasijs repleta) adstrictus, & conglutinatus, illum meracissimum spiritum te posse

Voluntas nō una omnium

Perniciosa tepiditas unde manet.

Tepidi quales sint.

Tepiditatis impedit Spiritus sancti aduentum & presentiam. 4. Reg. 4. Matth. 9. Marc. 2. Apoc. 3. Ioan. 16.

te posse putas suscipere, nisi carneis istis consolationibus funditùs renunçiare tentaueris? Reuerà cùm inceperis, tristitia implebit cor tuũ: sed si perseueraueris, tristitia tua conuertetur in gaudiũ. Tunc enim purgabitur affectus, & uoluntas renouabitur, uel potiùs noua creabitur: ut omnia quæ primò difficilia, imo impossibilia uidebantur, cũ multa percurrantur dulcedine & auiditate. Emitte, inquit, spiritum tuũ, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Sicut per faciem exterior homo cognoscitur, sic per uoluntatẽ demonstratur interior. Emisso ergò spiritu, creatur & renouatur facies terræ, id est, terrena uoluntas fit cælestis, parataq; ad nutum citiùs obedire. Beati qui tales sunt: quia non solùm malũ nõ sentiunt, sed in mira quadã cordis dilatatione commorãtur. De illis enim quos suprà cõmemorauimus, terribiliter ait Deus: Nõ permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt, id est, carnales, & quicquid in eis spiritus fuerat, in carnem euanuit.

Modus pro fligandi tepo rem.

Psal. 103.

Genes. 6.

2 Et sermone sexto: Vtinàm aũt hæc ut intellectũ admonent, moueãt & affectum, nẽ sit intùs amarissima contradictio, & diuisio molestissima, dum hinc quidem sursùm trahimur, sed retrahimur indè deorsùm. Nimirùm aduertere potes in omnibus ferè religiosis cõgregationibus, uiros repletos cõsolatione, superabundãtes gaudio, iucundos semper & hilares, feruentes spiritu, die ac nocte meditãtes in lege Dei, crebrò suspicientes in cælum, & puras manus in oratione leuãtes, solicitos obseruatores conscientiæ, & deuotos sectatores bonorũ operum, quibus amabilis disciplina, dulce ieiunium, uigiliæ breues, labor manuũ delectabilis, & uniuersa denique cõuersationis huius austeritas refrigerium uideatur. Contrà sanè inuenire est homines pusillanimes & remissos, deficientes sub onere, uirga & calcaribus indigentes, quorũ remissa lætitia, pusillanimis tristitia est, quorũ breuis & rara compunctio, animalis cogitatio, tepida cõuersatio: quorũ obedientia sine deuotione, sermo sine circunspectione, oratio sine cordis intẽtione, lectio sine ædificatione, quos deniq; (ut uidemus) uix gehennæ metus inhibet, uix pudor cohibet, uix frenat ratio, uix disciplina coercet. Non tibi horũ uita inferno penitus appropinquare uidetur, dum intellectu affectui, & affectu intellectui repugnante, necesse habent mittere manum ad opera fortium, qui cibo fortium minimè sustentantur, socij planè tribulationis, sed nõ consolationis? Exurgamus, obsecro, quicunque eiusmodi sumus, resarciamus animas, spiritum recolligamus, abijcientes perniciosam tepiditatem, etsi non quia periculosa est, & Deo solet (ut interdùm miserabiliter plangimus) etiam uomitum prouocare: certè quia molestissima, plena miseriæ & doloris, & inferno planè proxima, umbra mortis iure censetur. Si quærimus quæ sursùm sunt, etiam sapere & prælibare interim studeamus.

Religiosi feruentes.

Tepidi.

Exhortatio ad tepidos.

Inferno proxima, & vmbra mortis tepiditas censetur.

3 Gregorius tertia parte curæ pastoralis, admonitione decimasexta: Aliter admonendi sunt pigri, atque aliter præcipites. Illi nanque suadendi sunt, nè agenda bona dum differunt, amittant: isti uerò admonendi sunt, nè, dum bonorũ tempus incautè festinando præueniunt, eorũ merita immutent. Pigris itaque intimandũ, quod sæpè dum opportunè agere quæ possumus, nolumus: paulopòst, cùm uolumus, non ualemus. Ipsa quippe mentis desidia dũ congruo feruore non accenditur, à bonorũ desiderio funditùs, conualescente furtim torpore, mactatur. Vndè apertè per Salomonem dicitur: Pigredo immittit soporem. Piger enim rectè sentiendo quasi uigilat, quanuis nihil operando torpescat. Sed pigredo soporem immittere dicitur, quia pau-

Qua de re pigri admonendi sunt.

Prouer. 19.

lispèr

lisper etiam rectè sentiendi uigilantia amittitur, dum à benè operādi studio cessatur. Vbi rectè subiungitur: Et anima dissoluta esuriet. Nam mens quia se ad superiora stringendo non dirigit, neglectā se inferiùs per desideria expandit. Et dum studiorum sublimium uigore non constringitur, cupiditatis infimæ fame sauciatur, ut quo se per disciplinam ligare dissimulat, eo se esuriens per uoluptatū desideria spargat. Hinc ab eodem rursùs Salomone scri-
Ibidem. bitur: In desiderijs est omnis ociosus. Hinc ipsa ueritate prædicāte, uno qui-
Matth. 12. dem exeunte spiritu munda domus dicitur: sed multipliciùs redeunte, dum uacat, occupatur. Plerunquè piger dum necessaria agere negligit, quædam sibi difficilia opponit, quædā uerò incautè formidat, & dum quasi inuenit quod uelut iustè metuat, ostendit quod in ocio quasi non iniustè torpescat: Cui rectè per Salomonem dicitur, Propter frigus piger arare noluit: men-
Prouer. 20. dicabit ergò æstate, & non dabitur ei. Propter frigus quippe piger nō arat, dum desidia & torpore constrictus, agere quæ debet bona cōsiderat, & dissimulat. Propter frigus quippe piger non arat, dum parua exaduersò mala metuit, & operari maxima prætermittit. Benè autem dicitur: mendicabit æstate, & non dabitur ei. Qui enim nunc in bonis operibus non exudat, cùm sol iudicij feruentior apparuerit, quia frustrà regni aditum postulat, nihil accipiens æstate mendicat. Benè hinc per eundem Salomonem rursùm dicit:
Eccles. 11. Qui obseruat uentum, non seminat: & qui considerat nubes, nunquàm metit. Quid enim per uentum, nisi malignorum spirituū tentatio exprimitur? Et quid per nubes quæ mouētur à uento, nisi aduersitates prauorū hominū designantur? A uentis quippe impelluntur nubes, quia immundorū spirituū afflatu praui excitantur homines. Qui ergò obseruat uentum, nō seminat: & qui cōsiderat nubes, nunq̄ metit: quia quisquis tentationem malignorū spirituū, quisquis ꝑsecutionem prauorum hominum metuit, neque nunc grana boni operis seminat, neque tunc manipulos sanctæ retributionis secat.

C. BERNARDVS sermone trigesimoquinto ex paruis sermonibus: Bea-
Psalm. 1. tus vir qui non abijt in consilio impiorum. Pij sunt qui in Deum credunt, & ipsum colunt. Est enim pietas cultus Dei. Hic autem cultus in tribus cō-
Impij q̄ sint, & quod eorū caput. sistit, Fide, Spe, & Charitate, quæ sunt inuisibilia. His tribus carent impij qui Deum non colunt, & quorū consilium est, visibilia inuisibilibus, terrena cælestibus præponere. Horum caput & princeps est diabolus, qui primus à pietate recessit, & impius factus, etiā hoies in paradiso positos, ab eadem pietate fraude sua deiecit, uolens eos habere socios sui erroris & participes iniquitatis. Ille enim Euam seduxit, & illa virū sibi subdidit. Similiter adhuc dæmon suggerit carni, caro spiritui, & fit impiorū consilium. Dicunt enim
Impiorum consiliū q̄ fit. sibi inuicem, Omnium nostrum sit unum marsupium. Ponunt ergò in memoria quasi in marsupio quisque obolum suum: Dæmon scilicet suggestionem,
Prouer. 1. caro delectationem, spiritus consensum. Indè tanquàm de symbolo comparant sibi uictum cōpetentem. Caro quidem combustionē, ignem scilicet qui non extinguitur, spiritus malam conscientiā, id est uermem, qui nō moritur.
Quatuor modis itur ad impiorum consilium. Dæmon autem emit utriusque sanguinem. Ad hoc consilium impiorū itur quatuor modis. Quidā enim trahuntur inuiti, alij attrahuntur illecti, alij seducuntur ignari, alij sequuntur spontanei. Istis necessariæ sunt quatuor uirtu-
Quib⁹ armis opus sit ad resistendum. tes, per quas armati resistant nè in consilio eant. Inuitis necessaria est fortitudo qua resistant vsque ad mortem minis, cruciatibus, & damnis. Illi qui attrahuntur illecti, indigent temperantia quæ reprimit illicita desideria, nec

cedit

cedit promisſionibus, nec emollitur blanditijs. Illis qui ſeducuntur ignari, eſt opus prudentia, quę ab utilibus inutilia diſcernit, & docet quid tenendum, quidve reijciendum ſit. Iuſtitia indigent illi qui ſequuntur ſpontanei. Iuſtitia eſt rectitudo uoluntatis, quæ nec amat peccare, nec peccato conſentire. Iuſtitia & fortitudo ſedem habent uoluntatem, quia uoluntas iuſta debet eſſe & fortis. Eſt autem iuſtitia ordinata hoc modo, ſcilicet mala reſpuens, bonis meliora præponens. Hanc non uidetur habuiſſe Adam, qui malo conſentiens, quod utile erat, deſeruit. Prudentia & temperantia ſedem habent in ratione, quia ratio prudens debet eſſe & temperata. Eſt quippe prudentia, ratio docta, ſcilicet a gratia uitare contagia iniuſtitiæ propter iuſtitiam. Vetat quidem non ſolum iniuſtitiam apertam, ſed etiam illa quæ ſunt aliquo modo contra iuſtitiam, attendens non quod licet, ſed magis quod expedit, uitans diuitias, & quædam alia, non quia illicita, ſed quia iuſtitiæ ſolent eſſe impedimenta. Sed propter quoſdam qui ex hypocriſi hoc faciunt, additur: propter iuſtitiam. Iuſtitia eſt perfectio animæ rationalis. Aliæ uirtutes ſunt ad eius acquiſitionem uel conſeruationem, fortitudo, temperãtia, prudentia, quæ Iuſtitiam conſeruant, nè amittatur aut minuatur. Poſtquàm uerò perfecta eſt iuſtitia, & tranſit in affectũ cordis: idem eſt quod illa tria: quia fortis eſt, prudens, temperata. Qui non abijt. Abire, pertinet ad illos qui ſunt inconſtantes, & leuiter poſſunt impelli. Quod quidam uolentes euitare, fiunt euidenter obſtinati, nullius conſilio acquieſcentes, propoſitum ſuum immobiliter tenentes: & ideò adiunctum eſt, & non ſtetit, ſcilicet ut nec leuis ſit, nec obſtinatus. Via peccatorum eſt Mundus, uel propria uoluntas, quæ eſt Superbia, ex qua omnia mala: ſicut ex communi ſunt bona. Et in cathedra peſtilentiæ non ſedit. Sedet qui docet, exemplo ſuo faciens peccare alios. Cathedra hæc & quatuor pedibus ſubſiſtit. Primus pes eſt malitia: ſecundus, contemptus Dei: tertius, irreuerentia: quartus aſtutia. Malitia eſt, amare malum, & ſaporem mali habere: & malum, quia malum eſt, diligere, ſicut facit diabolus & nonnulli iniqui. Sed quia fit aliquandò, ut tales timeant Deum non timore bono, ſed nè incurrant uel damnum rerum, uel corporis cruciatum: ut ampliùs fiant mali, contemnunt & ipſum Deum, & fit ſecundus pes contemptus Dei. Item poſſet fieri ut malum amarent, Deum contemnerent, ſed inhiberet eos pudor hominum cum quibus habitant: ideò ad augmentum mali ſequitur tertius pes irreuerentia, ut nec Deum timeant, nec homines reuereantur. Ad conſummationem uerò malitiæ adeſt quartus pes aſtutia, ut ſciant uti tribus prædictis, miſcentes oleo uenenum, & melli acetum. Eminens pars cathedræ, cui ſedens inhæret, eſt potentia. Si enim potens eſt qui prædicta habet, tunc plurimùm nocet uel ſi potentem ſibi allicere poteſt, quem conſilio ſuo ſeducat, & ad malum impellat. Deindè apponitur puluinar ut ſuauiter ſedeat. Puluinar fit de leuibus pennis auium, ſignificans uanam gloriam & fauorem popularem, quibus homines delectati extolluntur. Scabellum pedibus ſupponitur, nè terram tangant. Tales enim nonnulli terrenas actiones non faciunt, ſed ſpirituales ſimulant, ut magis decipiant. Horum doctrina eſt quaſi peſtilentia, multa loca occupans & uaſtans.

Via peccatorum.
Cathedra peſtilentiæ. Pſalm. 1.
Cathedræ pedes.
Eminens cathedræ pars.
Puluinar.
Scabellum.

DE PECCATIS

ALIENIS.

I

Quæ peccata dicuntur aliena?

A quæ licèt aliorum manibus operaq; perficiãtur, nobis tamen meritò imputantur, noſtrasq; conſcientias damnationis coram DEO reas conſtituunt. Quamobrem de his accipi poteſt, quod Scriptura imperat: [a] *Nè communicaueris peccatis alienis*. Et quod orat Propheta Regius: [b] *Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce ſeruo tuo*. Eodem refert Baſilius [c] Magnus, quod Epheſijs ſcriptum eſt à Paulo, [d] *Nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum, magìs autem redarguite*. Tum illud eiuſdem Apoſtoli: [e] *Subtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundùm traditionem, quam acceperunt à nobis*.

a 1. Tim. 5. d Vide Baſil. li. de uera virginitate.
b Pſal. 18. c & ibid. Euthymius. Itẽ Au. lib. 3. de libero arbi. c. 10.
c Li. 2. de baptiſ. c. 9. Aũg. ſermo. 18. de uerbis dñi.
d Ephe. 5. c
e 2. Theſ. 3. b

SCRIPTVRAE.

PRIORIS ad Timotheum quinto, PSALMO decimooctauo, AD Epheſios quinto, ET ſecundæ ad Theſſalonicenſes tertio, ut in textu.

PATRES.

1 BASILIVS Magnus libro de uera virginitate: Sicut enim ſanctum atque admirabilem Paulum, dum adhuc eſſet in corpore, alia quidem præceſſerunt opera: cum plurimi ex his, qui propter doctrinam & conuerſationem eius perfecti euaſere, in æternam illum uitam præcedentes, ſudorum præmia, quos pro illis pertulit, apud iuſtum iudicem Deum illi parauerunt: alia uerò ſolutum carneis uinculis, & iam cum Chriſto regnãtem uſque ad hanc diem conſequuntur, eorum ſcilicet qui per eum in ſacris epiſtolarum eius monitis ſe ad uirtutem exercentes, laudes ſemper ac præmia præclaro illi duci & præceptori optimo hinc tranſmittunt: ſic econtrà alia quidem præcedunt peccata eorum, qui peſsimis ſermonibus & operibus læſi, atque impediti à uirtutis tramite, in infernum præceſſere: ſupplicia ſuæ damnationis authoribus illic paraturi: alia uerò etiam ſequunt, eorum ſcilicet, qui poſt ipſorum mortem per ſummam nequitiam & exempla peſsima quæ mundo reliquere, dum eos imitari pergunt, maximè læduntur. Nam ſicut hodiè quoquè beatus Dauid ad ueram religionem, & DEI cultum prouidentiæq; agnitionem mundo perutilis eſt, & qui propter illum in religione proficiunt, huic iam ex rectè factis ſuis cõſequentes ei trãſmittunt laudum uoces: ità & Marcion & reliqui hæreticorum dogmatum duces, quia per eam peruerſitatem doctrinæ, quam mundo inuexere, maximè

Opera quædã præcedunt, quædam ſequuntur Sanctos.

Malos quædam peccata antecedunt, quædam poſt mortem ſequuntur.

Hęreſiarcharũ mortuorũ

mè nocent: cuncti, qui salutis suæ damna per eos in hac uita perceperunt, authores perditionis suæ, etsi dudùm uita functos, atrocioribus illic supplicijs tradunt. Si enim qui scandalizauerit unum ex pusillis huiusmodi, morte dignus iudicatur: profectò qui tam multos per uitam reprobã, quòd perniciosorum operum mundo exempla reliquerit, aut in animarum perniciem falsa dogmata ingesserit, scandalizat: post mortem quoquè omnium qui sua causa pereunt, dignissimè ac iustissimè mortis reus habebitur: per singulos eorum qui sui causa hic seu uulnerantur, seu moriuntur, authore etiam uulnera mortemq; suscipiẽte. Porrò si iuxta hunc sensum alij præcedunt actus, alijq; subsequuntur: & sicut qui ex nequitia sequuntur, maiori supplicio huiusce perditionis authorem per singulos eorum qui perniciosa uel doctrina, uel uita pereunt, tradunt: qui uerò à uirtute subsequuntur, maioribus & dignioribus præmijs per singulos eorum qui indè salutis emolumenta quæsierunt, & à sceleribus conuersi sunt, huiusmodi magistrum donant: & uirgo igitur habet in alterutram uirtutis uitiorumq; partem actus quosdam partim præcedentes, partim subsequentes. Atque infelix illa quidẽ, quæ præter delicti proprij supplicium, ex aliarum etiam ruina, quibus offendiculum ac lubricum posuit, acrioribus semper supplicijs traditur. Sed illa sanè felicissima & beatissima, quæ præter coronas proprias, per singulas earum, quæ quoniam ex imitatione eius profecere, coronantur: ipsa quoquè post mortem in æterna uita coronis semper nouis redimitur.

Pœnæ quotidiè augẽtur, propter falsa dogmataque post se reliquerunt. Matth. 18. Rei mortis sunt omniũ qui per eorũ doctrinã pereunt.

2 EVTHYMIVS in psalmum decimumoctauum; In alienis peccatis parce mihi, cùm nouerim Reges, Pontifices, parentes, & dominos, obnoxios esse subditorum, plebeium, filiorum & seruorum peccatis: quandò nimirùm ob illorum negligentiam deliquerint.

Alienis peccatis obnoxijs.

3 AVGVSTINVS libro tertio de libero arbitrio, capite decimo; Cùm duę sint origines peccatorum, una spontanea cogitatione, altera persuasione alterius, quò pertinere arbitror quod Propheta dicit; Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo: Vtrunque uoluntarium est quidem. Nam sicut propria cogitatione non peccat inuitus, ità dum consentit malè suadenti, non utiquè nisi uoluntate consentit. Sed tamen grauius est non solum nullo suadente propria cogitatione peccare, sed etiam peccatum alteri per inuidentiam dolumq; suadere, quàm ad peccandum alterius suasione traduci.

Psalm. 18. Alijs suadentes peccatum committunt peccatum alienum.

4 BASILIVS Magnus libro secundo de baptismo, capite nono; Cognito itaque, quomodò & secundùm quid infrugiferas arbores esse contingat, caueamus nè quicquam legitimo diuini beneplaciti studio desit; sed in omnibus commendemus nos ipsos, tanquàm Dei ministros. Non hoc autem solùm, sed neque communicemus cum talibus, sicut in Christo loquens Apostolus determinatè pronunciauit, dicens; Nè communicetis infrugiferis tenebrarum operibus. Quod autem subiungit, quin magis & reprehendite, modum docet, quomodò non debeamus illis communicare. Quid uerò sit communicare, & quibus id modis fiat, expendamus. Et primùm occurrit illud in parœmijs, Veni nobiscum, consors esto sanguinis; deindè & quod Apostolus dicit, Omnes uos gratiæ mecum consortes existentes. Et, communicantes tribulationi meæ. Et, communicet autem qui in doctrina instruitur, ei qui se instruit, de omnibus bonis. Item, Si uidebas furem, cur rebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Item, Arguendo ar

Ephes. 5. Quibus modis cõmunicatur peccatis alienis. Prouer. 1. Rom. 15. Galat. 6. Psalm. 49. Leuit. 19.

Psalm.49. do argues fratrem tuum, nec recipias propter ipsum peccatum. Et, Hæc fecisti,& tacui. Suspicaris iniquitatem, nempè, quòd similis tibi futurus sim; arguam te,& stabo contra faciem tuam. Talium communicationem æsti-mo secundùm opus quidem, quandò mutuam quidam operam ad eundem scopum in operis perpetratione, inter se conferunt; secundùm animi uerò sententiam, quandò quis affectui operantis assentitur,& condelectatur. Reliqua communicatio, quæ plerosque latet, exacta diuinæ scripturæ inquisitione manifestatur, quandò uidelicet nec cooperatur quis, nec affectu assentitur operanti malum; cognita uerò animi illius malitia, undè quod malũ est facit, obticet,& non arguit; quemadmodùm hoc declarant, cùm quæ suprà sunt scripta, tum quod ab Apostolo Corynthijs est dictum, nempè, quoniam non luxistis ut tolleretur è medio uestrum qui facinus hoc perpetrauit, quibus subiunxit, Modicum fermenti totam cõspersionem corrumpit. Metuamus itaque, & obtemperemus dicenti; Expurgate uetus fermentũ, ut sitis noua conspersio. Quòd si quis autem cooperatur quidem alicui in bono, idq; omninò bono, ignorat uerò affectus illius malitiam, & operis scopum, communicationis culpam in eo quòd illi cooperatur, nõ habebit, sed propriam mercedem iuxta propriũ laborem recipiet; propterea quòd nihil commercij habet cum illius alieno & præpostero affectu, & seipsum in canone dilectionis erga Deum conseruat, quemadmodùm nobis à Domino nostro Iesu Christo in ijs, qui cùm in eodem molendino, tum in eodem lecto cum perituris constituti seruabuntur, declaratum est. Differentia uerò inter eos qui fidei meæ concrediti sunt, & qui non sunt, in debita sita est cura, non in communicatione peccatorum. Nam cura quidem propriè & peculiariter ijs solis à me debetur, qui fidei meæ commissi sunt. Communicatio uerò in malo & operibus infrugiferis in omnibus pariter uetita est.

Participatio & cõmunicatio cũ malis, multiplex ẽ.

1.Cor 5.

Ibidèm.

Matth.24.

Ephes.5.

5 AVGVSTINVS sermone decimooctauo de uerbis Domini; A malis corde semper disiungimini, ad tempus cautè corpore copulamini, nec tamen negligentes sitis in corrigendis uestris, ad curam scilicet uestram quoquo modo pertinentibus, monendo, docendo, hortando, terrendo. Quibuscunq; modis potestis agite, nè cum inuenitis in scripturis & in exemplis sanctorũ, siue qui ante, siue qui post Domini aduentum in hac uita fuerunt, quòd mali bonos in unitate non maculant, efficiamini pigri ad corrigendos malos; Duobus modis non te maculat malus, si ei non consentias, & si redarguas; hoc est non communicare, non consentire; Communicatur quippe, quãdò facto eius consortium uoluntatis uel approbationis adiungitur; hoc ergò admonens Apostolus, ait; Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem & redarguite. Et quia parùm erat non consentire, si sequeretur negligentia disciplinæ, Magis autem, inquit, & redarguite. Videte quemadmodùm utrunque complexus est. Nolite communicare, magìs autem & redarguite. Quid est, nolite communicare? Nolite consentire, nolite laudare, nolite approbare. Quid est, magìs autem & redarguite? Reprehendite, corripite, coercete. Neque ergò consentientes sitis malis, ut approbetis; neque negligentes, ut non arguatis: neque superbientes, ut insultanter arguatis.

Malorum cõsuetudo quãdò non cum maculat.

Ephes.5.

Quid sit non cõmunicare. Redarguere quid sit.

II

Quot numerantur eiusmodi aliena peccata?

Nouem, ſicut nouem ferè modis committuntur, utpotè Conſilio, Iuſsione, Conſenſu, Irritatione, Laudatione ſeu Adulatione, Reticentia culpæ alienæ, Conniuentia uel Indulgentia, Participatione criminis, ac praua defenſione.

III

Quando peccatum alienum conſilio perpetratur?

Cùm mali ſcilicet conſilij, quod alij ſequuntur, uel ſequi poſſent, ipſi ſumus authores & adminiſtri. Exemplo ſit Cayphas,[a] qui conſilio ſuo Senatum Iudaicum in mortem Chriſti concitauit atque permouit. Contrà uerò laudatur Ioſeph ab Arimathæa, & uir bonus iuſtusq; dicitur, quia[b] non conſenſerat conſilio & actibus eorum, Pontificum ſcilicet & Phariſæorum, in Chriſti[c] necem impiè cõſpirantium. Eiuſdem claſsis fuit Demetrius[d] ille, qui cum alijs opificibus, vt ſuo ſtuderet quæſtui. totam penè urbem Epheſiorum aduerſùs Paulum Pauliq; doctrinam ingenti ſeditione compleuit. Impegit hic etiam infamis[e] Herodias, qua rex Herodes per adulterium fœdè abutebatur. Nam illius conſilio & ſuaſu inſtructa ſaltatrix filia, quod crudeliter appetiuit ſanctiſsimi Ioannis obtruncatum caput, nefariè impetrauit.

Eccl.27.d 6.a 8.d 37.ab Iob 5.c 12.c 18.b Eſai.19.b Pſal.7 c.9.c Prou.26.d Eccés 10.b
a Ioan.11.f,
b Luc.23.g Pſal.1.a Geñ.49.a Iob 21.b
c Ioan. 11.g Matth.26.a
d Act.19.e 2.Re.10.a 16 d 17.a e f 3.Re.12.c 21.g 2.Pa.22.a b 25.e f 1.Eſ.4.a Heſt.5.d Daniel 6.b 1.Macha.1.b 2.Mac.1.c 4.e f g Act.14.c
e Marc.6.c Matth.14.a

SCRIPTVRAE.

Ecclesiastici uigeſimoſeptimo; Qui in altum mittit lapidem, ſuper caput eius cadet; & plaga doloſi diuidet uulnera. Et qui foueam fodit, incidet in eam; & qui ſtatuit lapidem proximo, offendet in eo; & qui laqueũ alij ponit, peribit in illo. Facienti nequiſsimum conſilium, ſuper ipſum deuoluetur, & non agnoſcet undè aduentat illi.

Et capite ſexto; Multi pacifici ſint tibi, & conſiliarius ſit tibi unus. Si poſsides amicum, in tentatione poſside eum, & nè facilè credas ei. Eſt enim amicus ſecundùm tempus ſuum, & non permanebit in die tribulationis. Et eſt amicus qui conuertitur ad inimicitiam; & eſt amicus, qui odium & rixam & cõuicia denudabit. Eſt aũt amicus ſocius menſæ, & non permanebit in die neceſsitatis.

Capite octauo: Cum fatuis conſilium non habeas: non enim poterũt diligere niſi quæ eis placent. Coram extraneo nè facias conſilium: neſcis enim quid pariet. Non omni homini cor tuum manifeſtes: nè fortè inferat tibi gratiam falſam, & conuicietur tibi.

Et capite trigesimoseptimo: Noli consiliari cum socero tuo, & à zelantibus te absconde consilium. Omnis consiliarius prodit consilium, sed est consiliarius in semetipso. A consiliario serua animam tuam: priùs scito quæ sit illius necessitas: & ipse enim animo suo cogitabit: nè fortè mittat sudem in terram, & dicat tibi, bona est uia tua, & stet econtrariò uidere quid tibi eueniat. Cum uiro irreligioso tracta de sanctitate, & cum iniusto de iustitia, & cum muliere de his quæ æmulatur: cum timido de bello, cum negociatore de traiectione: cum emptore de uenditione, cum uiro liuido de gratijs agendis, cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cum operario agrario de omni opere, cum operario annuali de cõsummatione anni, cum seruo pigro de multa operatione, non attendas his in omni consilio: Sed cum uiro sancto assiduus esto, quemcunque cognoueris obseruantem timorem Dei, cuius anima est secundùm animam tuam: quicunque titubauerit in tenebris, non condolebit tibi. Et cor boni consilij statue tecum: non est enim tibi aliud pluris illo.

Iob quinto: Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat.

Et capite decimooctauo: Nonne lux impij extinguetur &c. Arctabuntur gressus uirtutis eius, & præcipitabit eum consilium suum. Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat. Tenebitur planta eius laqueo, & exardescet contra eum sitis. Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam.

Capite duodecimo: Apud ipsum est sapientia & fortitudo, & ipse nouit & decipientem, & eum qui decipitur. Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem.

Esaiae decimonono: Stulti principes Taneos, sapientes consiliarij Pharaonis dederunt consilium insipiens, quomodò dicitis Pharaoni, Filius sapientium ego, filius regum antiquorum. Vbi nunc sunt sapientes tui? Annuncient tibi, & indicent quid cogitauerit Dominus exercituum super Aegyptum. Stulti facti sunt principes Taneos, emarcuerũt principes Mempheos, deceperunt Aegyptum, angulum populorum eius. Dominus miscuit in medio eius spiritum uertiginis: & errare fecerunt Aegyptum in omni opere suo sicut errat ebrius & uomens.

Psalmo septimo; Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foueam quam fecit. Conuertetur dolor eius in caput eius: & in uerticem ipsius iniquitas eius descendet.

Et Psalmo nono: Infixæ sunt gentes in interitu quem fecerunt. In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.

Proverbiorvm vigesimosexto: Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui uoluit lapidem, reuertetur ad eum.

Ecclesiastis decimo: Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. Qui transfert lapides, affligetur in eis: & qui scindit ligna, uulnerabitur ab eis.

Ioannis undecimo: Collegerunt Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant; Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? &c. Vnus autem ex ipsis Cayphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam: nec cogitatis quia expedit uobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat &c. Ab illo ergò die cogitaue-

runt ut interficerent eum.

Lucae vigesimotertio: Et eccè uir nomine Ioseph qui erat decurio, uir bonus & iustus: hic non consenserat consilio & actibus eorum, ab Arimathæa ciuitate Iudææ, qui expectabat & ipse regnum Dei: hic accessit ad Pilatum &cæt.

Psalmo primo: Beatus uir qui non abijt in consilio impiorum &c.

Genesis quadragesimonono: Simeon & Leui fratres: uasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum non ueniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea: quia in furore suo occiderunt uirum, & in uoluntate sua suffoderunt murum.

Iob vigesimoprimo: Veruntamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium impiorum longe sit à me.

Ioannis undecimo: Ab illo ergò die cogitauerunt ut interficerent eũ.

Matthaei uigesimosexto: Tunc congregati sunt principes sacerdotum & seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicitur Cayphas: & consilium fecerunt ut Iesum dolo tenerent, & occiderent.

Actorum decimonono: Demetrius quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstum: quos conuocans, & eos qui huiusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio: & videtis &cæt. His auditis, repleti sunt ira, & exclamauerunt dicentes, Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est ciuitas tota confusione, & impetum fecerunt uno animo in theatrum, &cæt

Secundi Regum decimo: Cùm uenissent serui Dauid in terram filiorum Ammon, dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon dominũ suum: Putas quòd propter honorem patris tui miserit Dauid ad te consolatores, & non ideò, ut inuestigaret & exploraret ciuitatem, & euerteret eam, misit Dauid seruos suos ad te? Tulit itaque Hanon seruos Dauid, rasitque dimidiam partem barbæ eorum, & præscidit uestes eorum medias usque ad nates, & dimisit eos &cæt. Videntes autem filij Ammon, quòd iniuriam fecissent Dauid, miserunt, & conduxerunt mercede Syrum Rohob, & Syrum Soba, uiginti millia peditum, & à Rege Maacha mille uiros, & ab Istob duodecim millia uirorum. Quod cùm audisset Dauid, misit Ioab & omnem exercitum bellatorum, &cæt. Fugeruntq; Syri a facie Israel, & occidit Dauid de Syris septingentos currus, & quadraginta millia equitum; & Sobach principem militiæ percussit, qui statim mortuus est. Videntes autem uniuersi Reges qui erant in præsidio Adarezer, se uictos esse ab Israel, expauerunt, & fugerunt quinquaginta & octo millia coram Israel. Et fecerunt pacem cum Israel: et seruierunt eis, timueruntque Syri auxilium præbere filijs Ammon.

Et capite decimosexto: Dixit autem Absalom ad Achitophel; Inite consilium, quid agere debeamus. Et ait Achitophel ad Absalom: Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendam domum; ut cùm audierit omnis Israel, quòd fœdaueris patrem tuum, roborentur tecum manus eorum. Tetenderunt ergò Absalom tabernaculum in solario. ingressusq; est ad concubinas patris sui coram uniuerso Israel. Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis quasi si quis consuleret Deũ: sic erat oẽ consiliũ Achitophel, & cũ esset cũ Dauid, & cũ eẽt cũ Absalom.

Deinde capite decimoseptimo: Dixit ergò Achitophel ad Absalom: Eligam mihi duodecim millia uirorum, & consurgens persequar Dauid hac nocte. Et irruens super eum (quippe qui lassus est, & solutis manibus) percutiam eum; cumq; fugerit omnis populus qui cum eo est, percutiam Regem desolatum. Et reducam uniuersum populum, quomodò unus homo reuerti solet; unum enim uirum tu quæris, & omnis populus erit in pace. Placuitq; sermo eius Absalon & cunctis maioribus natu Israel. Ait autem Absalom; Vocate Chusai Arachiten, & audiamus quid etiam ipse dicat. Cumque uenisset Chusai ad Absalom, ait Absalom ad eum; Huiusmodi sermonem locutus est Achitophel; facere debemus, an non? quod das consilium? Et dixit Chusai ad Absalom; Non est bonū consilium quod dedit Achitophel hac uice. Et rursùm intulit Chusai, Tu nosti patrem tuum &cæ. Dixitque Absalom & omnes uiri Israel; Melius est consilium Chusai Arachitæ, consilio Achitophel. Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel utile, ut induceret Dominus super Absalom malum. Porrò Achitophel uidens quòd non fuisset factum consilium suum, strauit asinum suum; surrexitque, & abijt in domum suam & in ciuitatem suam; & disposita domo sua, suspendio interijt.

Et tertij Regum duodecimo; Venit ergò Ieroboam, & omnis populus ad Roboam die tertia, sicut locutus fuerat Rex, dicens; Reuertimini ad me die tertia. Respondítque rex populo dura, derelicto consilio seniorum quod ei dederant, & locutus est eis secundùm consilium iuuenum, dicens; Pater meus aggrauauit iugum uestrum, ego autem addam iugo uestro; pater meus cecidit uos flagellis, ego autem cædam uos scorpionibus. Et non acquieuit rex populo; quoniam auersatus fuerat eum Dominus, ut suscitaret uerbum suum, quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ, ad Ieroboam filium Nabath. Videns itaque populus quòd noluisset eos audire rex, respondit ei, dicens: Quæ nobis pars in Dauid? uel quę hæreditas in filio Isai? Vade in tabernacula tua Israel, nunc uide domum tuam Dauid. Et abijt Israel in tabernacula sua, Super filios autem Israel, quicunque habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit Roboam. Misit ergò rex Roboam ad Vram qui erat super tributa. & lapidauit eum omnis Israel, & mortuus est. Porrò rex Roboam festinus ascendit currum, & fugit in Hierusalem, recessitq; Israel a domo Dauid, usque in præsentem diem.

Et capite uigesimoprimo: Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui uenundatus est ut faceret malum in conspectu Domini: concitauit enim eū Iezabel uxor sua, & abhominabilis factus est, intantum, ut sequeretur idola quæ fecerant Amorrhæi, quos consumpsit Dominus à facie filiorum Israel.

Secundi Paralipomenon uigesimosecundo: Quadragintaduorum annorum erat Ochosias cum regnare cœpisset, & uno anno regnauit in Hierusalem: & nomen matris eius Athalia filia Amri. Sed & ipse ingressus est per uias domus Achab: mater enim eius impulit eum ut impiè ageret. Fecit igitur malum in conspectu Domini, sicut domus Achab: ipsi enim fuerunt ei consiliarij post mortem patris sui, in interitum eius. Ambulauitq; in consilijs eorum. Et perrexit cum Ioram filio Achab rege Israel in bellum contra Hazael regem Syriæ, in Ramoth &c.

Et vigesimoquinto: Amasias uerò post cædem Idumæorum & allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incensum. Quamobrem iratus Dominus contra Amasiam, misit ad illum prophetam qui diceret ei, Cur adorasti Deos, qui non liberauerunt populum suum de manu tua? Cumque hæc ille loqueretur, respondit ei. Num consiliarius regis es? quiesce, nè interficiam te. Descêdensq; propheta, Scio, inquit, quòd cogitauerit Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, & insupèr non acquieuisti consilio meo. Igitur Amasias rex Iuda inito pessimo consilio, misit ad Ioas filium Ioachaz filij Iehu regem Israel, dicens: Veni, uideamus nos mutuò. At ille remisit nuncios, dicens: Carduus qui est in Libano, misit ad cedrum Libani, dicens: Dixisti, percussi Edom: & idcircò erigitur cor tuum in superbiam, sede in domo tua. cur malum aduersùm te prouocas, ut cadas & tu & Iudas tecum? Noluit audire Amasias, eo quòd Domini esset uoluntas, ut traderetur in manus hostium propter Deos Edom. Ascendit igitur Ioas rex Israel, & mutuos sibi præbuere conspectus. Amasias autem rex Iuda erat in Bethsames Iudæ. Corruitque Iudas coram Israel, & fugit in tabernacula sua. Porrò Amasiam regem Iuda filium Ioas filij Ioachaz cæpit Ioas rex Israel in Bethsames, & adduxit in Hierusalem: destruxitque murum eius à porta Ephraim usque ad portam Anguli, quadringentis cubitis. Omne quoque aurum, & argentum, & uniuersa uasa quæ repererat in domo Dei, & apud Obed Edom, in thesauris etiam domus regiæ, necnon & filios obsidum reduxit in Samariam.

Primi Esdræ quarto capite. Factum est igitur, ut populus terræ impediret manus populi Iudæ, & turbaret eos in ædificando. Conduxerunt autem aduersùs eos consiliatores, ut destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, & usque ad regnum Darij Regis Persarum.

Hester quinto: Aman dissimulata ira reuersus in domum suam, conuocauit ad se amicos suos, & Zares uxorem suam: exposuit illis magnitudinem diuitiarum suarum, filiorumq; turbam, & quanta eum gloria super omnes principes & seruos suos rex eleuasset. Et post hæc ait, Regina quoquè Hester nullum alium uocauit ad conuiuium cum rege, præter me: apud quam etiam cràs cum rege pransurus sum. Et cùm hæc omnia habeã, nihil me habere puto, quandiu uidero Mardochæum Iudæum sedentem ante fores regias. Responderuntque ei Zares uxor eius, & cæteri amici: Iube parari excelsam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos: & dic manè regi, ut appendatur super eam Mardochæus. & sic ibis cum rege lætus ad conuiuium. Placuit ei consilium, & iussit excelsam præparari crucem. Et capite septimo: Dixitque Harbona, unus de eunuchis qui stabant in ministerio regis: En lignum quod parauerat Mardochæo, qui locutus est pro rege, stat in domo Aman, habens altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex, Appendite eum in eo. Suspensus est itaque Aman in patibulo quod parauerat Mardochæo.

Danielis sexto: Dixerunt ergò uiri illi, Non inueniemus Danieli huic aliquam occasionem, nisi fortè in lege Dei sui. Tunc principes & Satrapæ surripuerunt regi, & sic locuti sunt ei: Dari rex, in æternum uiue: consilium inierunt omnes principes regni, Magistratus & Satrapæ,

ſenatores & iudices, ut decretum Imperatorium exeat & edictum, Vt omnis qui petierit aliquam petitionem a quocunque Deo & homine, uſque ad triginta dies, niſi à te rex, mittatur in lacum leonum. Nunc itaque rex confirma ſententiam, & ſcribe decretum: ut non immutetur quod ſtatutũ eſt à Medis & Perſis, nec præuaricari cuiquam liceat. Porrò rex Darius propoſuit edictum & ſtatuit. Quod cùm Daniel comperiſſet, id eſt, conſtitutam legem, ingreſſus eſt domum ſuam: & feneſtris apertis in cœnaculo ſuo contra Hieruſalem, tribus temporibus in die flectebat genua ſua, & adorabat, confitebaturque coram DEO ſuo, ſicut & antè facere conſueuerat. Viri ergò illi curioſiùs inquirentes, inuenerunt Danielem orantem, & obſecrantem Deum ſuum. Et accedentes, locuti ſunt Regi ſuper edicto; Rex, nunquid conſtituiſti &cæt. Tunc rex præcepit, & adduxerunt Danielem, & miſerunt eum in lacum Leonum, &cæt. Tunc uehementer rex gauiſus eſt ſuper eo, & Danielem præcepit educi de lacu: eductusque eſt Daniel de lacu, & nulla læſio inuenta eſt in eo, quia credidit Deo ſuo. Iubente autem Rege, adducti ſunt uiri illi qui accuſauerunt Danielem: & in lacum leonum miſsi ſunt ipſi & filij & uxores eorum: & non peruenerunt uſque ad pauimentum laci, donèc arriperent eos leones, & omnia oſſa eorum comminuerunt.

PRIMI Machabæorum primo: In diebus illis exierunt ex Iſrael filij iniqui & ſuaſerunt multis, dicentes: Eamus & diſponamus teſtamentum cum gentibus, quæ circa nos ſunt: quia ex quo receſsimus ab eis, inuenerunt nos multa mala. Et bonus uiſus eſt ſermo in oculis eorum. Et deſtinauerunt aliqui de populo, & abierunt ad Regem Antiochum: & dedit illis poteſtatem, ut facerent iuſtitiam gentium. Et ædificauerunt gymnaſium in Hieroſolymis ſecundùm leges Nationum: & fecerunt ſibi præputia, & receſſerunt a teſtamento Sancto, & iuncti ſunt nationibus, & uenundati ſunt ut facerent malum.

SECVNDI Machabæorum primo capite: De magnis periculis à Deo liberati, magnificè gratias agimus ipſi, utpotè qui aduersùs talem regem dimicauimus. Ipſe enim ebullire fecit de Perſide eos qui pugnauerunt contra nos & ſanctam ciuitatem. Nàm cùm in Perſide eſſet dux ipſe, & cùm ipſo immenſus exercitus, cecidit in templo Naneæ, conſilio deceptus ſacerdotum Naneæ. Etenim cùm ea habitaturus uenit ad locum Antiochus & amici eius, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine. Cumq; propoſuiſſent eas Sacerdotes Naneæ, & ipſe cùm paucis ingreſſus eſſet intrà ambitum phani, clauſerunt templum, cùm intraſſet Antiochus: apertoq; occulto aditu templi, mittentes lapides percuſſerunt ducem, & eos qui cũ eo erant, & diuiſerunt membratim, & capitibus amputatis foràs proiecerunt. Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios.

ET capite quarto: Ratus autem Menelaus accepiſſe ſe tempus opportunum, aurea quædam uaſa è templo furatus, donauit Audronico, & alia uendiderat Tyri, & per uicinas ciuitates. Quod cùm certiſsimè cognouiſſet Onias, arguebat eum, ipſe in loco tuto ſe continens Anthiochiæ ſecus Daphnen. Vndè Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat ut Oniam interficeret. Qui cùm ueniſſet ad Oniam, & datis dextris cum iureiurando (quanuis eſſet ei ſuſpectus) ſuaſiſſet de aſylo procedere, ſtatim eum

pere-

peremit, non ueritus iustitiam. Ob quam causam non solùm Iudæi, sed etiam aliæ quoquè nationes indignabantur, & molestè ferebant de nece tanti uiri iniusta. Sed regressum regem de Ciliciæ locis adierunt Iudæi apud Antiochiã, simul & Græci, cõquerẽtes de iniqua nece Oniæ. Contristatus itaque est animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiam, lachrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem & modestiam: accensisque animis, Andronicum purpura exutum per totam ciuitatem iubet circunduci: & in eodem loco, in quo in Oniam impietatem commiserat, sacrilegum uita priuari, Domino illi condignam retribuente pœnam. Multis autem sacrilegijs in templo à Lysimacho commissis Menelai consilio, & diuulgata fama, congregata est multitudo aduersùs Lysimachum multo iam auro exportato. Turbis autem insurgentibus, & animis ira repletis, Lysimachus armatis ferè tribus millibus, iniquis manibus uti cœpit, duce quodam Tyranno, ætate pariter & dementia prouecto. Sed ut intellexerunt conatum Lysimachi, alij lapides, alij fustes ualidos arripuere: quidam uerò cinerem in Lysimachum iecere. Et multi quidem uulnerati, quidam autem & prostrati, omnes uerò in fugam conuersi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus ærarium interfecerunt. De his ergò cœpit iudicium aduersùs Menelaum agitari. Et cùm uenisset rex Tyrum, ad ipsum negocium detulerunt missi tres uiri à senioribus. Et cùm superaretur Menelaus, promisit Ptolemæo multas pecunias dare ad suadendum regi. Itaque Ptolemæus in quodam atrio positum, quasi refrigerandi gratia, regem adijt, & deduxit à sententia: & Menelaum quidem uniuersæ malitiæ reũ, criminibus absoluit: miseros autem qui etiam si apud Scythas causam dixissent, innocentes iudicarentur, hos morte damnauit. Citò ergò iniustã pœnam dederunt, qui pro ciuitate & populo & sacris uasis causam prosecuti sunt. Quamobrem Tyrij quoquè indignati, erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt. Menelaus autem propter eorum qui in potentia erant, auaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias ciuium.

Actorum decimoquarto: Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi: & persuasis turbis, lapidantesq; Paulum, traxerunt extra ciuitatem, existimantes eum mortuum esse.

Marci sexto: Quicquid petieris, dabo tibi, (ait Herodes ad filiam Herodiadis) licèt dimidium regni mei. Quæ cùm exisset, dixit matri suę: Quid petam? At illa dixit: Caput Ioannis Baptistæ. Cumq; introisset statìm cum festinatione ad regem, petiuit, dicens: Volo ut protinùs des mihi in disco caput Ioannis Baptistæ. Et contristatus est rex. Propter iusiurandum & propter simul discumbentes noluit eam contristare: sed misso spiculatore, præcepit afferri caput eius in disco, & decollauit eum in carcere. Et attulit caput eius in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ.

Matthæi decimoquarto: At illa præmonita à matre sua, Da mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistæ &c.

IIII

Quandò Iussio est peccatum alienum?

1.Reg.22.c Iud.2.a Hest. 3.c d Dan.3. a b 6.c 1.Mach.1.e f g 2.Mac. 6.a Marc.6.d Act.23.a

Cùm ex decreto, mandato, imperiove nostro redit ad proximum iniuria, uel malum quodcunque perpetratur. Sic Dauid Rex innocentem occidit [a] Vriam, non suis quidem aut seruorum manibus, sed per literas hoc agens atque demandans, ut in prælio ille occideretur. Et præses [b] Pilatus mortis CHRISTI reus est, quòd illum in Iudæorum gratiã cruci affigendum, etsi inuitus quodammodò, authoritate sua adiudicauit ac tradidit. Ità summo se crimine [c] Pharao & [d] Herodes obligarunt, cùm legem tyrannicam de occidendis Hebræorum infantibus ferrent. *Væ* [e] autem illis *qui condunt leges iniquas*.

a 2.Re. 11.c b Ioan.19.c Lucæ 23.d

c Exod.1.c d

d Matth. 2.c

e Esaiæ.10.a Matth.15.a Marci.7.b

SCRIPTVRAE.

PRIMI Regum uigesimosecundo; Dixitq; Rex (Saul) Morte morieris Achimelech, tu & omnis domus patris tui. Et ait rex emissarijs, qui circunstabant eum: Conuertimini, & interficite sacerdotes Domini: nam manus eorum cum Dauid est, scientes quòd fugisset, & non indicauerunt mihi. Noluerunt autem serui regis extendere manus suas in sacerdotes Domini. Et ait rex ad Doeg: Conuertere tu, & irrue in sacerdotes Domini. Conuersusq; Doeg Idumæus irruit in sacerdotes, & trucidauit in die illa octogintaquinque uiros uestitos Ephod lineo. Nobe autem ciuitatem sacerdotum percussit in ore gladij, uiros & mulieres, & paruulos, & lactentes, bouemq; & asinum & ouem in ore gladij.

IVDITH secundo: Anno terciodecimo Nabuchodonosor regis, uicesima & secunda die mensis primi, factum est uerbum in domo Nabuchodonosor regis Assyriorum, ut defenderet se. Vocauitq; omnes maiores natu, omnesq; duces & bellatores suos, & habuit cum eis mysterium consilij sui. Dixitq; cogitationem suam in eo esse, ut omnem terram suo subiugaret imperio. Quod dictum cùm placuisset omnibus, uocauit Nabuchodonosor rex Holofernem principem militiæ suæ, & dixit ei: Egredere aduersùm omne regnum Occidentis, & contra eos præcipuè qui contempserunt imperium meum. Non parcet oculus tuus ulli regno, omnemq; urbem munitam subiugabis mihi.

HESTER tertio: Dixit Aman regi Assuero: Est populus per omnes prouincias regni tui dispersus, & à se mutuò separatus, nouis utens legibus & cæremonijs, insuper & regis scita contemnens. Et optimè nosti, quòd nõ expediat regno tuo ut insolescat per licentiam. Si tibi placet, decerne ut pereat, & decem millia talentorum appendam arcarijs gazæ tuæ. Tulit ergò rex annulum quo utebatur, de manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hosti Iudæorum. dixitq; ad eum, Argentum quod tu polliceris, tuum sit: de populo age quod tibi placet. Vocatiq; sunt scribæ regis mense primo Nisan, tertiadecima die eiusdem mensis: & scriptum est, ut iusserat Aman, ad oẽs Satrapas regis, & iudices prouinciarũ, diuersarũq;

gentium,

gentium, ut quæq; gens legere poterat, & audire pro uarietate linguarum, ex nomine regis Aſſueri: & literæ ſignatæ ipſius annulo, miſſæ ſunt per curſores regis ad vniuerſas prouincias, ut occiderent atque delerēt omnes Iudæos, à puero uſque ad ſenem, paruulos & mulieres, uno die, hoc eſt, tertiodecimo menſis duodecimi qui uocatur Adar, & bona eorū diriperēt. Summa autem Epiſtolarū hæc fuit, ut oēs prouinciæ ſcirent & pararent ſe ad prędictum diem. Feſtinabant curſores qui miſsi erant, regis imperium explere. Statimq; in Suſan pependit edictum, rege & Aman celebrante conuiuium, & cunctis Iudæis qui in urbe erant, flentibus.

Danielis tertio: Et præco clamabat valenter: Vobis dicitur populis, tribubus & linguis: In hora qua audieritis ſonitū tubæ & fiſtulæ & citharę, ſambucæ & pſalterij & ſymphoniæ, & uniuerſi generis muſicorū, cadentes adorate ſtatuā aureā, quam conſtituit Nabuchodonoſor rex. Si quis aūt non proſtratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. Poſt hæc igitur ſtatim ut audierunt oēs populi ſonitū tubæ, fiſtulæ & citharæ, ſambucæ & pſalterij, ſymphoniæ & omnis generis muſicorū: cadentes oēs populi, tribus & linguæ, adorauerunt ſtatuam auream quam conſtituerat Nabuchodonoſor rex. Statimq; in ipſo tempore accedentes uiri Chaldæi, accuſauerunt Iudæos & cæt.

Et Danielis ſexto: Viri ergò illi curioſiùs inquirentes, inuenerunt Danielem, orantem & obſecrantem Deum ſuum. Et accedentes; locuti ſunt regi ſuper edicto: Rex, nunquid non conſtituiſti, ut omnis homo qui rogaret quenquam de dijs & hominibus uſque ad dies triginta, nisi te rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos reſpondens rex, ait: Verus eſt ſermo iuxta decretum Medorum atque Perſarum, quod præuaricari non licet. Tunc reſpondentes dixerunt coram rege: Daniel de filijs captiuitatis Iudæ, non curauit de lege tua & de edicto quod conſtituiſti: ſed tribus temporibus per diem orat obſecratione ſua. Quod uerbum cùm audiſſet rex, ſatis contriſtatus eſt: & pro Daniele poſuit cor ut liberaret eum, & uſque ad occaſum ſolis laborabat ut erueret illum. Viri autem illi intelligentes regem, dixerunt ei. Scito rex, quia lex Medorum atque Perſarum eſt, ut omne decretum quod conſtituerit rex, non liceat immutari. Tunc rex pręcepit, & adduxerunt Danielem, & miſerunt eum in lacum leonum.

Primi Machabæorum primo: Et ſcripſit rex Antiochus omni regno ſuo, ut eſſet omnis populus unus, & relinqueret unuſquiſque legem ſuam. Et conſenſerunt omnes gentes ſecundùm uerbum regis Antiochi: & multi ex Iſrael conſenſerunt ſeruituti eius, & ſacrificauerunt idolis, & coinquinauerunt ſabbatum. Et miſit rex libros per manus nunciorum in Ieruſalem & in omnes ciuitates Iudæ, ut ſequerentur leges gentium terræ, & prohiberent holocauſta & ſacrificia & placationes fieri in templo Dei, & prohiberent celebrari ſabbatum, & dies ſolennes: & iuſsit coinquinari ſancta, & ſanctum populum Iſrael. Et iuſsit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes ſuillas, & pecora communia, & relinquere filios ſuos incircunciſos, & coinquinari animas eorum in omnibus immunditijs & abhominationibus, ità ut obliuiſcerentur legem, & immutarent omnes iuſtificationes Dei. Et quicunque non feciſſent ſecundùm uerbum regis Antiochi, morerentur. Secundùm omnia uerba hæc, ſcripſit omni regno ſuo: & præpoſuit principes populo qui hæc fieri cogerent. Et iuſſerunt ciuita-

cibus Iudæ ſacrificare. Et congregati ſunt multi de populo ad eos qui dereliquerant legem Domini, & fecerunt mala ſuper terram: & effugauerunt populum Iſrael in abditis, & in abſconditis fugitiuorum locis. Die quintadecima menſis Caſleu, quinto & quadrageſimo & centeſimo anno ædificauit rex Antiochus abhominãdum idolum deſolationis ſuper altare Dei, & per uniuerſas ciuitates Iudæ in circuitu ædificauerunt aras: & ante ianuas domorum, & in plateis incendebant thura, & ſacrificabant: & libros legis Dei combuſſerunt igne, ſcindentes eos: & apud quencunque inueniebantur libri teſtamenti Domini, & quicunque obſeruabat legem Domini, ſecundùm edictum regis trucidabant eum. In uirtute ſua faciebant hæc populo Iſrael, qui inueniebatur in omni menſe & menſe in ciuitatibus. Et quinta & uiceſima die menſis ſacrificabant ſuper aram quæ erat contra altare. Et mulieres quæ circuncidebant filios ſuos, trucidabantur ſecundùm iuſſum regis Antiochi, & ſuſpendebant pueros à ceruicibus per uniuerſas domos eorum: & eos qui circunciderant illos trucidabant. Et multi de populo Iſrael definierunt apud ſe, ut non manducarent immunda: & elegerunt magis mori, quàm cibis coinquinari immundis: & noluerunt infringere legem Dei ſanctam, & trucidati ſunt. & facta eſt ira magna ſuper populum ualdè.

Secvndi Machabæorum ſexto: Sed non poſt multum temporis miſit rex ſenem quendam Antiochenum, qui compelleret Iudæos, ut ſe transferrent à patrijs & Dei legibus: contaminare etiam quod in Hieroſolymis erat templum, & cognominare Iouis Olympij: & in Garizin, prout erant hi qui locum inhabitabant, Iouis hoſpitalis. Peſsima autem & uniuerſis grauis erat malorum incurſio. nam templum luxuria & commeſſationibus gentium erat plenum, & ſcortantium cum meretricibus, ſacratisq; ædibus mulieres ſe ultrò ingerebant, intrò ferentes ea quæ non licebat. Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur. Neque autem ſabbatha cuſtodiebantur, neque dies ſolennes patrij ſeruabantur, nec ſimpliciter Iudæum ſe eſſe quiſquam confitebatur. Ducebantur autem cum amara neceſsitate in die natalis regis ad ſacrificia: & cùm Liberi ſacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire. Decretum autem exijt in proximas gentilium ciuitates, ſuggerentibus Ptolemæis, ut pari modo & ipſi aduersùs Iudæos agerent, ut ſacrificarent: eos autem qui nollent tranſire ad inſtituta gentium interficerent. Erat ergò uidere miſeriam.

Marci ſexto: Herodes miſſo ſpiculatore præcepit afferri caput Ioannis in diſco, & decollauit eum in carcere.

Actorvm uigeſimotertio: Princeps autem ſacerdotum Ananias præcepit adſtantibus ſibi percutere os eius. Tunc Paulus dixit ad eum &c.

Secvndi Regum undecimo: Factum eſt ergò manè, & ſcripſit Dauid epiſtolam ad Ioab: miſitque per manum Vriæ, ſcribens in epiſtola: Ponite Vriam exaduersò belli, vbi fortiſsimum eſt prælium: & derelinquite eũ, ut percuſſus intereat. Igitur cùm Ioab obſideret urbem, poſuit Vriam in loco ubi ſciebat uiros eſſe fortiſsimos. Egreſsiq; uiri de ciuitate, bellabant aduersùm Ioab, & ceciderunt de populo ſeruorum Dauid, & mortuus eſt etiam Vrias Hethæus.

Ioannis decimonono: Tunc ergò tradidit eis illum, ut crucifigeret.

Lucae vigesimotertio: Dimisit autem illis eum qui propter homicidiũ & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant, Iesum uero tradidit uoluntati eorum.

Exodi primo: Dixit autem rex Aegypti obstetricibus Hebræorum: quarum una uocabatur Sephora, altera Phua, præcipiens eis: Quandò obstetricabitis Hebræas, & partus tempus aduenerit: si masculus fuerit, interficite eum. si fœmina, reseruate. Timuerunt autem obstetrices Deum, &c. Præcepit ergò Pharao omni populo suo, dicens: Quicquid masculini sexus natum fuerit, in flumen proijcite: quicquid fœminini, reseruate.

Matthaei secundo capite: Tunc Herodes uidens quoniam illusus esset à Magis, iratus est ualdè: & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem & in omnibus finibus eius à bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat à Magis.

Esaiae decimo: Væ qui condunt leges iniquas: & scribentes, iustitiam scripserunt: ut opprimerent in iudicio pauperes, & uim facerent causæ humilium populi mei: vt essent uiduæ præda eorum, & pupillos diriperent. Quid facietis in die uisitationis, & calamitatis de longè uenientis? ad cuius confugietis auxilium? & ubi derelinquetis gloriam uestram, nè incuruemini sub uinculo, & cùm interfectis cadatis? Super omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

Matthaei decimoquinto: Iesus autem respondens, ait illis. Quarè & uos transgredimini mandatum Dei propter traditionem uestram? Nam Devs dixit, Honora patrem & matrem. &, Qui maledixerit patri uel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri uel matri, Munus quodcunque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum aut matrem suam, & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem uestram.

Marci septimo: Et dicebat illis, Benè irritum fecistis præceptum Dei, ut traditionem uestram seruetis. Moyses enim dixit, Honora patrem tuum & matrem: &, Qui maledixerit patri uel matri, morte moriatur: Vos autem dicitis, Si dixerit homo patri aut matri: Corban (quod est donum) quodcunque ex me, tibi profuerit: & ultrà non dimittis eum quicquam facere patri suo aut matri, rescindentes uerbum Dei per traditionẽ uestram quam tradidistis.

V

Consensus quandò alieni peccati nos reos facit?

Cùm quod ab alijs fit nequiter, à nobis quasi suffragium accipit, & saltem tacitè [a] approbatur. Ità peccauit Saulus, in Stephani protomartyris necem [b] consentiens. Peccarunt & uiri ex Iudæis plures quadraginta, [c] qui facta etiam uoti nuncupatione in Pauli necem armarunt sese. Peccauerunt demum & ciues [d] Hierosolymitani, suis Magistratibus, quo Christvs perderetur, suffragantes, vt idcircò Petrus illis ex

Leu. 20 a Nu. 16. d Iud. 8. b Hest. 14. c d Lucæ 11. g a Irenęus lib. 4. cap. 46. b Act. 7. g c act. 23. c d Math. 27 b Marc. 15. a b

probrans dixerit: [e] *Authorem uitæ interfecisti*. Notanda est igitur Pauli sententia: [f] *Non solùm qui faciunt mala, sed etiam qui consentiunt facientibus, digni sunt morte*. Et huc referri potest, quod apud Cyprianum [g] legimus, Non est immunis à scelere, qui ut faceret, imperauit: nec alienus à crimine, cuius consensu licèt non à se admissum crimen, tamen publicè legitur.

e actor. 3. c & 2. d

f Rom. 1. d

g Li. 2. epi. 7. quæ est Cleri Romani ad Cyprianum.

SCRIPTVRAE.

Levitici vigesimo: Quòd si negligens populus terræ, & quasi paruipendens imperium meum, dimiserit hominem qui dedit de semine suo Moloch, nec uoluerit eum occidere: ponam faciem meam super hominem illum & cognationem eius, succidamque & ipsum, & omnes qui consenserunt ei, ut fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui.

Numerorum decimosexto: Locutusque Dominus ad Moysen & Aarō, ait: Separamini de medio congregationis huius, ut eos repentè disperdā. Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortissime Deus spirituū, uniuersæ carnis, num uno peccante, contra omnes ira tua desæuiet? Et ait Dominus ad Moysen: Præcipe uniuerso populo, ut separetur à tabernaculis Core & Dathan & Abiron. Surrexitque Moyses, & abijt ad Dathan & Abiron: & sequentibus eum senioribus Israel, dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, nè inuoluamini in peccatis eorum. Cumque recessissent à tentorijs eorum per circuitum, Dathan & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum cum uxoribus & liberis, omnique frequentia. Et ait Moyses; In hoc scietis quòd Dominus miserit me ut facerem uniuersa quæ cernitis, & non ex proprio corde ea protulerim: Si consueta hominum morte interierint, & uisitauerit eos plaga, qua & cæteri uisitari solent, non misit me Dominus. sin autem nouam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os suum, deglutiat eos & omnia quæ ad illos pertinent, descenderintque uiuentes in infernum, scietis quòd blasphemauerint Dominum. Confestim igitur ut cessauit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum: & aperiens os suum, deuorauit illos cum tabernaculis suis & uniuersa substantia eorum: descenderuntque uiui in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis. At uerò omnis Israel qui stabat per gyrum, fugit à clamore pereuntium, dicens: Nè fortè & nos terra deglutiat. Sed & ignis egressus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta uiros qui offerebant incensum.

Ivdith octauo: Hæc itaque cùm audisset Iudith, quoniam Ozias promisisset quòd transacto quinto die, traderet ciuitatem, misit ad præsbyteros Chabri & Charmi. Et uenerunt ad illam, & dixit illis: Quod est hoc uerbum, in quo consensit Ozias, ut tradat ciuitatem Assyrijs, si intrà quinque dies non uenerit uobis adiutorium? & qui estis uos qui tentatis Dominum? Non est iste sermo qui misericordiam prouocet: sed potius qui iram excitet & furorem accendat. Posuistis uos tempus miserationis Domini, & in arbitrium uestrum diem constituistis ei? Sed quia patiens Dominus

minus est, in hoc ipso pœniteamus &c.

Hester decimoquarto: Et deprecabatur Hester Dominum Deum Israel, dicens: Domine mi, qui rex noster es solus &c. Tu nosti quia oderim gloriam iniquorum & detester cubile incircuncisorũ & omnis alienigenæ. Tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei, & quod non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuium regis, & non biberim uinum libaminum, & nunquàm lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque in præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham, Deus fortis super omnes &c.

Lvcae vndecimo: Væ uobis, qui ædificatis monumenta prophetarum, patres autem uestri occiderunt illos: profectò testificamini quòd consentitis operibus patrum uestrorum, quoniam ipsi quidem eos occiderunt, uos autem ædificatis eorum sepulcra.

Actorvm septimo: Saulus autem erat consentiens neci eius.

Et vigesimotertio: Facta autem die, collegerunt se quidam ex Iudæis, & deuouerunt se, dicentes, neque manducaturos, neque bibituros, donec occiderent Paulum. Erant autem plus quàm quadraginta uiri, qui hanc coniurationem fecerant.

Matthaei vigesimoseptimo: Principes autem sacerdotum & seniores persuaserunt populo, vt peterent Barrabam, Iesum uerò perderent.

Marci decimoquinto: Pontifices autem concitauerunt turbam, ut magìs Barnabam dimitteret eis &c. Pilatus autem uolens populo satisfacere, dimisit illis Barrabam, & tradidit Iesvm flagellis cæsum, ut crucifigeretur.

Actorvm tertio: Deus glorificauit filium suum Iesum, quem uos quidem tradidistis & negastis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti. Vos autem sanctum & iustum negastis, & petistis uirum homicidam donari uobis, authorem uerò uitæ interfecistis.

Et Actorum secundo: Viri Israelitæ, audite uerba hæc, Iesum Nazarenum uirum approbatũ à Deo in uobis, uirtutibus & prodigijs & signis, quæ fecit Deus per illum in medio uestri, sicut uos scitis: hunc definito consilio & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes, interemistis.

Ad Romanos primo: Et sicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum: ut faciant ea quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia. Qui cum iustitiam Dei cognouissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

PATRES.

Irenaevs libro quarto contra hæreses Valentini & similes, capite quadrage-

1. Cor. 5. dragesimosexto; Et habemus præceptũ: Si quis frater nominatur fornicator, aut auarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum

Ephes. 5. huiusmodi nec cibum sumere. Et iterum ait Apostolus: Nemo uos seducat inanibus uerbis propter hoc enim uenit ira Dei in filios diffidentiæ. Noli te ergò fieri participes eorum. Et quemadmodùm ibi peccantium damnatio participabat & reliquos, quoniam placebant eis, & una cum eis conuersabantur: si & hic modicum fermentum totam massam corrumpit.

Peccantium dãnatio participat reliquos.

CLERVS Romanus in epistola ad Cyprianum quæ apud eundem est septima libri secundi epistolarum: Sed etiam aduersus illos qui acta fecissent, licèt præsentes, cùm fierent, non affuissent, cùm præsentiam suam utiquè, ut sic scriberentur, mandando fecissent. Non est enim immunis à scelere, qui ut fieret imperauit: nec est alienus à crimine, cuius consensu, licet non à se admissum crimen, tamen publicè legitur.

VI

Quandò iritatione nobis peccatum alienum conflatur?

Cùm scientes alium ad iram, uindictam, blasphemiam, crudelitatem, aut consimilia vitia siue dictis id fiat, siue factis, aut quacunq; ratione alia, prouocamus. Vt cùm [a] vxor Iob patientissimo viro petulanter insultans, quantùm in se quidem erat, suasit etiam Deum blasphemare. Et Tobiæ [b] uxor æquè morosa, maritum suis conuicijs frequenter infestans & exasperans, hoc facit, vt uir anxius domesticam iniuriã suspirijs, lachrymis & precibus ad Deum fusis prosequi cogatur. Contrà verò monet [c] Ecclesiasticus: *Abstine te à lite, & minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem, & uir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiam.* Sic & Salomon [d] dixit: *Semper iurgia quærit malus, angelus autem crudelis mittetur contra eum.*

1. Reg 1. b Psal. 105. c 2. Mach. 14. d Galat 5. d Ephes 6. a Coloss. 3. d a Iob 2. c b Tob. 2. d & 3. a b c Eccl 28. a b Pro. 15. c 18 a 22. b 26. c 29. d 30. d d Pro. 17 b 3. d. Esaiæ 33. a

SCRIPTVRAE.

PRIMI Regum primo: Affligebat quoquè Annam æmula eius, & uehementer angebat, intantùm ut exprobraret quòd Dominus conclusisset uuluam eius: sicque faciebat per singulos annos, cùm redeunte tempore ascenderent ad templum Domini: & sic prouocabat eam.

PSALMO centesimoquinto: Dedit eis petitionem ipsorum: & misit saturitatem in animas eorum. Et irritauerunt Moysen in castris, Aaron sanctum Domini.

SECVNDI Machabæorum decimoquarto: Morabatur autem Nicanor Hierosolymis, nihilque iniquè agebat, gregesque turbarum quæ congregatæ

grægatæ fuerant, dimisit. Habebat autem Iudam semper charum ex animo,& erat uiro inclinatus. Rogauitque eum ducere uxorem filiosque procreare. Nuptias fecit: quietè egit,comiterque uiuebant. Alcimus autem uidens charitatem illorum adinuicem & conuentiones, uenit ad Demetrium,& dicebat Nicanorem rebus alienis assentire. Iudamque regni insidiatorem, successorem sibi destinasse. Itaque rex exasperatus,& pessimis huius criminationibus irritatus, scripsit Nicanori,dicens grauiter quidem se ferre de amicitiæ conuentione iubere tamen Machabæum citiùs uinctum mittere Antiochiam.

Ad Galatas quinto: Non efficiamur inanis gloriæ cupidi,inuicem prouocantes,inuicèm inuidentes.

Ad Ephesios sexto: Et uos pátres,nolite ad iracundiam prouocare filios uestros: sed educate illos in disciplina & correptione Domini.

Ad Colossenses tertio: Patres, nolite ad indignationem prouocare filios uestros,ut non pusillo animo fiant.

Iob secundo capite: Dixit autem illi uxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere.

Tobiae secundo: Sicut beato Iob insultabant reges, ità isti parentes & cognati eius,irridebant uitam eius, dicentes: Vbì est spes tua, pro qua eleemosynas & sepulturas faciebas? Tobias uerò increpabat eos,dicens: Nolite ità loqui, quoniam filij sanctorum sumus, & uitam illam expectamus, quam Devs daturus est his qui fidem suam nunquàm mutant ab eo. Anna uerò uxor eius ibat ad opus textrinum quotidiè:& de labore manuum suarum uictum,quem consequi poterat,deferebat. Vndè factum est,ut hœdum caprarum accipiens detulisset domi. Cuius cùm uocem balantis uir eius audisset,dixit: Videte nè fortè furtiuus sit: reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere. Ad hæc uxor eius irata respondit: Manifestè uana facta est spes tua,& eleemosynæ tuæ modò apparuerunt. Atque his & alijs huiuscemodi uerbis exprobrabat ei.

Et capite tertio: Tunc Tobias ingemuit,& cœpit orare cum lachrymis,dicens: Iustus es Domine, & omnia iudicia tua iusta sunt: & omnes uiæ tuæ,misericordia,& ueritas, & iudicium &c. Eadem die contigit vt Sara filia Raguelis in Rages ciuitate Medorũ,& ipsa audiret improperium ab una ex ancillis patris sui, quoniam tradita fuerat septem uiris,& dæmonium nomine Asmodæus occiderat eos, mox ut ingressi fuissent ad eam. Ergò cùm pro culpa sua increparet puellam, respondit ei,dicens: Ampliùs ex te non uideamus filium aut filiam super terram,interfectrix uirorum tuorum. Nunquid & occidere me uis, sicut iam occidisti septem uiros? Ad hanc uocem perrexit in superius cubiculum domus suæ: & tribus diebus & tribus noctibus non manducauit, neque bibit: sed in oratione persistens cum lachrymis, deprecabatur Deum, vt ab isto improperio liberaret eam.

Ecclesiastici uigesimooctauo: Abstine te à lite, & minues peccata, &c.ut in textu. Secundùm enim ligna syluæ,sic ignis exardescit: & secundùm uirtutem hominis,sic iracundia illius erit, & secũdùm substantiam suam exaltabit iram suam. Certamen festinatum incendit ignem: & lis festinans effundit sanguinem,& lingua testificans adducit mortem. Si suffla

ueris,

ueris, quasi ignis exardebit: & si expueris super illam, extinguetur: utraque ex ore proficiscuntur. Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habentes. Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos de gente in gentem: ciuitates muratas diuitum destruxit, & domos magnatorum effodit. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissoluit. Lingua tertia mulieres uiratas eiecit &c.

PROVERBIORVM decimoquinto: Vir iracundus prouocat rixas: qui patiens est, mitigat suscitatas.

ET capite decimooctauo: Labia stulti miscent se rixis, & os eius iurgia prouocat.

ITEM capite vigesimosecundo: Eijce derisorem, & exibit cum eo iurgium, cessabuntq; causæ & contumeliæ.

ET capite uigesimosexto: Sicut qui appræhendit auribus canem, sic qui transit impatiens, & commiscetur rixæ alterius. Sicut noxius est, qui mittit sagittas & lanceas in mortem: ità uir qui fraudulenter nocet amico suo, & cùm fuerit depræhensus, dicit, Ludens feci. Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis: & susurrone subtracto, iurgia conquiescunt. Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitat rixas. Verba susurronis quasi simplicia, & ipsa perueniunt ad intima uentris.

ITEM capite vigesimonono: Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuis.

ET capite trigesimo: Qui fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui uehementer emungit, elicit sanguinem. & qui prouocat rixas, producit discordias.

PROVERBIORVM decimoseptimo: Semper iurgia quærit malus &c.

ET capite tertio: Nè contendas aduersus hominem frustrà, cùm ipse tibi nihil mali fecerit. Nè æmuleris hominem iniustum, nec imiteris uias eius: quia abominatio Domini est omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio eius. Egestas à Domino in domo impij: habitacula autem iustorum benedicentur; Ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam. Gloriam sapientes possidebunt: stultorum exultatio, ignominia.

ESAIAE trigesimotertio; Væ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis? & qui spernis, nonne & ipse sperneris? cùm consummaueris deprædationẽ, deprædaberis: cum fatigatus desieris contemnere, contemneris.

VII

Quandò per laudationem, uel adulationem nostram peccato alieno fœdamur?

Pro. 24.c 27.a 28.d Psal. 140.a Esa. 5.e Chrys. hõ. 2. de Dauid & Salue. Cyp. de lapsis. Basil. homil. in psal. 61. Au. in psalm. 134. a Ezech. 13.c

Cùm aliquem in malefactis, uel de improbitate commendamus, uel tanquàm re benè gesta, calcar addimus malè currenti, ut ille in prauo instituto pergat. *Væ* [a] autem *qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite uniuersæ ætatis ad capiendas animas*

mas, vt est apud Prophetam. In hoc uitium incidunt nonnunquàm Ecclesiastici [b] concionatores, & Magistratus malè uulgo blandientes, dum eius licentiæ palàm fauent & applaudunt. Rectè autem Esaias: [c] *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & uiam gressuum tuorum dissipant*. Vndè Paulus eos iubet uitari Doctores, [d] qui per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. *Quoniã* enim *laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur, exacerbabit Dominum peccator,* vt [e] Regius Propheta testatur.

b Hier. 14. c 23. c d e f 27. b c 28. d 29. b Thrē. 2. e Mich. 3. b d 3. Reg. 22. a b c d

c Esa. 3. c 9. c 30. b

d Rom. 16. c. 2. Petr. 2.

a d Hiero. lib. 1. aduersus Pelag. & li. 2. aduersus Iouin.

e Psal. 9. c 54. d Pro. 1. a b 16. d 17. c 29. a Eccēs 7. a Hierem. 9. a b c

SCRIPTVRAE.

PROVERBIORVM uigesimoquarto: Qui dicunt impio, iustus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus: qui arguunt eum, laudabuntur, & super ipsos ueniet benedictio. Labia deosculabitur, qui recta uerba respondet. Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, & posteà ædifices domum tuam. Nè sis testis frustrà contra proximum tuum, nec lactes quenquam labijs tuis.

ET capite uigesimoseptimo: Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & non labia tua. Melior est manifesta correptio, quàm amor absconditus. Meliora sunt uulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis.

ET uigesimooctauo: Qui corripit hominem, gratiam posteà inueniet apud eum magis, quàm ille qui per linguæ blandimenta decipit.

PSALMO centesimo quadragesimo: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

ESAIAE quinto: Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.

EZECHIELIS decimotertio; Et factus est sermo Domini ad me, dicens; Fili hominis, uaticinare ad prophetas Israel, qui prophetant, & dices prophetantibus de corde suo, Audite verbum Domini, Hæc dicit Dominus Deus; Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil uident. Quasi uulpes in desertis, prophetæ tui Israel erant. Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini. Vident uana, & diuinant mendacium, dicentes, dicentes; Ait Dominus, cùm Dominus non miserit eos; & perseuerauerũt confirmare sermonem. Nunquid non uisionem cassam uidistis, & diuinationem mendacem locuti estis? & dicitis, ait Dominus; cùm ego non sim locutus. Propterea hæc dicit Dominus Deus; Quia locuti estis uana, & uidistis mendacium, ideò eccè ego ad uos, dicit Dominus Deus; Et erit manus

manus mea super Prophetas qui uident uana, & diuinant mendacium; in concilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israel non scribentur, nec in terram Israel ingredientur; & scietis quia ego Dominus Deus, eo quòd deceperint populum meum, dicentes; Pax, & non est pax; & ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis. Dic ad eos qui liniunt absque temperatura, quòd casurus sit; erit enim imber inundans, & dabo lapides prægrandes desuper irruentes, & uentum procellæ dissipantem. Siquidem eccè cecidit paries; nunquid non dicetur uobis, Vbi est litura quam linistis? Propterea hæc dicit Dominus Deus; Et erũpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea, & imber inundãs in furore meo erit, & lapides grandes in ira in consumptionem. Et destruã parietem quem linistis absque temperamento; & adæquabo eum terræ, & reuelabitur fundamentum eius; & cadet, & consumetur in medio eius; & scietis quia ego sum Dominus. Et complebo indignationem meam in pariete, & in his qui liniunt eum absque temperamento, dicamque uobis; Nõ est paries, & non sunt qui liniunt eum. Prophetæ Israel qui prophetant ad Hierusalem, & uidẽt ei uisionem pacis; & non est pax, ait Dominus Deus. Et tu fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetant de corde suo; & uaticinare super eas, & dic; Hæc dicit Dominus Deus, Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, et faciunt ceruicalia sub capite uniuersæ ætatis ad capiendas animas, et cùm caperent animas populi mei, uiuificabant animas eorum. Et uiolabant me ad populũ meum, propter pugillum hordei et fragmen panis, ut interficerent animas quæ non moriuntur, et uiuificarent animas quæ non uiuunt, mentientes populo meo credenti mendacijs. Propter hoc hæc dicit Dominus Deus; Eccè ego ad puluillos uestros quibus uos capitis animas uolantes; et dirumpam eos de brachijs uestris, & dimittam animas quas uos capitis, animas ad uolandum. Et dirumpam ceruicalia uestra, & liberabo populum meum de manu uestra, neque erunt vltrà in manibus uestris ad prædandum; & scietis quia ego Dominus. Pro eo quòd mœrere fecistis cor iusti mendaciter, quem ego non contristaui, & confortastis manus impij, ut non reuerteretur à uia sua mala, & uiueret; propterea uana non uidebitis, & diuinationes non diuinabitis amplius, et eruam populum meum de manu uestra, et scietis quia ego Dominus.

HIEREMIAE decimoquarto; Prophetæ dicunt eis, Non uidebitis gladium, et fames non erit in uobis, sed pacem ueram dabit uobis in loco isto. Et dixit Dominus ad me; Falsò prophetæ uaticinantur in nomine meo; non misi eos, et non præcepi eis, neque locutus sum ad eos; Visionem mendacem, et diuinationem fraudulentam, et seductionem cordis sui prophetant uobis. Idcircò hæc dicit Dominus de prophetis qui prophetant in nomine meo, quos ego non misi, dicentes; Gladius et fames non erit in terra hac: In gladio et fame consumentur prophetæ illi. Et populi quibus prophetant, erunt proiecti in vijs Hierusalem præ fame et gladio, et non erit qui sepeliat eos; ipsi et uxores eorum, filij et filiæ eorum, et effundam super eos malum suum.

ET capite uigesimotertio; Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem, et prophetabant in Baal, et decipiebant populum meum Israel. Et in prophetis Hierusalem uidi similitudinem adulterantium, et iter mendacij, et conforta-

fortauerunt manus pessimorum, ut non conuerteretur unusquisque à malitia sua: facti sunt mihi omnes ut Sodoma, & habitatores eius quasi Gomorrha. Propterea hæc dicit Dominus exercituum ad prophetas: Ecce ego cibabo eos absynthio, & potabo eos felle: à prophetis enim Hierusalem egressa est pollutio super omnem terram. Hæc dicit Dominus exercituũ; Nolite audire uerba prophetarum, qui prophetant uobis, & decipiunt uos: uisionem cordis sui loquuntur non de ore Domini. Dicunt his qui blasphemant me, Locutus est Dominus, Pax erit uobis. & omni qui ambulat in prauitate cordis sui, dixerunt: Non ueniet super uos malum. Quis enim affuit in consilio Domini, & uidit & audiuit sermonem eius? Quis considerauit uerbum illius, & audiuit? Eccè turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens, super caput impiorum ueniet. Nõ reuertetur furor Domini, usque dum faciat, & usque dum compleat cogitationem cordis sui. In nouissimis diebus intelligetis consilium eius. Non mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent uerba mea populo meo: auertissem utiquè eos à uia sua mala, & à cogitationibus suis pessimis. Putasne Deus è uicino ego sum, dicit Dominus? Nunquid non cęlum & terram ego impleo, dicit Dominus? Audiui quæ dixerunt prophetæ, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes, Somniaui, somniaui. Vsquequò istud est in corde prophetarum uaticinantium mendacium, & prophetantium seductiones cordis sui? Qui volunt facere, ut obliuiscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum quæ narrat unusquisque ad proximum suum: sicut obliti sunt patres nominis mei propter Baal. Propheta qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum uerè. Quid paleis ad triticum, dicit Dominus? Nunquid non uerba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus: & quasi malleus conterens petram? Propterea eccè ego ad prophetas, ait Dominus: qui furantur uerba mea unusquisque à proximo suo. Eccè ego ad prophetas, ait Dominus: qui assumunt linguas suas, & aiunt, Dicit Dominus. Eccè ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus: qui narrauerunt ea, & seduxerunt populum meum in mendacio suo, & miraculis suis, cùm ego non misissem eos nec mandassem eis: qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus. Si igitur interrogauerit te populus iste, uel propheta, aut sacerdos, dicens, Quod est onus Domini? dices ad eos, Vt quid uobis onus? Proijciam quippe uos, dicit Dominus. Et propheta & sacerdos, & populus qui dicit, Onus Domini: uisitabo super uirum illum, & super domum eius. Hæc dicetis unusquisque ad proximum & ad fratrem suum, Quid respondit Dominus? Et quid locutus est Dominus? Et onus Domini ultrà non memorabitur; quia onus erit unicuique sermo suus, & peruertistis uerba Dei uiuentis, Domini exercituum Dei nostri. Hæc dices ad prophetam, Quid respondit tibi Dominus? & quid loquutus est Dominus? Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc hæc dicit Dominus, Quia dixistis sermonem istum, Onus Domini; & misi ad uos dicens, Nolite dicere Onus Domini: propterea eccè tollam uos portans, & derelinquam uos, & ciuitatem quam dedi uobis, & patribus uestris, à facie mea. Et dabo uos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ nunquàm obliuione delebitur.

Et vigesimoseptimo: Vos ergò nolite audire prophetas uestros,& diuinos, & somniatores,& augures,& maleficos qui dicunt uobis: Non seruietis regi Babylonis. Quia mendacium prophetant uobis: ut longè uos faciãt de tèrra uestra,& eijciãt uos,& pereatis &c. Nolite audire uerba ꝓphetarum dicentium uobis, Non seruietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur uobis. Quia non misi eos, ait Dominus:& ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: ut eijciant uos,& pereatis tam uos quàm prophetæ qui uaticinantur uobis.

Item capite uigesimooctauo: Et dixit Hieremias propheta ad Hananiam prophetam: Audi Hanania, non misit te Dominus,& tu confidere fecisti populum istum in mendacio. Idcircò hæc dicit Dominus: Eccè ego mittam te à facie terræ: Hoc anno morieris. aduersum enim Dominum locutus es. Et mortuus est Hananias propheta in anno illo, mense septimo.

Et vigesimonono: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Nõ uos seducant prophetæ uestri qui sunt in medio uestrum,& diuini uestri:& ne attendatis ad somnia uestra quæ somniatis. Quia falsò ipsi prophetant uobis in nomine meo:& non misi eos, dicit Dominus. Quia hæc dicit Dominus, Cùm cœperint &c.

Threnorum secundo: Prophetæ tui uiderunt tibi falsa & stulta: nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarẽt: Viderunt autẽ tibi assumptiones falsas & eiectiones. Plauserunt super te manib. oẽs transeuntes ꝑ uiã: sibilauerunt,& mouerunt caput suũ super filiam Hierusalẽ.

Micheae tertio: Hæc dicit Dominus super prophetas qui seducunt populum meum: qui mordent dentibus suis,& prædicant pacem: & si quis nõ dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super illum prælium. Propterea nox uobis pro uisione erit,& tenebræ uobis pro diuinatione:& occumbet sol super prophetas,& obtenebrabitur super eos dies. Et confundentur qui uident uisiones. Et paulò pòst: Principes eius in muneribus iudicabant,& sacerdotes eius in mercede docebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabant:& super Dominum requiescebãt, dicentes: Nunquid non Dominus in medio nostrum? non uenient super nos mala. Propter hoc, causa uestri, Sion quasi ager arabitur,& Hierusalem quasi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelsa syluarum.

Tertii Regum vigesimosecundo: Et ait rex Israel ad Iosaphat: Veniesne mecum ad præliandum in Camoth Galaad? Dixitque Iosaphat ad regẽ Israel: Sicut ego sum, ità & tu: populus meus & populus tuus unum sunt:& equites mei, equites tui. Dixitque Iosaphat ad Regem Israel: Quære, oro te, hodiè sermonem Domini. Congregauit ergò rex Israel prophetas, quadringentos circiter uiros, et ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum, àn quiescere? Qui responderunt, Ascende;& dabit eam Dominus in manu regis. Dixit autem Iosaphat, Non est hic propheta Domini quispiã ut interrogemus per eum? Et ait rex Israel ad Iosaphat: Remansit uir unus, per quem possumus interrogare Dominum: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum, Michæas filius Iemla. Cui Iosaphat ait, Nè loquaris ità rex. Vocauit ergò rex Israel Eunuchum quendam, & dixit ei: Festina adducere Michæum filium Iemla. Rex autem Israel, & Iosaphat rex Iuda, sedebant unusquisq; in solio suo uestiti cultu regio, in area iuxta ostiũ portæ Samariæ,& uniuersi prophetæ prophetabant in conspectu eorum. Fecit quo-

cit quoque sibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea,& ait:Hæc dicit Dominus: His uentilabis Syriam,donèc deleas eam. Omnesque prophetæ similiter prophetabant, dicentes: Ascende in Ramoth Galaad,& vade prospere,& tradet Dominus in manus regis. Nuncius uerò qui ierat ut uocaret Michæam,locutus est ad eum,dicens; Eccè sermones Prophetarum ore uno regi bona prædicãt:sit ergò sermo tuus similis eorum,& loquere bona. Cui Michæas ait: Viuit Dominus,quia quodcunque dixerit mihi Dominus,hoc loquar. Venit itaque ad regem,et ait illi rex:Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad præliandum,an cessare? Cui ille respondit; Ascende,& uade prosperè,& tradet Dominus in manus regis. Dixit autem rex ad eum; Iterùm atque iterùm adiuro te,ut non loquaris mihi,nisi quod uerum est,in nomine Domini. Et ille ait, Vidi cunctum Israel dispersum in montibus quasi oues non habentes pastorem; & ait Dominus: non habent isti Dominũ; reuertatur unusquisque in domum suam in pace. (Dixit ergò rex Israel ad Iosaphat: Nunquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonum, sed semper malum?) Ille uerò addens, ait; Propterea audi sermonem Domini; Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cæli assistentem ei à dextris; & à sinistris; & ait Dominus, Quis decipiet Achab regem Israel,ut ascendat, & cadat in Ramoth Galaad? & dixit unus uerba huiuscemodi,& alius aliter. Egressus est autem spiritus,& stetit coram Domino, & ait; Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus, In quo? Et ille ait; Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus: Decipies,& præualebis; egredere, & fac ità. Nunc igitur eccè dedit Dominus spiritum mendacij in ore omnium Prophetarum tuorum, qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum. Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæam in maxillam, et dixit; Me ne ergò dimisit spiritus Domini, & locutus est tibi? Et ait Michæas; Visurus es in die illa, quandò ingredieris in cubiculum intrà cubiculum ut abscondaris. Et ait rex Israel; Tollite Michæam, & maneat apud Amon principem ciuitatis, et apud Ioàs filium Amelech, et dicite eis; Hæc dicit rex, Mittite uirum istum in carcerem, et sustentate eum pane tribulationis et aqua angustiæ, donèc reuertar in pace. Dixitque Michæas: Si reuersus fueris in pace,non est locutus in me Dominus. Et ait, Audite populi omnes. Ascendit itaque rex Israel, et Iosaphat rex Iuda,in Ramoth Galaad. Dixit itaque rex Israel ad Iosaphat; Sume arma etc. Vir autem quidam tetendit arcum,in incertum sagittam dirigens,et casu percussit regem Israel inter pulmonem et stomachum. At ille dixit aurigæ suo: Verte manum tuam, et eijce me de exercitu,quia grauiter uulneratus sum. Commissum est ergò prælium in die illa, et rex Israel stabat in curru suo contra Syros,et mortuus est uespere; fluebat autem sanguis plagæ in sinum currus, et præco insonuit in uniuerso exercitu antequàm sol occumberet,dicens; Vnusquisque reuertatur in ciuitatem et in terram suã. Mortuus est autem rex, et perlatus est in Samariam; sepelieruntque regem in Samaria, et lauerunt currum eius in piscina Samariæ, et linxerunt canes sanguinem eius,et habenas lauerunt,iuxta uerbum Domini quod locutus fuerat.

Esaiae tertio; Popule meus,qui te beatum dicunt,etc.ut in textu.

Et capite nono; Longæuus et honorabilis, ipse est caput;et propheta

docens mendacium, ipse est cauda. Et erunt, qui beatificant populum istũ, seducentes, et qui beatificantur, præcipitati. Propter hoc etc.

Item capite trigesimo: Populus ad iracundiam prouocans est, & filij mendaces, filij nolentes audire legem Dei. Qui dicunt Videntibus, Nolite uidere: & adspicientibus, Nolite adspicere nobis ea quæ recta sunt: Loquimini nobis placentia, Videte nobis errores, Auferte à me uiam, Declinate à me semitam, Cesset à facie nostra sanctus Israel. Propterea hæc dicit sanctus Israel: Pro eo quod reprobastis uerbum hoc, & sperastis in calumnia, & in tumultu, & innixi estis super eo: propterea erit uobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniam subitò, dum non speratur, ueniet contritio eius. Et cõminuetur, sicut conteritur lagena figuli contritione perualida: & non inuenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parũ aquę de fouea.

Ad Romanos decimosexto: Rogo autem uos, fratres, ut obseruetis eos qui dissensiones & offendicula præter doctrinam, quam uos didicistis, faciunt: & declinate ab illis. Huiuscemodi enim Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo uentri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.

Posterioris epistolæ D. Petri secundo capite; Fuerunt uerò & pseudoprophetæ in populo, sicut & in uobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum qui emit eos, Dominum negant: superducentes sibi celerem perditionem. Et multi sequentur eorum luxurias, ꝑ quos uia ueritatis blasphemabitur: & in auaritia fictis uerbis de uobis negociabuntur: quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat. Et paulo pòst: Hi uerò ut irrationabilia pecora &c. pellicientes animas instabiles &c. Hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reseruatur. Superba enim uanitatis loquentes, pelliciũt in desiderijs carnis luxuriæ eos qui paululum effugiunt, qui in errore conuersantur, libertatem illis promittentes, cùm ipsi serui sint corruptionis. A quo enim quis superatus est, huius & seruus est.

Psalmo nono: Quoniam laudatur peccator &c. ut in textu.

Et psalmo quinquagesimoquarto: Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula.

Proverbiorum primo: Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Si dixerint, Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem frustrà: deglutiamus eum sicut infernus uiuentẽ, & integrum quasi descendentem in lacum. Omnem preciosam substantiam reperiemus: implebimus domos nostras spolijs. Sortem mitte nobiscũ, marsupium unum sit omnium nostrum.

Et capite decimosexto: Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per uiam non bonam. Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia sua perficit malum.

Et capite decimoseptimo: Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est uterque apud Deum.

Item capite uigesimonono: Homo qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius. Peccantem uirũ iniquũ inuol

uet laqueus,& iuſtus laudabit atque gaudebit.

ECCLESIASTIS ſeptimo: Melius eſt à ſapiente corripi,quàm ſtultorum adulatione decipi.

HIEREMIAE nono: Et extenderunt linguam ſuam quaſi arcum mendacij, & non ueritatis: confortati ſunt in terra, quia de malo ad malum egreſsi ſunt, & me non cognouerunt, dicit Dominus. Vnuſquiſque ſe à proximo ſuo cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non habeat fiduciam: quia omnis frater ſupplantans ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet. Et uir fratrem ſuum deridebit, & ueritatem non loquentur: docuerunt enim linguam ſuam loqui mendacium; ut iniquè agerent, laborauerunt. Habitatio tua in medio doli:in dolo renuerunt ſcire me,dicit Dominus. Propterea hæc dicit Dominus exercituum. Eccè ego conflabo, & probabo eos:quid enim aliud faciam à facie filiæ populi mei? Sagitta uulnerãs lingua eorum,dolum locuta.in ore ſuo pacem cum amico ſuo loquitur, & occultè ponit ei inſidias. Nunquid ſuper his non uiſitabo,dicit Dominus? aut in gentem huiuſmodi non ulciſcetur anima mea?

PATRES.

1. CHRYSOSTOMVS homilia ſecunda de Dauid & Saule,cuius titulus eſt, Magnum eſſe bonum non tantùm exercere uirtutem, verùm etiam laudare &c. Non oportet expetere modò & æmulari uirtutem, uerùm etiã eos qui amplectuntur, laudibus uehere, & admirandos prædicare, nobis fructum aliquem,eumque haud uulgarem, adfert. Quemadmodùm ex aduerſo prauitatem non æmulari tantùm, uerum, etiam in ea uiuentes laudare, ſupplicium haud mediocre nobis conciliat: & ſi fas eſt quiddam nouum & admirandum dicere, grauius ſupplicium, quàm manet illos ipſos qui malè uiuunt. Id declarans Paulus, poſteaquàm omnem malitiæ ſpeciem enumerat,accuſaſſetque omnes qui leges Dei conculcant,de illiſipſis mox ſubijcit: Qui cùm dei iuſtitiam noſſent quòd qui talia faciunt, digni ſunt morte,non ſolùm ea faciunt, ſed & comprobant illa facientes: demonſtrans hoc eſſe grauius illo. Nam collaudare inſuper delinquentes, quòd ad ſupplicij pertinet æſtimationem, longè plus eſt quàm delinquere. Idque iure optimo, propterea quòd hoc ſuffragium proficiſcatur ab animo planè corrupto, & inſanabili morbo laborante. Siquidem is qui dum peccat,condèmnat interim peccatum ſuum, poterit aliquandò temporis progreſſu ad ſe redire: cæterum qui laudat malitiam,is ſeipſum priuauit curatione, quam adfert pœnitentia. Proindè meritò Paulus pronunciauit hoc illo eſſe grauius. Itaque ſicuti qui praua non tantùm faciunt,uerùm etiam tales collaudant ac prædicant, eandem aut etiam grauiorem pœnam ſortiuntur: ità qui bonos laudibus uehunt ac ſuſpiciunt,coronarum illis repoſitarum fiunt participes. Quod ipſum ità eſſe,è ſcriptura licet perſpicere. Deus enim ità loquitur Abrahæ; Benedicentibus tibi benedicam,& maledicentibus tibi maledicam.

[Margin: Laudãdi mali non ſunt. — Rom. 1. — Plus eſt peccãtes laudare quam delinquere. — Probos laudare,fructuoſum eſt. — Geneſ. 12.]

2. CYPRIANVS in ſermone de lapſis: Cùm ſcriptum ſit: Qui uos felices dicunt,in errorem uos mittunt, & ſemitas pedum ueſtrorum turbant. Qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, peccandi fomitem ſubminiſtrat:nec cõprimit delicta ille,ſed nutrit. At qui conſilijs fortio

[Margin: Eſaiæ 3. — Adulatione nutriuntur delicta.]

Apoc. 3.

ribus redarguit simul atque instruit fratrem, promouet ad salutem. Quos diligo, inquit Dominus, redarguo & castigo. Sic oportet & dei Sacerdotem non obsequijs decipientibus fallere, sed remedijs salutaribus prouidere. Imperitus est medicus, qui tumentes uulnerum sinus manu parcente contrectat, & in altis recessibus uiscerum uirus inclusum, dum seruat, exaggerat. Aperiendum uulnus est & secandum, & putraminibus amputatis, medela fortiore curandum. Vociferetur & clamet licet, & conqueratur æger impatiens per dolorem: gratias aget postmodùm, cùm senserit sanitatem.

Simile de cõtrectatione uulnerum.

3. BASILIVS homilia in psalmum sexagesimumprimum: Ore suo bene dicebant, & corde suo maledicebant. Multi nanque sunt qui pro bonis prauas comprobant actiones, & uitia uirtutibus uicinis honestare contendent. Nam scurrilia loquentem, urbanum ac lepidum: turpiloquum uerò, politicum: amarulentum & iracundum, neutiquàm contemnendum prædicant: parcum uerò ac minimè liberalem, ut sobrium dispensatorem commendat: prodigum quoquè, ut liberalem: libidinosum & lasciuum, ut uoluptuarium & animi solutioris uirum. Vtq; semel omnia, uitium omne palliant adumbrata nomenclatura è uicino subiectæ uirtutis. Tales sanè ore quidē benedicunt, corde autem maledicunt ac deuouent. In uerborum nanque benedictione omnem execrationem uitę suæ inducunt, ac reos æternæ damnationi, ob ea quæ approbant, sese constituunt.

Psal. 62.

Vitia nõnulla quæ uirtutum nomine cõmēdantur.

Approbantes uitia sese dānationis obnoxios reddunt.

4. AVGVSTINVS in psalmum centesimum trigesimum quartum: Cogitate & uidete, quoniam quicquid aliud laudatis, ideò laudatis quia bonum est. Insanit, qui laudat quod non est bonum: Si laudes iniquum eo ipso quòd iniquus est, nonne & tu iniquus es? Si laudes furem eo ipso quòd fur est, nonne, & tu particeps eris? Si laudes iustum in eo ipso quòd iustus est, nonne & tu habes indè partem laudando? Non enim laudares iustum, nisi amares: non amares, si nihil indè haberes.

Insaniũt, qui laudāt quod malum est.

5. HIERONYMVS libro primo aduersus Pelagianos: Si seruus DEI nihil amarum de suo debet ore proferre, sed semper quod dulce & suaue est: aut sacerdos & doctor serui Dei non erunt, qui fiducialiter debent corripere peccantes, & nulli adulari, sed audacter omnes increpare: aut, si sacerdos & doctor, non solùm serui Dei, sed inter seruos eius principalem tenent locum, frustra seruis Dei blanditias & dulcedines reseruasti: Cùm hoc propriè hæreticorum sit, & eorum qui decipere cupiunt audientes, dicente Apostolo: Huiusmodi enim Christo Domino non seruiunt, sed suo uentri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. Semper insidiosa, callida, blanda est adulatio. Pulchreque adulator apud philosophos definitur blandus inimicus. Veritas amara est, rugosæ frontis ac tristis, offenditque correctos. Vndè & Apostolus loquitur: Inimicus uobis factus sum, ueritatē dicens uobis? Et Comicus: Obsequium amicos, ueritas odium parit. Quapropter & pascha cum amaritudinibus comedimus: & uas electionis docet pascha celebrandum in ueritate, & sinceritate. Veritas in nobis fit & sinceritas, & amaritudo illicò cõsequetur.

Hæreticorũ proprium, per blanditias decipere.
Rom. 16.

Adulator blandus inimicus.
Galat. 4.
Terent. in And.
Exodi 12.
1. Cor. 5.

6. Et libro secundo aduersus Iouinianum: Nunc restat, ut Epicurum nostrum

Iouinianus hæreticus ab

noſtrum, cubantem in hortulis ſuis inter adoleſcentulos & mulierculas, al- ſtinentiæ & caſtitatis hoſtis quales diſcipulos habeat.
loquamur. Fauent tibi craſsi, nitidi, dealbati. Adde ſi uis, iuxta Socra-
ticam irriſionem omnes ſues & canes, & quia carnem amas, uultures quo-
què, aquilæ, accipitres & bubones. Nunquàm nos Ariſtippi multitudo ter
rebit. Quoſcunque formoſos, quoſcunque calamiſtratos, quos crine com
poſito, quos rubentibus buccis uidero, de tuo armẽto ſunt, immò inter tuos
ſues grunniunt. De noſtro grege triſtes, pallidi, ſordidati, & quaſi peregri-
ni huius ſeculi, licèt ſermone taceant, habitu loquuntur & geſtu: Hei mi- Pſalm. 119.
hi, quia peregrinatio mea prolongata eſt; habitaui cum habitantibus Ce-
dar, uidelicet in tenebris huius mundi, quia lux lucet in tenebris, & tene- Ioann. 1.
bræ eam non compræhenderunt. Nè glorieris, quòd multos diſcipulos
habeas. Filius Dei docuit in Iudæa, & duodecim tantùm illum Apo-
ſtoli ſequebantur. Torcular, inquit, calcaui ſolus, & de gentibus uir non Eſaiæ 63.
eſt mecum. Ille in paſsione ſolus remanſit, & Petri quoquè erga eum trepi-
dauit conſtantia: phariſæorum autem doctrinæ omnis populus applaude-
bat, dicens: Crucifige, crucifige talem. Non habemus regem, niſi Cæſarem: Lucæ 23.
id eſt, uitia ſequimur, non uirtutes: Epicurum, non Chriſtum: Iouinianũ, Ioan. 19.
non Apoſtolum Paulum. Quòd multi acquieſcant ſententiæ tuæ, indi-
cium uoluptatis eſt; non enim tam te loquentem probant, quàm ſuis fauent Cur Iouinianus hæreticus multos ſectatores habeat.
uitijs. In circulis platearum quotidiè fictus hariolus ſtultorum nares uerbe
rat, & obtorto fuſte dentes mordẽtium quatit: nec tamen deeſt, qui ſemper
poſsit induci: & pro magna ſapientia deputas, ſi plures porci poſt te cur-
rant, quos gehennæ ſuccidiæ nutrias? Poſt præconium tuum & balneas,
quæ uiros pariter & fœminas lauant, omnis impatientia, quæ ardentem
priùs libidinem quaſi uerecundiæ ueſtibus tegebat, nudata eſt & expoſita:
quæ antè in occulto erant, nunc in propatulo ſunt. Oſtendiſti tales diſcipu-
los, non feciſti. Hoc profecit doctrina tua, ut peccatum nè pœnitentiam qui
dem habeat. Virgines tuæ, quas prudentiſsimo conſilio, quod nemo un-
quàm legerat nec audierat, de Apoſtolo docuiſti, Melius eſt nubere, quàm
uri. Occultos adulteros in apertos uerterunt maritos, non ſuaſit hoc Apo- Nota. 1. Cor. 7.
ſtolus, non electionis uas. Virgilianum conſilium eſt: Coniugium uocat, 4. Aeneid.
hoc prætexit nominè culpam. Quadringenti fermè anni ſunt, quòd Chriſti
prædicatio fulget in mundo, ex quo innumerabiles hæreſes tunicam illius
conſciderunt. Vniuerſus penè error de Chaldæo & Syro, & Græco ſermo
ne proceſſerat. Baſilides, magiſter luxuriæ, & turpiſsimorum complexuum,
poſt tot annos ità in Iouinianum, quaſi in Euphorbum, transformatus eſt,
vt Latina quoquè lingua haberet hæreſim ſuam. Nulla ne fuit alia in toto Præco uoluptatis Iouinianus.
orbe prouincia, quæ reciperet præconium uoluptatis, in quam coluber tor
tuoſus irreperet, niſi quam Petri doctrina ſuper petram fundauerat Chri-
ſtum, uexillum crucis & prædicationis auſteritas, idolorum templa deſtru-
xerat? E regionè luxuria uentris & gutturis ſubuertere nititur fortitudinem
crucis. Vndè per Eſaiam loquitur Deus; Populus meus, qui uos beatifi- Eſa. 3.
cant, ſeducunt uos, & ſemitas pedum ueſtrorum conturbant. Necnon per
Hieremiam: Fugite de medio Babylonis, & ſeruate unuſquiſque animam Hier. 50. 48.
ſuam, & nolite credere pſeudo prophetis, qui dicunt, pax, pax, & non eſt
pax: qui ſemper ingeminant, templum Domini, templum Domini. Prophe- Hier. 7.
tæ tui uiderunt tibi falſa & inſipientia, non aperuerunt iniquitatem tuam, Thren. 2.
vt te ad pœnitentiã prouocarent, qui deuorant plebem Dei, ut cibum pa- Pſal. 13. Hier.

Pseudo prophetæ semp dulcia polli centur.
Amara ueritas.
1.Cor.5.
Exod.12.
Iouiniani do ctrina.
Cęlibes quasi cælo digni.

nis, Deum non inuocauerunt. Hieremias, captiuitatem nuncias, lapidatur à populo. Ananias, filius Azur, frãgebat ad psens ligneas torques, & i futurũ ferreas præparabat. Semper Pseudo prophetæ dulcia pollicentur, & ad modicum placent. Amara est ueritas, & qui eam prædicant, replentur amaritudine: in azymis enim ueritatis & synceritatis, Domini pascha celebratur, & cum amaritudinibus comeditur. Egregia sanè uox, & quam audiat sponsa Christi, inter uirgines, & uiduas, & cælibes, undè & ipsum nomen inditum est, quòd cælo digni sint, quia coitu careant. Raro ieiunate, crebriùs nubite: non enim potestis implere opera nuptiarum, nisi mulsum & carnes & nucleum sumpseritis. Viribus opus est ad libidinem. Citò caro consumpta marcescit. Nolite timere fornicationem. Qui semel in Christo baptizatus est, cadere non potest: habet enim ad despumandas libidines solatia nuptiarum. Quòd & si cecideritis, redintegrabit uos pœnitentia: & qui in baptismate fuistis hypocritæ, eritis in pœnitentia solidæ fidei. Neque turbemini, putantes inter iustum & pœnitentem aliquid interesse, & humiliorem gradum dare quidem ueniam, sed coronam tollere: una est enim retributio: qui ad dexteram steterit, introibit in regna cælorum. His consilijs subulci tui Pastoribus nostris ditiores sunt, & hirci plurimas secum capras trahunt.

Hier.5.

Equi insanientes in fœminas facti sunt, statim ut mulieres uiderint, adhinniunt, & impatientiam suam, pro nefas, scripturarum solantur exemplis. Sed & ipsæ mulierculæ miserę, & non miserabiles, præceptoris sui uerba cantantes, Quid enim nisi semen requirit Deus? non solùm pudicitiam, sed etiam uerecundiam perdiderunt: maiorique procacitate defendunt libidinem, quam exercent.

Grex Iouinianistarum.

Habes præterea in exercitu tuo plures succenturiatos: habes scurras & uelites in præsidijs, crassos, comptos, nitidos, clamatores, qui te pugnis calcibusque defendãt. Tibi cedunt de uia nobiles: tibi osculantur diuites caput. Nisi enim tu uenisses, ebrij atque ructantes paradisum intrare non poterant. macte uirtute, immò uitijs, habes in castris tuis, & Amazonas exerta mamma, & nudo brachio & genu, uenientes contra se uiros, ad pugnam libidinum prouocantes. Et quia opulentus paterfamilias es, in auiarijs tuis non turtures, sed vpupæ nutriuntur, quæ tota fœtidæ uoluptatis lustra circumuolent. Me carpe, me disijce: obijce crimina, quæ uolueris: argue luxuriæ & deliciarum: magis me amabis, si talis fuero: ero enim de armento tuo. Sed & ad te loquar, quæ scriptam in fronte blasphemiam, CHRISTI confessione delesti: Vrbs potens, Vrbs orbis domina, Vrbs Apostoli uoce laudata, interpretare uocabulum tuum. Roma, aut fortitudinis nomen est apud Græcos, aut sublimitatis, iuxta Hebræos. serua quod diceris. uirtus te excelsam faciat, non uoluptas humilem. Maledictionem, quam tibi saluator in Apocalypsi comminatus est, potes effugere per pœnitentiam, habens exemplum Niniuitarum. Caue Iouiniani nomen, quod de idolo deriuatum est. Squalet Capitolium: templa Iouis & cæremoniæ conciderint, cur uocabulum eius & uitia apud te uigeant? adhuc sub regibus & sub Numa Pompilio facilius Maiores tui Pythagoræ continentiam, quàm sub Consulibus Epicuri luxuriam susceperunt.

Vrbis Romæ cõmendatio.
Rom.1.
Ap.17. & 18.
Iouiniani nomẽ ab idolo deriuatum.

VIII

Quandò Reticentiæ nostræ culpa peccatum alienum in nos redundat?

Quum intempestiuum nostrum silentium siue subdito, siue cuiuis alteri adfert detrimentum. Exempli causa, si docendi, monendi, corripiendiq; fratris aut populi nobis munus incumbit, & in eo interim, dum prodesse possumus, sine iusta causa cessamus. Vndè per Esaiã testatur Dominus omni Euangelizanti: [a] *Clama, nè cesses, quasi tuba exalta uocem tuam, & annuncia populo meo scelera eórum, & domui Iacob peccata eorum.* Audi porrò periculum in his, qui non abs re canes [b] muti, latrare non ualentes, dicuntur: [c] *Si dicente me ad impium, dicit Dominus, Morte morieris: non annunciaueris ei, neque locutus fueris, ut auertatus à uia sua impia, & uiuat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.* Adeò necessarium est obseruatu, quod Paulus non sine graui obtestatione postulat [d] *Prædica uerbum, insta opportunè, importunè: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.* Tum idem alibì: [e] *Peccantes, inquit, coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.*

Bernar. de natiuit. Ioan. Bapt. Grego. 2. parte curæ pastoralis cap. 4. Aug. epi. 109. & homil. 7. ex 50. Prosper. lib. 1. de vita contẽp. cap. 10. Isido. de summo bono l. 3. c. 44. 45 & 46.
a Esa. 58 a Hier. 23 e 26 a 50. a Ionæ. 1. a 1. Cor 9. c
b Esaiæ 56. d
c Ezech. 3 d e f & 33. a b & ibidèm. Hieronymus. Item Greg. homil. 11. in Ezechiel. Act. 20. c Esa. 6. b. Hest. 4. d
d 2. Tim. 4. a Tit. 1. c d 2. d Chryso. ho. 6. in epi. ad Philip.
e 1. Tim. 5. c Leuit. 19. c August. ser. 15. & 16. de verbo Domini.

SCRIPTVRAE.

Esaiae quinquagesimooctauo: Clama, nè cesses, &c. ut in textu.

Hieremiae uigesimotertio: Non mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi, & ipsi prophetabant. Si stetissent in cõsilio meo, & nota fecissent uerba mea populo meo: auertissem utique eos à uia sua mala, & à cogitationibus suis pessimis.

Et capite uigesimosexto: In principio regni Ioachim filij Iosiæ regis Iuda, factum est uerbum istud à Domino, dicens: Hæc dicit Dominus, Sta in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes ciuitates Iuda, de quibus ueniunt, ut adorent in domo Domini, uniuersos sermones quos ego mandaui tibi ut loquaris ad eos: noli subtrahere uerbum; si fortè audiant, & conuertantur unusquisque à uia sua mala, & pœniteat me mali, quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum.

Item capite quinquagesimo: Verbum quod locutus est Dominus de Babylone, & de terra Chaldæorum in manu Hieremiæ prophetæ: Annunciate in Gentibus, & auditum facite, leuate signum: prædicate & nolite celare: dicite, Capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Merodach, cõfusa sunt sculptilia eius, superata sunt idola eorum.

Ionae primo: Et factum est uerbum Domini ad Ionam filium Amathi, dicens: Surge, & uade in Niniuen ciuitatem grandem, & prædica in ea: quia

quia ascendit malitia eius coram me. Et surrexit Ionas, ut fugeret in Tharsis à facie Domini, & descendit in Ioppen, & inuenit nauem euntem in Tharsis: & dedit naulum eius, & descendit in eam, ut iret cum eis in Tharsis à facie Domini. Dominus autem misit uentum magnum in mare, &c.

PRIORIS ad Corynthios nono: Nam etsi euangelizauero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: uæ enim mihi est, si non euangelizauero. Si enim uolens hoc ago, mercedem habeo: si autem inuitus, dispensatio mihi credita est.

ESAIAE quinquagesimosexto: Speculatores eius cæci omnes, nescierũt uniuersi: canes muti non ualentes latrare, uidentes uana, dormientes, & amantes somnia.

EZECHIELIS tertio: Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel: & audies de ore meo uerbum, & annunciabis eis ex me. Si dicente me ad impium, Morte morieris: non annunciaueris ei, neque locutus fueris ut auertatur à uia sua impia, & uiuat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua & à uia sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti. Sed & si conuersus iustus à iustitia sua fuerit, & fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo: ipse morietur, quia non annunciasti ei in peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitiæ eius quas fecit: sanguinem uerò eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris iusto, ut non peccet iustus, & ille non peccauerit: uiuens uiuet, quia annunciasti ei, & tu animam tuam liberasti.

ET capite trigesimotertio: Et factum est uerbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, loquere ad filios populi tui, & dices ad eos: Terra cùm induxero super eam gladium, & tulerit populus terræ uirum unum de nouissimis suis, & constituerit eum super se speculatorem: & ille uiderit gladiũ uenientem super terram, & cecinerit buccina, & annunciauerit populo: Audiens autem quisquis ille est, sonitum buccinæ, & non se obseruauerit, ueneritq; gladius, & tulerit eum: sanguis ipsius super caput eius erit. Sonum buccinæ audiuit, & non se obseruauit, sanguis eius in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam saluabit. Quod si speculator uiderit gladium uenientem, & non insonuerit buccina: & populus se non custodierit, ueneritq; gladius, & tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. Et tu fili hominis speculatorem dedi te domui Israel: audiens ergò ex ore meo sermonem, annunciabis eis ex me. Si me dicente ad impium, Impie, morte morieris; non fueris locutus, ut se custodiat impius à uia sua; ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem annunciante te ad impium, ut à uijs suis cõuertatur, nõ fuerit cõuersus à uia sua; ipse in iniquitate sua morietur; Porrò tu animã tuã liberasti.

ACTORVM uigesimo; A Mileto autem mittens Paulus Ephesum, uocauit Maiores natu ecclesiæ. Qui cùm uenissent ad eum, & simul essent: dixit eis; Vos scitis à prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter uobiscum per omne tempus fuerim, seruiens Domino cum omni humilitate & lachrymis, & tentationibus quæ mihi acciderunt ex insidijs Iudæorum; quomodò nihil subtraxerim utilium, quo minùs annunciarem uobis, & docerem uos

publicè & per domos, testificans Iudæis atque Gentilibus in DEVM pœnitentiam & fidem in Dominum nostrum IESVM Christum. Quapropter contestor uos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium. Non enim subterfugi, quo minùs annunciarem omne consilium Dei uobis.

ESAIAE sexto: Væ mihi quia tacui.

HESTER quarto: Mardochæus rursùm mandauit Hesther, dicens: Nè putes quòd animam tuam tantùm liberes, quia in domo regis es præ cunctis Iudæis: si enim nunc silueris, per aliam occasionem liberabuntur Iudæi: & tu & domus patris tui peribitis. Et quis nouit, utrùm idcircò ad regnum ueneris, ut in tali tempore parareris?

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Prædica uerbum, &c. ut in textu.

AD Titum primo: Oportet Episcopum &c. amplectentem eum qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere &c. Dixit quidam ex illis proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, uentres pigri. Testimonium hoc uerum est. Quam ob causam increpa illos durè, ut sani sint in fide.

ET capite secundo: Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Peccantes, coram omnibus argue & cæt. ut in textu.

LEVITICI decimonono: Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue eum, nè habeas super illo peccatum.

PATRES.

1 BERNARDVS in sermone de Natiuitate sancti Ioannis Baptistæ: Nemo (fratres) uitia palpet: peccata dissimulet nemo. Nemo dicat, nunquid custos fratris mei sum ego? Nemo, quòd in se est, æquanimiter ferat, cùm uiderit ordinem deperire, minui disciplinam. Est enim consentire silere, cùm arguere possis; & scimus quia similis pœna facientes maneat & cōsentiētes. Genes.4. Silere, cùm possis arguere, consentire est. Rom.1.

2 GREGORIVS in secunda parte curæ pastoralis, capite quarto. Sit rector discretus in silentio, utilis in uerbo: nè aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta locutio in errorem pertrahit: ità indiscretum silentium hos qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Sæpè nanque rectores improuidi humanam amittere gratiam formidantes, loqui liberè recta pertimescunt: & iuxta ueritatis uocem, nequaquàm iam gregis custodiæ pastorum studio, sed mercenariorum uice deseruiunt: quia uenien te lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt. Hinc nanque eos per Prophetam Dominus increpat, dicens: Canes muti non ualentes latrare. Hinc rursùm quæritur, dicens: Non ascendistis ex aduerso, nec opposuistis murū pro domo Israel, ut staretis in prælio in domo Domini. Ex aduerso quippe ascendere, est pro defensione gregis uoce libera huius mundi potestatibus contraire. Et in die Domini in prælio stare, est prauis decertantibus ex iustitiæ amore resistere. Pastori enim recta timuisse dicere, quid aliud est quàm tacendo terga præbuisse? qui nimirùm si pro grege se obijcit, murum pro domo Israel hostibus opponit. Hinc rursùm delinquenti populo dicitur: Prophetæ tui uiderunt tibi falsa & stulta: nec aperuerunt iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam prouocarent. Prophetæ quippe in sacro eloquio

Discretio in silentio. Contra silentium Pastorum. Ioann.10. Esaiæ 56. Ezech.13. Thren.2.

quio nonnunquàm Doctores vocantur, qui dum fugitiua esse præsentia indicant, quæ sunt uentura, manifestant. Quos diuinus sermo falsa uidere redarguit: quia dum corripere culpas metuunt, incassùm delinquentibus promissa securitate blandiuntur: qui iniquitatem peccantium nequaquàm aperiũt, quia ab increpationis uoce conticescunt. Clauis quippe apertionis, sermo correptionis est: quia increpatio culpam detegit, quam sæpè nescit ipse etiã qui perpetrauit. Hinc Paulus ait: Vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, redarguere. Hinc per Malachiam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Hinc per Esaiam Dominus admonet, dicẽs: Clama, nè cesses: quasi tuba exalta uocem tuam. Præconis quippe officiũ suscipit, quisquis ad Sacerdotium accedit: ut ante aduentum iudicis qui terribiliter sequitur, ipse scilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergò si prædicationis est nescius, quam clamoris vocem daturus est Præco mutus? Hinc est enim quòd super pastores primos in linguarum specie spiritus sanctus insedit: quia nimirùm quos repleuerit, de se protinùs loquentes facit. Hinc Moysi præcipitur, ut tabernaculum Sacerdos ingrediens tintinnabulis ambiatur: ut uidelicet uoces prædicationis habeat, nè superni spectatoris iudicium ex silentio offendat. Scriptum quippe est: Audiatur sonitus, quandò ingreditur uel egreditur sanctuarium in conspectu Domini; & non moriatur. Sacerdos nanque ingrediens uel egrediens moritur, si de eo sonitus non audiatur: quia iram contra se occulti iudicis exigit, si sine sonitu prædicationis incedit.

(Marginal notes: 2.Tim,3. — Malach.3. — Esaiæ 58. — Sacerdotes præconis officiũ suscipiũt. — Actor.2. — Exod.28. — Ibidèm.)

3 AVGVSTINVS in epistola cẽtesimanona ad Monachas; Si hanc de qua loquor, oculi petulantiam in aliqua uestrum aduerteritis, statim admonete, nè cœpta progrediantur, sed ex proximo corrigantur. Si autem & post admonitionem iterùm, uel alio quocunque die idipsum eam facere uideritis, iam uelut uulneratam sanandam prodat, quæcunque inuenire potuit hoc, priùs tamen & alteri uel tertiæ demonstratam, ut duarum uel trium possit ore conuinci, & competenti seueritate coerceri. Nec uos iudicetis esse maleuolas, quandò hoc iudicatis. Magis quippe innocentes non estis, si sorores uestras, quas indicando corrigere potestis, tacendo perire permittitis. Si enim soror tua uulnus haberet in corpore quod uellet occultari, dum timeret secari, nonne crudeliter abs te sileretur, & misericorditer indicaretur? Quanto ergò potiùs eam debes manifestare, nè perniciosiùs putrescat in corde? Et hoc quod dixi de oculo non figendo, etiam in cæteris inueniendis, prohibendis, indicandis, conuincendis, uindicandisq; peccatis diligenter obseruetur, cum dilectione hominum & odio uitiorum.

(Marginal notes: Matth. 18. — Beneuolẽtiæ & charitatis officium est peccantes apud Superiorem deferre.)

4 IDEM in libro quinquaginta homiliarum, homilia septima; Si diligenter attenditis, fratres charissimi, omnes Sacerdotes Domini, non solum Episcopos, sed etiam presbyteros & ministros Ecclesiarum, in grandi periculo esse cognoscitis. Ipsis enim contestatur spiritus sanctus, dicens; Clama, nè cesses; quasi tuba exalta uocem tuam, & annuncia populo meò scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Et iterùm, Si non annunciaueris iniquo iniquitatem suam, sanguinem eius de manu tua requiram. De ipsis etiã Apostolus dicit; Obedite præpositis uestris, & subiacete eis. Ipsi enim per uigilant tanquàm rationem reddituri de animabus uestris. Si pro se, fratres charissimi, unusquisque uix poterit in die iudicij rationem reddere, quid

(Marginal notes: Periculũ pastorũ & Ecclesiæ ministrorum. — Esaiæ 58. — Ezech.3. — Hebr.13.)

de Sacer

de Sacerdotibus futurum est, à quibus sunt omnium animæ requirendæ? Et ideò considerantes periculum nostrum, orate pro nobis, ut commissis nobis gregibus, ità spiritalia pascua studeamus iugiter prouidere, ut pro eis rationem bonam reddere mereamur. Considerate ergò fratres charissimi, quid sit quod uolo uestræ dilectioni suggerere, si tamen orãtibus uobis merear, ut adiuuet me qui terret me. Inter cætera præcepta sua beatus Apostolus hoc etiam ait, Episcopum potentem esse debere in doctrina sana, con tradicentes redarguere. Magnum.§.opus, sed grauis sarcina. Sperabo tamen in Deum, quoniam adiuuantibus uobis in oratione pro nobis, liberabit nos de laqueo uenantium & à uerbo aspero. Nulla enim causa est quæ magìs faciat dispensatorem Dei pigriorem ad arguendos contradicentes, q̃ timor uerbi asperi. Dum enim timemus detractiones, irrisiones & opprobria hominum superborum, dumq; ab eis in terrena substantia metuimus prægrauari, timentes perdere temporalia, minùs quàm oportet prædicamus æterna. Et ideò dum per eorum nequitiam aliquid mundanum perdere formidamus, peccatorum eorum uulnera medicamentis spiritalibus curare negligimus. Vndè timendum est, nè & pro nobis & pro illis, quibus pro amore terrenarum rerum non loquimur dura, rationem in die iudicij reddere compellamur.

Tit. 1. §. aliàs, magnus honor. Psalm. 90. Reticentiæ causa, timor humanus esse solet.

5 Prosper libro primo de uita contemplatiua, capite uigesimo: Quod uerò dicit Apostolus, ut nos formam debeamus exhibere fidelibus, quid ualebit, si cui uel exhortandi bonos, uel castigandi malos cura commissa est, benè uiuendo se imitandum bonis exhibeat, & malos tacendo non corrigat? Ad hoc enim, nisi me fallat opinio, sanctè uiuendum est sacerdoti, nè dicta sua repugnantibus factis euacuet: si quod prædicat fieri debere, non faciat: aut si quod non facit, prædicare præsumpserit. Si autem aliter egerit, nihil apud eos qui eius uitam nouere, proficit: quia ad hoc est Ecclesiæ Dei præpositus, ut non solùm benè uiuendo, alios exemplo suæ conuersationis instituat, sed etiam fiducialiter prædicando, singulis ante oculos peccata sua cõstituat: quæ pœna maneat duros, quæ gloria obedientes ostendat. nullius salutem desperando contemnat: animas emendari nolentium plangat, imitatus Apostolum, qui ait: Vt lugeam multos ex his qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam. Et iterùm: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Quapropter sciens, quòd si quibuslibet diuitibus ac potẽtibus parcat, malè uiuentibus autem faueat, eos perdat simul & pereat: & sanctè uiuere debet propter exemplum, & docere propter suæ administrationis officium: certus, quòd ei nihil sua iustitia suffragetur, de cuius manu anima pereuntis exigitur: quãdò quicunq; alius perierit, quem nulla docendi necessitas manet, solus pœnas sceleris sui dabit: Ille autem cui dispensatio uerbi commissa est, etiam si sanctè uiuat, & tamen perditè uiuentes arguere aut erubescat, aut metuat, cum omnibus, qui eo tacente perierunt, perit. Et quid ei proderit non puniri suo, qui puniendus est alieno peccato? Mentior, si non hoc Dominus per Ezechielem prophetam sub cuiusdam terroris denunciatione loquitur, dicens ad eum: Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel. Nec hoc transeunter debemus audire, quòd Sacerdotem speculatorem appellat: ut sicut speculatoris est de loco editiori prospicere & plus omnibus contemplari: ità Sacerdos debet esse proposita sublimitate celsior cunctis & maioris scientiæ habere gra

1. Petr. 5. Cur Ecclesiæ præpositi cõstituti sunt. 2. Cor. 12. 2. Cor. 11. Non satis est rectè uiuere, sed malè uiuentes etiam arguendi. Ezec. 3. & 33. Sacerdos est speculator.

re gratiam, qua possit sub se uiuentes instruere. Videamus iam quid diuinus sermo contineat. Audiens, inquit, ex ore meo sermonē, annunciabis eis ex me: ut hoc dicat Sacerdos, quod ex diuina lectione didicerit: quod illi Deus inspirauerit, non quod præsumptione humani sensus inuenerit. Annunciabis eis, inquit, ex me. Ex me, non ex te, mea uerba loqueris. Nō est quo in eis tanquàm de tuis infleris, Ex me, inquit, eis enuncia. Sed iam quid annunciet, audiamus. Si me dicente ad impium, Impie morte morieris: si non fueris locutus, ut custodiat se impius à uia sua, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem uerò eius de manu tua requiram. Quid potuit expressiùs, quid apertius potest dici? Si impio, inquit, nō locutus fueris, ut ab impietate sua se custodiat, & ille perierit, sanguinem eius de manu tua requiram. Hoc est dicere: Si ei peccata sua non annunciaueris, si eum non argueris, ut ab impietate sua conuertatur, & uiuat: & te qui non increpasti, & ipsum qui te tacente peccauit, flammis perennibus perdam. Quis, rogo, tam saxei pectoris, quis tam ferreus erit, quem sententia ista non terreat? quis tam alienus à fide, qui sententiæ isti non credat?

Ibidem.

Flāmis traditur unà cum peccante, qui peccātem nō increpat.

6 Isidorus libro tertio de summo bono, capite quadragesimoquarto: Non omnia tempora congruunt doctrinæ, secundùm Salomonis sententiā, dicentis: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Non quidem per timorem, sed per discretionem propter malorum incorrigibilem iniquitatem, nonnunquàm electos oportet à doctrina cessare. Interdùm Doctores Ecclesiæ calore charitatis ardentes conticescunt à docendo, quia non est qui audiat, testante Propheta, qui ait: Ciuitates Austri clausæ sunt, & non est qui aperiat. Qui docendi accepit officium, interdùm ad tempus facta proximi taceat, quæ statim corrigere nequaquàm existimat. Nam si corrigere potest, & dissimulat, uerum est quòd consensum alieni erroris habeat.

Eccēs. 3.

Discretio in docendo adhibenda.

Hierem. 13.

Qui dissimulāt corrigere cùm possunt, alieno peccato maculant.

7 Et capite quadragesimoquinto: Quibus docendi forma commissa est, multum subeunt periculi, si cōtradicentibus ueritati resistere uoluerint: dum Propheta Doctorem Ecclesiæ instruat, ad summum usque iustitiæ perueniere, cùm dicit: Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion, scilicet ut ità præemineat merito, sicut & gradu. Sequenter, nè fortè debeat à docendo timore restringi, audiat: Exalta in fortitudine uocem tuam, & noli timere. Vndè & Hieremiæ ità Dominus ait: Accinge lumbos tuos, & surge; loquere ad eos, nè formides à facie eorum: nec enim timere te faciam uultum eorum; Vndè apparet, quia & non timere, donum Dei est. Qui personam potentis accipit, & ueritatem loqui pertimescit, grauis culpę mulctatur sententia. Multi enim Sacerdotes metu potestatis ueritatem occultant. Et habentur rei, qui à bono opere uel à iustitiæ prædicatione rei alicuius formidine aut potestate terrente auertuntur. Sed heu proh dolor inde metuunt, quia uel amore rerum secularium implicantur, uel quia aliquo facinoris onere confunduntur. Multi præsules Ecclesiarum timentes nè amicitiam secularium perdant, & molestiam odiorum incurrant, peccantes non arguunt, & corripere pauperum oppressores uerentur, non pertimescentes quòd de ueritate sint reddituri rationem, pro eo quòd conticescunt de plebibus sibi commissis. Quandò à potentibus pauperes opprimuntur, ad eripiendos eos boni sacerdotes protectionis auxilium ferunt: nec uerentur cuiusquam inimicitiarum molestias, sed oppressores pauperum palàm arguunt, increpant, excommunicant, minusq; metuunt eorū nocendi insidias, etiam

Metus impedire corripiētē nō debet.

Esaiæ 40.

Ibidem.

Hierem. 1.

Vndè timor ille proficiscatur.

Bonorū præsulum & sacerdotum libertas.

etiam si nocere ualeant. Pastor enim bonus animam suam ponit pro ouibus. Sicut peruigil pastor contra bestias oues custodire solet, ita & DEI Sacerdos super gregem Christi solicitus esse debet, nè inimicus uastet, nè persecutor infestet, nè potentioris cuiusquam cupiditas uitã pauperum inquietet. Praui autem pastores non habent curam de ouibus: sed sicut legitur in Euangelio de mercenarijs, uident lupum uenientem, & fugiunt. Tunc enim fugiunt, quandò potentibus tacent, & malis resistere metuunt.

Ioann. 10.
Ibidèm.

8 ET capite quadragesimosexto: Sacerdotes pro populorum iniquitate damnantur, si eos aut ignorantes non erudiunt, aut peccantes non arguant, testante Domino ad Prophetam: Speculatorem dedi te domui Israel. Si non fueris locutus ut se custodiat impius à uia sua, ille in iniquitate sua morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram. Sic enim Heli Sacerdos pro filiorum iniquitate damnatus est: & licèt eos delinquentes admonuerit, sed tamen non ut oportebat, redarguit. Sacerdotes exquirere debẽt peccata populorum, & sagaci solicitudine unumquenque probare, iuxta testimonium Domini ad Hieremiam loquentis; Probatorem, inquit, dedi te in populo meo robustum, & scies & probabis uias eorum. Sacerdotes studio corrigendi, facta perscrutari debent subiectorum, ut emendatos lucrifacere possint. Sicut autem peccatorem conuenit argui, ità iustum nõ exulcerari. Sacerdotes curam debent habere de his qui pereunt, ut eorum redargutione aut corrigantur à peccatis, aut si incorrigibiles existunt, ab Ecclesia separentur. Atrociter arguuntur, qui decipiendo peccantes non solùm quia non arguunt pro peccato, sed etiam adulanter decipiunt, dicente propheta; Et erunt qui beatificant populum istum, seducentes; & qui beatificãtur, præcipitati. Qui admonitus secretè de peccato, corrigi negligit, publicè arguendus est, ut uulnus quod occultè sanari nescit, manifestè debeat emendari. Manifesta peccata non sunt occulta correptione purgãda. Palàm enim sunt arguendi qui palàm nocent, ut dum aperta obiurgatione sanantur, hi qui eos imitando deliquerant, corrigantur. Dum unus corripitur, plurimi emendantur. Vtilius est enim, ut pro multorum saluatione unus condemnetur, quàm per unius licentiam multi periclitentur. Ità contra delinquentes sermo est proferendus, sicut eius qui corripitur, expostulat salus. Quòd si opus est aliquam medicamenti asperitatem uerborum prædicatione adspergere, lenitatem tamen corde opùs est retinere. Doctores nõnunquàm duriùs feriunt increpationibus subditos; qui tamen à charitate eorũ quos corripiunt, non recedunt. Sæpè Ecclesiæ censura arrogantibus uidetur esse superbia. & quod à bonis piè fit, crudeliter fieri putatur à prauis, quia nõ discernunt recto oculo, quod à bonis recto fit animo.

Damnant̃ pro iniq̃tate populi pastores muti.
Ezech. 3. 33.
2. Reg. 4.
Heli pro filiorum iniquitate damnatus.
Hierem. 6.
Corrigẽdi ut emendentur.
Esaiæ 9.
Publicè qui corripiendi sint.
Nota.
Lenitas semper in corde retinenda.

9 HIERONYMVS in Ezechielis caput tertium super ea uerba, Si dicente me ad impium, &cæt. Magnum discrimen est, Dei tacere sermones; ob triplicem causam, Vel propter timorem, uel propter pigritiam, uel propter adulationem. Vndè & Esaias, Væh, inquit, mihi misero, quia tacui. Quodq; sequitur, Tu autem animam tuam liberasti: illud Apostolicum sonat: Si cuius opus arserit, damnum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem: ut probet utrùm speculator externus à causa sit mortis eius qui perijt, an reus. Opus enim magistri, salus discipuli est. Notandũq; ꝙ possit iustus cadere; & si habuerit magistrũ, ad meliora cõuerti. Et bona igitur opera indigẽt assiduo præceptore, nè lapsus ab optimo cursu retrahat pedẽ.

Tribus ꝗ causis Dei sermones reticẽtur: idq; periculosè admodùm.
Esaiæ 6.
1. Cor. 3.

10 Et in caput trigesimumtertium super ea uerba, Terra cùm induxero &cæt. Ex quibus uerbis discimus, posse hominem quanuìs iniquum & impium, si magistri uerba audierit, & egerit pœnitentiam, à sua impietate saluari. nec minus magistrum subire discrimen, si docere noluerit: uel timore discriminis, uel desperatione peccantis, dum reus est sanguinis eius qui liberari potuit, & de morte erui, nisi magistri silentio concidisset: & in utroque liberum seruari, arbitrium, dum & in magistri uoluntate est uel tacere uel loqui: & in auditoris arbitrio uel audire, & facere atque saluari, uel contemnere, & proprio perire contemptu. Et paulopòst: Speculator terræ Iudææ, uel rex potest intelligi, uel propheta. Speculator autem Ecclesiæ, uel Episcopus uel presbyter, quia à populo electus est: & scripturarum lectione cognoscens, & præuidens quæ futura sint, annunciet populo, & corrigat delinquentem. Vndè magnoperè formidandum est, nè ad hoc officium accedamus indigni: & assumpti à populo, negligentiæ nos demus atque desidiæ: & quod his peius est, delitijs uentriq; & ocio seruientes, honorem nos accepisse putemus, non ministerium. Siquidem filius hominis non uenit ministrari, sed ministrare: & pedes discipulorum lauit, ut ostenderet omnes sordes & uitia à magistris in discipulis debere dilui atque purgari. Nec statim respondeamus quid prodest docere, si nolit auditor facere quod docueris? Vnusquisque enim ex suo animo atque officio iudicatur: tu, si locutus non fueris: ille, si audire contempserit. De magistris negligentibus Salomon loquitur: Sapientia abscondita & thesaurus occultus: quæ utilitas in utrisq;? Tale quid significatur & in Euangelio, quòd qui scandalizarit unum de minimis Ecclesiæ, expediat ei ut alligetur ad collum eius mola asinaria, & abijciatur in profundum: quàm in specula constitutus, plurimis noceat.

Rei sanguinis sunt magistri qui docere nolunt.

Matth. 20.

Ioan. 13.

Dicendum, etiamsi auditor non obtemperet.

Eccl. 20.

Marc. 9.

Ezech. 3.

11 Gregorius homilia undecima super Ezechielem: Si dicente me ad impium, morte morieris, non annunciaueris, neque locutus fueris, ut auertatur à uia sua impia & uiuat, & ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. In quibus uerbis quid nobis notandum est, quid solicitè cogitandum, nisi quia nec subiectus ex culpa præpositi moritur, nec præpositus sine culpa est, quandò uerba uitæ non audiès, ex sua culpa moritur subiectus? Impio etenim mors debetur. Sed & à speculatore uia uitæ nuncianda est, & eius impietas increpanda. Si uerò speculator taceat, ipse impius in iniquitate sua morietur: quia in pietatis eius meritum fuit, ut dignus non esset ad quem speculatoris sermo fieret. Sed sanguinem eius Dominus de manu speculatoris requirit: quia ipse hunc occidit qui eum tacendo morti prodidit. In quibus utrisque pensandum est, quantùm sibi connexa sunt peccata subditorum atque præpositorum; quia ubi subiectus ex sua culpa moritur, ibi is qui præest, quoniam tacuit, reus mortis tenetur. Pensate ergò fratres charissimi, pensate, quia & quòd nos digni pastores non sumus, & iam ex uestra culpa est, quibus tales prælati sumus. Et si quandò uos ad iniquitatem defluitis, etiam ex nostro hoc reatu est, quòd obsistentes atque reclamantes in prauis desiderijs non habetis. Vobis ergò & nobis parcitis, si à prauo opere cessatis. Vobis & nobis parcimus, quandò hoc quod displicet, non tacemus. O quàm liber à commissorum sibi sanguine fuerat prædicator egregius, qui dicebat; Mundus sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi, quo minùs annunciarem omne consilium Dei uobis. Si enim non annunciasset, mundus à sanguine non esset.

Cur impius uerba Dei nō audiens, moriatur.

Pastor tacens reus mortis pereuntium efficitur.

Act. 20.

eſſet. Sed quibus omne conſilium Dei annunciare ſtuduit, ab eorum ſanguine mundus fuit. In qua uoce nos conuenimur, nos conſtringimur, nos rei eſſe oſtendimur, qui ſacerdotes uocamur, qui ſuper ea mala quæ propria habemus, alienas quoquè mortes addimus: quia tot occidimus, quot ad mortem ire quotidiè tepidi & tacentes uidemus. Cùm uerò dicitur, Sanguinem autem eius de manu tua requiram: ſi hoc in loco ſanguinis nomine mors corporis deſignatur, ualdè nobis de noſtro ſiletio augetur metus: quia ſi in ſubiectis ſuis is qui prælatus ad ſpeculandum eſt, & de morte corporis quandoque morituri tam grauiter reus tenetur, quo de reatu de morte animæ ſubiecti conſtringitur, quæ potuiſſet ſemper uiuere, ſi uerba correctionis audiſſet? Sed meliùs poſſunt ſanguinis nomine peccata ſignari. Vndè quidam cum peccata carnis defleret, dixit. Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ. Sanguis ergò morientis de manu ſpeculatoris requiritur, quia peccatum ſubditi, culpa eſſe præpoſiti, ſi tacuerit, reputatur. Eſt ergò quod faciat, ut etiā moriente ſubdito ſe liberum reddat. Surgat, inuigilet, malis actibus contradicat, ſicut ſcriptum eſt: Diſcurre, feſtina, ſuſcita amicum tuum, nè dederis ſomnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ.

Sacerdos tacēs quot occidat hoies. Sanguis quid ſignificet.

Pſalm. 50.

Prouer. 6.

Vndè hic quoque additur: ſi autem ea tu annunciaueris impio, & ille nō fuerit conuerſus ab impietate ſua, & à uia ſua impia, ipſe quidem in impietate ſua moritur, tu autem animam tuam liberaſti. Tunc enim ſubiectus moritē ſine te, quādo in cauſa mortis contradictorem pertulerit te. Nam morti cui non contradicis, adiungeris. Et notandū quæ ſunt quæ debeant a ſpeculatore prædicari. Nimirùm fides & operatio. Nam ait: Si autem tu annunciaueris impio, & ille nō fuerit conuerſus ab impietate ſua, & a uia ſua impia. Impietas quippe ad infidelitatem pertinet, uia uerò impia ad prauam actionem. Et omnis ſpeculator hoc habere debet ſtudij, ut priùs ad pietatem fidei, poſtmodum ad piam uiam, id eſt, ad bonā actionem trahat. Sed quia de exhortatione ſermo ſe intulit, innoteſcere breuiter debemus, in ore paſtoris quantus eſſe debeat ordo atque conſideratio locutionis. Penſare enim doctor debet, quid loquatur, cui loquatur, quādò loquatur, qualiter loquatur, & quantū loquatur. Si enim unum horū defuerit, locutio apta nō erit. Scriptum quippe eſt: Si rectè offeras, rectè aūt non diuidas, peccaſti. Rectè autē offerimus, cum bono ſtudio bonū opus agimus. Sed rectè nō diuidimus, ſi habere diſcretionem in bono opere poſtponamus. Sæpè uerba quæ hunc ad ſalutem reuocant, alium uulnerant. Vndè Paulus quoque Apoſt. qui Titū admonet, dicens: Argue cum omni imperio: Timot. exhortatur dicēs: Argue, obſecra, increpa cum omni patientia & doctrina. Quid eſt quod uni imperium, & alij patientiā pręcepit, niſi ꝙ unū lenioris, alterū uerò feruētioris ſpiritus eſſe cōſpexit? Leni per authoritatē imperij iniungenda erat ſeueritas uerbi: is aūt qui ꝑ ſpiritū feruebat, per patientiā temperādus fuerat, nè ſi plus iuſto iſerueſceret, nō ad ſalutē uulnerata reduceret, ſed ſana uulneraret.

Duo ſunt à Speculatore prædicanda, Fides & bona opera.

Diſcretio in docendo.

Leuit. 2.

Tit. 2.
2 Tim. 4.
Cur Timotheo īperiū, Tito patientiam præcipiat Paulus.

12 Chrysost. hom. vj. in epi. ad Phi. Vellē uobis ꝑpetuò de regno diſſerere, de refocillatione, de aqua refocillationis, de loco uiridis paſcuæ. Nā ſuꝑ aquā, inqt, recreationis pauit me, & in loco paſcuæ cōmorari me fecit. Vellē de loco diſſerere, ubì nec dolor eſt, nec mœſtitia, nec anguſtia. Vellē diſſerere de iucūda Chr̄i pn̄tia. Quanq̃ oēm ſuperāt ſermonē & oēm intellectū: attamē, ut poſſem uellē iſta diſſerere. Sed qd faciā? Nō pōt ad febricitantē & malè diſpoſitū de regno dici. Nā interea, donèc talis eſt, de ſanitate dicē dum fuerit. Nō licet ad eū qui obnoxius eſt pœnæ, de honore diſſerere. Nā

Pſalm. 28.
Non expedit ſemper ea ꝙ auditu iucunda ſunt, docere.

anteà quærendũ eſt,qũo à pœna & ſupplicio liberet. Niſi iſtud fuerit, qũo illud eſſe poterit? ꝓptereà iſta cõtinuè dico, ut ad illa cõfeſtim ꝑueniamus. Nã & Deus hoc noĩe gehennã minatus eſt, ut nemo in gehennã incidat, ut oẽs regnũ cõſequamur. Et nos ideò cõtinuè gehennæ mentionẽ facimus, ut ad regnũ uos impellamus, ut ꝑ timorẽ emollita mẽte ueſtra, quæ regno digna ſunt, facere inſtruamus. Nè ſitis igitur ad uerborũ iſtorũ grauitatẽ difficiles. Nã iſta uerborũ grauitas occaſionẽ animabus ueſtris à peccatis fugiẽdi parit. Nã & ferrũ graue eſt, & malleus grauis: uerùm parãt uaſa utilia & argẽtea, & diſtorta dirigũt, ità ut niſì grauia & dura eſſent, diſtortã materiã utiq; dirigere nõ poſſent. Ad hũc modũ poteſt & grauis noſter ſermo animũ cõponere. Nè fugiamus itaq; uerborũ grauitatẽ, neq; illorũ uerbera. Nõ inferunt uerbera, ut aĩum frangãt, aut conterãt, ſed ut corrigãt. Nouimus enim quo pacto ꝑ gratiã Dei ꝑcutiamus, quo modo uerbera inferamus, ad hoc ualentia, ut nõ cõteramus uaſculũ, ſed ut extenuemus, ut dirigamus, ut utile faciamus Dño, ut offeramus illud ſplendidũ benè excultũ in illã diẽ, in qua fluuius erit igneus, nè opùs habeat ferre flammã illic futurã. Niſì enim igne uos hic examinauerimus, neceſsè erit oĩnò, ut illic igne examinemini, nec licet aliter fieri. Dies enim Dñi in igne reuelatur. Melius eſt ut ſermonibus noſtris exuramini modico tempore, quàm perpetua illa gehennæ flamma: prorsùs enim manifeſtum eſt ità futurum.

Cur gehennã Chriſtus & concionatores minãtur.

Verborum ſeueritas & grauitas utilis ẽ admodùm.

Dan. 7.

1. Cor. 3.

13 AVGVSTINVS ſer. xv. de verbis Dñi. Iã ergò obſecrãt pueri indiſciplinati & nolũt uapulare, qui ſic præſcribũt nobis qñ uolumus dare diſciplinã, Peccaui, ignoſce mihi Eccè ignoui, & iterũ peccat. Ignoſce, ignoui. Peccat tertiò, Ignoſce, tertiò ignoui. Iã quartò uapulet. Et ille, nunqd ſeptuagiès ſeptiès te fatigaui? Si hac præſcriptione ſeueritas diſciplinæ dormiat, repreſſa diſciplina, ſæuit impunita neqtia. Quid ergò faciendũ eſt? Corripiamus uerbis, & ſi opùs eſt & uerberibus, ſed delictũ dimittamus, culpã de corde abijciamus: ideò enim Dñs ſubdidit, De cordibus ueſtris, ut ſi ꝑ charitatẽ imponitur diſciplina, de corde lenitas nõ recedat. Quid enim tã piũ q̃ medicus ferẽs ferramentũ? Plorat ſecãdus & ſecat, plorat urẽdus & uritur. Nõ eſt illa crudelitas, abſit ut ſæuitia medici dicat. Sæuit in uulnus, ut homo ſanet: qa ſi uulnus palpet, homo ꝑditur. Sic ergò iſta monuerim fratres mei, ut fratres noſtros qui peccauerint, oĩmodò diligamus de corde noſtro. Charitatẽ in eos nõ dimittamus, & diſciplinã cũ opùs eſt, demus, nè ꝑ ſolutionẽ diſciplinæ creſcat neqtia, & ĩcipiamus ꝓpter Deũ accuſari, qa recitatũ eſt nobis, Peccãtes corã oĩbus corripe, ut cæteri timorẽ habeãt. Certè ſi quis qđ ſolũ eſt uerũ, diſtinguit tẽpora, & ſoluit quæſtionẽ, uerũ eſt. Si peccatũ in ſecreto eſt, in ſecreto corripe. Si peccatũ publicum eſt & apertum, publicè corripe, ut ille emendetur, & cæteri timeant.

An pueris peccantibus ſit ſeptuagiès ſeptiès ignoſcẽdum.

Correptio uerborum & uerberum.

Matth. 18.

Diſciplina & correctio ſit cũ charitate coniuncta.

1. Tim. 5.

Peccata occulta aliter arguenda q̃ publica.

14 ET ſermone xvj. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eũ inter te & ipſum ſolũ. Si neglexeris, peior es. Ille iniuriã fecit, & iniuriã faciendo, graui ſeipſum uulnere percuſsit, tu uulnus fratris tui contẽnis? Tu eum uides perire, & negligis? Peior es tacendo, q̃ ille conuiciãdo. Quãdò ergò in nos aliquis peccat, habeamus magnã curã, nõ pro nobis. Nã glorioſum eſt iniurias obliuiſci: ſed obliuiſcere iniuriã tuã, nõ uulnus fratris tui. Ergò corripe inter te & ipſum ſolũ, intuens correctioni, parcens pudori. Fortè enim præ uerecundia incipit defendere peccatũ ſuum, & quẽ uis correctiorem, facis peiorem. Corripe ergò inter te & ipſum ſolũ. Si te audierit, lucratus es fratrem tuũ, quia perierat niſì faceres. Intẽdite & uidete: Si peccauerit, inquit,

Non negligẽda ſunt proximi uulnera.

in te frater tuus, corripe eũ inter te & ipsum solũ. Quare? Quia peccauit in te. Quid est, in te peccauit? Tu scis, quia peccauit. Quia enim secretũ fuit, quandò in te peccauit: secretũ quære, cũ corrigis quod in te peccauit. Nam si solus nosti quia peccauit in te, & eũ uis corã oibus arguere, non es correptor, sed proditor. Ergò ipsa corripiẽda sunt corã omnibus, quæ peccantur corã omnibus. Ipsa uerò corripienda sunt secretius, quæ peccãtur secretiùs. Distribuite tempora, & concordat scriptura. Sic agamus, & sic agendum est non solùm quandò in nos peccatur, sed quandò peccatur ab aliquo, ut ab altero nesciatur, in secreto debemus corripere, in secreto arguere, nè uolentes publicè arguere, prodamus hominem.

IX

Quandò nostra conniuentia alienis criminibus implicamur.

A Quotiès, id quod facultate uel authoritate nostra emendari uindicariq; potest, & debet, nos tamen impunitum & in peius abire sinimus.

B. Ità peccant magistratus, cùm gladium [a] frustrà portant, neque quod dicuntur, ministri Dei sunt & uindices in irã his, qui agunt scelerate uel seditiosè. Hoc modo à Regè Saul [b] peccatũ fuit, cùm aduersùs Dei mandatũ clementior esset, ac parceret hostibus Amalechitis. Peccatũ idem ab Achab rege admissum est, quandò Benadab Regem Syriæ in gratiã recepit: Vndè nec seuerã ità comminãtis Prophetæ sententiã effugit: [c] *Hæc dicit Dominus: Quia dimisisti uirum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius.* Eodem referri potest, quod [d] Apostolus Corynthijs præcipit: *Auferte malum ex uobisipsis: Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate uetus fermentum.*

C. Secundò hic peccant [e] Patres & Matres familiàs, Heri & Præceptores, dum sibi concreditos, nimia dissimulatione & indulgentia quadã in educando perdunt, & negligẽtia socordiaq; sua in discrimen permittunt adduci. Sic paternæ prorsùs indulgẽtię culpa deprauatos legimus filios [f] Heli, qui idcircò immodicæ lenitatis suæ pœnas graues dedit.

D. Hic etiã addi potest peccatũ, quod uocari solet Omissio fraternæ [g] correptionis, admonitionis, uel repræhensionis. Quãdoquidẽ Christus quoq; semèl atq; iterùm & tertio corripiendũ esse fratrem monuit, ut peccantem illũ [h] lucrifaciamus. Quanquàm alij distinguunt inter huiusmodi omissionem & priorem, de qua diximus, conniuentiam, ut duos alieni peccati modos ex hisce constituant.

Occulta peccata occultè, publica uerò publicè reprehendẽda. Ambr. ser. 8. in psal. 118. Origines ho. 9. in Hierem. Hiero. ad Ripariũ epi. 53. Augu. in psal. 50. & ser. 15. de verb. Do. Chrysost. ora. 8. cõtra Iudę.

a Rom. 13. b Sap. 6. a b ps. 2. c Aug. 2. Retract. c. 5. Epi. 48. & 50. & 204. Itẽ trac. 11. in Euãge. Io. Bern. ser. 66. in Cãtic.

b 1. Re. 15. d. Iudic. 20. b g. Num. 25. a b.

c 3. Re. 20. g.

d 1. Cor. 5. d Exod. 22. c Deu 13. a b c d 17. c 18. d. 3. Reg. 18. d. Hiero. in c. 5. ad Gal. Gre. l. 12 epist. 31.

e Aug. in ps. 50. Gre. 4. dialo. c. 18. Chry. ho. 9. in 1. ad Timotheum. Eph. 6. a Heb. 12. b Prou. 13 d. 22. c. 23. b 29. c. Ecci. 7. c 22. a 30. a b.

f 1. Reg. 3. c 4. d 3. Re. 1. a

g Prou. 9. b 15. b. 24. c 25. b. 27. a 28. d. 29. a Eccẽs. 7. a Ecci. 7. b 10. d 11. a 19. b c 20. a Psalm. 140. a Coloss. 1. d 1. Thess. 5. c. 2. Thess. 3. d 1. Timot. 5. d 2. Tim. 2. d 4. a Tit. 1. b c 2. d

h Matt. 18. b

Ad Romanos xiii. Vis nõ timere poteſtatẽ? Bonũ fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim miniſter eſt tibi in bono. Si aũt malum feceris, time. Nõ enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt, uindex in iram ei qui malum agit. Ideò neceſsitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.

Sapientiae ſexto: Melior eſt ſapiẽtia q̃ uires: & uir prudẽs, q̃ fortis. Audite ergò reges, & intelligite, diſcite iudices finium terræ. Præbete aures uos qui cõtinetis multitudines, & placetis uobis in turbis nationũ: qm̃ data eſt à Dño poteſtas uobis & uirtus ab altiſsimo, qui interrogabit opa ueſtra, & cogitationes ſcrutab.ĩt: qm̃ cũ eſſetis miniſtri regni illius, nõ rectè iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legẽ iuſtitiæ, neq; ſ'n voluntatẽ Dei ambulaſtis. Horrendè & citò apparebit uobis: qm̃ iudiciũ in his qui præſunt, fiet. Exiguo enim cõcedit̃ miſericordia: potẽtes aũt potẽter torn.ẽta patient̃. Nõ enim ſubtrahet pſonã cuiuſquã Deus, nec uerebit̃ magnitudinẽ cuiuſquã: qm̃ puſillũ & magnũ ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus. Fortioribus autem fortior inſtat cruciatio. Ad uos ergò reges ſunt hi ſermones mei, ut diſcatis ſapientiam, & nõ excidatis. Qui enim cuſtodierint iuſtitiam, iuſtè iudicabuntur: & qui didicerint iuſta, inuenient quid reſpondeant.

Psalmo ij. Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terrã. Seruite Domino in timore, & exultate ei cũ tremore. Apprehendite diſciplinã, nè qñ iraſcatur Dñs, & pereatis de uia iuſta: Cũ exarſerit in breui ira eius.

Primi Regum xv. Et pepercit Saul & populus, Agag, & optimis gregibus ouium & armentorũ, & ueſtibus, & arietibus, & uniuerſis quæ erãt, nec noluerũt diſperdere ea. Quicquid uerò uile fuit & reprobũ, hoc demoliti ſunt. Factum eſt aũt verbũ Dñi ad Samuel, dicẽs: Pœnitet me ꝙ conſtituerim Saul regem: qa dereliquit me, & uerba mea opere nõ impleuit. Et paulòpòſt: Et ait Saul ad Samuelem: Immò audiui uocẽ Dñi, & ambulaui in uia per quã miſit me Dñs, & adduxi Agag regẽ Amalec: & Amalec interfeci. Tulit aũt de præda populus oues & boues, primitias eorũ quæ cæſa ſunt, ut immolet Dño Deo ſuo in Galgalis. Et ait Samuel. Nunq̃d uult Dñs holocauſta & uictimas, & nõ potiùs ut obediat̃ uoci Domini? Melior eſt enim obediẽtia q̃ uictimæ: & auſcultare, magis q̃ offerre adipẽ arietũ: qm̃ quaſi peccatũ ariolãdi eſt, repugnare: & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acq̃eſcere. Pro eo ergò quòd abieciſti ſermonem Domini, abiecit te Dominus nè ſis rex. Dixitq; Saul ad Samuelem: Peccaui, quia præuaricatus ſum ſermonem Domini & uerba tua, timens populum, & obediens uoci eorum.

Ivdicvm uigeſimo: Conuenitq; uniuerſus Iſrael ad ciuitatem (Gabaa Beniamin) quaſi homo unus eadem mente unoq; conſilio, & miſerunt nuncios ad omnem tribum Beniamin, qui dicerent, Cur tantũ nefas in uobis repertum eſt? Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, ut moriantur, & auferatur malum de Iſrael. Qui noluerunt fratrum ſuorum Iſrael audire mandatum, ſed ex cunctis urbibus quæ ſortis ſuæ erant, conuenerunt in Gabaa, ut illis ferrent auxilium, & contra uniuerſum populũ Iſrael dimicarent. Inuentiq; ſunt uigintiquinque millia de Beniamin educentium gladium, præter habitatores Gabaa qui ſeptingenti erant uiri fortiſsimi, ità ſiniſtra ut dextra præliantes, & ſic fundis lapides ad certũ iacẽtes, ut capillum quoq; poſſent percutere, & nequaquàm in alterã partem ictus lapidis deferretur. Virorũ quoq; Iſrael, abſq; filijs Beniamin, inuenta ſunt

quadringenta millia educentium gladios, & paratorum ad pugnam. Qui surgentes uenerunt in domum Dei, hoc est, in Silo; consuluerunt q; Dominum, atquè dixerunt; Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra filios Beniamin? quibus respondit Dominus, Iudas sit dux uester. Statimq; filij Israel surgentes, manè castrametati sunt iuxta Gabaa; & indè procedentes ad pugnã contra Beniamin, urbem oppugnare cœperunt &c. Ceciderunt atque prostrati sunt ad Orientalem plagam urbis Gabaa. Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti sunt, decem & octo millia uirorũ, omnes robustissimi pugnatores. Quod cùm uidissent, qui remanserant de Beniamin, fugierunt in solitudinem; & pergebant ad petram, cuius uocabulum est Remmon. In illa quoquè fuga palantes, & in diuersa tendentes, occiderunt quinque millia uiros. Et cum ultrà tenderẽt, persecuti sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo millia. Et sic factum est, ut omnes qui ceciderunt de Beniamin in diuersis locis, essent uigintiquinque millia, pugnatores ad bella promptissimi. Remanserunt itaque de omni numero Beniamin, qui euadere potuerunt & fugere in solitudinem, sexcenti uiri; sederuntq; in Petra Remmon mensibus quatuor. Regressi autem filij Israel, omnes reliquias ciuitatis à uiris usque ad iumenta gladio percusserunt, cunctasq; urbes & uiculos Beniamin uorax flamma consumpsit.

Numerorum vigesimoquinto; Morabatur autem eo tempore Israel in Setim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ uocauerunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt, & adorauerunt deos earũ. Initiatusq; est Israel Beelphegor, & iratus Dominus ait ad Moysen; Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis; ut auertatur furor meus ab Israel. Dixitq; Moyses ad Iudices Israel; Occidat unusquisque proximos suos qui initiati sunt Beelphegor. Et eccè unus de filijs Israel intrauit corã fratribus suis ad scortum &c. Quòd cùm uidisset Phinees filius Eleazarij filij Aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione, &c. Cessauitq; plaga à filijs Israel.

Tertii Regum vigesimo; Tunc uir quidam de filijs prophetarum, dixit ad socium suum in sermone domini; Percute me, &c. Cumq; rex transisset, clamauit ad Regem, & ait; Seruus tuus egressus est &c. Hæc dicit dominus, quia dimisisti &c. ut in textu.

Prioris ad Corynthios quinto; Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Et in fine; Auferte malum ex uobisipsis.

Exodi vigesimosecundo; Maleficos non patieris uiuere.

Deuteronomii decimotertio; Si surrexerit in medio tui Prophetes, aut qui somnium se uidisse dicat, & prædixerit signum atque portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi; Eamus, & sequamur deos alienos quos ignoras, & seruiamus eis; non audies uerba Prophetæ illius aut somniatoris; quia tentat uos Dominus Deus uester, ut palàm fiat utrùm diligatis eum, an non, in toto corde & in tota anima uestra. Dominum Deum uestrum sequimini, & ipsum timete, & mandata illius custodite, & audite uocem eius; ipsi seruietis, & ipsi adhærebitis. Propheta autem ille aut fictor somniorum interficietur; quia locutus est ut uos auerteret à Domino Deo uestro, qui eduxit uos de terra Aegypti, & redemit uos de domo seruitutis; ut errare te faceret de uia, quam tibi præcepit Dominus Deus tuus; & auferes malum de medio tui. Si tibi uoluerit persuadere frater tuus filius

matris tuæ, aut filius tuus uel filia, siue uxor quæ est in sinu tuo, aut amicus quem diligis ut animam tuam, clàm dicens: Eamus, & seruiamus Dijs alienis, quos ignoras tu, & patres tui, cunctarum in circuitu gentium quæ iuxtà uel procul sunt, ab initio usque ad finem terræ: non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus ut miserearis & occultes eum, sed statim interficies: sit primùm manus tua super eum, & post te omnis populus mittat manum. Lapidibus obrutus necabitur: quia uoluit te abstrahere à Domino Deo tuo, qui eduxit te de terra Aegypti de domo seruitutis: ut omnis Israel audiens timeat, & nequaquàm ultrà faciat quippiam huius rei simile. Si audieris in una urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos: Egressi sunt filij Belial de medio tui, & auerterunt habitantes urbis suæ, atque dixerunt, Eamus, & seruiamus dijs alienis quos ignoratis, quære solicitè, & diligenter rei ueritate perspecta, si inueneris certum esse quod dicitur, & abhominationem hanc opere perpetratam, statim percuties habitatores urbis illius in ore gladij, & delebis eam, omniaq; quæ in illa sunt usque ad pecora: quicquid etiam supellectilis fuerit, congregabis in medio platearum eius, & cum ipsa ciuitate succêdes, ità ut uniuersa consumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sempiternus. Non ædificabitur ampliùs, & non adhærebit de illo anathemate quicquam in manu tua, ut auertatur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, multiplicetq; te, sicut iurauit patribus tuis, quandò audieris uocem Domini Dei tui, custodiens omnia præcepta eius quæ ego præcipio tibi hodiè, ut facias quod placitum est in conspectu Domini Dei tui.

Et capite decimoseptimo: Qui superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israel: cunctusq; populus audiens timebit, ut nullus deincèps intumescat superbia.

Item capite decimooctauo: Propheta autem qui arrogantia deprauatus uoluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorum Deorum, interficietur. Quod si tacita cogitatione responderis. Quomodò possum intelligere uerbum quod Dominus non est locutus? hoc habebis signum. Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non euenerit: hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxit, & idcircò non timebis eum.

Tertii Regum decimooctauo: Ait Elias ad Achab. Nunc mitte, & congrega ad me uniuersum Israel in monte Carmeli, & prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetasq; lucorum quadringentos, qui comedunt de mensa Iezabel. Misit Achab ad omnes filios Israel, & congregauit prophetas in monte Carmeli. Accedens autem Elias ad omnem populũ, ait: Vsquequò claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et non respondit ei populus uerbum. Et ait rursùs Elias ad populum: Ego remansi propheta Domini solus: prophetæ autem Baal, quadringenti & quinquaginta uiri sunt. Dentur nobis duo boues, & illi eligant sibi bouem unum, & in frusta cædentes, ponant super ligna, ignem autem non supponant: & ego faciam bouem alterum, & imponam super ligna, ignem autem non supponam. Inuocate nomina Deorum uestrorum, & inuocabo nomen Domini mei: & Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus. Respondens omnis populus, ait: Optima propositio

positio, &cæt. Cecidit autem ignis Domini, & uorauit holocaustum, & ligna, & lapides, puluerem quoque & aquam, quæ erat in aquæ ductu, lambens. Quod cùm uidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait: Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus. Dixitq; Helias ad eos: Appræhendite prophetas Baal, & ne unus quidem effugiat ex eis. Quos cùm appræhendissent, duxit eos Helias ad torrentem Cison, & interfecit eos ibi.

C. Ad Ephesios sexto: Et uos patres, nolite ad iracundiam prouocare filios uestros: sed educate illos in disciplina & correptione Domini.

Ad Hebræos duodecimo: Quis enim filius, quem non corripit pater? Quòd si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergò adulteri, & non filij estis.

Proverbiorum decimotertio: Egestas & ignominia ei qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur. Qui parcit uirgæ, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit.

Et capite uigesimosecundo: Stultitia colligata est in corde pueri, & uirga disciplinæ fugabit eam. Et paulò antè: Prouerbium est, Adolescẽs iuxta uiam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.

Item uigesimotertio: Noli subtrahere à puero disciplinam: si enim percusseris eum uirga, non morietur: tu uirga percuties eum: & animam eius de inferno liberabis.

Et capite uigesimo nono: Virga atque correptio tribuit sapientiam: puer autem qui dimittitur uoluntati suæ, confundit matrem suam. Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ. Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum, postea sentiet eum contumacem.

Ecclesiastici septimo: Filij tibi sunt? erudi illos, & curua illos a pueritia illorum. Filiæ tibi sunt? serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas.

Et capite uigesimosecundo. Confusio patris est de filio indisciplinato: filia autem in deminoratione fiet. Filia prudens hæreditas uiro suo: nam quæ confundit, in contumeliam fit genitoris. Patrem & uirum confundit audax, & ab impijs non minorabitur: ab utrisque autem inhonorabitur.

Item trigesimo: Qui diligit filium suum, assiduat illi flagella, ut lætetur in nouissimo suo, & non palpet proximorum ostia. Qui docet filium suum, laudabitur in illo, & in medio domesticorum in illo gloriabitur. Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum, & in medio amicorum gloriabitur in illo. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus: Similem enim reliquit sibi post se. In uita sua uidit, & lætatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis: reliquit enim defensorem domus contra inimicos, & amicis reddentem gratiam. Pro animabus filiorum colligabit uulnera sua, & super omnem uocem turbabuntur uiscera eius. Equus indomitus euadit durus, & filius remissus euadet præceps. Lacta filium, & pauentem te faciet: Lude cum eo, & cõtristabit te. Non corrideas illi: nè doleas, & in nouissimo obstupescent dentes tui. Non des illi potestatem in iuuentute, & nè despicias cogitatus illius. Curua ceruicem eius in iuuentute, & tunde latera eius dum infans est: nè fortè induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ. Doce fi-

lium tuum, & operare in illo, nè in turpitudinem illius offendas.

Primi Regum tertio: Et dixit Dominus ad Samuelem: Eccè ego facio uerbum in Israel, quod quicunque audierit, tinnient ambæ aures eius. In die illa suscitabo aduersùm Heli omnia, quæ locutus sum super domum eius: incipiam & complebo. Prædixi enim ei, quòd iudicaturus essem domum eius in æternum propter iniquitatem, eo quòd nouerat indignè agere filios suos, & non corripuerit eos. Idcircò iuraui domui Heli, quòd nõ expietur iniquitas domus eius uictimis & muneribus usque in æternum.

Et capite quarto: Quid actum est fili mi? Respondens autem ille qui nunciabat, Fugit, inquit, Israel coram Philistijm, & ruina magna facta est in populo: insupèr & duo filij tui mortui sunt Ophni & Phinees, & arca Dei capta est. Cumq; ille nominasset arcam Dei, cecidit de sella retrorsùm iuxta ostium, & fractis ceruicibus mortuus est. Senex enim erat uir & grandæuus, & ipse iudicauit Israel quadraginta annis.

Tertii Regum primo: Adonias autem filius Haggith eleuabatur, dicens: Ego regnabo. Fecitq; sibi currus & equites, & quinquaginta uiros qui currerent ante eum. Nec corripuit eum pater suus aliquandò dicens: Quare hoc fecisti?

D. Proverbiorvm nono: Qui erudit derisorem, ipse iniuriam sibi facit: & qui arguit impium, sibi maculam generat. Noli arguere derisorem, nè oderit te. Argue sapientem, & diliget te. Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce iustum, & festinabit accipere.

Et decimoquinto: Stultus irridet disciplinam patris sui: qui autem custodit increpationes astutior fiet. Doctrina mala deserentium uiam uitæ: qui increpationes odit, morietur. Non amat pestilens eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur.

Et uigesimoquarto: Qui dicunt impio, iustus est: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus. Qui arguunt eum, laudabuntur: & super ipsos ueniet benedictio.

Item uigesimoquinto: Quæ uiderunt oculi tui, nè proferas in iurgio citò: nè posteà emendare non possis, cùm dehonestaueris amicum tuum. Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur uerbum in tempore suo. Inauris aurea & margaritũ fulgens, qui arguit sapientem & aurem obedientẽ.

Et uigesimoseptimo: Melior est manifesta correptio, quàm amor absconditus. Meliora sunt uulnera diligentis, q̃ fraudulenta oscula odientis.

Rvrsvs capite uigesimooctauo: Qui corripit hominem, gratiam posteà inueniet apud Deum magis, quàm ille qui per linguæ blandimenta decipit.

Capite uigesimonono: Viro qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus: & eum sanitas non sequetur.

Ecclesiastis septimo: Melius est à sapiente corripi, quàm stultorum adulatione decipi.

Ecclesiastici septimo: Filij tibi sunt? erudi illos, & curua illos à pueritia illorum.

Et capite decimo: Seruo sensato liberi seruient; & uir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus, & inscius non honorabitur.

Item capite undecimo; Priusquàm interroges, nè uituperes quenquã; & cùm interrogaueris, corripe iustè.

Et ca-

Et capite decimonono: Corripe amicum, nè fortè non intellexerit, & dicat, Non feci: aut si fecerit, ne iterum addat facere. Corripe proximum, nè fortè non dixerit: & si dixerit, nè fortè iteret. Corripe amicũ, sæpè enim fit commißio. Corripe proximum antequàm commineris.

Capite item uigesimo: Quàm bonum est arguere, quàm irasci? & confitentem in oratione non prohibere. Quàm bonum est, correptum manifestare pœnitentiam? sic enim effugies uoluntarium peccatum.

Psalmo centesimo quadragesimo: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

Ad Colossenses primo: Quem (Christum) nos annunciamus, corripiẽtes omnem hominem, & docentes omnem hominem in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu.

Prioris ad Thessalonicenses quinto: Rogamus autem uos fratres, ut noueritis eos qui laborant inter uos, & præsunt uobis in Domino, & monent uos: ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum. Pacem habete cum eis. Rogamus autem uos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.

Posterioris ad Thessalonicenses tertio: Quòd si quis non obedit uerbo nostro: per epistolam hunc notate: & nè commisceamini cum illo, ut confundatur: & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.

Prioris ad Timotheum quinto: Peccantes, coram omnibus argue: vt & cæteri timorem habeant.

Posterioris ad Timotheum secundo: Seruum Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt ueritati: nè quandò Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam ueritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius uoluntatem.

Et capite quarto: Prædica uerbum, insta opportunè, importunè: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.

Ad Titum primo capite: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Oportet episcopum &c. amplectentem eum qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere. Sunt enim multi inobedientes, uaniloqui & seductores, maximè qui de circuncisione sunt quos oportet redargui, qui uniuersas domos subuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

Et capite secundo: Hæc loquere, & exhortare: & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

Matthaei decimooctauo: Si peccauerit in te frater tuus, uade, & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum; Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum uel duos, ut in ore duorum uel trium testium stet omne uerbum. Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.

A. Am-

PATRES.

Misericordia quædam iniusta est.

1. A. AMBROSIVS sermone octauo in psalmum centesimum decimumoctauum, uersu secundo: Est iusta misericordia, est etiam iniusta misericordia. Deniquè in lege scriptum est de quodam: Non misereberis illius. Et in libris Regnorum legis, quia Saul posteà contraxit offensam, quia miseratus est Agag hostium regem, quem prohibuerat diuina sententia seruari. At si quis latronis filijs deprecantibus motus, & lachrymis coniugis eius inflexus, absoluendum putet, cui adhuc latrocinandi adspiret affectus: nonne innocentes tradit exitio, qui multorum liberat exitia cogitantem? Certè si gladium reprimit, uincula dissoluit, cur laxat exilio? Cur latrocinandi, qua potest clementiore uia, non eripit facultatem, qui uoluntatem extorquere non potuit? Deniquè inter duos, hoc est, accusatorem & reum, pari periculo de capite decernentes, alterum si non probasset, alterum si esset ab accusatore conuictus, non id quod iustitiæ est, iudex sequatur: sed dum miseretur rei, damnet probantem: aut dum accusatori fauet, qui probare non possit, addicat innoxium. Non potest igitur hæc dici iusta misericordia. Facilitas enim ueniæ, incentiuum tribuit delinquenti. Hoc ideò dictum est, ut sciamus secundùm uerbum Dei, secundùm rationem dispensandam esse misericordiam debitoribus. Medicus ipse si serpentis interiùs in ueniat uulneris cicatricem, cùm debeat resecare ulceris uitium, nè latiùs serpat, tamen à secandi urendique proposito lachrymis inflexus ægroti, medicamentis tegat quod ferro aperiendum fuit: nonne ista inutilis misericordia est, si propter breuē incisionis uel exustionis dolorem corpus omne tabescat, uitę usus intereat?

Deut. 19.
1. Reg. 15.
Iudicis exemplo.
Facilitas ueniæ incentiuum tribuit delinquenti.
Exemplo medici.

2. ORIGENES homilia nona in Hieremiam: Verbi gratia dictum sit: Habeat iudex propositum, quietem ciuitati, & pacem genti, cui præsidet, prouidere. Huic si offeratur latro honesta forma, ætate satis integer, ex alio latere mater expansis crinibus deprecetur, vt senectutis suę misereatur, & ex alio uxor, ne uirum suum interficiat, lachrymabili uoce deploret: circunstēt & paruuli liberi citò orbi futuri; quid faciet iudex? miserebitur latronis, an non? Quid in commune expedit ciuitati? Si misertus fuerit, reuertetur homicida ad pristinum scelus: sin uerò in iudiciaria seueritate permanserit, unus homo interibit, & uniuerso populo prouidebitur. Sic Deus si pepercerit peccatori, & miserans eius, noluerit eum punire pro scelere, quis non accipiat licentiam? quis malorum qui nunc saltem propter supplicia terrentur, non inuadet tempus, ut expleat quæcunque uoluerit, & præceps feratur in uitia? Hæc autem in Ecclesia sæpè accidentia possumus considerare. Peccauit quispiam, & post peccatum postulet communionem. Si ei conceditur quod rogat, in incommodum omnium uenia procedit, & laxatis frenis scelesibus panditur uia. Sin uerò cum rationabili deliberatione, non ut misericors, nec rursùm ut crudelis iudex, sed & quasi uni prouidens, & de omnium salute pertractans, considerauerit populi damnum in unius uenia, haud dubium est quin faciat eijci unum de Ecclesia, ut multos saluet incolumes. Agè nunc, considera mihi & medicum: si cessauerit à sectione eius uulneris quod secandum est, si non usserit id quod indiget cauterio, uidelicet propter dolores qui ex talibus remedijs consequuntur, quomodò crescat infirmitas, & in deterius uetus humor exuberet. Si uerò (ut ità dicam) temerarius

Indulgentia & misericordia crudelis in latronem.
In peccantes.
In sauciatū.

rius

rius ad uulnus sector accesserit & insuerit plagam, curat eum qui secatur & uritur, quia paululùm seueritatis assumpsit, licèt uisus fuerit ægrotanti ad horam non misereri. Et quomodò utile fuit peccatum Israel in salutẽ Gẽtium, sic utilis est quorundam pœna aliorum saluti. Vtilis quorũdã pœna salu- ti aliorum.

3. HIERONYMVS epistola quinquagesimatertia ad Riparium aduersùs Vigilantium: Miror sanctum episcopum in cuius parochia esse præsbyter dicitur, acquiescere furori eius, & non uirga Apostolica, uirgaque ferrea confringere uas inutile, & tradere in interitum carnis, ut spiritus saluus fiat: nec meminerit illius dicti: Si uidebas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Et in alio loco: In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem. Et iterùm: Nonne odientes te, Domine, odio habui, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos. Fateor tibi dolorem meum: sacrilegium tantum patienter audire non possum: Legi enim Syromasten Phinees, austeritatem Heliæ, zelum Simonis Cananæi, Petri seueritatem, Ananiam & Sapphiram trucidantis, Paulique constantiam, qui Elymam magum, uijs Domini resistentem, æterna cæcitate dãnauit. Non est crudelitas, pro Deo pietas. Vndè & in lege dicitur: Si frater tuus & amicus, & uxor, quæ est in sinu tuo, deprauare te uoluerit à ueritate, sit manus tua super eos, & effunde sanguinem eorum: & auferes malum de medio Israel. In episcopũ tolerantem Vigilãtium hæreticum. 1. Cor. 5. Psal. 49. Psal. 100. Psal. 138. Nume. 25. 3 Reg. 18. Matth. 10. Act. 1. 5. 13. Pro Deo pietas, non est crudelitas. Deut. 13.

4. AVGVSTINVS in psalmum quinquagesimum: Veruntamen charissimi in tanta morum diuersitate, & tam detestabili corruptela, regite domos uestras, regite filios uestros, regite familias uestras. Quomodò ad nos pertinet in ecclesia loqui uobis, sic ad uos pertinet in domibus uestris agere, ut bonam rationem reddatis de his qui uobis sunt subditi. Amat Deus disciplinam. Peruersa autem & falsa innocentia est, habenas laxare peccatis. Valdè inutiliter, ualdè perniciosè sentiet filius patris lenitatem, ut iustè posteà DEI sentiat seueritatem. Et hoc non solus, sed cum dissoluto patre suo. Quid enim? Si ipse non peccat, & non facit quod filius eius, ideò non debet ab ipsa nequitia filium prohibere? An fortè ut uideatur filio eius, quia & pater talia faceret, nisi senuisset? Peccatum quod tibi non displicet in filio tuo, delectat te: sed ætas deseruit, non cupiditas. Maximè fratres mei filios uestros fideles attendite, quos fide genuistis, ut baptizarentur. Sed fortè negligit malus filius uel monita patris, uel obiurgationem, uel seueritatem, Tu imple personam tuam, Deus de illo exigit suam. Cõtra indulgentiam parentum.

5. IDEM in sermone decimoquinto de uerbis Domini, vt suprà, quæstione 8. authorit. 13.

6. CHRYSOSTOMVS in oratione prima contra Iudæos: Verùm quemadmodùm Iudæos culpamus, quòd legem transgrediuntur: ità multò magis uos incusamus, quòd ad transgressores legis concurritis, nec illos tantum qui eò concurrunt, uerumetiam eos, quibus cùm sit authoritas prohibendi suos, nolit tamen id facere. Nè mihi dixeris: Quid mihi cum illo commercij est? Alienus est, ignotus est. Dum modò sit fidelis, dum eorũdem particeps misteriorum, dum eadem iungatur Ecclesia & fratribus, & cognitis, & necessarijs, & cæteris omnibus est propinquior. Proindè quemadmodum non ipsi tantum fures dant pœnas, uetandi, non uetuerunt tamen: ità non Habentes authoritatẽ & potestatẽ prohibẽdi, culpãtur, si nõ prohibeant mala.

Similis eos pœna manet cum peccantibus. Matth.25.

non solum qui impiè agunt, uerumetiam illi qui cùm possint ab impietate reuocare, tamen uel ob pigritiam, uel ob timiditatem id facere nolunt, simili cum illis pœna plectuntur. Alioqui talentum illud quod acceperat, ac defoderat seruus ille, reddidit integrum: attamen dat pœnas, eo quòd nõ auxerat lucrum: ità tu quidem etiamsi ipse purus & innocens perseueres, cęterùm non augeas talentum, nec fratrem pereuntem reuoces ad salutem, eadem quæ ille patiatur, patieris.

Augustinus nondum expertus putauerat schismaticos non esse ui cogendos.

1. B. AVGVSTINVS libro secundo Retractationum capite quinto: Sũt duo libri mei, quorum titulus est, Contra partem Donati. In quorum primo libro dixi, non mihi placere ullius secularis potestatis impetu schismaticos ad cõmunionem uiolenter uehementerque arctari. Quod uerè mihi tunc non placebat, quia nondùm expertus eram, uel quantùm mali eorum auderet impunitas, uel quantùm eis in melius mutandis conferre posset diligentia disciplinæ.

Cur in ecclesiæ principio non inuocabatur contra hæreticos brachiũ seculare. Psal.2.

2. IDEM epistola quadragesimaoctaua ad Vincentium: Non inuenitur exemplum in Euangelicis & Apostolicis literis, aliquid petitum à regibus terræ pro ecclesia & contra inimicos ecclesiæ. qui negat non inueniri? Sed nondum implebatur illa prophetia: Et nunc reges intelligite, & erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore. Adhuc enim illud implebatur, quod in eodem psalmo paulò superius dicitur. Quarè fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Adstiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum aduersùs Dominum, & aduersus Christum eius. Veruntamen si facta præterita in propheticis libris, figuræ fuerunt futurorum, in rege illo qui appellabatur Nabuchodonosor, utrunque tempus figuratũ est, & quod sub Apostolis habuit, & quod nunc habet ecclesia. Temporibus itaque Apostolorum & martyrum illud implebatur, quod figuratũ est, quandò rex memoratus pios & iustos cogebat adorare simulacra, & recusantes in flammas mittebat. Nunc autem illud impletur, quod paulo pòst in eodem rege figuratum est, cùm cõuersus ad honorandum Deum uerum, decreuit in regno suo, ut quicunque blasphemaret Deum Sidrac, Misac & Abdenago, pœnis debitis subiaceret. Prius ergò tempus illius regis, significabat priora tempora regum infidelium, quos passi sunt Christiani pro impijs. Posterius uerò tempus illius regis, significauit tempora posteriorum regum iam fidelium, quos patiuntur impij pro Christianis. Et paulo pòst: Multas ciuitates uidemus fuisse Donatistas, & nunc esse Catholicas, detestari uehementer diabolicam separationem, diligere ardenter unitatem. Quæ tamen timoris huius, qui tibi displicet, occasionibus catholicæ factæ sunt ꝑ leges imperatorum, à Constantino, apud quem primùm uestri ultrò Cæcilianum accusauerunt, usque ad præsentes imperatores, qui iudicium illius quem uestri elegerunt, quem iudicibus Episcopis prætulerunt, iustissimè cõtra uos custodiendum esse decernunt. His ergò exemplis à collegis meis mihi propositis cessi. Nam mea primitùs sententia erat, neminem ad unitatem Christi esse cogendum, uerbo esse agendum, disputatione pugnandũ, ratione uincendum, nè fictos catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noueramus. Sed hæc opinio mea, non contradicentium uerbis, sed demonstrantium superabatur exemplis: nam primò mihi opponebatur ciuitas mea, quæ cùm tota esset in parte Donati, ad unitatem catholicam timore legum imperialium cõuersa est, quam nunc uidemus ità huius uestræ animo-

In rege Nabuchodonosor figura nascentis & iam corroboratæ Ecclesiæ cernitur.

Daniel.3.

Legibus contra hæreticos latis factũ est ut multæ ciuitates resipuerint.

Prior Augustini sententia per usum rerum & experientiam emendata.

animositatis perniciem detestari, ut in ea nunquam fuisse credatur. Ità aliæ multæ &c. Immò uerò seruiant reges terræ Christo, etiam leges ferendo pro Christo. Et in principio epistolæ: Donatistæ nimiùm inquieti sunt, quos per ordinatas à Deo potestates cohiberi atque corrigi mihi non uidetur inutile. Nam de multorum iam correctione gaudemus &c. Si quisquam inimicum suum periculosis febribus phreneticũ factum, currere uideret in præceps, nonne tunc potiùs malum pro malo redderet, si eum sic currere ꝑmitteret, quàm si corripiendum ligandumque curaret, & tamen tunc ei molestissimus & aduersissimus uideretur, quandò utilissimus & misericordissimus extitisset? Sed planè salute reparata, tanto uberiùs ei gratias ageret, quanto sibi eum minus pepercisse sensisset. Et post pauca: Cùm terrori utili doctrina salutaris adiungitur, ut non solùm tenebras erroris lux ueritatis expellat, uerumetiam malæ cõsuetudinis uincula uis timoris abrumpat, de multorum, sicut dixi, salute lætamur, benedicentium nobiscum, & gratias agentium Deo, quòd sua pollicitatione completa, qua reges terræ CHRISTO seruituros esse promisit, sic curauit morbidos, sic sanauit infirmos. Nõ omnis qui parcit, amicus est: nec omnis qui uerberat, inimicus. Meliora sunt uulnera amici, quàm uoluntaria oscula inimici. Melius est cum seueritate diligere, quàm cum lenitate decipere.

Inquietudo hæreticorum per potestatẽ secularem coercenda.

Non reddĩtur malum ꝓ malo, quandò coercent.

Non oĩs qui parcit, amicus est.

Prou.27.

3. IDEM epistola quinquagesima ad Bonifacium: Molestus est medicus furenti phrenetico, & pater indisciplinato filio, ille ligando, ille cædendo, sed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, ista potius mansuetudo falsa, crudelis est. Imperatores quandò pro falsitate contra ueritatem constituunt malas leges, probantur benè credentes, & coronantur perseuerantes. Quando autem pro ueritate contra falsitatem cõstituunt bonas leges, terrentur sæuientes, & corriguntur intelligentes. Quicunque ergò legibus imperatorum, quæ contra ueritatem DEI feruntur, obtemperare non uult, acquirit grande præmium. Quicunque autem legibus Imperatorum, quæ pro DEI ueritate feruntur, obtemperare nõ uult, acquirit grande supplicium. Nam & temporibus prophetarum, omnes reges qui in populo DEI non prohibuerũt, nec euerterunt quæ contra DEI præcepta fuerant instituta, culpantur; & qui prohibuerunt & euerterunt, super aliorum merita laudantur. Et rex Nabuchodonosor, cùm seruus esset idolorum, constituit sacrilegam legem, ut simulachrum adoraretur: sed eius impiæ constitutioni qui obedire noluerunt, piè fideliterque fecerunt. Idem tamen rex, diuino correctus miraculo, piam & laudabilem legem pro ueritate constituit, ut quicunque diceret blasphemiam in DEVM uerum Sidrac, Misac, & Abdenago, cum domo sua penitus interiret. Et paulo pòst: Veri aũt martyres illi sunt, de quibus DOMINVS ait: Beati qui persecutionẽ patiuntur propter iustitiam. Non ergò qui propter iniquitatem, & ꝑ Christianæ unitatis impiã diuisionem, sed qui ꝑ iustitiã persecutionẽ patiunt, hi martyres ueri sunt. Nã & Agar passa est persequutionẽ à Sara, & illa erat sancta q̃ faciebat, illa iniqua quæ patiebat. Et nõnullis interiectis: Q̃d enim dicunt qui contra suas impietates leges iustas constitui nolunt, non petisse à regibus terræ Apostolos talia, non considerant aliud fuisse tunc tẽpus, & omnia suis temporibus agi. Quis enim tunc in Christum crediderat imperator, qui ei pro pietate contra impietatem leges ferendo seruiret, quandò adhuc illud propheticum complebatur: Quarè fremuerunt gentes & po-

Mansuetudo falsa & crudelis.

3 Reg. 15. 4. Reg. 102. 14.15.18. 23. Dan. 3.

Non oẽs sunt beati qui per secutionem patiuntur. Matth. 5.

Gen. 16.

Obiectionis dilutio de Apostolorũ tempore.

Psal.2. & populi meditati sunt inania: Adstiterunt reges terræ,& principes conuenerunt in unum aduersùs Dominum,& aduersùs Christum eius? Nondum autem agebatur,quod paulo pòst in eodem psalmo dicitur; Et nuuc reges intelligite,erudimini qui iudicatis terram: Seruite Domino in timore,& exultate ei cum tremore. Quomodò ergò reges Domino seruiunt in timore, nisi ea quæ contra iussa Domini fiunt,religiosa seueritate prohibendo atque plectendo? Aliter enim seruit quia homo est, aliter quia etiam & rex est. Quia homo est,ei seruit uiuendo fideliter: quia uerò etiam rex est,seruit,leges iusta præcipientes & contraria prohibentes,conuenienti vigore sanciendo:Sicut seruiuit Ezechias, lucos & templa idolorum, & illa excelsa quæ contra Dei præcepta fuerant constructa,destruendo. Sicut seruiuit Iosias,talia & ipse faciendo. Sicut seruiuit rex Niniuitarum, uniuersam ciuitatem ad placandum Dominum compellendo. Sicut seruiuit Darius,idolum frangēdum in potestatem Danieli dando,& inimicos eius leonibus ingerendo. Sicut seruiuit Nabuchodonosor,de quo iam diximus,omnes in regno suo positos à blasphemando Deo lege terribili prohibendo. In hoc ergò seruiunt Domino reges,inquantum sunt reges, cùm ea faciunt ad seruiendum illi,quæ non possunt facere nisi reges. Cùm itaque nondùm reges Domino seruirent temporibus Apostolorum, sed adhuc meditarentur inania aduersus eum & aduersùs Christum eius,ut prophetarum prædicta omnia complerentur, non utique tunc possent impietates legibus prohiberi,sed potius exerceri. Sic enim ordo temporum uoluebatur, vt & Iudæi occiderent prædicatores Christi,putantes se officium Deo facere,sicut prædixerat Christus; & gentes fremerent aduersùs Christianos,& omnis potentia martyrum uinceret. Posteà verò quàm cœpit impleri quod scriptum est: Et adorabunt eum omnes reges terræ,omnes gentes seruient illi: Quis mente sobrius regibus dicat, Nolite curare in regno uestro, à quo tueatur uel oppugnetur Ecclesia Domini uestri: non ad uos pertineat in regno uestro,quis uelit esse siue religiosus siue sacrilegus,quibus dici nō potest: non ad uos pertineat in regno uestro, quis uelit pudicus esse, quis impudicus. Cur enim cùm datum sit diuinitus homini liberum arbitrium, adulteria legibus puniantur,& sacrilegia permittantur?an fidem non seruare leuius est,quàm animam DEO, quàm fœminam uiro? aut si ea quæ non contemptu,sed ignorantia religionis committuntur,mitiùs uindicanda, nunquid ideò negligenda sunt? Melius est quidem,quis dubitauerit, ad Deum colendum doctrina homines duci,quàm pœnæ timore uel dolore compelli? Sed non quia isti meliores sunt, ideò illi qui tales non sunt,negligendi sunt. Multis enim profuit,quod experimentis probauimus, prius timore uel dolore cogi,ut posteà posśint doceri, aut quod iam uerbis didicerant, opere sectari. Et quibusdam interpositis: Vbi est quod isti clamare consueuerunt,liberum est credere uel non credere? Cui uim Christus intulit?quē coegit? Eccè habent Paulum Apostolum: agnoscant in eo prius cogentē Christum,& posteà docentem: prius ferientem,& posteà consolantem. Mirum est autem,quomodò ille qui pœna corporis ad Euangelium coactus intrauit,plus illis omnibus qui solo uerbo uocati sunt, in Euangelio laborauit,& quem maior timor compulit ad charitatem, eius perfecta charitas forás misit timorem. Cur ergò non cogeret Ecclesia perditos filios ut redirent,si perditi filij coegerunt alios ut perirent? Et paulò pòst: Maximianus

Reges quomodò seruiāt Domino in timore.

4. Reg.18.a

4.Reg.23. Ionę 3. Daniel.14. Daniel.3.

Iohan.16.

Psal.71.

Principū est Ecclesiam defendere.

Ad credendū Paulus quodam modo compulsus. Act.9.

Rectè cogit Ecclesia perditos ut redeant.

nus Episcopus Vagensis auxilium petiuit ab Imperatore Christiano, non tam sui ulciscendi causa, quàm tuendæ Ecclesiæ sibi creditæ. Quod si prætermisisset, non eius fuisset laudanda patientia, sed negligentia meritò culpāda. Neque enim & Apostolus Paulus uitæ suæ transitoriæ consulebat, sed Ecclesiæ Dei, quandò contra illos qui eum occidere conspirauerant, consilium illorum Tribuno ut proderetur, effecit. Vndè factum est, ut eum ad locum quo fuerat perducendus, deduceret miles armatus, nè illorum pateretur insidias. Romanas etiam leges implorare minimè dubitauit, ciuem Romanum se esse proclamans, quos tunc affligi uerberibus non licebat. Itēque nè Iudæis eum interimere cupientibus traderetur, Cæsaris poposcit auxilium, Romani quidem principis, sed non Christiani. Vbi satis ostendit quid facere deberent posteà Christi dispensatores, quandò imperatores Christianos periclitante Ecclesia reperirent. Et rursùm: Si aliter non meruit pacem habere domus Dauid, nisi Absalon filius eius in bello quod contra patrem gerebat, fuisset extinctus, quamuis magna cura mandauerat suis vt eum, quantum possent, uiuum saluumque seruarent, vt esset cui pœnitenti paternus affectus ignosceret, quid ei restitit, nisi perditum flere, & sui regni pace acquisita, suam mœstitiam consolari? Sic ergò Catholica mater bellantibus aduersùs eam &c. Ibidèm: Cogunt multas inuenire medicinas multorum experimenta morborum.

Patiētia quænam minimè laudanda.
Act. 21.
Act. 22.
Act. 25.
Paulus poposcit auxilium Ethnici Imperatoris.

4. ITEM Augustinus epistola ducentesimaquarta ad Donatum præsbyterum Donatistam: Displicet tibi quia traheris ad salutem, cùm tā multos nostros ad perniciem traxeris. Quis nesciat nec damnari hominem, nisi merito malæ uoluntatis, nec liberari, nisi bonam habuerit uoluntatem? Non tamen ideò qui diliguntur, malæ suæ uoluntati impunè & crudeliter permittendi sunt, sed ubi potestas datur, &à malo prohibendi, & ad bonum cogendi. Nam si uoluntas mala sēper suæ permittenda est libertati, quarè Israelitæ recusantes & murmurantes, tam duris flagellis à malo prohibebanī, & ad terram promissionis compellebantur? &c. Nondùm fuerat completa illa prophetia: Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient illi. Quod utiquè quantò magis impletur, tanto maiore utitur Ecclesia potestate, ut non solum inuitet, sed etiam cogat ad bonum. Vide quemadmodum de his, qui prius uenerunt, dictum est, Introduc eos: non dictum est, Compelle. Ità significata sunt Ecclesiæ primordia adhuc crescentis, ut essent uires etiam compellendi. Proindè quia oportebat eius iam uiribus & magnitudine roborata etiam compelli homines ad conuiuium salutis æternæ: posteaquàm dictum est, Factum est quod iussisti, & adhuc est locus. Exi, inquit, in uias & sepes, & compelle intrare. Quapropter quia per multa mala & sæua quæ in nostros committitis, tanquàm spinis & asperitate pleni estis, uos tanquàm in sepibus inuenimus, & intrare compellimus.

A malo prohibendi & ad bonum cogēdi sunt nonnunquam homines.
Psal. 71.
Ecclesia ad bonū cogit.
Luc. 14.
Duo ecclesiæ tempora, per parabolam euangelicam designata.
Hæretici in uijs & sepibus inueniuntur.

5. ET tractatu undecimo in Euangelium Ioannis: Si quandò uult Deus concitare potestates aduersus hæreticos, aduersus Schismaticos, aduersus dissipatores Ecclesiæ, aduersus exufflatores Christi, aduersus blasphematores baptismi, non mirentur, quia DEVS concitat, ut à Sara uerberetur Agar: cognoscat se Agar, ut ponat ceruicem, quia cum humiliata discederet à domina sua, occurrit ei angelus & dixit: quid est Agar ancilla Saræ? Cùm conquesta esset de domina, quid audiuit ab Angelo? Reuertere ad dominam tuam.

A Deo concitantur potestates seculi aduersus hæreticos.
Gen. 16.

Principes rationẽ reddituri ſunt, ſi non moueantur aduerſus diſsipatores Eccleſiæ.

tuam. Ad hoc ergò affligitur ut reuertatur, atque utinam reuertatur, quia proles eius ſicut filij Iacob cum fratribus hæreditatem tenebit. Mirantur autem quia commouentur poteſtates Chriſtianæ aduerſus deteſtandos diſſipatores Eccleſiæ. Si non ergò mouerentur, & quomodo redderent rationẽ de imperio ſuo Deo? Intendat Charitas ueſtra quid dicam, quia pertinet hoc ad reges ſeculi Chriſtianos, ut temporibus ſuis pacatam uelint matrem ſuam Eccleſiam habere, undè ſpiritaliter nati ſunt. Legimus Danielis uiſiones & geſta prophetica. Tres pueri in igne laudauerunt Dominum, miratus eſt Nabuchodonoſor rex laudantes Deum pueros, & circa eos ignem non nocentem. Et cùm admiratus eſſet, quid ait Nabuchodonoſor rex, nõ uel Iudæus, uel circumciſus ille qui ſtatuam ſuam erexerat, & ad eam adorandam omnes coegerat, tamen laudibus trium puerorum commotus, ubi uidit maieſtatem Dei præſentis in igne, quid ait? Et ego proponam decretum omnibus tribubus & linguis in omni terra. Quale decretum? Quicunque dixerint blaſphemiam in Deum Sidrach, Miſach & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem. Eccè quomodò ſæuit rex alienigena, nè blaſphemetur Deus Iſrael, qui potuit tres pueros de igne liberare: & nolunt ut ſæuiant reges Chriſtiani, quia Chriſtus exufflatur, à quo non tres pueri, ſed orbis terrarum cum ipſis regibus à gehennarum igne liberatur. Nam tres illi pueri, fratres mei, liberati ſunt ab igne temporali: nũ quid non ipſe eſt Deus Machabæorũ, qui & trium puerorum? Illos ab igne liberauit, illi in tormentis igneis corpore defecerunt. ſed in legitimis mandatis animo permanſerunt: Illi apertè liberati ſunt, illi occultè coronati ſunt. Plus eſt liberari de flamma gehennarum, quàm de fornace poteſtatis humanæ. Si ergò Nabuchodonoſor rex laudauit & prædicauit, & gloriam dedit Deo, quia liberauit de igne tres pueros, & tantam gloriam dedit, ut decretum mitteret per regnum ſuum: Quicunque dixerint blaſphemiam in Deum Sidrach, & Miſach, & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem: quomodò iſti reges non moueantur, qui non tres pueros attendunt liberatos de flamma, ſed ſeipſos liberatos de gehenna, quandò uident Chriſtum, à quo liberati ſunt, exufflari in Chriſtianis, quando audiunt dici Chriſtiano, dic te non eſſe Chriſtianum? Talia facere uolunt, & ſaltem talia pati nolunt. Nam uidete qualia faciunt, & qualia patiuntur. Occidunt animas, affliguntur in corpore. Sempiternas mortes faciunt, & temporales ſe perpeti conqueruntur.

Daniel 3. Exemplum Nabuchodonoſor.

Nota.

2. Mach. 7.

Sempiternas mortes faciũt & de temporali conqueruntur.

6. BERNARDVS ſermone ſexageſimoſexto ſuper Cantica canticorum: Meliùs proculdubiò (hæretici) gladio coercerentur, illius uidelicet qui non ſine cauſa gladium portat, quàm in ſuum errorem multos traijcere permittãt. DEI enim miniſter ille eſt, uindex in iram ei qui malè agit. Mirabantur aliqui, quòd non modo patienter, ſed & læti, ut uidebatur, ducerentur ad mortem: ſed qui minus aduertunt quanta ſit poteſtas diaboli, non modo in corpora hominum, ſed etiam in corda quæ ſemel permiſſus poſſederit. Non ne plus eſt ſibimet hominem inijcere manus, quàm id libenter ab alio ſuſtinere? Hoc autem in multis potuiſſe diabolum, frequenter experti ſumus, qui ſeipſos aut ſubmerſerunt, aut ſuſpenderunt. Denique Iudas ſuſpendit ſe ipſum, diabolo ſine dubio immittente. Ego tamen maius exiſtimo, magiſque admiror, quod potuit immiſiſſe in cor eius ut traderet Dominum, quàm ut ſemetipſum ſuſpenderet. Nihil ergo ſimile habent e conſtantia mar-

Gladio coerceri hæreticos expedit.

Rom. 13.

Diaboli poteſtas in corda hæreticorum.

Matth. 27.

martyrum,& pertinacia horum: quia mortis contemptum in illis pietas, in istis cordis duritia operatur.

Constantia martyrū dissimilis est hæreticorum pertinaciæ.

7. HIERONYMVS in caput quintum epistolæ ad Galatas: Scintilla res parua est. & penè dum cernitur, non uidetur: sed si fomitem compræhenderit, & nutrimenta sui quanuis paruus ignis inuenerit, mœnia, urbes, latissimos saltus, regionesque consumit. Fermentum quoquè, cuius ad aliam partem in euangelio parabola temperata est, res modica uidetur & nihil: sed cùm farinæ conspersum, totam massam suo uigore corruperit, in illius uim transit omne quod mixtum est: ità & doctrina peruersa ab uno incipiens, uix duos aut tres primum in exordio reperit auditores: sed paulatim cancer serpit in corpore, & iuxta uulgare prouerbium, unius pecudis scabies, totum commaculat gregem. Igitur & scintilla statim ut apparuerit, extinguenda est: & fermentum à massæ uicinia semouendum: secandæ putridæ carnes, & scabiosum animal à caulis ouium repellendum: nè tota domus, massa, corpus, & pecora ardeat, corrumpatur, putrescat, intereat. Arius in Alexandria una scintilla fuit: sed quia non statim oppressa est, totū orbem eius flamma populata est.

Principijs hæreson obsistendum. Luc. 13. 1. Cor. 5. Secandæ putridæ carnes. Arius hæresiarcha scintillæ non oppressæ comparatur.

8. GREGORIVS libro duodecimo, epistola trigesimaprima ad Felicem Episcopum Siciliæ: Melius est ut pro multorum salute unus condemnetur, quàm per unius licentiam multi periclitentur. Nec mirum si inter homines hæc ratio custoditur, cùm & inter iumenta hoc fieri persæpè cognouimus, ut ea quæ scabiem aut impetiginem habere uidentur, separentur à sanis, nè illorum morbo sana damnentur & pereant.

Vnum pro multorū salute cōdemnari prestat.

1. C. AVGVSTINVS in psalmum quinquagesimum: Veruntamen, charissimi, in tanta morum diuersitate, & tam detestabili corruptela, regite domos uestras, regite filios uestros, regite familias uestras. Quomodò ad nos pertinet in Ecclesia loqui uobis, sic ad uos pertinet in domibus uestris agere, ut bonam rationem reddatis de his qui uobis sunt subditi. Amat DEVS disciplinam. Peruersa autem & falsa innocentia est, habenas laxare peccatis. Valdè inutiliter, ualdè perniciosè sentit filius patris lenitatem, ut iustè posteà DEI sentiat seueritatem. Et hoc non solus, sed cum dilecto patre suo. Quid enim, si ipse non peccat, & non facit quod filius eius? ideò non debet ab ipsa nequitia filium prohibere? An fortè ut uideatur filio eius, quia & pater talia faceret, nisi senuisset? Peccatum quod tibi non displicet in filio tuo, delectat te: sed ætas deseruit, non cupiditas. Maximè, fratres mei, filios uestros fideles attendite quos fide genuistis, ut baptizarentur. Sed fortè negligit malus filius, uel monita patris, uel obiurgationem, uel seueritatem. Tu imple personam tuam, Deus de illo exigit suam.

Paterfamilias regat familiam suam & filios. Innocentia falsa est, habenas laxare peccatis.

2. GREGORIVS libro quarto Dialogorum, capite decimooctauo: Et si omnes baptizatos infantes, atque in eadem infantia morientes ingredi regnum cæleste credendum est, omnes tamen paruulos qui scilicet iam loqui possunt, regna cælestia ingredi credendum non est: quia nonnullis paruulis eiusdem regni cælestis aditus à parentibus clauditur, si malè nutriantur. Nā quidam uir cunctis in hac urbe notissimus ante triennium filium habuit annorum, sicut arbitror, quinque: quem nimis carnaliter diligens remisse nutriebat: atque idem paruulus, quod dictu graue est, mox ut eius animo aliquid obstitisset, maiestatem Dei blasphemare consueuerat, qui in hac ante triennium mortalitate percussus, uenit ad mortem. Cumq; eū suus

Quibusdam paruulis clauditur aditus regni cęlestis à parentibus.

pater in sinu teneret, sicut hi testati sunt qui præsentes fuerunt, malignos ad se uenisse spiritus trementibus oculis puer adspiciens, cœpit clamare: Obsta pater, obsta pater. Qui clamans declinauit faciem, ut se ab eis in sinu patris absconderet. Quem cùm ille trementem requireret, quid uideret: puer adiunxit, dicens: Mauri homines uenerunt, qui me tollere uolunt. Qui cùm hoc dixisset, maiestatis nomen protinùs blasphemauit, & animam reddidit. Vt enim omnipotens Deus ostenderet, pro quo reatu talibus fuisset traditus executoribus, undè uiuentem pater suus noluit corrigere, hoc morientem permisit iterare: ut qui diù per diuinitatis patientiam blasphemus uixerat, quandoque per diuinitatis iudicium blasphemaret & moreretur: quatenùs reatum suum pater eius agnosceret, & qui paruuli filij animam negligens, non paruulum peccatorem, gehennæ ignibus nutrisset.

Terribile exemplum de puero blasphemo.

3. Chrysostomus homilia nona in priorem epistolam ad Timotheum: Neque enim parui meriti est, indultos nobis à Deo liberos, ad ipsius exercere militiam, eique ab infantiæ pannis dedicare. Nam si eiusce educationis fundamenta iecerint, maximis afficiendi sunt præmijs: quemadmodùm si neglexerint, grauissimis cruciatibus. Nempe enim & Heli propter filios perijt: illos quippe cùm acrius coercere debuisset, uerbis tandem lenibus monuit. Quocircà dum illis molestus esse seuera increpatione recusat, & illos & se ipsum unà perdidit. Audite hæc patres, uestrosq; filios in disciplina & correptione Domini erudite summa cum diligentia. Est enim iuuentus fera, plurimisque indiget institutoribus, magistris, pædagogis, asseclis, atque nutritoribus. Votique res est, post adeò exactam diligentiam eam continere posse, non secus, quàm equus quidam indomitus, ueluti fera belua. Huiusmodi quippe iuuentus est. Si igitur illi ab ipsis statim initijs, atq; à prima ætate leges optimas imponamus, minimum posthac laborabimus: uerum consuetudo ipsa uirtutis in legem transiet. Nhil eos agere permittamus, ex his quæ noxie iucunda sunt, neque illis ut pueris indulgeamus: atq; ante omnia illos in pudore & sobrietate seruemus, quippe huic inimica libido omnium maximè huiusmodi turbat ætatem. Et paulò pòst: Admoneamus igitur illos, corripiamus, terreamus, minasque intentemus, & modò istud, modò illud faciamus. Magnum habemus preciosumque depositū filios: ingenti illos seruemus cura, atque omnia faciamus, nè fur id nobis astutus auferat. At uerò nunc contrà penitus faciamus. Nam ut fundus quidē sit optimus, cuncta molimur, eumque fideli uiro magno cum studio tradimus, & agasonem atque mulionem, procuratorem que ac dispensatorem, qui nobis magna beneuolentia afficiatur, inquirimus: cæterum quod nobis charissimum omnium est, omninò negligimus; neque curamus, quo pacto filium nostrum fideli cuipiam uiro permittamus, qui ipsius tueri ac seruare pudicitiam possit? Et certè nulla nobis possessio, nullus fundus æquè nobis gratus atque charus esse debet: quippe hæc omnia filijs quæruntur. Igitur maior nobis possessionum cura est, quàm eorum, quorum illæ gratia comparantur; quod profectò absurdissimum atque stolidissimum est. Exerceamus igitur ad uirtutem atque pietatē molles filiorū animos, cætera oīa secundo loco quæramus. Nam si quidem illi improbi fuerint, nihil eis pecuniæ proderunt, sin autem probi, nihil ex paupertate lædentur. Vis filium relinquere diuitem? Bonum illum ac benignum esse doce: ità enim etiam rem familiarem augti orem facere poterit. Quòd si tenuis illi substantia fue-

Magni meriti est, liberos educare Deo.

1. Reg. 2. & 4. Exemplo Heli mouentur parentes.

Quomodò instituendi filij.

Contra parentes, qui cum aliarum rerū diligentem curam, filiorum ferè nullam habent.

fuerit, nihilo deteriori in loco erit, quàm hi qui plurima posident. Quod si malus ille fuerit, etiam si infinitam illi substantiam relinquas, non illi custodem reliquisti, sed longè deteriore conditione fecisti, quàm si ad extremam deuenisset inopiam. Quippe filijs non ritè institutis præstat pauperes esse, quàm diuites. Paupertas enim uel inuitos coercet, atque intra uirtutis limites continet: opes uerò ne uolentes quidem pudicè, temperanterq; uiuere sinunt: uerùm exorbitare faciunt, atque peruertunt, malisque innumeris subiungunt. Matres item, filiarum uobis curam assumite: est ea cura uobis perfacilis. Curate solicitè, vt domi iugiter sint. Ante omnia pias esse, religiosasque docete, aspernari pecunias, exteriorisque ornatus contemptrices esse, atque ità demum nuptijs tradite: eas si ità institueritis, non ipsas modò seruabitis, uerùm & uiros qui illas ducturi sunt: neque uiros tàtum, sed etiam filios atque nepotes. Quippe ex radice optima surculi prodeunt firmiores, ac semper in meliora proficiunt, horumque omnium merces uobis reddenda est. Non igitur tanquàm unius animæ commodis prospiciētes, sed ut plurimis per unam consulentes, magno cum studio omnia faciamus. Ità nempe paterna domo decet progredi uirginem, ac matrimonio iungi, quemadmodùm ex palæstra luctatorem, ut omnem diligentissimè rei familiaris peritiam habeat: fitque ueluti fermentum, quod massam omnem in suam transfert pulchritudinem. Filij quoquè adeò uerendi sint præ morum honestate, & singulari pudicitiæ laude, ut ab hominibus, & à Deo laudes mereantur. Discant continere uentrem, abstineant à superfluis sumptibus, & omni magnificentia apparatus: dispensare sua probè nouerint, pij in parentes sint: subijci, & dicto obtemperantes esse discant: ità enim & parentibus ipsis ingentes præmiorum adijcient cumulos: atque ità omnia in Dei gloriam, salutemque nostram fient.

Nota.

Filiarum cura matribus mandata.

Filij quales esse debeant.

X

Quid est, participatione alienum peccatum contrahere?

Id maximè fit, quandò in partem lucri cum furibus, siue raptoribus uenimus: cùm itidem bona iniustè parta, uel quouis modo aliena nobis unà cum alijs scienter uendicamus aut retinemus: cùm insuper spolijs alienis ditesci mus. Quò pertinere uidetur quod psalmographus dixit, [a] cum furibus ipsis currere, & cum adulteris portionem habere. Sic & Esaias obijcit populo Iudaico: [b] *Principes tui infideles, socij furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones*. Grauius adhuc delinquunt, qui lucrum sibi ex aliena [c] turpitudine apertè parant, ut lenones: quive latronibus, & notæ turpitudinis

Tob. 2. d Prou. 1. b 29. d Num. 15. d Ecc. 5. a 2. Paral. 20. g Greg. Turon. in gloriam cōfessor. c. 63. & 71. Itē lib. 1. de gloria. Marty. c. 36. 72. & 79. & l. 2. c. 13. 14. 15. 16, 17. & 20. Theod. li. 3. hist. ca. 11. & 12. Vict. l. 1. persecuti. Vandal. Ios. 7. d Dan. 5. a f 2. Mach. 3. a e g 5. c d 9. a b 1. Machabæor. 6.

a Psal. 49. c Aug. in psal. 129.

b Esaiæ 1. f

a Deut. 23. c

uel factionis hominibus præbere audent hoſpitium & locū, quò ſe illi, aut ſua recipiant.

SCRIPTVRAE.

Tobiae ſecundo capite: Anna uxor eius ibat ad opus textrinum quotidiè: & de labore manuum ſuarum uictum, quem conſequi poterat, deferebat. Vndè factum eſt, ut hœdum caprarum accipiens detuliſſet domi. Cuius cùm uocem balantis uir eius audiſſet, dixit: Videte nè fortè furtiuus ſit: reddite eum dominis ſuis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere.

Proverbiorvm primo capite: Fili mi, ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis. Si dixerint, Veni nobiſcum, inſidiemur ſanguini, &c. Omnem precioſam ſubſtantiam reperiemus, implebimus domos noſtras ſpolijs. Sortem mitte nobiſcum, marſupium ſit unum omnium noſtrum. Fili mi, nè ambules cum eis, prohibe pedem tuum à ſemitis eorum.

Et capite vigeſimonono: Qui cùm fure participat, odit animam ſuam: adiurantem audit, & non indicat.

Nvmerorvm decimoſexto: Surrexitque Moyſes, & abijt ad Dathan & Abiron: & ſequentibus eum ſenioribus Iſrael, dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, nè inuoluamini in peccatis eorum. Cumque receſſiſſent à tentorijs eorum per circuitum, Dathan & Abiron egreſsi ſtabant in introitu papilionum ſuorum cum uxoribus, & liberis, omnique frequentia. Et ait Moyſes: In hoc ſcietis quòd Dominus miſerit me, ut facerem uniuerſa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim: Si conſueta hominum morte interierint, & uiſitauerit eos plaga, qua & cæteri uiſitari ſolent, non miſit me Dominus. Sin autem nouam rem fecerit Dominus, vt aperiens terra os ſuum, deglutiat eos &c.

Ecclesiastici quinto: Noli attendere ad poſſeſsiones iniquas, & nè dixeris, eſt mihi ſufficiens uita. nihil enim proderit in tempore uindictæ & obductionis.

Secvndi Paralipomenon uigeſimo: Poſt hæc inijt amicitias Ioſaphat rex Iuda cum Ochozia rege Iſrael, cuius opera fuerunt impijſsima. Et particeps fuit ut faceret naues quæ irent in Tharſis: feceruntque claſſem in Aſion Gaber: Prophetauit autem Eliezer filius Dodau de Mareſa ad Ioſaphat, dicens: Quia habuiſti fœdus cum Ochozia, percuſsit Dominus opera tua, contritæque ſunt naues, nec potuerunt ire in Tharſis.

Iosve ſeptimo: Reſponditque Achan Ioſue, & dixit ei: Verè ego peccaui Domino Deo Iſrael, & ſic & ſic feci. Vidi enim inter ſpolia pallium coccineum ualdè bonum, & ducentos ſiclos argenti, regulamque auream quinquaginta ſiclorum, & concupiſcens abſtuli, & abſcondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque foſſa humo operui. Miſit ergo Ioſue miniſtros: qui currentes ad tabernaculum illius, repererunt cuncta abſcondita in eodem loco & argentum ſimul. Auferenteſque de tentorio, tulerunt ad Ioſue, & ad omnes filios Iſrael, proieceruntque ante Dominum. Tollens itaque Ioſue Achan filium Zaræ, argentumque & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias eius, boues & aſinos

nos & oues, ipsumque tabernaculum, & cunctam supellectilem: (& omnis Israel cum eo) duxerunt eos ad uallem Achor: vbi dixit Iosue, Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidauitque eum omnis Israel, & cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt. Congregauerunt que super eum aceruum magnum lapidum, qui permanet usque in præsentem diem. Et auersus est furor Domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius, Vallis Achor usque hodiè.

Danielis quinto: Balsasar rex fecit grande conuiuium optimatibus suis mille: & unusquisque secundùm suam bibebat ætatem. Præcepit ergò iam temulentus, ut afferrentur uasa aurea & argentea quæ absportauerat Nabuchodonosor pater eius de templo quod fuit in Hierusalem: ut biberent in eis rex & optimates eius, uxores & concubinæ. Tunc allata sunt uasa aurea quæ absportauerat de templo quod fuerat in Hierusalem: & biberunt in eis rex & optimates eius, uxores & concubinæ illius. Bibebant uinum, & laudabant deos suos aureos & argenteos, æreos, ferreos, ligneosque & lapideos. In eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulæ regiæ: & rex adspiciebat articulos manus scribentis. Tunc facies regis commutata est, & cogitationes eius conturbabant eum: & compages renum eius soluebantur, & genua eius ad se inuicèm collidebantur. Exclamauit itaque rex fortiter, ut introducerent magos &c. Et paulò pòst: Ad quæ respondens Daniel, ait coram rege: Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ alteri da: scripturam autem legam tibi, rex, & interpretationem eius ostendam tibi. Quandò eleuatum est cor Nabuchodonosor patris tui, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria eius ablata est, & à filijs hominum eiectus est, sed & cor eius cum bestijs positum est, & cum onagris erat habitatio eius: fœnum quoquè ut bos comedebat, & rore cęli corpus eius infectum est: donèc cognosceret: quòd potestatem haberet altissimus in regno hominum, & quemcunque uoluerit suscitabit super illud. Tu quoquè filius eius Balsasar, non humiliasti cor tuum cùm scires hæc omnia: sed aduersùm Dominatorem cęli eleuatus es: & uasa domus eius allata sunt coram te: & tu, & optimates tui, & uxores tuæ & concubinæ tuæ vinum bibistis in eis: deos quoquè argenteos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneosque, & lapideos qui non uident neque audiunt, neque sentiunt, laudasti: porrò Devm qui habet flatum tuum in manu sua & omnes uias tuas, non glorificasti. Idcircò ab eo missus est articulus manus, qui scripsit hoc quod exaratum est. Hæc est autem scriptura quæ digesta est: Mane Thecel Phares. Et hæc est interpretatio sermonis: Mane: numerauit Deus regnum tuum, & compleuit istud: Thecel: appensus es in statera, & inuentus es minus habens: Phares: diuisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis. Eadem nocte interfectus est Balsasar rex Chaldæus. Et Darius Medus succesit in regno, annos natus sexagintaduos.

Secvndi Machabæorum tertio: Simon propositus templi, cùm uincere Oniam non posset, uenit ad Appollonium Tharsææ filium, qui eo tempore erat dux Cœlesyriæ & * Phœnicis: & nunciauit ei pecunijs innumerabilibus plenum esse ærarium Hierololymis, & communes copias immensas esse, quæ non pertinent ad rationem sacrificiorum: esse autem possibi-

* Phęnices.

ſe, ſub poteſtate regis cadere uniuerſa. Cumque retuliſſet ad regem Apollonius de pecunijs quæ delatæ erant, ille accitum Heliodorum qui erat ſuper negocia eius, miſit cum mandatis, ut prædictam pecuniam transportaret. Statimque Heliodorus iter eſt aggreſſus, ſpecie quidem quaſi per Cœleſyriam & * Phœnicem ciuitates eſſet peragraturus, reuerà autem Regis propoſitum perfecturus. Sed cùm ueniſſet Hieroſolymam, & benigne à ſummo Sacerdote in ciuitate eſſet exceptus, narrauit de dato indicio pecuniarum, & cuius rei gratia adeſſet, aperuit: interrogabat autem, ſi uerè hæc ita eſſent. Tunc ſummus Sacerdos oſtendit depoſita eſſe hæc, & uictualia uiduarum & pupillorum: quædam uerò eſſe Hyrcani Tobiæ uiri ualdè eminentis, in his quæ detulerat impius Simon: vniuerſa autem argenti talenta eſſe quadringeata, & auri ducenta: decipi uerò eos, qui credidiſſent loco & templo, quod per uniuerſum mundum honoratur pro ſui ueneratione & ſanctitate, omninò impoſsibile eſſe. At ille pro his quæ habebat in mandatis à rege dicebat omni genere regi ea eſſe deferenda. Conſtituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica uero per uniuerſam ciuitatem erat trepidatio. Sacerdotes autem ante altare cum ſtolis ſacerdotalibus iactauerunt ſe, & inuocabant de cęlo eũ qui &c. Et paulo pòſt: Heliodorus autem, quod decreuerat, perficiebat eodem loco ipſe cum ſatellitibus circa ærarium, præſens. Sed ſpiritus omnipotentis DEI magnã fecit ſuæ oſtenſionis euidentiam, ità ut omnes qui auſi fuerant parere ei, ruentes Dei uirtute, in diſſolutionem & formidinem conuerterentur. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens ſeſſorem, optimis operimentis adornatus: isque cum impetu Heliodoro priores calces eliſit, qui autem ei ſedebat, uidebatur arma habere aurea. Alij etiam apparuerunt duo iuuenes, uirtute decori, optimi gloria, ſpecioſique amictu: qui circunſteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant, ſine intermiſsione multis plagis uerberantes. Subitò autem Heliodorus concidit in terram, eumque multa caligine circunfuſum rapuerunt, atque in ſella geſtatoria poſitum eiecerunt. Et is qui cum multis curſoribus & ſatellitibus prædictum ingreſſus eſt ærarium, portabatur nullo ſibi auxilium ferente, manifeſta cognita Dei uirtute: & ille quidem per diuinam uirtutem iacebat mutus, atque omni ſpe & ſalute priuatus. Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum ſuum, & templum quod paulo antè timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & lætitia impletum eſt. Tunc uerò ex amicis Heliodori quidam rogabant confeſtim Oniam, ut inuocaret Altiſsimum, &c. Heliodorus autem hoſtia Deo oblata, & uotis magnis promiſsis ei qui uiuere illi conceſsit, & Oniæ gratias agens, recepto exercitu repedabat ad Regem. Teſtabatur autem omnibus ea quæ ſub oculis ſuis uiderat opera magni Dei. Cùm autem rex interrogaſſet Heliodorum, quis eſſet aptus adhuc ſemèl Hieroſolymam mitti, ait: Si quem habes hoſtem, aut regni tui inſidiatorem, mitte illuc, & flagellatum eum recipies, ſi tamen euaſerit: eo quòd in loco ſit uerè Dei quædam uirtus. Nam ipſe qui habet in cælis habitationem, uiſitator & auditor eſt loci illius, & uenientes ad malefaciendum, percutit ac perdit. Igitur de Heliodoro & ærarij cuſtodia ità res ſe habet.

Phęnicē

ET capite quinto: Auſus eſt etiam (Antiochus) intrare templum uniuerſa ter-

ſa ter-

ſa terra ſanctius, Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit proditor: & ſcelestis manibus ſumens ſancta uaſa, quæ ab alijs regibus & ciuitatibus erãt poſita ad ornatum loci & gloriam, contrectabat indignè & contaminabat. Ità alienatus mente Antiochus, non conſiderabat quòd propter peccata habitantium ciuitatem, modicum DEVS fuerat iratus. propter quod & accidit circa locum diſpectio, alioquin, niſi contigiſſet eos multis peccatis eſſe inuolutos, ſicut Heliodorus qui miſſus eſt à Seleuco rege ad expoliandum ærarium, etiam hic ſtatim adueniens flagellatus & repulſus utiq; fuiſſet ab audacia. Verùm non propter locum, gentem: ſed propter gentem, locum Deus elegit. Ideoquè & ipſe locus particeps factus eſt populi malorum, poſteà autem fiet ſocius bonorum. & qui derelictus in ira DEI omnipotentis eſt, iterum in magni Domini reconciliatione cum ſumma gloria exaltabitur. Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de templo talentis, uelociter Antiochiam regreſſus eſt, &c.

ITEM capite nono: Elatus autem ira (Antiochus) arbitrabatur ſe iniuriam i lorum qui ſe fugauerant, poſſe in Iudæos retorquere: ideoque iuſſit agitari currum ſuum, ſine intermiſsione agens iter, cæleſti eum iudicio perurgente, eo quòd ità ſuperbè locutus eſt ſe uenturum Hieroſolymam, & congeriem ſepulcri Iudæorum eam facturum. Sed qui uniuerſa conſpicit Dominus DEVS Iſrael, percuſsit eum inſanabili & inuiſibili plaga. Vt enim finiuit hunc ipſum ſermonem, appræhendit eum dolor dirus uiſcerum, & amara internorum tormenta: & quidem ſatis iuſtè, quippe qui multis & nouis cruciatibus aliorum torſerat uiſcera, licèt ille nullo modo à ſua malitia ceſſaret. Super hoc autem ſuperbia repletus, ignẽ ſpirans animo in Iudęos, & præcipiens accelerari negocium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & graui corporis colliſione membra uexari. Iſque qui ſibi uidebatur etiam fluctibus maris imperare, ſupra humanum modum ſuperbia repletus, & montium altitudines in ſtatera appendere, nunc humiliatus ad terrã, in geſtatorio portabatur, manifeſtam DEI uirtutem in ſemetipſo conteſtans: ità ut de corpore impij, uermes ſcaturirent, ac uiuentes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus grauaretur: & qui paulo antè ſidera cæli contingere ſe arbitrabatur, eum nemo poterat ꝓpter intolerantiam fœtoris portare. Hinc igitur cœpit ex graui ſuperbia deductus ad agnitionem ſui uenire, diuina admonitus plaga, per momenta ſingula doloribus ſuis augmenta capientibus. & cùm nec ipſe iam fœtorẽ ſuum ferre poſſet, ità ait: Iuſtum eſt, ſubditum eſſe Deo, & mortalem non paria Deo ſentire. Orabat autem hic ſceleſtus Dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſecuturus. Et ciuitatem ad quam feſtinãs ueniebat, ut eam ad ſolum deduceret, ac ſepulcrum congeſtorum faceret, nunc optat liberam reddere: & Iudæos quos nec ſepulturã quidem ſe dignos habiturũ, ſed auibus ac feris diripiendos traditurum, & cum paruulis exterminaturũ dixerat, æquales nunc Athenienſibus futurum pollicetur: templum etiã ſanctum, pđ prius expoliauerat, optimis donis ornaturum, & ſancta uaſa multiplicaturum &c.

PRIMI Machabæorũ ſexto: Et uocauit Antiochus omnes amicos ſuos, & dixit illis: Receſsit ſomnus ab oculis meis, & concidit & corrui corde præ ſolicitudine: & dixi in corde meo, In quantam tribulationem deueni, & in quos fluctus triſtitiæ in qua nunc ſum, qui iucundus eram & dilectus in

potestate mea? Nunc uerò reminiscor malorum quæ feci in Ierusalem, unde & abstuli omnia spolia aurea & argentea quæ erant in ea, & misi auferre habitantes Iudæam sine causa. Cognoui ergò quia propterea inuenerunt me mala ista: & ecce pereo tristitia magna in terra aliena.

PSALMO quadragesimonono: Peccatori autem dixit Deus, &c. Si uidebas furem, currebas cum eo, & cùm adulteris portionem tuam ponebas.

ESAIAE primo: Principes tui infideles, socij furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant; & causa uiduæ non ingreditur ad illos. Propter hoc ait Dominus Deus exercituum, fortis Israel, Heu consolabor super hostibus meis, & uindicabor de inimicis meis. Et conuertam manum meam ad te, &c.

DEVTERONOMII uigesimotertio. Non offeres mercedem prostibuli, nec pretium canis in domo Domini Dei tui, quicquid illud est quod uouerint: quia abominatio est utrunque apud Dominum Deum tuum.

PATRES.

1. GREGORIVS Turonensis in libro de gloria Confessorum, capite sexagesimotertio: Leonis Romani Imperatoris filia, cùm ab spiritu uexaretur immundo, & per loca sancta duceretur, assiduè clamabat nequā spiritus: Non hinc egredior, nisi Archidiaconus Lugdunensis adueniat: ac nisi ipse me de hoc uasculo quod acquisiui, eijciat, nullatenus hinc sum egressurus. Audiens hæc Imperator, dirigit suos in Gallias. Quem illi repertum suppliciter exorant, ut cum eis ad uisitandum puellam Romam dignaretur accedere. Ille uero contradicens, & se indignum, per quem Christus miracula ostenderet, esse uociferans: admonitus Episcopi sui consilio, cum eisdem missis iter dirigit. Et ad Imperatorem ueniens, cum honore suscipitur. Audiens autem de infirmitate puellæ, se ad basilicā beati Petri Apostoli confert: ibique cōtinuato cū uigilijs & orationibus triduano ieiunio, quarta die per inuocationem Domini nostri IESV CHRISTI & crucis uexillum, immundum spiritum à corpore puellæ depellit. Qua sanata, tria ei centenaria auri Imperator offert: sed ille uir altioris spiritus, caducas diuitias pro nihilo respuit, dicens: Si me tuis muneribus locupletare desideras, illud quod cunctæ proficiat ciuitati, largire: tributum, ait, in tertio circa muros milliario populis cede: hoc utrisque animabus salubre beneficium erit. Aurum uerò tuum necessarium non habeo: pauperibus pro tua tuorumque felicitate dispensa. Quod ille non abnuens, aurum pauperibus erogat, & tributum petitum ciuitati concedit. Vndè usque hodiè circa muros urbis illius in tertio milliario tributa non redduntur in publico. post discessum uerò beati Archidiaconi, ait Imperator suis: Si iste inquit, DEVM plùs quàm pecuniam diligit, dignè Ecclesia illa cuius nobis minister obsequitur, nostris muneribus illustratur. Tunc capsam ad sancta Euangelia recludenda, patenamque & calicem ex auro puro preciosisque lapidibus præcepit fabricari. Quod miro perfectū opere, per hominem eruditum dirigit Ecclesiæ: sed nuncius ille inter Alpes positus, qui hæc exhibebat, ad aurificis cuiusdam domum diuertit. Cūque ab eo artifex sciscitaretur, quid negocij gereret, rem secretius ac simpliciter

citer pandit: & ille, Si inquit, meo consilio conniuentiam præbueris, multa hæc nobis ratio poterit lucra deferre. Ad hæc ille diabolo instigante seductus, & ut fertur inter rusticos sermo uulgatus, quòd inhianti auro ac circunuentionis fallacias inferentes sæpius animi coniunguntur) statim huius consilij effectus est sectator. Tunc ille deceptor fecit similes de argento species, ut nihil aliud quàm aurum purissimum putarentur: & sic opera quæ cum gemmis filisq; aureis fuerant superposita, studiosissimè cum clauis affixit. Veruntamen calicem non comminuit, quia cataclyza in ipso fuerant solidata. Denique portitor cum hac fraude Lugdunum aduenit. Oblatisq; muneribus, ab Episcopo muneratur: regressusq; ad socium, aurum de speciebus figuratum recipere flagitat: artifex uerò adhuc non esse totum paratum pronunciat: sed sub ipsa expliciturum se nocte pollicetur. Exacta igitur cœna, cùm in cellula qua hæc operabatur, pariter residerent, concussa subitò à terræ motu super eos diruit. Disruptaq; terra sub pedibus eorũ, ipsos pariter cum pecunia deglutiuit: descenderuntq; uiuentes ac uociferãtes in tartarum. Vltusq; est Deus uelociter de fraude Ecclesiæ suæ. Egò verò has species in Ecclesia Lugdunensi sæpissimè uidi. Sit hoc populis documentum, ut nullus res Ecclesiæ aut appetere, aut fraudare nitatur. Nam aliter uidebit Dei iudicium super se uelociter imminere.

Pœna terribilis in sacrilegos. Num. 16.

2 Et capite septuagesimoprimo: Aquẽsibus est concessus inclytus athleta Metrias, uir in corpore iuxta historiam actionis magnificæ sanctitatis: & licèt ditione seruus, liber tamen iustitia: qui, ut ferunt legentes certaminis eius textum, peracto cursu boni operis, à seculo uictor abscessit, sæpiùs se in cælis degere uirtutibus manifestis ostendens. Tempore igitur quodam cũ Franco Episcopus eius municipij Ecclesiam gubernaret, Childericus qui tunc primus apud Sigibertum regem habebatur, uillam eius competit, dicens: Quia iniustè ab Aquensi Ecclesia retineretur: & dicto citiùs conueniretur Episcopus. Datisq; fideiussoribus, in præsentia regis adsistit, clamans & obsecrans, ut rex ad huius causæ audientiam præsentiam suam auerteret, nè cælesti iudicio condemnetur: addens, Scio enim uirtutem Metriæ uiri beati, quòd uelociter in peruasorem suum irrogat ultionem. Denique coniuncti adiurores causam discutiunt. Insurgit Childericus atque improperans criminibus exacerbatum Episcopum, quòd res fisci ditionibus debitas, iniquo ordine retineret, extrahi eum vi à iudicio iubet: & tantùm ablata per iudicium præsentium uilla, trecentis aureis condemnauit. Fauebant ei omnes, nec quisquam contra uoluntatem eius audebat decernere, nisi quod eidem libuisset. Denique condemnatus spoliatusq; sacerdos, ad urbem redijt, atque prostratus in orationem coram sepulcro sancti, dicto psalmi capitello, ait: Non hic accendetur lumen, neque psalmorum modulatio canetur gloriosissime sancte, nisi priùs ulciscaris seruos tuos de inimicis suis, resq; tibi uiolenter ablatas, Ecclesiæ sanctæ restituas. Hæc cum lachrymis effatùs, sentes cum acutis aculeis super tumulum proiecit. Egressusq; clausis ostijs, similiter in ingressu alias collocauit. Nec mora, corripitur peruasor à febre: decumbit lectulo, exhorret cibum, fastidit & potum, profert æstuãs iuge suspirium. Cui etiam si ab ardore febris interdùm sitis accederet, aquã tantùm, nihil aliud, hauriebat. Quid plura? in hac ægrotatione integrum ducit annum: sed mens praua non flectitur. Intereà labitur cæsaries cuncta cũ barba, & ità omne caput remãsit nudum, ut putares eum olìm sepultũ, nuper eiectum

De Metria martyre.

Pœna eius q̃ prædia Ecclesiæ abstulit, & Episcopo vim intulit.

eiectum fuisse post funera de sepulcro, His & talibus miser afflictus malis, serò recogitat, dicens: Peccaui, eo quòd expoliauerim Ecclesiam DEI, atque Episcopo sancto intulerim iniuriam. Nunc autem ite quantocyus, & reddita uilla, sexcentos aureos super tumulum sancti deponite. Est enim mihi spes, quòd res reddita tribuat ægrotanti medelam. Quod audientes homines eius, accepta pecunia, fecerunt sicut eis fuerat imperatum. Reddiderunt agrum, solidosq; super sepulcrum serui DEI posuerunt: sed cùm hoc fecissent, statim ille in loco quo erat, spiritum exhalauit: lucratusq; est detrimentum animæ per adeptionem acquisitionis iniquæ. Episcopus autem obtinuit ultionem de inimico Ecclesiæ, quam promiserat futuram per athletæ Dei uirtutem.

Restitutio.

3 ITEM libro primo de gloria martyrum, capite trigesimooctauo: Quia iugiter mens humana turpibus erubescendisq; cupiditatibus inhiat, subdiaconus quidam uiso per fenestram argento, cogitat intra se, quod postero die auaritia impellente compleuit. Nocte enim consurgens, ingressus est basilicam sanctorum Chrysanti, & Dariæ: Deindè per fenestram ingrediens cellulam, ac per obscuritatem noctis palpans manibus, aliquos de urceis capit: deindè egredi cum præda cupiens, per totam noctem circumiens, nunquàm potuit aditum vndè ingressus fuerat, reperire. Dato uerò die, dum opera sua obtegi cõscius sceleris uoluit, iuxta illud Dominici oraculi dictũ, quod, Omnis qui malè agit, odit lucem, ut non manifestentur opera eius, occultauit se in angulo cellulæ tota die nè uideretur. Sequenti uerò nocte quæsiuit iterùm aditum, sed reperire non potuit: sic per trium noctium curricula fecit. Tertia uerò die cùm iam fame cruciaretur, accessit coram populo ad fenestram, & relicto argento confessus est opus suum, egressusq; est foràs cũ magna uerecundia, nec latuit scelus quod gesserat, populis qui aderant.

Sacra uasa furto subtrahere cupiens, punitur diuinitus.
Ioan. 3.

4 ET capite septuagesimosecundo: Dionysius Episcopus Parisiorum urbi datus est martyr: tempore uerò quo Sigibertus rex cum exercitu ad urbẽ illam uenit, & maximam uicorum eius partem incendio concremauit, quidam de primoribus eius, ad basilicam antedicti martyris properat, non orationis deuotione, sed tantum ut aliquid fraudaret ab æde: ilicò ubi reserata ostia ac uacuum templum à custodibus reperisset, pallam holosericã auroq; exornatam ex gemmis, quæ sanctum tegebat sepulcrum, temerario ausu diripuit, secumq; sustulit. Veniens autem ad castra, fuit ei necessitas nauigãdi. Cumq; puer eius quem tunc creditum habebat, suspensis ad collum ducentis aureis, nauem cùm eodem ascendisset, subitò à nullo tactus, de naui ruit, oppressusq; aquis, nunquàm potuit inueniri. Ille quoque iudiciũ Dei in se cernens, per pueri amissionem & auri, uelociter ad littus de quo digressus fuerat, remeauit: pallamq; sepulcri summa uelocitate restituit. Et licèt hoc fecerit, tamen diem in quo hæc admiserat, recurrente anni circulo, non attigit.

Pœna in spoliatorem Ecclesiæ.

5 CAPITE septuagesimo nono: Ecclesia Agathensis urbis, quæ sancti Andreæ Apostoli reliquijs plaudit, plerunque gloriosis illustratur miraculis, peruasores rerum suarum sæpiùs arguit. Deniquè ✠ Gomacharius comes agrum Ecclesiæ ipsius peruadit. Tunc Leo Episcopus huius Ecclesiæ ualdè mœstus, concurrit ad eum, dicens: Relinque o fili, res pauperum quas ordinationi nostræ Dominus commendauit, nè tibi sit noxium, & à lachrymis egentiũ, qui de fructibus eius alij cõsueuerant, eneceris. Ille uerò quia

✠ alij Comatharius.

erat hæreticus, paruipendens de his quæ ab Episcopo dicebantur, rem in sua dominatione retinuit. Interim procedente die, arripitur à febre. Cumque non modò ardore corporeo, verumetiam animæ vexaretur incommodo, misit ad Episcopum nuncios, dicens: Dignetur pro me sacerdos orationem ad Dominum fundere, & ego dimittam agrum eius. Quo orante, hic a ualetudine qua grauabatur, conualuit: factusq; sanus, ait suis: Quid putatis, quid isti nunc Romani dicant? Aiunt enim me obthoc fuisse febre grauatũ, quia tulerim agrum eorum, quod mihi iuxta consuetudinem humani corporis accidit, ueruntamen non habebunt eum me uiuente. Catholici ab hæreticis Romani appellantur.

Et dicto citiùs misit qui eum iterùm auferret. Quod cùm Episcopus comperisset, uenit ad eum, dicens: Nam pœnitet te priùs fecisse benè, quòd hoc iterùm conaris euertere? nè facias, quæso, nè ultioni diuinæ subiaceas. Qui ait ad Episcopum: Sile, sile decrepite: iam infrænatum te loris, circuire urbem super asinum faciam, ut sis ridiculo omnibus qui te adspexerint. At ille silens ad nota recurrit præsidia: prosternitur in oratione, celebrat vigilias, ac noctem totam in lachrymis & psallentio ducit. Mane autem facto, accedit ad lychnos qui de camera Ecclesiæ dependebant, extendensque uirgam quam tenebat in manu, effregit cunctos, dicens: Non hic accendetur lumen, donèc ulciscatur Devs de inimicis, & restituat res domus suæ. Hæc eo dicente, protinus hæreticus ille in rediuiuam febrem corruit. Cumq; in extremis ageret, misit ad Episcopum, dicens, Oret pro me sacerdos ad Dominum ut uiuam, & restituam agrum, ac similem eius conferam dominationi. Quibus pontifex respondit: Iam oraui ad Dominum, & exaudiuit me. Misit & alios ac tertios ad eum nuncios. Sed sacerdos in uno responso persistens, non mouebatur ad hæc, ut pro eo orationem daret ad Dominum. Hæc ille hæreticus cernens, iussit se in plaustro componi, atq; ad eundem euehi, ac per se deprecatur Episcopum, dicens: Quia dupla satisfactione restituo agrum quem iniquè peruasi, tantùm ut oret pro me sanctitas tua. Illo quoque recusante, compulit eum ui, ut abiret ad Ecclesiam; quo discedente, ut Ecclesiam est ingressus, & hic spiritum exhalauit, recepitq; confestim Ecclesia rem suam. Hæreticus ecclesiæ spoliator à Deo punitur.

6 Idem Gregorius Turonensis libro secundo de gloria martyrum, capite decimotertio; Cùm ob direptionem Aruernorum Theodericus rex festinaret, & ingrediens terminum uastatione cuncta subigeret, pars aliqua ab exercitu separata, ad Briuatensem unicum infesta prorupit, fama uulgante quòd in basilica essent incolæ cum multis thesauris adunati. Cumq; peruenissent ad locum, inueniunt multitudinem promiscui sexûs, obseratis ostijs in templo ipso cum proprijs facultatibus residere. Cumq; intrare non possent, unus per effractam ceu fur in altari sancto fenestram uitream ingreditur, quia qui nõ intrat per ianuam, hic latro est; dehinc reseratis ædis illius ualuis, exercitum intromittit. At illi direpta cuncta pauperum supellectilia cum ministris ipsius basilicæ, reliquumq; populum qui infra erat, eductum, foris diuiserunt haud procul à uico. Quæ cùm ad regem delata fuissent, compræhensos ex his aliquos diuersis mortibus condemnauit. Fugiẽs uerò ille qui irrupta æde caput fuit huius sceleris, igne de cælo dilapso consumptus interijt; super quem cum multi aceruum lapidum congregassent, à tonitruis & corruscationibus detectus, terrena caruit sepultura. Qui uerò de cõsentaneis latentes regem, in patriam sunt regresi, correpti à dæmone, Ioan. 10. Seuera Dei vltio in Ecclesiæ direptores.

ne, diuersis exitibus hanc uitam crudeliter finierunt. Hæc audiens rex, omnia quæ exindè sunt ablata, reddidit. Præceperat enim nè in septimo à basilica milliario quis uim inferret.

7 Et capite decimoquarto: Siginaldus cum rege præpotens, cum omni familia sua in Aruernam regionem ex regis iussu migrauit: ubi dum multorum res iniustè competeret, uillam quandam quam gloriosæ memoriæ Tetradius Episcopus Biturigensis, basilicæ sancti Iuliani reliquerat, sub specie obumbrateæ commutationis auidus peruasit: sed mēse tertio postquàm aggressus est, correptus à febre & sine sensu effectus, declinauit caput ad lectulum. Cuius uxor dum de hoc exitu mœsta penderet, à quodam sacerdote commonita est, ut eum si uidere uellet incolumem, auferret à uilla. At illa hæc audiēs, præparatis carrucis, cōpositoq; plaustro, quo eum eueheret, mox ut prædium sunt egressi, protinùs diuina sunt pariter gratia munerati. nam iste sospitatem, illa meruit ex huius incolumitate lætitiam.

Prædij ecclesiastici inuasor punitur.

8 Item capite decimoquinto: Pastor quidam non strenuitate, sed nomine ingenuus, dum in multis rebus contra basilicam sancti martyris Iuliani iniustè ageret, ad hoc leuitas eius inimico ingrassante conualuit, ut colonias basilicæ concupiscens, quæ agro eius erant proximæ, peruadere non timeret. Ad quem sacerdos loci, cùm aliquos de clericis quasi legatos mitteret, ut accepta ratione quod malè peruaserat, relaxaret, ille quasi contra iniquum hostem telis correptis prosiluit, fugatisq; sagittis clericis, res sancti in dominatione retinuit. Factum est autem ut in proximo adueniret dies passionis martyris gloriosi, ad quam ille immemor peruasionis suæ atque iniuriæ quam intulerat clericis, ante quinque dies solennitatis ad uicum Briuatensem aduenit: qui cùm in domo hospitalitatis suæ conuiuio cū lætitia & exultatione fungeretur, subitò corruscatione facta tonitruum sonuit. Rursumq; iterato, iaculo igneo de cælis elapso percussus est, nullo tamen de reliquis pereunte. Deindè ad exemplum omnium, tanquàm rogus flammeus ardens, paulatìm consumebatur. Ad quod miraculum populus qui ad beati festa conuenerat, hæc cernens cum admiratione, metuebat, satisq; illi fuit nè de rebus sancti aliquid ultrà contingeret. Quod nè fortuitò actū quis putet, cernat inter multos innoxios unum interisse sacrilegum.

Vltio diuina in sacrilegū.

9 Capite decimosexto: Quid etiam ad Becconis comitis confutandā superbiam beatus martyr sit operatus, euoluam. Hic cùm actiones ageret publicas, & elatus iactantia multos contra iustitiam aggrauaret, casu contigit ut dimissum accipitrem diù per diuersa uagantem perderet. Similiter ut unus de seruientibus basilicæ sancti Iuliani, accipitrem alium dum per uiā ambularet, quasi uagum inuenit. Erat enim puer ille pincerna in domo basilicæ. Quod cùm ad Becconem peruenisset, quòd scilicet puer repertum teneret accipitrem, calumniari cœpit ac dicere: Meus ille erat, inquit, & hic furto eum sustulit. Deindè succedente auaritia, misit illum uinctum in carcerem, deliberans eum in sequenti, patibulo condemnare. Tunc sacerdos mœstus ualdè ad sepulcrum sancti properat, reseratisq; cum gemitu causis, apprehensis decem aureis per fideles amicos Becconi obtulit. Quod ille pro nihilo respuens, cum iuramento adseruit, nunquàm se puerum dimissurum, nisi exindè aureos triginta acciperet. Quod presbyter desupèr è sepulcro sancti accipiens, Becconi transmisit: quos acceptos satiata auri cupiditate, puerum restaurauit incolumem: sed Deus omnipotens qui permanet

ante solem, secundùm bonitatis suæ diuitias, humiliauit calumniatorem. Nam ipsius anni transacto curriculo ueniens ad sancti festiuitatem cum caterua satellitum, ingressus est limen sanctum. Procedente uerò lectore qui beatæ passionis recenseret historiam, ut reuoluit librum, & in principio lectionis, sancti Iuliani protulit nomen, confestim Becco uoce nescio qua teterrima, ad terram corruit; cruēteq; spumans dare uoces diuersas cœpit: indè inter suorum manus sublatus à basilica, domum reducitur. Nec fuit dubium pueris eius, hæc ob iniuriam basilicaris famuli euenisse: omnem quoque ornatum quem super se tunc habuit, tam in auro quàm in uestimentis, basilicæ contulit, & multa deincèps munera misit, sed usque ad diem obitus sui sine sensu durauit. Propter ministrum basilicę martyris iniuria affectum punitus comes.

10 Et capite decimoseptimo: Fuit etiam quidam Diaconus, qui relicta Ecclesia, fisco se publicè iunxit, acceptaq; à patronis potestate, tanta perpetrabat scelera, ut uix posset à uicinis circumpositis sustineri. Accidit autem quadam uice, ut saltus montenses ubi ad æstiuandum oues abierant, circumiret, atque pascuaria quæ fisco debebantur, inquireret. Cumq; diuersos spoliaret iniustè, conspicit eminùs greges, qui tunc sub nomine martyris tuebātur: ad quos leui cursu euolans, tanquam lupus rapax diripit arietes. Conturbati atque exterriti pastores ouium, dicunt ei. Nè quæsumus contingas hos arietes, quia beati martyris Iuliani dominio subiugati sunt. quibus ille hæc irridens respondisse fertur, Putasne quia Iulianus comedit arietes? Dehinc ipsis uerberibus affectis, quæ uoluit abstulit, ignorans miser, quòd qui de domibus Sanctorum aliquid aufert, ipsis sanctis iniuriam facit, ipso sic Domino protestante, Qui uos spernit, me spernit: & qui recipit iustū, mercedem iusti accipiet. Contigit autem ut post dies multos non religione, sed casu conferente, ad uicum Briuatensem properaret, proiectusq; humo ante sepulcrum, mox à febre corripitur, & tanta ui caloris opprimitur, ut neque consurgere, neque puerum euocare posset: famuli uerò cùm uidissent eum extra solitum plùs occumbere, accedentes: Quid tu, inquiunt, in tanta diuturnitate depromeris? non enim tibi tam longus mos erat orandi, aut deuotio. Ferebant autem de eo, quòd quando quidem in Ecclesia fuisset ingressus, parumpèr immurmurans, nec capite inclinato, regrediebatur. Tunc interpellantibus pueris, cùm responsum reddere non ualeret, ablatus manibus è loco, in cellam quæ erat proxima, lectulo collocatur. Igitur inualescente febre proclamat se miserum incendi per martyrem, & quod primò siluerat, admotis animæ iudicij facibus, crimina confitetur, iactariq; super se aquam uoce qua poterat deprecabatur. Delatis quoquè cum masculo lymphis, & in eum sæpè deiectis, tanquàm de fornace itā fumus egrediebatur è corpore. Intereà miseri artus, ceu combusti in nigredinem cōuertuntur. Vndè tantus procedebat fœtor, ut uix de adstantibus possent aliquid tolerare. Innuens enim dehinc manu, indicat se esse leuiorem: mox illis recedentibus, hic spiritum exhalauit: de quo haud dubium est, qualem illic teneat locum, qui hinc cum tali discesit iudicio.

Qui de domibus Sanctorū aliqd aufert, ipsis Sanctis iniuriā facit. Luc.10. Matth.10.

Nota Dei uindictam in sacrilegum.

11 Et capite uigesimo: Aduenerat festiuitas sancti Iuliani, & eccè quidam è populo conspicatur ornamentis immensis beatam basilicam effulgere. Concupiscit iniqua mente, quod adipiscens non poterat occultare: Igitur: discedente populo à basilica, post gratiam uespertinam, hic se in angulo basilicæ reprimens, latitauit: ac dato cunctis nocturnæ quietis silentio, ope

rientiq;

rientiq; vmbroſa caligine mundum, conſurgit ab angulo, & nihil dubitans utiquè qui à ſatellite Satana impellebatur, ſuper cancellum beati ſepulchri curſu proſilijt rapido, detractamq; à ſummo unam gemmis coruſcantibus crucem ad terram deiecit, collectisq; uellulis ac palliolis de circuitu parietum pendentibus, unum uoluculum facit, impoſuitque humeris, ac eleuata cruce manu, ad locum undè diſceſſerat repetit, ac poſita capiti ſarcina, peccati ſopore compreſſus, obdormiuit. Media uerò nocte circumeuntes cuſtodes ſanctam baſilicam, adſpiciunt in angulo unam gemmam crucis, tanquàm iubar cæleſte refulgere: obſtupefacti, accedunt cominus cum timore, admotoq; cereo inueniunt perſonam cum rebus furatis, quas auferre nō potuerat, inibi decubare. Deniquè ſub cuſtodia eum illa nocte detentum, manè facto, cuncta quæ fecerat patefecit: aſſerens ſe laſſum obdormiſſe, eo quòd diutiſsimè circumiens cum faſce baſilicam, oſtium vndè egrederetur, reperire non poterat.

Crux coruſcātibus gemmis.

Ornamenta Eccleſiæ furatus deprehenditur.

12 THEODORETVS Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro tertio, capite vndecimo: Verùm impij gentiles, quanquàm hæc ità accidiſſe pro certo cognoſcebāt, tamen contra DEVM uniuerſarum rerum moderatorem, ſe armare cœperunt. Tyrannus item ſacra vaſa in ærarium regium inferri, & portas Eccleſiæ, quam Conſtantinus ædificarat, obſerari mandat, quò nullus aditus illis, qui in * eo conuentus agere ſolent, omninò pateret. Hanc Eccleſiam id temporis occupabant Arriani. In ſacroſanctum autem templum ad uaſa ſacra auferenda ſimul ingrediuntur, Iulianus præfectus Orientis, Felix regij theſauri quæſtor, & Elpidius priuatæ pecuniæ & facultatum Imperatoris procurator, quam Romani Comitem Priuatum appellare conſueuerunt. Felicem uerò & Elpidium, cùm eſſent Chriſtiani, quo impio Imperatori gratificarentur, à uera religione ac pietate deſciuiſſe ferunt. Iulianus autē cùm eſſet in templo, aduersùs ſacram menſam minxiſſe fertur: atque Euzoio eum prohibere conanti colaphum infregiſſe, dixiſſeq; res Chriſtianorum diuina cura ac prouidentia prorsùs deſtitutas eſſe. Felix ſacrorum uaſorum magnificentiam conſpicatus, (Conſtantinus enim & Conſtantius ſplendidè & amplè ea conficienda curauerant) Eccè, inquit, quàm ſumptuoſis vaſis filio Mariæ miniſtretur.

Sub Imperio Iuliani Apoſtatæ quomodò ſacrilegia cōmiſſa ſunt.

* ea.

Iulianus auūculus Imperatoris aduersùs ſacrā mēſam minxit.

Sumptuoſa uaſa ſacra ridētur à Felice.

13 ET capite duodecimo: Sed iſti Tyranni pro his impijs & inſanis facinoribus non diù pòſt pœnas perſoluerunt. Nam Iulianus confeſtìm in grauem morbum delapſus, uiſceribus putredine exeſis interijt: atque ſtercus non ampliùs per partes illas corporis, per quas naturaliter egeri ſolet, emiſit, ſed ſceleratum eius os, inſtrumentum blaſphemiæ, partis illius ad ſtercus eijciendum natæ, locum obtinuit. Ferunt eius uxorem, mulierem ob fidei præſtantiam egregiè nobilitatam, hæc ad maritum dixiſſe: Debes meritò mi uir Chriſtum Seruatorem laude prædicare, quòd tibi hac caſtigatione ſuam potentiam oſtenderit. Nam quem oppugnaſſes, planè te præterijſſet, niſì conſueta ſua lenitate uſus, has plagas diuinitùs tibi inflixiſſet. Miſer igitur partìm coniugis oratione, partìm cruciatu ſibi impoſito morbi cauſam perſpiciens, orat Imperatorem, ut Eccleſiam his quibus erat ablata, redderet. Sed neque ei hoc perſuaſit, & ipſe extemplò migrauit è uita. Felix autem derepentè flagello etiam cælitus impacto oppreſſus, ſanguinē dies noctesq; ex ore fudit: quippe ſanguis ex omnibus undiquè corporis, ut ità dicam, uaſis quibus continebatur, ad eam partem confluxit. Itaq; uni-

Sacrilegi Iuliani pœna diuinitùs inflicta.

Sacrilegi Felicis pœna.

uerſo

uerſo eius ſanguine ad hunc modum exhauſto, ſtatim extinctus eſt, & æternæ morti traditus. Has quidem pœnas iſti pro ſua impietate dederunt.

14 VICTOR Epiſcopus libro primo perſecutionis Vuandalicæ: Accenditur propter hæc aduersùs DEI Eccleſiam Geiſericus. Mittit Proculum quendam in prouinciam Zeugitanam, qui coarctaret ad tradendum miniſteria diuina uel libros cunctos Domini ſacerdotes, ut primò armis nudaret, & ità faciliùs inermes hoſtis callidus captiuaſſet. Quibus ſe non poſſe tradere clamantibus, ipſe rapaci manu cuncta depopulabatur, atque de pallijs altaris (pro nefas) camiſias ſibi & femoralia faciebat. Qui tamen Proculus huius rei executor, fruſtatim ſibi comedens linguam, in breui turpiſsima conſumptus eſt morte. Ex ornamentis altaris camiſias, & femoralia faciens punit.

15 AVGVSTINVS in pſalmum centeſimum uigeſimumnonum: Quandò portas infirmitatem fratris tui, non te onerent peccata ipſius. Planè ſi cō ſentias, iam tua te premunt, non alterius. Quiſquis enim conſenſerit peccatori, non alienis, ſed ſuis grauatur. Conſenſio enim ad peccatum alterius, tuum fit peccatum, & non eſt quarè queraris, quòd peccata aliena te premant: dicitur enim tibi, Premunt te, ſed tua. Vidiſti furem, cucurriſti cum eo. Quid eſt hoc? Pedibus ambulaſti ad furtum, immò mente cōiunxiſti te furto. Quòd ipſius ſolū erat, factum eſt & tuū, quia placuit tibi. Pſal. 49. Furtū alienū cui cōſentis, fit tuum.

XI

Quomodò alienum peccatum noſtra defenſione committimus?

A Cùm aut malefactoribus patrocinamur, aut doctrinam alterius, quanuìs peruerſam & impiam, tuemur uel ſpargimus: quum noſtra itidèm cura uel opera, quod contra fas & æquum inſtituitur, promouere atque propugnare contendimus. Aduersùs hos diuinum intonat oraculum: [a] *Væh qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Ac rursùs: [b] *Non ſequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquieſces ſententiæ, ut a uero deuies.* a Eſaiæ. 5. c & 10. a b Exodi. 23. a

B. Hæc ſatìs de peccatis, ut uocant, alienis, quæ nunc profectò longè lateq; patent, & ſumma quotidiè licentia, à magnatibus præſertim, perpetrantur. Adeoq; uulgò ea non cauentur, ut plerique peccata non eſſe putent ac floccipendāt, etiam ſi ſuas & aliorum ſæpè conſcientias his criminum ſordibus conſpurcent, ac perpetuis pœnis obligent. Poſſunt autem dictæ ſpecies omnes in tria ferè genera conijci, breuiterq;, ut Magnus Baſilius [c] oſtendit, comprehendi. Quod enim in alieni erroris uel peccati ſocietatem incidimus, id fit aut re & opere, aut uoluntate certo ve animi propoſito tan- c Baſil. lib. 2. de baptiſmo, cap. 9.

tùm, aut ſupina negligentia, ſi quandò admonendi & emendandi officio noſtro alij defraudantur.

C. Sed longè omnium deterrimum peccandi genus eſt, quo delinquitur in Spiritum ſanctum.

SCRIPTVRAE.

Esaiae quinto: Væh qui dicitis &c. ut in textu.

Et capite decimo: Væh qui condunt leges iniquas: & ſcribentes, iniuſtitiam ſcripſerunt: ut opprimerent in iudicio pauperes, & uim facerent cauſæ humilium populi mei: ut eſſent uiduæ præda eorum, & pupillos diriperent.

Exodi uigeſimotertio: Non ſequeris turbam, &cæt. ut in textu.

EX PATRIBVS.

B. Basilivs libro ſecundo de Baptiſmo, quæſtione nona, ut ſuprà, quæſtione prima de peccatis alienis. authorit. 4.

DE PECCATIS IN SPIRITVM SANCTVM.

I

Quid eſt peccatum in Spiritum ſanctum?

Vide S. Thomam in 2. 2. quæſt. 14.

ST oblatam Dei munificentiam & gratiam, quæ Spiritui ſancto, ceu fonti bonorum, tribui peculiariter ſolet, ex malitia contemptìm abijcere. Atque hoc eſt peccare inexpiabiliter, ut iuxta Christi uerbum, [a] nec in hoc ipſo, neque in futuro ſeculo talis tantiq; peccati remiſsio impetretur. Hac enim lege nobiſcum agit Devs, ut nec gratiam in terris, neque gloriam in cælis tribuat alijs, quàm qui peccatum deteſtantur agnitum, & præter id bonum ſibi proponunt, rectumq; eligunt uitæ inſtitutum. Cæterùm in hiſce peccatis abeſt tum peccati deteſtatio, tum boni quod ſectandum erat, electio, & abijcitur prę tereà id, quo Spiritus ſanctus pro ſua gratia hominem à peccando ſolet reuocare. Hinc fit, ut eiuſmodi peccatis implicati,

a Matt. 12. e Marc. 3. d Lucæ. 12. b

cati, Dei gratiam aut nunquàm, aut rarò & ægrè admodùm consequantur. Peccatur enim non ex humana imbecillitate vel fragilitate: quod vocant peccare in Patrem Patrisq; potentiam, vt in Petro [b] Apostolo Christvm ipsum negante cernimus: neque rursùs ex ignorantia, quod est peccare, vt appellant, in Filium Filijq; sapientiam, sicut [c] Saulo accidit Ecclesiã persequenti: sed quod longè grauius est, ex malignitate & peruicacia mẽtis peccatur: ut exemplũ præbent peruersissimi & obstinatissimi illi Pharisæi.

b Matt. 26.g uide Grego. lib.25.Mora. cap.16.

c 1.Tim.1.c Act.9.a

II

Quot sunt peccata in Spiritum sanctum?

Eiusmodi sex recensentur, vt vulgò quidem recepta sunt eorum hæc nomina: Præsumptio de misericordia Dei, vel de impunitate peccati: Desperatio, Agnitę veritatis impugnatio: Fraternæ charitatis inuidentia: Obstinatio, & Impœnitentia. Significantius autem erit, si quis ità numeret:

I. Diuina misericordia confidenter abuti.

II. De gratia Dei uel salute sua prorsùs desperare.

III. Veritatem Religionis aduersùs suam ipsius conscientiam hostiliter oppugnare.

IIII. Pertinaci inuidia concitari grauiter ob alienæ salutis & virtutum fraternarum successum.

V. Obfirmato animo in crimine scienter persistere.

VI. Absque pœnitentiæ proposito peruersæ vitæ finem nullum facere.

SCRIPTVRAE.

Matthaei duodecimo: Ideò dico uobis: Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemiæ non remittetur. Et quicunque dixerit uerbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro.

Marci tertio: Amen dico uobis, quoniam omnia dimittentur filijs hominum peccata, & blasphemiæ quibus blasphemauerint: qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti: quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.

Lvcae duodecimo; Omnis qui dicit uerbum in filium hominis, remittetur illi; ei autem qui in Spiritum sanctũ blasphemauerit, nõ remittet.

Matthaei xxvi. Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dicebant Petro; Verè & tu ex illis es; nam & loquela tua te manifestum facit. Tunc cœpit detestari & iurare quia non nouisset hominem.

Prioris ad Timotheum primo: Qui priùs blasphemus fui & persecutor & contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.

Actorum nono: Saulus adhuc spirans minarum & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem Sacerdotum, & petijt ab eo epistolas in Damascum ad Synagogas: ut si quos inuenisset huius uiæ uiros ac mulieres, uinctos perduceret in Hiærusalem.

PATRES.

Triplex S. patrũ sententia de peccato in Spiritum sanctum. In caput 12. Matthęi. Prima explicatio.

1 Sanctus Thomas Aquinas in secunda parte secundę partis summę theologicæ, quæstione decimaquarta, Articulo primo: De peccato seu blasphemia in Spiritum sanctum tripliciter aliqui loquuntur. Antiqui enim Doctores, scilicet Athanasius, Hilarius, Ambrosius, Hieronymus & Chrysostomus, dicunt esse peccatum in Spiritum sanctum, quandò ad literam aliquid blasphemum dicitur contra Spiritum sanctum, siue Spiritus sanctus accipiatur, secundùm quod est nomen essentiale conueniens toti trinitati: cuius quælibet persona & Spiritus, & sanctus est: siue prout est nomen personale unius in Trinitate personæ. Et secundùm hoc distinguitur Matthęi duodecimo, blasphemia in Spiritum sanctum, contra blasphemiam in filium hominis. Christus enim operabatur quædam humanitùs, comedendo, bibendo & alia huiusmodi faciendo: & quædam diuinitùs, scilicet dæmones eijciendo, mortuos suscitando, & alia huiusmodi, quæ quidem agebat & per uirtutem propriæ diuinitatis, & per operationem Spiritus sancti, quo secundùm humanitatem erat repletus. Iudæi autem primò quidem dixerant blasphemiam in filium hominis, cùm dicebant eum uoracem, potatorem uini, & publicanorum amatorem, ut habetur Matthæi undecimo: Postmodùm autem blasphemauerunt in Spiritum sanctum, dum opera, quæ ipse operabatur uirtute propriæ diuinitatis, & per operationem Spiritus sancti, attribuebant principi dæmoniorum. Et propter hoc dicuntur in Spiritum sanctum blasphemasse. Augustinus autem in libro de verbis Domini, * blasphemiam uel peccatum in Spiritum sanctum, dicit finalem esse impœnitentiam: quandò scilicet aliquis perseuerat in peccato mortali usque ad mortem. Quod quidem non solùm uerbo oris fit, sed etiam uerbo cordis & operis, non uno, sed multis. Hoc autem uerbũ sic acceptum, dicitur esse contra Spiritum sanctum, quia est contra remissionem peccatorum, quæ fit per Spiritum sanctum, qui est charitas & Patris & Filij. Nec hoc Dominus dicit Iudæis, quasi ipsi peccarent in Spiritum sanctum. Nondùm enim erant finaliter impœnitentes. Sed admonuit eos, nè taliter loquentes ad hoc peruenirent, quòd in Spiritum sanctum peccarent. Et sic intelligendum est quod dicitur Marci tertio, ubi postquàm dixerat, Qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, subiungit Euangelista: Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet. Alij uerò aliter accipiunt, dicentes peccatum uel blasphemiam in Spiritum sanctum esse, quandò aliquis peccat contra appropriatum bonum Spiritussancti: Sic enim Spiritui sancto appropriatur bonitas, sicut & Patri appropriatur potentia, & Filio sapientia. Vndè peccatum in Patrem dicunt esse, quando peccatur ex infirmitate: peccatum in Filium, quandò peccatur ex ignorantia: peccatum in Spiritum sanctum, quandò peccatur ex certa malitia,

Secunda.

* Serm. 11.

Tertia interpretatio.

malitia, id est, ex ipsa electione mali. Quod quidem contingit dupliciter: Vno modo ex inclinatione habitus uitiosi, qui malitia dicitur: & sic non est idem, peccare ex malitia; quod, peccare in Spiritum sanctum. Alio modo contingit ex eo, quòd per contemptum abijcitur & remouetur id, quod electionem peccati poterat impedire; sicut spes per desperationem, & timor per præsumptionem; & quædam alia huiusmodi, ut infrà * dicetur. Hæc autem omnia, quæ electionem impediunt, sunt effectus Spiritus sancti in nobis. Et ideò sic ex malitia peccare, est peccare in Spiritum sanctum.

* Art. seq. & quæst. 20 & 21.

2 Et articulo secundo; Secundùm quod peccatum in Spiritum sanctũ, tertio modo accipitur, conuenienter sex species ei assignantur; scilicet desperatio, præsumptio, impœnitentia, obstinatio, impugnatio ueritatis agnitæ, & inuidentia fraternæ gratiæ; quæ distinguuntur secundùm remotionẽ uel contemptum eorum, per quæ potest homo ab electione peccati impediri. Quæ quidem sunt uel ex parte diuini iudicij, uel ex parte donorum ipsius, uel ex parte ipsius peccati. Auertitur enim homo ab electione peccati ex consideratione diuini iudicij, quod habet iustitiam cum misericordia; & per spem, quæ consurgit ex consideratione misericordiæ remittentis peccata, & præmiantis bona. Et hæc tollitur per desperationem. Et iterum per timorem, qui consurgit ex consideratione diuinæ iustitiæ puniẽtis peccata. Et hic tollitur per præsumptionem, dum scilicet aliquis præsumit se gloriam posse adipisci sine meritis, uel ueniam sine pœnitentia. Dona autem Dei, quibus retrahimur à peccato, sunt duo, quorum unum est agnitio ueritatis, contra quod ponitur impugnatio ueritatis agnitæ, dũ scilicet aliquis ueritatem fidei agnitam impugnat, ut licentiùs peccet. Aliud est auxilium interioris gratiæ, contra quod ponitur inuidentia fraternæ gratiæ, dum scilicet aliquis non solùm inuidet personæ fratris, sed etiam inuidet gratiæ Dei crescenti in mundo. Ex parte uerò peccati duo sunt, quę hominem à peccato retrahere possunt. Quorum unum est inordinatio & turpitudo actus, cuius consideratio inducere solet in homine pœnitentiã de peccato commisso. Et contra hoc ponitur impœnitentia, non quidem eo modo, quo dicit permanentiam in peccato usque ad mortem, sicut suprà impœnitentia accipiebatur; (sic etiam non esset speciale peccatum, sed quædam peccati circunstantia) sed accipitur hic impœnitentia, secundùm quod importat propositum non pœnitendi. Aliud autem est paruitas & breuitas boni, quod quis in peccato quærit; secundum illud Romanorum sexto; Quem ergò fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Cuius consideratio inducere solet hominem ad hoc, quòd eius uoluntas in peccato non firmetur. Et hoc tollitur per obstinationem, quandò scilicet homo firmat suum propositum in hoc, quòd peccato inhæreat. Et de his duobus dicitur Hierem. 8. Nullus est qui agat pœnitẽtiam super peccato suo, dicens; Quid feci? quantùm ad primum. Omnes conuersi sunt ad cursum, quasi eques impetu uadens ad prælium, quantùm ad secundum.

Quomodò distinguãt species peccati ĩ spiritum sanctum.

3 Item articulo tertio; Secundùm diuersas acceptiones peccati, peccatum in Spiritum sanctum, diuersimode irremissibile dicitur. Si enim dicatur peccatum in Spiritum sanctum, finalis impœnitentia; sic dicitur irremissibile, quia nullo modo remittitur. Peccatũ enim mortale in quo homo perseuerat usque ad mortẽ, quia in hac uita non remittitur per pœnitentiam,

Quomodò peccatum in Spiritũ sanctum dicatur irremissibile.

tiam, nec etiam in futuro dimittetur. Secundùm autem alias duas acceptiones dicitur irremissibile: non quòd nullo modo remittatur, sed quia quantùm est de se, habet meritum ut non remittatur. Et hoc dupliciter: Vno modo, quantùm ad pœnam. Qui enim ex ignorantia uel infirmitate peccat, minorem pœnam mœretur. Qui autem ex certa malitia peccat, non habet aliquam excusationem, undè eius pœna minuatur. Similiter etiam, qui blasphemabat in Filium hominis, eius diuinitate nondùm reuelata, poterat habere aliquam excusationem propter infirmitatem carnis, quam in eo adspiciebat: & sic minorem pœnam merebatur. Sed qui ipsam diuinitatem blasphemabat, opera Spiritus sancti diabolo attribuens, nullam excusationem habebat, undè eius pœna diminueretur. Et ideò dicitur, secundùm expositionem * Chrysostomi, Hoc peccatum Iudæis non remitti, neque in hoc seculo, neque in futuro: quia pro eo passi sunt pœnam & in præsenti uita per Romanos, & in futura uita in pœna inferni. Sicut etiam Athanasius * inducit exemplum de eorum parentibus, qui primò quidem contra Moysen contenderunt propter defectum aquæ & panis: & hoc Dominus sustinuit patienter. Habebant enim excusationem ex infirmitate carnis. Sed postmodùm grauiùs peccauerunt, quasi blasphemantes in Spiritum sanctum, beneficia DEI, qui eos de Aegypto eduxerat, idolo attribuentes, cùm dixerunt: Hi sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Et ideò Dominus & temporaliter fecit eos puniri: quia ceciderunt in die illa quasi trigintatria millia hominum, & in futuro eis pœnam comminatur, dicens: Ego autem in die ultionis uisitabo & hoc peccatum eorum. Alio modo potest intelligi quo ad culpam: sicut aliquis dicitur morbus incurabilis secundùm naturam morbi per quem tollitur id, per quod morbus potest curari, putà cùm morbus tollit uirtutem naturæ, uel inducit fastidium cibi & medicinæ, licèt talem morbum Deus possit curare: ità etiam peccatum in Spiritum sanctum dicitur irremissibile secundùm suam naturam, inquantùm excludit ea, per quæ fit remissio peccatorum. Per hoc tamen non præcluditur uia remittendi & sanandi omnipotentiæ & misericordiæ Dei, per quam aliquandò tales quasi miraculosè spiritualiter sanantur.

Marginalia: * Hom. 43. in Matth. — * in Tracta. quē facit de hoc dicto Euang. — Exo. 16. & 17. — Exod. 32.

4 GREGORIVS libro vigesimoquinto Moralium, capite decimosexto: Sciendum est quòd peccatum tribus modis committitur. Nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur. Et grauiùs quidem infirmitate quàm ignorantia, sed multo grauiùs studio quàm infirmitate peccatur. Ignorantia Paulus peccauerat, cùm dicebat: Qui priùs fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus, quia ignorans feci in incredulitate. Petrus uerò infirmitate peccauit, quandò in eo omne robur fidei quod Domino perhibuit, una uox puellæ concussit, & DEVM quem corde tenuit, uoce denegauit. Sed quia infirmitatis culpa uel ignorantiæ eo faciliùs tergitur, quòd non studio perpetratur, Paulus qui ignorauit, sciendo correxit: & Petrus motam & quasi arescentem iam radicem fidei lachrymis rigando solidauit. Ex industria uerò peccauerunt ij, de quibus ipse per se magister dicebat: Si non uenissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Et paulò pòst: Et uiderunt & oderunt me & patrem meum. Aliud est enim, bona non facere: aliud, bonorum

Marginalia: Tribus modis peccatur. — Ignorantia 1. Tim. 1. — Infirmitate. — Matth. 26. — Ex industria. Ioan. 15.

bonorum odisse doctorem: sicut aliud est præcipitatione, aliud delibera-tione peccare. Sæpè enim peccatum præcipitatione committitur, quod tamen consilio & deliberatione damnatur. Ex infirmitate enim plerunque solet accidere, amare bonum, sed implere non posse. Ex studio uerò peccare est, bonum nec facere, nec amare. Sicut ergò nonnunquàm grauius est, peccatum diligere quàm perpetrare: ità nequius est odisse iustitiam, q̃ non fecisse. Sunt ergò nonnulli in Ecclesia, qui non solùm bona non faciunt, sed etiam persequuntur: & quæ ipsi facere negligunt, etiam in alijs detestantur. Horum peccatum scilicet non ex infirmitate uel ignorantia, sed ex solo studio perpetratur, quia uidelicet si uellent implere bona, nec tamen possent, ea quæ in se negligunt, saltem in alijs amarent. Si enim ea ipsi uel solo uoto appeterent, facta ab alijs non odissent: sed quia bona eadem audiendo cognoscunt, uiuendo despiciunt, animaduertẽdo persequũtur, rectè dicitur: qui ex industria recesserunt ab eo. Vndè & aptè subiungitur: Et omnes uias eius intelligere noluerunt. Non enim ait, Infirmitate non intelligunt: sed, intelligere noluerunt: quia sæpè quæ facere despiciunt, etiam scire contemnunt. Quia enim scriptum est, Seruus nesciens uoluntatem Domini sui, & faciens digna plagis, uapulabit paucis: & seruus sciens uoluntatem Domini sui, & non faciens iuxta eam, plagis uapulabit multis: impunitatem peccandi, existimant remedium nesciendi. Qui nimirùm sola superbiæ caligine tenebrescunt, atque ideò non discernunt, quia aliud est, nescisse: aliud, scire noluisse. Nescire enim, ignorantia est: scire noluisse, superbia. Et tanto magis excusationem non possunt habere quia nesciant, quanto magis eis etiã nolentibus opponitur q̃ cognoscãt.

III

Quænam præsumptio facit peccatum in Spiritum sanctum?

A. Ea, quæ hominem sola Dei misericordia confidentem, & ad peccandum audacem facit, seposita uidelicet ac abiecta omni iustitiæ timorisq; diuini ratione.

B. Et sic sanè peccant hodiè complures, qui [a] sola fide in Christvm sibi blandientes, vel in medijs peccatorum sordibus, [b] ut iumẽta, computrescunt, nec sibi solùm, sed alijs itidèm polliceri audent [c] securitatem, modò meritis Christi & Dei gratiæ per fidem appræhensæ fidant, quantumuìs interìm pœnitentiæ [d] fructus negligantur. Horum uerò singulis acclamat gentiũ Doctor in fide & ueritate Paulus. [e] *An diuitias*, inquit, *bonitatis Dei & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?*

Grego. in cap. 3. lib. 1. Reg. & lib. 33. Moral. cap. 15. Itẽ li. 6. epist. 22. August. uel Fulgẽ. de fide ad Petrũ cap. 3. Bernard. ser. 38. ex paruis sermonibus.
a Aug. de fide & operib. cap. 14. & 22. in Enchirid. cap. 67. & hæresi. 54. Hiero. in cap. 4. Oseæ.
b Ioel. 1. d
c 2. Pet. d. Eccẽs 8. c Conci. Triden. sessi. 6. cap. 9. & can. 12. 13. & 14. Hierony. in cap. 4. Danielis.
d Lucæ. 3. b. 13. a. Matth. 3. b. Act. 26 e Eccin. 2. d
e Rom. 2. a. Eccens. 8. b. Ecci. 15. d. Aug. tract. 33. in Ioan. & hom. 50. ex. 50. cap. 10. Isido. de summo bono l. 2 cap. 13.

f 1.Cor.13.a

Quamobrem idem Paulus alibì fidem ſolam [f] adeò iactari non uult, ut etiam credentes omnes iubeat cum metu [g] ac tremore ſalutem ſuã operari: Fidemq; commendat, non mortuam & ocioſam, ut [h] Iacobus vocat, ſed uiuam & efficacem, quę per [a] charitatem legitimè operatur.

g Philip.2.b. Pſal. 2.c. Prou.28.c. Ro. 11.c 1.Cor 4.a 10.c
h Iacob.2.c.d
a Galat 5.

C. Contra hoc enorme peccatum ſic Eccleſiaſticus clamat: [b] *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, neque adijcias peccatum ſuper peccatum. Et nè dicas, Miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur. Miſericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores ira illius reſpicit.* Rectè igitur Propheta: [c] *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.* Tum alibì: [d] *Honor Regis iudicium diligit.*

b Eccl. 5.a b Ecclẽs 9.a Vide Auguſt. de perfectione iuſtitiæ reſpõſ. 19. Item de corrept. & gratia c. 13.& hom.41.ex 50. & ſer.3. de Innocẽtib. Gregor. lib. 16. moral.cap.31.
c Pſal. 100.a Bern. ſerm.52 ex paruis & ſer.6 in cant. Au. de utilit.pœnit.cap.ult.
d Pſalm.98.a

SCRIPTVRAE.

Ioelis primo: Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo, demolita ſunt horrea, diſsipatæ ſunt apothecæ, quoniam confuſum eſt triticum.

Secvndae Petri ſecundo: Superba enim uanitatis loquentes, pelliciunt in deſiderijs carnis luxuriæ, eos qui paululùm effugiunt, qui in errore conuerſantur, libertatem illis promittentes, cùm ipſi ſerui ſint corruptionis.

Ecclesiastis octauo: Sunt impij qui ità ſecuri ſunt, quaſi iuſtorum facta habeant.

Lvcae tertio: Facite ergò fructus dignos pœnitentiæ. Et nè cœperitis dicere, Patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Iam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis ergò arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

Et decimotertio capite: Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.

Matthaei tertio: Facite ergò fructum dignum pœnitentiæ &cæt. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittet.

Actorvm vigeſimoſexto: Sed his qui ſunt Damaſci primùm, & Hieroſolymis, & in omnem regionem Iudææ, & Gentibus annunciabam ut pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna opera pœnitentiæ facientes.

Ecclesiastici ſecundo; Sì pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum.

Ad Romanos ſecundo: An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis cõtemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam

tiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundùm opera eius, &c.

Ecclesiastis octauo: Etenim quia non profertur citò contra malos sententia, absque timore ullo filij hominum perpetrant mala. Attamen peccator ex eo quòd centies facit malum, & per patientiam sustentatur, ego cognoui quòd erit bonum timentibus Deum qui uerentur faciem eius. Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi umbra transeant, qui non timent faciem Domini.

Ecclesiastici decimoquinto: Nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spatium peccandi. Non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium & inutilium.

Prioris ad Corynthios decimotertio: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam: factus sum uelut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem ità ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. & si distribuero &c.

Ad Philippenses secundo: Itaque charissimi mei (sicut semper obedistis) nō ut in præsentia mei tantùm, sed multò magìs nunc in absentia mea, cum metu & tremore uestram salutem operamini.

Psalmo secundo: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.

Proverbiorvm vigesimooctauo: Beatus homo qui semper est pauidus: qui uerò mentis est duræ, corruet in malum.

Ad Romanos vndecimo: Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time. Si enim &c.

Prioris ad Corynthios quarto: Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum.

Et capite decimo: Qui se existimat stare, uideat ne cadat.

Iacobi secundo: Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? Si autem frater aut soror nudi sint, & indigeant uictu quotidiano: dicat autem aliquis ex uobis, illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori: quid proderit? Sic & fides si non habeat opera, mortua est in semetipsa. Sed dicit quis, Tu fidem habes, & ego opera habeo. ostende mihi fidem tuam sine operibus, & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. Tu credis quoniā unus est Deus? Benè facis. & dæmones credunt, & contremiscunt. Vis autem scire o homo inanis, quoniam fides sine operibus ociosa est? Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Vides quoniā fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est? Et suppleta est scriptura, dicens: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est. Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantùm? Similiter autem & Rahab meretrix, nonne ex operibus iustificata est, suscipiens nuncios, & alia uia eijciens? Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ità & fides sine operibus mortua est.

Ad Galatas quinto: Nam in Christo Iesu neque circuncisio aliquid ua

let, neque præputium: sed fides quæ per charitatem operatur.

Ecclesiastici quinto: Ne dixeris, Peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. De propiciato peccato noli esse sine metu, neque adijcias peccatum super peccatum. Et nè dicas, Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius. Non tardes conuerti ad Dominum, & nè differas de die in diē: subitò enim ueniet ira illius, & in tempore uindictæ disperdet te.

Ecclesiastis nono: Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo utrùm amore an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruantur incerta, eo quòd uniuersa æquè eueniant iusto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti uictimas, & sacrificia contemnenti: sicut bonus, sic & peccator; ut periurus, ità & ille qui uerum deierat. Hoc est pessimum inter omnia quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt; undè & corda filiorum hominum implentur malitia & contemptu in uita sua, & post hæc ad inferos deducentur.

Psalmo centesimo: Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.

Et nonagesimooctauo: Honor regis iudicium diligit. Tu parasti directiones; iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti.

PATRES.

1 A. Gregorius in caput tertium libri primi Regum, super ea uerba; Dominus est, quod bonum est in oculis suis, faciat. Qui simpliciùs q̃ debet, istam Heli responsionem considerat, tam rectè hunc respondisse, quàm humiliter, putat. Sed profectò ista responsionis humilitas si subtiliter inspiciatur, uera humilitas non est. Verè esset humilis, si sese ad emendationem culpæ, pro qua arguebatur, obtulisset. O quanti adhuc sunt imitatores Heli, qui cùm minantem sibi omnipotentem Devm quotidie de sacro eloquio sentiant, & tamen hominibus displicere trepidant, & diuinæ indignationis minas incurrere non formidant; & dum inimicitias hominum uelut implacabiles metuunt, de Dei misericordia etiam peccando confidunt. Sed inordinata fiducia apud Omnipotentem Devm uindictæ locum habere potest, indulgentiam uerò obtinere non potest. Incorrepto enim peccatori, & in culpæ suæ proposito perduranti, quid est de minanti sibi Deo dicere, Dominus est, quod bonum in oculis suis, faciat; nisi de ordinatissima Dei misericordia inordinatè confidere? De omnipotentis etenim Dei misericordia ordinatè cōfidit, qui hoc quod peccando delinquit, pœnitendo corrigit, flendo tergit. Peccare ergò, & de Dei creatoris clementia præsumere, pelago iustitiæ eius exponi est. Sic nimirùm peccata perpetrata non tergere pœnitudo, & de Dei misericordia præsumere, in iudicium districtionis eius offendere est. Dum ergò Heli uita in reproborum prædicatorum forma describitur, non solum culpæ lapsus ostenditur, sed etiam culpæ in præcipitatione securitas. Nam qui timore pœnitentiæ, diuinæ indignationis magnitudinem placare potuit, dum neglexit quod audiuit, incurrit quod meruit. Omnipotens enim Devs etsi æquitate iustus est, abūdantiori tamen creditur miseratione pius.

Inordinata fiducia uindictæ locum habet. 1. Reg. 3.

Inordinatè cōfidentes de Dei misericordia.

Deus misericors.

Vndè

Vndè & per Prophetam dicitur. Miserationes eius super omnia opera eius. Psal. 144.
Hinc est q̄d per Ionam prophetam Niniuitis minas submersionis protulit, Ionæ 3.
& tamen pœnam euertendæ ciuitatis pœnitentibus indulsit. Hinc est etiā
quod Ezechiæ regi per prophetæ oraculum mortis pœna promittitur: sed Esaiæ 38.
quia rex mori metuens, coram Domino se pœnitentiæ lachrymis afflixit,
mortem qua moreretur, apud eum quem timuit, non inuenit. Et suprà qui
dem Dominum locutum fuisse asseruit, ut domus Heli & patris eius in con
spectu suo usque in sempiternum ministraret: sed qui de bona agente, bona
locutus fuerat, de domo reproba iam effecta, sententiam permutauit, dicēs:
Nunc autem absit hoc à me. Si ergò bona promissa reuocat Omnipotens
Deus, quia ij quibus promiserat, malè permutantur: quanto magis mina-
rum effectus retrahit, cùm benè conuersos eos adspicit, quibus pro admissis
iniquitatibus pœnam animaduersionis intimauit? Quid ergò ad hæc dici-
mus, qui quotidiè delinquimus, atque in reatus nostri obligatione securi su
mus? Hoc igitur ipsum quod districtionem diuinæ iustitiæ non timeamus,
nobis ualdè timendum est: quia ecce, qui diuina indignatione proijcitur,
pro culpa perpetratæ negligentiæ, nullo timore solicitus fuisse perhi-
betur.

2. IDEM Gregorius libro trigesimotertio Moralium, capite decimo- Nec præsumē-
quinto: Pius ac iustus est conditor noster. Sed nemo dicat: quia pius est, dum, nec de-
uenialiter pecco. Et nemo qui peccauerit, dicat: quia iustus est, de peccati sperandum.
remissione despero. Relaxat enim DEVS facinus quod defletur: sed perpe
trare quisque timeat, quod si dignè deflere possit, ignorat. Ante culpam
ergò iustitiam metuat, post culpam tamen de pietate præsumat: neque ità
iustitiam timeat, ut nulla spei consolatione conualescat: neque ità confidat
de misericordia, ut adhibere uulneribus suis dignæ pœnitentiæ negligat
medicinam: sed quem præsumit sibi piè parcere, semper etiam cogitet & di
strictè iudicare. Sub pietate itaque eius spes peccatoris gaudeat, sed sub
districtione illius pœnitentis correctio contremiscat. Spes igitur præsum-
ptionis nostræ habeat etiam morsum timoris: vt ad corrigenda peccata iu-
stitia iudicantis terreat, quem ad fiduciam ueniæ gratia parcentis inuitat.
Hinc enim per quendam sapientem dicitur: Nè dixeris, miserationes Domi Ecci 5.
ni multæ sunt, peccatorum meorum non memorabitur. Pietatem nanque
eius protinus & iustitiam subdit, dicens: misericordia enim & ira ab
illo.

3. ITEM libro sexto Epistolarum, epistola uigesimasecunda, ad Grego Reuelationē
riam cubiculariam Augustæ. Quod uerò dulcedo tua in suis epistolis sub- expectans de
iunxit, importunam se mihi existere, quoadusquè scribam mihi esse reuela- remissione
tum quia peccata tua dimissa sunt: rem & difficilem etiam & inutilem po- peccatorū, re
stulasti. Difficilem quidem, quia ego indignus sum, cui reuelatio fieri de- præhēditur.
beat. Inutilem uerò, quia secura de peccatis tuis fieri non debes, nisi cùm
iam in die uitæ tuæ ultimò plangere eadem peccata minimè ualebis. Quæ Contra secu-
dies quousquè ueniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas de- ritatem de re
bes, atque eas quotidianis fletibus lauare. Certè Paulus Apostolus iam miss. peccato
ad tertium cœlum ascenderat: in paradisum quoquè ductus fuerat, arcana rum.
uerba audiuerat, quæ homini loqui non liceret: & tamen adhuc trepidans 2. Cor. 12.
dicebat: Castigo corpus meum, & seruituti subijcio, nè fortè alijs prædi- 1. Cor. 9.
cans ipse reprobus efficiar. Adhuc timet qui iam ad cælum ducitur: & iā
timere,

Mater negligentiæ, securitas. timere, non uult qui adhuc in terra conuersatur? Perpende dulcissima filia, quia mater negligentiæ solet esse securitas. Habere ergò in hac uita

Prou. 28. non debes securitatem, per quam negligens reddaris. Scriptum est enim:

Psalm. 2. Beatus uir qui semper est pauidus. Et rursus scriptum est: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. In pauco ergò huius uitæ tempore mentem uestram necesse est ut tremor teneat, quatenus per securitatis gaudium sine fine postmodùm exultet.

4. AVGVSTINVS, uel secundum alios Fulgentius Ruspensis Episcopus, de fide ad Petrum Diaconum, capite tertio: In quacunque homo ætate ue

Ezech. 33. ram peccatorum suorum pœnitentiam egerit, & uitam suam DEO illuminante correxerit, non priuabitur indulgentiæ munere: quia DEVS, sicut per Prophetam dicit, non uult mortem peccatoris siue morientis, sed magis ut reuertatur a uia sua mala, & uiuat anima eius. Veruntamen nullus hominũ debet sub spe misericordiæ DEI in suis diutius remanere peccatis, cùm etiam in ipso corpore nemo uelit sub spe futuræ salutis diutiùs ęgrotare. Tales enim qui ab iniquitatibus suis recedere negligunt, & sibi de Deo indulgentiam repromittunt, nonnunquàm ità præueniuntur repentino DEI furore, ut nec conuersionis tempus, nec beneficium remissionis inueniant. Ideò unumquenque nostrum sacra scriptura benignè præmonet, dicens: Nè tardaueris conuerti ad DEVM, & ne differas de die in diem: subitò ueniet ira eius, & in tempore uindictæ disperdet te. Dicit etiam beatus Dauid: Hodiè si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra. Cui beatus quoquè Paulus concordat his uerbis: Videte, fratres, nè fortè sit in aliquo uestrum cor malum incredulitatis discedẽdi à Deo uiuo: sed adhortamini uosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex uobis fallacia peccati. Obduratus igitur uiuit, siue qui non conuertitur, desperans de indulgentia peccatorum suorum: siue qui sic misericordiam DEI sperat, ut usque in finem uitæ præsentis in suorum criminum peruersitate permanet. Proindè diligentes misericordiam DEI, metuentesque iustitiam, nec de remissione peccatorum desperemus, nec remaneamus in peccatis: scientes quia illa omnium hominum debita sit exactura æquitas iustissimi iudicis, quæ non dimiserit misericordia clementissimi redemptoris. Sicut enim misericordia suscipit absoluitque conuersos, ità iustitia repellet punietque obduratos. Ij sunt qui peccantes in spiritum sanctum, neque in hoc seculo, neque in futuro remissionem accipient peccatorum.

Marginalia: Sub spe misericordiæ diuinæ nõ est ĩ peccatis permanendum. — Eccl. 5. — Psal. 94. — Hebr. 3. — Obduratus q̃s uiuat. — Diligenda misericordia, & metuenda sæuitia. — Matth. 12.

5. BERNARDVS sermone trigesimooctauo ex paruis sermonibus: Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, posteà accelerauerunt: Quid dissimulant homines in uita sua agere pœnitentiam, & extrema de confessione præsumunt? Quomodò sub unius horæ articulo reuocari posse æstimant omnia animæ membra, cuius concupiscentiæ & desideria per totum mundũ sparsa sunt, & ubique terrarum, uelut quodam uisco tenentur? Non dico, ait Dominus, quin & talium saluem aliquos: potens sum enim in momento omnia reuocare: sed non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus, id est, qui in sanguine perseuerant, donèc multiplicatis infirmitatibus deserantur à peccatis antequàm deserant ea, non magna talium conuenticula congregabo. Si benè memini, in toto canone scripturarum unum latronem inuenies sic saluatum. Noli ergò huic tam periculosæ expectationi crede-

Marginalia: Psal. 15. — Quã periculosa dilatio conuersionis.

re

re temetipsum. Et quidem spiritus non modò ubi uult, sed quandò uult, spirat: nec ei difficile est de subito perfectam dare contritionem cordis, quam uix multo tempore alij consequuntur: sed undè scis quòd tunc tibi ità subuenire uelit, quem tu interim sic repellis? Benignus quidem est Spiritus sapientiæ, sed non liberabit maledictum à labijs suis. Audi quis ille sit: Maledictus qui peccat in spe. Ioan.3.

1. B. AVGVSTINVS in libro de fide & operibus, capite decimoquarto: Quarè iam illud uideamus, quod excutiendum est à cordibus religiosis, nè mala securitate salutem suam perdant, si ad eam obtinendam sufficere solam fidem putauerint: benè autem uiuere, & bonis operibus uiam Dei tenere neglexerint. Nam etiam temporibus Apostolorum non intellectis quibusdam sub obscuris sententijs Apostoli Pauli, hoc eum quidam arbitrati sunt dicere, Faciamus mala, ut ueniant bona: quia dixerat, Lex subintrauit, ut abundaret delictum: ubi autem abundauit delictum, superabundauit gratia. Quod ideò uerum est, quia legem accipientes homines, qui de suis uiribus superbissimè præsumebant, nec diuinum adiutorium uincendarum malarum concupiscentiarum recta fide impetrantes, pluribus grauioribusque delictis etiam lege præuaricata onerati sunt. Ac si magno reatu compellente confugerunt ad fidem, qua misericordiam indulgentiæ mererentur, & auxilium à Domino qui fecit cælum & terram: vt diffusa per Spiritum sanctum charitate in cordibus suis, cum dilectione agerent, quæ contra seculi huius concupiscentias iuberentur, secundum id quod prædictum fuerat in Psalmo, Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, posteà accelerauerunt. Cùm ergò dicit Apostolus, arbitrari se, iustificari hominem per fidem sine operibus legis: non hoc agit, ut præcepta ac professa fide opera iustitiæ contemnantur, sed ut sciat se quisque per fidem posse iustificari etiam si legis opera non præcesserint. Sequuntur enim iustificatum, non præcedunt iustificandum. Vndè in præsenti opere non opus est latiùs disputare, præsertim quia modò de hac quæstione prolixum librum edidi, qui inscribitur, De litera & spiritu. Quoniam ergò hæc opinio tunc fuerat exorta, aliæ Apostolicæ Epistolæ, Petri, Ioannis, Iacobi, Iudæ, contra eam maximè dirigunt intentionem, ut uehementer adstruant fidem sine operibus nihil prodesse: sicut etiam ipse Paulus, non qualemlibet fidem qua in Deum creditur, sed eam salubrem planeque Euangelicam definiuit, cuius opera ex dilectione procedunt: Et fides, inquit, quæ per dilectionem operatur. Vndè illam fidem quæ sufficere ad salutem quibusdam uidetur, ità nihil prodesse asseuerat, ut dicat, Si habeam omnem fidem ità ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Vbi autem hæc fidelis charitas operatur, sine dubio benè uiuitur: plenitudo enim legis, charitas. Vndè euidenter in secunda epistola Petrus, cùm ad uitæ & morum sanctitatem hortaretur, mundumque istum transiturum prænunciaret, cælos uerò nouos & terram nouam expectari, quæ iustis inhabitanda tradetur, ut ex hoc attenderent qualiter eos oporteret uiuere, ut habitatione illa digni fierent, sciens de Apostoli Pauli quibusdam subobscuris sententijs nonnullos iniquos accepisse occasionem, ut tanquàm securi dè salute, quæ in fide est, benè uiuere non curarent, commemorauit quædam ad intelligendum difficilima esse in epistola eius, quæ homines peruerterent, sicut & alias scripturas, ad proprium suum interitum: cùm tamen & ille Apostо-

Saplent. 1.
Contra eos qui ex sola fide sibi salutẽ pollicentur.
Rom.5.
Psal.320.
Rom.5.
Psal.15.
Rom.3.
Quomodò iustificamur p̃ fidẽ sine operibus legis.
Epistolæ catholicæ cõtra hæresim de sola fide, scriptæ sunt.
De quali fide agat Paulus.
Galat.5.
1.Cor.13.
Rom.13.
2.Petr.3.

Apostolus de salute æterna, quæ nisi benè uiuentibus non daretur, eadem sentiret quæ cæteri Apostoli. Iacobus autem uehementer infestus est eis, qui sapiunt fidem sine operibus ualere ad salutem, ut illos etiam dæmonibus comparet, dicens: Tu credis quoniam unus est Deus: benè facis, & dæmones credunt, & contremiscunt. Quid uerius, breuius, uehementius dici potuit, cùm & in Euangelio legamus hoc dixisse dæmonia, cũ CHRISTVM filiũ Dei confiterentur, & ab illo corriperentur, quod in Petri confessione laudatum est? Quid proderit, ait Iacobus, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? Dicit etiam, quia fides sine operibus mortua est. Quousque igitur falluntur, qui si de mortua sibi uitam perpetuam pollicentur?

Iacob. 2. Marc. 1. Matt. 16. Iacob. 2.

2. ET capite uigesimosecundo: Nequaquàm ergò mens incauta fallatur, ut se existimet DEVM cognouisse, si eum fide mortua, hoc est, sine bonis operibus confiteatur more dæmonum: & ideò se iam non dubitet ad uitam æternam esse uenturam, quia Dominus dicit, Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te unum uerum DEVM, & quem misisti IESVM CHRISTVM. Venire quippe debet etiam illud in mentem, quod scriptum est, In hoc cognoscimus eum, si mandata eius obseruauerimus. Qui dicit, quia cognouit eum, & mandata eius non seruat: mendax est, & in hoc ueritas non est. Et nè quisquam existimet mandata eius ad solam fidem pertinere: quanquàm dicere hoc nullus est ausus, præsertim quia mandata dixit, quæ nè multitudine cogitationes parerent, in illis duobus tota lex pendet & Prophetæ: licèt rectè dici posset ad solam fidem pertinere DEI mandata, si non mortua, sed uiua illa intelligatur fides, quæ per delectionem operatur: tamen posteà Ioannes ipse aperuit quid diceret, cùm ait, Hoc est mandatum eius, ut credamus nomini filij eius IESV CHRISTI, & diligamus inuicem, Hoc itaque prodest in Deum recta fide credere, Deum colere, Deũ nosse, ut & benè uiuendi ab illo nobis sit auxiliũ, & si peccaueri mus, ab illo indulgẽtiã mereamur: non in factis quæ odit, securi pseuerãtes, sed ab eis recedentes, eiq; dicentes, Ego dixi, Dñe miserere mei, sana animã meam, quoniã peccaui tibi: quod non habent cui dicant, qui non in eum credunt: & frustrà dicunt, qui cùm tam longè ab illo sint, à gratia mediatoris alieni sunt. Hinc illa uerba sunt in libro Sapientiæ, quæ nescio quomodò intelligit perniciosa securitas, Et si peccauerimus, tui sumus: quoniam scilicet bonum & magnum Deum habemus, qui uelit atque possit pœnitentiũ peccata sanare, non qui minimè audeat permanentes in malignitate disperdere. Deniquè cum dixisset, Tui sumus: addidit, scientes potentiam tuam: utique potentiam cui se subtrahere nequeat, aut occultare peccator. Ideoque secutus adiunxit, Non peccauimus autem, scientes quoniam tui sumus deputati. Quis enim dignè cogitans habitationem apud Deum, in qua oẽs prædestinatione sunt deputati, qui secundùm propositum uocati sunt, non enitetur ità uiuere ut tali habitationi congruat? Quod ergò & Ioannes dicit, Hæc scripsi uobis, ut non peccetis: & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est exoratio pro peccatis nostris: non id ait, ut cùm securitate peccemus, sed ut recedentes à peccato, si quod admissum est, propter illum aduocatum, quem non habent infideles, minimè de indulgentia desperamus.

Ioan 17. 1. Ioan. 2. Matt. 22. Galat. 5. Fides uiua saluat. 1. Ioan. 3. Psal. 40. Contra perniciosam securitatem. Sap. 15. 1. Ioan. 2.

3 ITEM in Euchiridio ad Laurentium, capite sexagesimoseptimo: Creduntur

duntur autem a quibusdam etiam ij qui nomen Christi non relinquunt, & eius lauacro in Ecclesia baptizantur, nec ab ea ullo schismate uel hæresi præciduntur, in quantislibet sceleribus uiuant, quæ nec diluant pœnitendo, nec eleemosynis redimant, sed in eis usque ad huius uitæ ultimum diem pertinacissimè perseuerent, salui futuri per ignem: licèt pro magnitudine facinorum flagitiorumque, diuturno, non tamen æterno, igne puniri. Sed qui hoc credunt, & tamen Catholici sunt, humana quadam beneuolentia mihi falli uidentur. Nam scriptura diuina aliud consulta respondet. Librum autem de hac quæstione scripsi, cuius titulus est, De fide & operibus. Vbi secundum scripturas sanctas, quantùm Deo adiuuãte potui, demonstraui eam fidem saluos facere, quam satis euidenter expressit Paulus Apostolus, dicens; In CHRISTO enim IESV neque circuncisio quicquam ualet, neque præputium, sed fides quæ benè per dilectionem operatur. Si autem malè & non benè operatur, proculdubiò secundùm Apostolum Iacobum, mortua est in semetipsa. Qui rursus ait, Si fidem dicat se quisquam habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides saluare eum? Porrò autem si homo sceleratus propter fidem solam per ignem saluabitur, & sic est accipiendum quod ait beatus Paulus Apostolus, Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem: poterit ergò saluare sine operibus fides, & falsum erit quod dixit eius coapostolus Iacobus. Falsum erit & illud quod idem ipse Paulus dixit, Nolite, inquit, errare: neque fornicatores, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque maledici, neque ebriosi, neque rapaces regnum DEI possidebunt. Si enim etiam in istis perseuerantes criminibus, tamen propter fidem Christi salui erunt, quomodò in regno Dei nõ erunt?

Contra eos qui per purgatoriũ ignẽ saluandos putant Christianos malos.

Sola fides saluat quæ per charitatẽ operatur.

Galat. 5.

Iacob. 2.

1. Cor. 3.

1. Cor. 6.

4. ET in libro de hæresibus ad Quod uult deum, hæresi quinquagesima quarta: Aetiani ab Aetio sunt uocati, ijdemque Eunomiani ab Eunomio Aetij discipulo, quo nomine magis innotuerunt. Eunomius quippe in Dialectica præualens, acutius & celebrius defendit hanc hæresim, dissimilem per omnia Patri asserens Filium, & Filio Spiritum sanctum. Fertur etiam usqueadeò fuisse bonis moribus inimicus, vt asseueraret, quòd nihil cuique obesset quorumlibet perpetratio ac perseuerantia peccatorum, si huius quæ ab illo docebatur, fidei particeps esset.

Eunomiana hæresis de sola fide.

5. HIERONYMVS in caput quartum Oseæ: De hæreticis facilis intelligentia est, quòd quanto plures fuerint, tanto magis delinquant Deo, & gloriantur in populis: & idcircò decipiant infelices, ut peccata populi comedant, & per dulces sermones deuorent domus uiduarum. Cùm enim uiderint aliquos delinquentes, aiunt nihil aliud quærit DEVS nisi fidei ueritatem: quam si custodieritis, non curat quid agatis. Hæc enim dicentes, in iniquitatibus eorum subleuant animas eorum: ut non solum non agant pœnitentiam, nec humilientur, sed gaudeant in sceleribus suis, & erecta ceruice gradiantur. Vnde & populus & sacerdos, & hi qui docti sunt, & hi qui docuerunt, pari iudicio constringentur.

Hæreticorũ uox est, Deũ nihil nisi fidẽ requirere.

6. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, capite nono: Quanuis autem necessarium sit credere, neque remitti, neque remissa unquàm fuisse peccata, nisi gratis diuina misericordia propter Christum: nemini tamen fiduciam & certitudinem remissionis peccatorum suorũ iactãti, & in ea sola quie-

Contra certitudinem iustificationis.

quiescenti, peccata dimitti, uel dimissa esse, dicendum est: cùm apud hæreticos & schismaticos possit esse, immò nostra tempestate sit, & magna contra Ecclesiam catholicam contentione prædicetur uana hæc & ab omni pietate remota fiducia. Sed neque illud asserendum est, oportere eos, qui uerè iustificati sunt, absque ulla omnino dubitatione apud semetipsos statuere se esse iustificatos, neminemque à peccatis absolui ac iustificari, nisi eum, qui certo credat se absolutum & iustificatum esse, atque hac sola fide absolutionem & iustificationem perfici, quasi qui hoc non credit, de Dei promissis, deque mortis & resurrectionis Christi efficacia dubitet. Nam sicut nemo pius de DEI misericordia, de Christi merito, deque Sacramentorum uirtute & efficacia dubitare debet: sic quilibet, dum seipsum, suamq; propriam infirmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere potest, cùm nullus scire ualeat certitudinis fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

De propria infirmitate & indispositione formidamus.

7. IN eadem sessione canone duodecimo: Si quis dixerit, fidem iustificantem nihil aliud esse, quàm fiduciam diuinæ misericordiæ, peccata remittentis propter Christum: uel eam fiduciam solam esse, qua iustificamur, anathema sit.

8. ET canone decimotertio: Si quis dixerit, omni homini ad remissionem peccatorum assequendam necessarium esse, ut credat certò, & absq; ulla hæsitatione propriæ infirmitatis & dispositionis, peccata sibi esse remissa, anathema sit.

9. ITEM canone decimoquarto: Si quis dixerit, hominem à peccatis absolui ac iustificari ex eo, quòd se absolui ac iustificari certò credat: aut neminem uere esse iustificatum, nisi qui credat se esse iustificatum: & hac sola fide absolutionem & iustificationem perfici, anathema sit.

10. HIERONYMVS in caput quartũ Danielis super ea uerba, Forsan ignoscet Deus delictis tuis &c. Cùm beatus Daniel præscius futurorum de sententia Dei dubitet, rem temerariam faciunt, qui audacter peccatoribus indulgentiam pollicentur. Et tamen sciendum quòd si Nabuchodonosor bona opera facienti uenia repromittitur: multo magis alijs promittitur, qui leuiora peccata commiserunt.

Dan.4.

Temere quidam promittunt peccatoribus indulgẽtiam.

11. AVGVSTINVS tractatu trigesimotertio in Ioannem: Intendant qui amant in Domino mansuetudinem, & timeant ueritatem: etenim dulcis & rectus Dominus. Amas quòd dulcis est? time quòd rectus est. Tanquàm mansuetus dixit, Tacui; sed tanquàm iustus, Nunquid semper tacebo? Misericors & miserator Dominus. Ità planè, Adhuc adde, longanimis: adhuc adde, & misericors: sed time quod est in nouissimo, & uerax: quos enim modò sustinet peccantes, iudicaturus est contemnentes. An diuitias longanimitatis & mansuetudinis eius contemnis? Ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundùm duritiam cordis tui & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet unicuique secundùm opera sua. Mansuetus Dominus, longaminis Dominus, misericors Dominus: sed & iustus Dominus, & uerax Dominus, largitur tibi spatium correctionis, sed tu plus amas dilationem quàm emendationem. Malus fuisti heri, hodiè bonus esto: & hodiernum diem in malitia peregisti, uel cràs mutare, semper expectas, & de misericordia Dei tibi plurimum polliceris, quasi ille qui tibi per patientiam

Deus mansuetus est: sed tamen etiam iustus est.
Psal.24.
Esaiæ 42.
Psal.102.

Rom.6.

Psal.101.

Deus promisit pœnitenti

tiam promisit indulgentiam, promiserit tibi etiam prolixiorem uitam. Vn dè scis quid pariat crastinus dies? Rectè dices in corde tuo, quando me correxero, Deus mihi omnia peccata mea dimittet. Negare non possumus, quòd correctis atque conuersis indulgentiam Deus promisit: nam in quo Propheta mihi legis, quia promisit correcto indulgentiam, non mihi legis, quia promisit tibi Deus longam uitam. Ex utroque igitur homines periclitantur, & sperando, & desperando: contrarijs rebus, contrarijs affectionibus. Sperando qui decipitur? Qui dicit, Bonus est Deus, misericors est Deus, faciam quod mihi placet, quod libet, laxem habenas cupiditatibus meis, impleam desideria animæ meæ. Quarè hoc? Quia misericors est Deus, bonus est Deus, mansuetus est Deus: spe isti periclitantur. Desperatione autem, qui cùm inciderint in grauia peccata, putantes sibi non posse iam recognosci pœnitentibus, & statuentes se ad donationem sine dubio destinatos, dicunt apud semetipsos, iam damnandi sumus, quarè non quod uolumus, facimus, animo gladiatorum, ferro destinatorum? Ideò molesti sunt desperati. Iam enim quod timeant non habent, & uehementer timendi sunt. Istos desperatio necat, spes illos. Inter spem & desperationem fluctuat animus. Metuendum est nè te occidat spes, & cùm multum speras de misericordia, incidas in iudicium. Metuendum est rursùs nè te occidat despeatio, & cùm putas iam tibi non ignosci quæ grauia commisisti, non agas pœnitentiam, & incurras in iudicem sapientiam, quæ dicit, Et ego uestræ perditioni superridebo. Quid ergò agit Dominus cum periclitantibus utroque morbo? Illis qui spe periclitantur, hoc dicit, Nè tardes conuerti ad Dominum, neq; differas de die in diem: subitò enim ueniet ira illius, & in tempore uindictæ disperdet te. Illis qui desperatione periclitantur, quid dicit? In quacunque die iniquus conuersus fuerit, omnes iniquitates eius obliuiscar. Propter illos ergò qui desperatione periclitantur proposuit indulgentiæ portum: propter illos qui spe periclitantur, & dilationibus illuduntur, fecit diem mortis incertum, quandò ueniat ultimus dies nescis.

[Margin notes: bus indulgẽtiã, sed nõ ꝓlixiorem uitam. — Prou. 23. — Sperando quidam decipiũtur. — Desperatione decipiuntur alij. — Prou. 1. — Eccẽs. 5. — Ezech. 18. — Nota.]

12. IDEM Augustinus in libro quinquaginta homiliarum, homilia quinquagesima, cap. decimo: Illud quale est in quo sibi blandiuntur, qui sua se uanitate seducunt, perseuerantes in malitia atque luxurijs suis, cùm audiant Apostolum dicentem: Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt? Audent sibi præter regnum Dei salutem quam desiderant, polliceri, atque ità inter se loquuntur, dum recusant agere pęnitentiam pro peccatis suis, & perditos mores aliquandò in melius commutare. Regnare nolo, sufficit mihi saluum esse. In quo primum eos fallit, quia eorum nec salus ulla est, quorum iniquitas perseuerat. Quod enim ait Dominus, Quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum: qui autem perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit, salutem utique promisit perseuerantibus in charitate, non in iniquitate. Et nonnullis interiectis, Quapropter præsumere qui audeat de nomine Christiano, & non cum omni obedientia & timore audiat Apostolum dicentem, Hoc enim scitote, cognoscentes quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Nemo uos seducat inanibus uerbis: Propter hoc enim uenit ira Dei in filios diffidentiæ. Nolite itaque fieri participes eorum. Latius autem ad Corinthios hæc

[Margin notes: Galat. 5. — Illorum salus nulla est quorũ iniquitas perseueras. — Matt. 24. — Mat. 10. & 24 — Non est satis esse Christianum. — Ephes. 5. — 1. Cor. 6.]

hæc dicit, Nolite errare: neque fornicatores, neque idolis seruientes &c. regnum Dei posſidebunt. Sed uidete quemadmodum timorem & deſperationem ſalutis abſtulerit eis, qui hæc in uita ueteri commiſerunt. Et hæc quidem, inquit, fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſpiritu Dei noſtri. Quiſquis ergò poſt baptiſmum aliquorum priſtinorum malorum opere obligatus tenetur, uſqueadeò ſibi inimicus eſt, ut adhuc dubitet uitam mutare, dum tempus eſt, cum ità peccat & uiuit. Nam utique quòd ità perſeuerans peccat, theſaurizat ſibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei. Quòd autem adhuc uiuit, patientia Dei ad pœnitentiam eum adducit. Implicatus ergò tam mortiferis uinculis peccatorum, detrectat aut differt, aut dubitat confugere ad ipſas claues Eccleſiæ, quibus ſoluatur in terra, ut ſit ſolutus in cælo, & audet ſibi poſt hanc uitam, quia tantùm Chriſtianus dicitur, ſalutem aliquam polliceri: nec ueridicum illud Dominicæ uocis tonitruum contremiſcit. Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorũ, &c. Quid ad Galatas idem Apoſtolus, Nonne talia enumerans, eodem fine concludit? Manifeſta ſunt, inquit, opera carnis, quæ ſunt fornicationes, immunditiæ, contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, hæreſes, inuidiæ, ebrietates, commeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico uobis ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.

Rom.2.

Cõfugiendũ eſt Chriſtiano peccatori ad claues Eccleſiæ.

Matth. 16.

Matt.7.

Galat.5.

Peccatorũ ad pœnitentiam conuertatur, poteſt ueniã conſequi.

13\. Isidorvs de ſummo bono libro ſecundo, capite decimotertio: Quamuis quiſq; & ſit peccator & impius, ſi ad pœnitentiam conuertatur, conſequi poſſe ueniam creditur. Nullus enim de bonitate Dei dubitat, ſed ſola accipientium prauitas conferri ſibi indulgentiam abnegat. In hac uita tantũ pœnitentiæ patet libertas, poſt mortem uerò nullam correctionis eſſe licentiam. Vndè Dominus dicit, Me oportet operari opera eius qui me miſit donec dies eſt. Veniet autem nox quando nemo poteſt operari. Hinc & Propheta, Date, inquit, Domino Deo noſtro gloriam antequàm contenebreſcat, id eſt, antequàm mors æterna præueniat. In hac uita dum eſtis, Deum per pœnitentiam glorificate. Adhuc in hoc ſeculo pęnitentiam operantibus Dei miſericordia ſubuenit. In futuro autem iam non operamur, ſed rationem noſtrorum operum ponimus. Per id deteriorantur plerunq; iniqui, quòd per patientiam Dei ſpatium accipiunt emendandi: quia illi mora uiuendi non utuntur ad pœnitentiam, ſed ad peccandi uſurpant audaciam. A malo autem in deterius uadit, qui tempus ſibi ad pęnitendum indultum, ad libertatem praui operis uertit. Feſtinare debet ad Deum pęnitendo unuſquiſque dum poteſt, nè ſi dum poteſt noluerit, cùm tardè uoluerit, omnino non poſſit. Proindè Propheta ait: Quærite Dominum dum inueniri poteſt, inuocate eum dum propè eſt. Et ubi inueniri poteſt, niſi in hac uita, in qua etiam propè eſt omnibus inuocantibus ſe? Nam tunc iam longè erit quandò dixerit, Ite in ignem æternum. Modò autem non uidetur, & propè eſt: tunc uidebitur, & propè non erit: quia & uideri poterit, & non poterit inueniri. Si quandò quiſque peccare poteſt, pęnitet, uitamque ſuam uiuens ab omni crimine corrigit, non dubium quòd moriens ad æternam tranſeat requiem. Qui autem prauè uiuendo pęnitentiam in mortis agit periculo, ſicut eius donatio incerta eſt, ſic remiſsio dubia. Qui ergò cupit certus eſſe in morte de indulgentia, ſanus pęniteat, ſanus perpetrata facinora defleat. Sunt qui pęnitentibus ſecuritatem cito pollicentur, qui-

Ioan.9.

Hierem.13.

Cõtra procraſtinantes cõuerſionẽ ſuã.

Eſaiæ 55.

Pſal.144.

Matth.25.

Pœnitentia ad mortẽ uſq; dilata, quàm periculoſa ſit.

bus benè per Prophetam dicitur, Curabant contritionem filiæ populi mei Securitatem
cùm ignominia, dicentes, pax, & non erat pax. Cum ignominia igitur cu pœnitentibus
rat contritionem, qui peccanti, & non legitimè pœnitenti promittit securi pro mittētes
tatem. Vndè & sequitur, Confusi sunt quia abominationem fecerunt, id Hiere. 6.
est, confusi sunt non pęnitendo, sed pęnas luendo: Aliter enim confundi-
tur coram iudice reus, dum plectitur: atque aliter qui de malo opere eru-
bescens corrigitur. Ille enim, qui repræhensus est, confunditur: iste, quia
se malum fecisse memoratur. Quamuis per pœnitentiam propitiatio pec Eccl. 5.
catorum fi;, sine metu tamen homo esse non debet, quia pęnitentis satis-
factio diuino tantum pensatur iudicio, non humano. Proindè quia mise-
ratio Dei occulta est, sine intermissione flere necessè est. Neque enim un- Securitas de
quàm oportet pœnitentem habere de peccatis securitatem. Nam securi- peccatis nunquam habenda.
tas negligentiam parit: negligentia autem sæpè incautum ad uitia transa-
cta reducit. Dum per pœnitentiam expulsa fuerint ab homine uitia, si for
tè post hęc intercedente securitate quælibet culpa subrepserit, confestim de
lectationes pristinæ uitiorum mentem auidius irrepunt: pulsantesque ho-
minem in consuetis operibus grauius pertrahunt: ità ut sint nouissima ho-
minis illius peiora prioribus.

1. C. AVGVSTINVS de perfectione iustitiæ contra Cælestium, respon-
sione decimanona: Nos autem huic respondentes, dicimus ideò secutum Pro. 20.
esse, Quis gloriabitur castum se habere cor? quoniam præcessit, Cùm rex
iustus sederit in throno. Quantalibet enim iustitia sit præditus homo, co- Homo quantumuis iustus timere debet.
gitare debet nè aliquid in illo quod ipse non uidet, inueniatur esse culpan-
dum, cùm rex iustus sederit in throno, cuius cogitationem fugere delicta
non possunt, nec illa de quibus dictum est: Delicta quis intelligit? Cùm Psal. 18.
ergò rex iustus sederit in throno, quis gloriabitur castum se habere cor?
Aut quis gloriabitur mundum se esse à peccato? Nisi fortè isti qui uolunt in
sua iustitia, non in ipsius iudicis misericordia, gloriari.

2. ET libro de correptione & gratia, capite decimotertio: Quis enim ex Contra eos q̃ præsumunt se esse prædestinatos.
multitudine fidelium quãdiù in hac mortalitate uiuitur, in numero prædesti
natorum se esse præsumat, quia id occultari opus est in hoc loco, vbi sic ca
uenda est elatio, ut etiam per satanæ angelum, nè extolleretur, tantus cola-
phizaretur Apostolus. Hinc Apostolis dicebatur, Si manseritis in me: di 2. Cor. 12.
cente illo, qui illos utique sciebāt esse mansuros. Et per Prophetam, Si uo Ioan. 15.
lueritis & audieritis me, cùm sciret ipse in quibus operaretur & uelle. Et si- Esaiæ 1.
milia multa dicuntur propter huius utilitatem secreti, nè fortè quis extol- Pęd-ſtina-
latur, sed omnes etiam qui benè currunt, timeant, dum occultum est quo p tio quò i ſit
ueniant. incerta, utile est.

3. IDEM in libro quinquaginta homiliarum, homilia quadragesimapri-
ma: Qui egerit ueraciter pœnitentiam, & solutus fuerit à ligamento quo
erat obstrictus, & à Christi corpore separatus, & benè post pęnitentiam
uixerit, sicut ante pęnitentiam uiuere debuit, post reconciliationem quan-
docunquè defunctus fuerit, ad Deum uadit, ad requiem uadit, regno DEI
non priuabitur, à populo diaboli separabitur. Si quis autem positus in Periculoſa
ultima necessitate ægritudinis suæ, uoluerit accipere pęnitentiam & acci- pœnitentia,
pit, & mox reconciliabitur, & hinc uadit, fateor uobis non illi negamus q: æ ad mor-
quod pe:it, sed non præsuimimus quia benè hinc exit. Non præsumo, non tem usq; dif
uos fallo, non præsumo: Fidelis benè uiuens, securus hinc exit. Bapti- fertur.

zatus ad horam, securus hinc exit: Agens pęnitentiam, & reconciliatus cùm sanus est, & posteà benè uiuens, securus hinc exit. Agens pęnitentiam ad ultimum, & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus. Vndè securus sum, dico, & do securitatem: undè non sum securus, pęnitentiam dare possum, securitatem dare non possum. Sed dicat aliquis: bone sacerdos, tu nescire * & nullam securitatem nobis dare posse dicis, si ille saluatur & CHRISTVM adire meretur, cui morienti pęnitentia datur, qui dum uixit, dum sanus fuit, impoenitens fuit: Instrue ergò nos, rogo, quo modò bene uiuere post poenitentiam debeamus. Dico, abstinete uos ab ebrietate, à concupiscentia, à furto & multiloquio, ab immoderato risu, a uerbo otioso, undè reddituri sunt homines rationem in die iudicij. Eccè quàm leuia dixi. Omnia tamen grauia & pestifera. Et aliud dico, Non solum post poenitentiam ab istis uitijs se homo seruare debet, sed & ante poenitentiam dum sanus est: quia si ad ultimum uitæ steterit, nescit si ipsam poenitentiam accipere, ac DEO & Sacerdoti peccata sua confiteri poterit. Eccè quarè dixi, quia & ante poenitentiam benè uiuendum est, & post poenitentiam meliùs. Quod dico, attendite: Debeo illud planius exponere, nè me aliquis malè intellexisse intelligat. Nunquid dico, damnabitur? Nō dico. Sed dico etiam, liberabitur? Non. Et quid dicis mihi? Nescio: Non præsumo, non promitto, nescio. Vis te de dubio liberare? uis quod incertum est euadere? Age poenitentiam dum sanus es. Si enim agis ueram poenitentiam dum sanus es, & inuenerit te nouissimus dies. Curre ut reconcilieris, si sic agis, securus es. Quarè securus es? Quia egisti poenitentiam eo tempore, quo & peccare potuisti. Si aūt uis agere poenitentiam ipsam tunc, quandò peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. Sed undè scis, inquis, ne fortè Deus dimittat mihi? Verum dicis. Vnde? Nescio, Illud scio, hoc nescio. Nam ideò tibi do poenitentiam, quia nescio. Nā si scirem tibi nihil prodesse, non tibi darem. Item si scirem tibi prodesse, non te admonerem, non te terrerem. Duæ res sunt: aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur. Quid horum tibi futurum sit, nescio: ergò tene certū, dimitte incertum.

*te, & (margin)

Matt. 12. (margin)

Deo & Sacerdoti peccata confiteri. (margin)

Currendum ut reconciliemur. (margin)

4. ITEM sermone tertio de Innocentibus, qui est sermo decimus de Sanctis: Si diem mortis suæ cogitare iugiter uellent, animum suum ab omni cupiditate uel malitia cohiberent. Sed quod modò nolunt salubriter cogitare, necessè habent posteà sine ullo remedio sustinere. Veniet enim illis dies nouissima, ueniet dies iudicij, quandò eis nec poenitentiam licebit agere, nec bonis operibus se ab æterna morte poterunt redimere: quia percutitur etiam hac animaduersione peccator, ut moriens obliuiscatur sui, qui dū uiueret, oblitus est Dei.

Moriens obliuiscit sui, qui in uita oblitus est Dei. (margin)

5. GREGORIVS libro decimosexto Moralium in Iob, capite trigesimoprimo super ea uerba capitis uicesimiquarti, Et usque ad inferos peccatum illius. Peccatum usque ad inferos ducitur, quod ante finem uitæ præsentis per correctionem ac poenitentiam non emendatur. De quo uidelicet peccato per Ioannem dicitur; Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis. Peccatum nanque ad mortem, est peccatum usq; ad mortem; quia scilicet peccatum quod hic nō corrigitur, eius uenia frustrà postulatur. De quo adhuc subditur: Obliuiscatur eius misericordia. Omnipotentis Dei misericordia obliuisci eius dicitur, qui omnipotentis Dei iustitiæ fuerit oblitus:

1. Ioan. 5. Peccatum ad mortem. (margin)

Iob 24. Dei miseri- (margin)

litus: quia quisquis eum nunc iustum non timet, posteà inuenire non ualet misericordem. Quæ nimirum sententia non solum ei intenditur, qui ueræ fidei prædicamenta deserit: sed etiam qui in fide recta positus, carnaliter uiuit, quia ultio æternæ animaduersionis non euaditur, utrum in fide, an in opere peccetur. Nam etsi damnationis dispar est qualitas, culpæ tamen quę nequaquam per pœnitentiam tergitur, nulla absolutionis suppetit facultas.

cordia obliuiscitur eius, qui iustitiam Dei obliuiscitur.

6. BERNARDVS in paruis sermonibus, sermone quinquagesimo secundo: Tria sunt oscula: primum, pedum; secundum, manuum: tertium, oris. Cùm primo conuertimur, pedes Domini osculamur. Duo autem sunt pedes Domini: misericordia, & ueritas. Hunc utrunque pedem Deus conuertentium cordibus imprimit, & utrunque pedem peccator quisque, si uerè cõuertitur, amplectitur. Si enim solam misericordiam sine ueritate reciperet, per præsumptionem caderet. Rursus si ueritatem sine misericordia reciperet, nihilominus per desperationem periret. Sed ut fiat saluus, ad utrũque pedem humiliter prouoluitur, ut per ueritatem peccata damnet, & per misericordiam ueniam speret.

Vtrunque pedem Domini, misericordiam & ueritatem scilicet, osculari debemus.

7. ITEM sermone sexto in Cantica: Felix mens cui semel Dominus Iesus utrunque infixerit pedem. A duobus signis cognoscite eam quæ huiusmodi est, quæ secum necesse est referat diuinis impressa uestigijs. Ipsa sunt timor & spes: ille iudicij, ista misericordiæ repræsentans imaginem. Meritò beneplacitũ est Deo super timentes eũ, & in eis qui sperant super misericordia eius: cùm sapientiæ timor initium fit, spes profectus. Nam consummationem sibi charitas uendicat. Quæ cum ità sint, non paruus fructus est in primo hoc osculo quod ad pedes accipitur. tantùm curato, ut neutro frauderis illorum. Porrò enim si iam dolore peccati & iudicij timore compungeris, ueritatis iudicijque uestigio labia impressisti. Quòd si timorem, doloremque diuinæ intuitu bonitatis, & spe consequendæ indulgentiæ temperas, etiam misericordiæ pedem amplecti te noueris. Alioquin alterum sine altero osculari non expedit, quia & recordatio solius iudicij in baratrum desperationis præcipitat, & misericordiæ fallax assentatio pessimam generat securitatem. Datum est & mihi misero nonnunquam sedere secus pedes Domini IESV: & modò hunc, modò illum tota deuotione amplecti, inquantùm me sua benignitas dignabatur admittere. At si quandò miserationis oblitus stimulante conscientia, iudicio paulò diutius inhærerem: mox metu incredibili ac miserabili confusione deiectus, & tenebroso circunfusus horrore, hoc solùm palpitans de profundis clamabam: Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare? Quòd si eo relicto pedem misericordiæ plus tenere cõtingeret, tanta econtrario incuria & negligentia dissoluebar, ut confestim & oratio tepidior, & actio pigrior, & risus promptior, & sermo incautior, & omnis deniquè utriusque hominis status inconstantior appareret. Proindè magistra instructus experientia, non iudicium iam solum aut solam misericordiam, sed misericordiam pariter & iudicium cantabo tibi Domine. In æternum non obliuiscar iustificationes istas. Cantabiles mihi erunt ambæ pariter in loco peregrinationis meæ: quousquè misericordia superexaltata iudicio, miseria conticescat, ac sola cantet tibi de cæterò gloria mea & non compungar.

Timor iudicij cũ spe misericordiæ iũgendus.
Psal. 146.
Prouer. 1.
Psal. 89.
Psal. 100. & 118.
Iacob. 2.
Psal. 29.

8. AVGVSTINVS in tractatu de utilitate pœnitentiæ, capite ultimo;

Quomodò reuerà auget peccata qui desperauerit, sic potest augere peccata, & qui ueniam sperauerit, ut dicat sibi, faciam quod uolo: Deus bonus est: quandò me conuertero, ignoscet mihi. Ità planè dic tibi: quandò me conuertero, ignoscet mihi, si crastinus dies certus est tibi. Nonne ad hoc te admonet scriptura, dicens: Nè tardes conuerti ad Dominum, neque differas de die in diem, subitò enim ueniet ira eius, & in tempore uindictæ disperdet te? Eccè ad utraque uigilauit pro nobis prouidentia Dei: ne desperando augeamus peccata, propositus est pœnitentiæ portus: rursus, ne sperando augeamus, datus est dies mortis incertus.

Contra desperationē instiitutus pœnitētiæ portus: cōtra præsumptionem, incerta mortis hora.

IIII

Quomodò peccatur in Spiritum sanctum Desperatione?

Augu. serm. 58. de tēpore, & hom. 21. ex 50. Gregor. lib. 8. moral. ca. 14. Isi 10. li. 2. de summo bono cap. 14. Chrisost. homil. 2 in psal 50. Ber. ser. 5. de natali Domi. a Genes. 4. b Bern. sermone 11. super Cantica. b Mat. 27. a Act. 1. c Ephe. 4. d 2. Re. 2. f c Eze. 18. e f g 33. c d 1. Ioan. 1. c d 2. a Hier. 3. a Esai. 1. e Ps. 144. b Ecci 17. d d Luc. 23. f Au. li. 1. retrac. ca. 19. itē de correp. & gra. c. 15. & ser. 181. de temp. c 16. Leo epist 91. ad Theod. Concil. Trid. sess. 14. ca. 7.

A Cùm præsumptioni, de qua dictum est contrarium prorsùs uitium accesserit, ut omnem spem abijciat homo uel impetrandæ apud Deum ueniæ, uel salutis æternæ consequendæ.

B. Hoc modo peccauit desperando Cain, ut sua ipse uoce testatur, cùm inquit: [a] *Maior est iniquitas mea, quàm ut ueniam merear*. Peccauit & [b] Iudas CHRISTI proditor, cum salutis desperatione commotus, uitam laqueo sibi infelix abrupit. Atquì [c] nulla nimis est sera homini pœnitentia, uti [d] Latronis exemplo demonstratur, qui in cruce extremisque uitæ spatijs CHRISTI ingentem gratiam & cælestem gloriam est consecutus.

SCRIPTVRAE.

GENESIS quarto: Dixitq; Dominus ad Cain: Quid fecisti? uox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nūc igitur maledictus eris super terram: quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Cū operatus fueris eam, nō dabit tibi fructus suos: uagus & profugus eris super terram. Dixitq; Cain ad Dominum: Maior est iniquitas mea, quā ut ueniā merear. Eccè eijcis me hodiè à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero uagus, & profugus in terra: omnis igitur qui inuenerit me, occidet me.

MATTHAEI uigesimoseptimo: Tunc uidens Iudas qui eum tradidit, quòd damnatus esset: pœnitentia ductus retulit triginta argenteos principibus Sacerdotum & senioribus, dicens: Peccaui, tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt, Quid ad nos? Tu videris. Et proiectis argēteis

in

in templo, recessit, & abiens, laqueo se suspendit.

ACTORVM primo: Oportet impleri scripturam quam prædixit Spiritus sanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux eorum qui compræhenderunt Iesum: qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij huius. Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius: & diffusa sunt omnia uiscera eius, & notum factum est omnibus habitantibus Ierusalem: ità ut appellaretur ager ille, lingua eorum, Haceldema. hoc est, ager sanguinis.

AD Ephesios quarto: Hoc igitur dico & testificor in Domino, ut iam non ambuletis sicut & gentes ambulant in uanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à uia Dei per ignorantiam quæ est in illis, propter cęcitatem cordis ipsorum: qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immūditiæ omnis, in auaritiam. Vos autem non ità didicistis Christum.

SECVNDI Regū secundo: Et exclamauit Abner ad Ioab, & ait: An ignoras quòd periculosa sit desperatio?

EZECHIELIS decimooctauo: Si impius egerit pęnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit oīa præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam; uita uiuet, & non morietur. Omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua quam operatus est, uiuet. Nunquid uoluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non ut conuertatur à uijs suis, & uiuat? Cum auerterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam uiuificabit. Considerans enim, & auertēs se ab omnibus iniquitatibus suis quas operatus est, uita uiuet, & non morietur. Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus uestris: & non erit uobis in ruinā iniquitas. Proijcite à uobis omnes præuaricationes uestras, in quibus præuaricati estis, & facite uobis cor nouum, & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israel? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus: reuertimini, & uiuite.

ET trigesimotertio capite: Impietas impij non nocebit ei, in quacumque die conuersus fuerit ab impietate sua. Si dixero impio, Morte morieris: & egerit pœnitentiam à peccato suo, feceritque iudicium & iustitiam, & pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis uitæ ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum: uita uiuet, & non morietur. Omnia peccata eius quę peccauit, non imputabuntur ei: iudicium & iustitiam fecit, uita uiuet.

PRIMAE Ioannis secundo: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

ET capite primo: Sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato. Si confiteamur peccata nostra: fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.

HIEREMIAE tertio: Vulgò dicitur, Si dimiserit uir uxorem suam, & recedens ab eo, duxerit uirum alterum; nunquid reuertetur ad eam ultrà: nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cū amatoribus multis: tamen reuertere ad me dicit Dominus.

ESAIAE primo: Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum uestrarum ab oculis meis: quiescite agere peruersè, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduam. Et uenite, & arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata uestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi uermiculus, uelut lana alba erunt.

PSALMO centesimo quadragesimoquarto: Miserator & misericors Dominus: patiens & multum misericors. Suauis Dominus uniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius.

ECCLESIASTICI decimoseptimo: Pœnitentibus dedit Deus uiam iustitiæ, & cæt. Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniustitia tua, & nimis odito execrationem, et cæt. Non demoreris in errore impiorum: ante mortem confitere. A mortuo quasi nihil, perit confessio. Confiteberis uiuens, uiuus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus illius. Quàm magna misericordia Domini, & propitiatio illius conuertentibus ad se?

LVCAE uigesimotertio: Vnus autem de his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, saluum fac temetipsum & nos. Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es. Et nos quidem iustè, nam digna factis recipimus: Hic uerò nihil mali gessit. Et dicebat ad IESVM: Domine, memento mei quandò ueneris in regnum tuum. Et dixit illi Iesus: Amē dico tibi, hodiè mecum eris in Paradiso.

PATRES.

De indulgentia diuina nemo diffidat.
Ezec. 33. & 18

1. A. AVGVSTINVS sermone quinquagesimooctauo de tempore: Non qui peccauerit, sed qui in peccatis perseuerauerit, odibilis & abominabilis Deo erit. Nam ut de indulgentia diuina nemo diffidat, Dominus per Prophetam uelut pater pijssimus consolatur, dicens: Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Et illud: Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. Sed ista tam magna misericordia tunc nobis prodest, si non tardamus conuerti ad Dominum, nec crimina criminibus superaddimus. Deniquè etiam in ipsis uulneribus uel fracturis corporum, infirmitates cognoscere possumus animarum. Si enim alicui pes frangatur aut manus, cum labore solet ad pristinum officium reuocari. Si uerò secundò & tertiò & adhuc frequentius in eodem loco membra ipsa frangantur, potest intelligere charitas uestra, cum quantis doloribus uulnera ipsa curanda sunt: & tamen post longas & multas tribulationes, uix erit antequam ad pristinum statum membra ipsa ualeant reuocari. Similis ratio in animarum fracturis seu uulneribus esse credenda est. Si semel uel aliquis uel secundò peccauerit, & sine aliqua dissimulatione ad pœnitentiæ medicamenta confugerit, pristinam incolumitatem sine aliqua mora, & forsitan sine aliqua fœditate recipiet. Si uerò peccatis peccata cœperint addi, & animarum uulnera magis tegendo uel defendendo putrescere, quàm confitendo & pœnitendo curari: timendum est, nè in illo impleatur illud quod Apostolus dixit, An ignoras quia benignitas

Periculū eorum qui sæpius relabuntur.

nignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundùm duritiam cordis tui & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei. Sed fortè cogitat aliquis tam grauia se admisisse peccata, ut iam Dei misericordiã promereri nõ possit. Absit hoc à sensibus omnium peccatorum. O homo, quicunque illam peccatorum multitudinem attendis, cur & omnipotentiam cælestis medici non attendis? Cùm enim Deus uelit misereri q͞a bonus est, & possit q͞a oĩpotens est, ipse cõtra se diuinæ pietatis ianuã claudit, qui Deũ sibi misereri, aut nõ uelle, aut nõ posse credit: eumq; aut bonũ aut omnipotentẽ esse diffidit. Nemo ergò nec post cẽtũ peccata, nec post mille crimina de misericordia diuina desperet. Sic tamen non desperet, vt sine ulla mora DEVM sibi repropitiari festinet, nè fortè, si consuetudinem peccandi fecerit, etiam si uelit, de diaboli laqueis liberari non possit.

Rom. 2.
Desperandũ nõ est de Dei misericordia cuiquam peccatori quãuis grauissimo.

2. ET homilia vigesimaprima ex quinquaginta. Si aliquis iam lapsus hæc audit, & nimio sceleris pondere pressus desperare iam cœpit: attendat quidem uulneris magnitudinem, sed non desperet medici potestatem. Peccatum cum desperatione, certa mors. Nemo ergò dicat, Ego si iam aliquid mali feci, iam damnandus sum. Deus malis talibus non ignoscit, cur non addo peccata peccatis? Fruar seculo in uoluptate lasciua, in cupiditate nefaria: iam perdita spe reparationis, uel hoc habeam quod uideo si non possum habere quod credo. Deus enim noster sicut cautos fecit qui non ceciderunt, sic desperatos esse non uult qui ceciderunt.

Non est desperandum.

3. GREGORIVS libro octauo Moralium in Iob, capite decimoquarto: Potest etiam inferni nomine, peccatoris desperatio designari, de qua per Psalmistam dicitur: In inferno autem quis confitebitur tibi? Vndè rursum scriptum est: Impius cùm in profundum uenerit peccatorum, contemnit. Quisquis autem impietati succumbit, uitam profectò iustitiæ moriendo derelinquit. Qui uerò etiam post peccatũ mole desperationis obruitur, quid aliud quàm post mortem in inferni supplicio sepelitur? Benè ergò dicitur: Sicut consumitur nubes & pertransijt, sic qui descendit ad inferos, non ascendet. Quia plerunque cum perpetratione nequitiæ, etiam desperatio sociatur, & uia iam reuersionis abscinditur. Rectè autem corda desperantium nubibus comparantur, quia & caligine erroris obscura sunt, & peccatorum multiplicitate condensa: sed consumpta pertranseunt, quia claritate extremi iudicij irradiata, dissipantur.

Desperatio inferno comparatur.
Psal. 6.
Prou. 18.
Iob 7.

4. ISIDORVS libro secundo de summo bono, capite decimoquarto: Non per locorum spatia, sed per affectum bonum uel malum itur, recediturve à Deo. Neque enim gressu pedum, sed gressu operum uel morum elongamus uel propinquamus ad Deum. Perpetrare flagitium aliquod, mors animæ est: contemnere pœnitentiam & permanere in culpa, descendere in infernum post mortem est. Ergò peccare, ad mortem pertinet: desperare uerò, in infernum descendere. Vndè & scriptura ait: Impius dum in profundum malorum uenerit, contemnit. Sæpè diabolus eos quos conuerti ad pœnitentiam adspicit, immanitate scelerũ percussos ad desperationẽ deducit: ut subtracta spe ueniæ, trahat in diffidentiam, quos non potuit retinere perseuerantes in culpa. Sed pœnitens præuidere debet callidas contra se hostis insidias, sicque Dei iustitiam metuat, ut tamen quamuis in magnis sceleribus de misericordia eius cõfidat. Amplius lætatꝰ Deus de anima desperata, & ali-

Desperare est ad infernum descendere.
Prou. 18.
Pœnitens Dei iustitiam metuere, & nihilominus de

miſericordia eius confidere debet. Luc. 15.

& aliquando conuerſa, quàm de ea quæ nunquam extitit perdita: ſicut de prodigo filio, qui mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus eſt, de cuius regreſſu magnum fit gaudium patris. Non aliter coram Deo & angelis copioſius eſt gaudium de eo qui à periculo liberatur, quàm de eo qui nunquàm nouit peccati periculum. Quanto enim contriſtat res perdita, tanto magìs ſi fuerit inuenta, lætificat: ſicut in Euangelio, paſtor ille exultat, qui perditam ouem inuentam humeris ſuis gaudens reportat. Nullus

In fine uitæ cōuerſus, deſperare non debet. Exod. 34. Leuit. 7.

deſperare debet ueniam, etiam ſi circa finem uitæ ad pœnitentiam conuertatur. Vnumquenque enim Deus de ſuo fine, non de uita præterita, iudicat. Hoc quippe & legis teſtimonio edocetur, quòd homo de ſuo extremo iuſtificatur, quandò DEVS pro aſini primogenito ouem iuſsit offerri, hoc eſt, immunditiam uitæ prioris mutandam per innocentiam boni finis. Vndè & cauda iubetur offerri in hoſtiam, id eſt, uita extrema in pœnitentiam. Multi ſuperna reſperſi gratia in extremis ſuis ad Deum reuertuntur per pęnitentiam, & quæcunque mala geſſerunt, quotidianis fletibus purgant, atque in bonis factis mala geſta commutant, quibus iuſtè totum quod deliquerant ignoſcitur, quia ipſi quod malè geſſerunt, pęnitendo cognoſcunt. In uita hominis finis quærendus eſt: quoniam Deus non reſpicit quales anteà uiximus, ſed quales circa finem uitæ erimus.

5. CHRYSOSTOMVS homilia ſecunda in pſalmum quinquageſimum: O grandis miſericordia Domini. Cùm omnis mundus concluſus in peccatis

Cōtra deſperationē, pdeſt meminiſſe exempla peccatorum qui in gratiam recepti ſunt. Lucæ 19. 7. 23. 1. Tim. 1. Actor. 9. 1. Cor. 4.

eſſet, uenit creator uniuerſitatis, & principia peccantium euacuauit, ut nullus poſtmodùm deſperaret de ſua ſalute: Si impius es, cogita publicanum: ſi immundus es, attende meretricem: ſi homicida es, perſpice latronem: ſi iniquus es, cogita blaſphemum: Conſidera Paulum Apoſtolum priùs perſecutorem, poſteà annunciatorem: priùs peruaſorem, poſteà diſpenſatorem: ante hoc zizania, poſt hoc frumentum: anteà lupum, poſteà paſtorem: anteà plumbum, poſtmodum aurum: anteà piratam, poſteà gubernatorem; anteà diſperſorem ouium, poſteà diſpenſatorem Eccleſiæ: primo euellentem uineam, poſteà plantantem: prius diſsipantem, & poſteà ædificantem. Vidiſti multimodam malitiam, ſed perſpice ineffabilem miſericordiam. Vidiſti ſuperbiam ſeruuli: conſidera beneuolentiam Domini.

2. Reg. 11. Actor. 9.

Nolo mihi dicas, blaſphemus ſum: nolo dicas, perſecutor ſum, immundus ſum. Habes omnium oſtenſiones: in quem uolueris portum confugito. Vis in nouo, uis in ueteri? In veteri Dauid, in nouo Paulus, Nolo excuſationes mihi afferas, nolo mihi ignauiam tuam prætendas. Peccaſti,

Diabolus deſperationis author.

pęnitere. Milies peccaſti, milies pęnitere. Hæc aſsiduè infundo medicamenta, & timorem intercipio. Noui enim multum conſcientiæ cruciatum, ſcio quanta eſt deſperatio. Stat diabolus gladium acuens, & dicens in hæc uerba: Omnem iuuentutem tuam confudiſti: omnem uitam tuam pdidiſti: Antè eras in theatro cum amicis, in circo cū ſodalibus, in lupanari cum meretricibus: Deindè rapuiſti, auaritiæ ſtuduiſti, periuraſti, blaſphemaſti: quæ iam tibi ſalutis ſpes eſt? Periſti, periſti: fruere ergò iam uel præſentis uitæ uoluptatibus, ducito in lætitia cor tuum. Hæc diaboli uerba

Contra deſperationem inſtitutio.

ſunt, iſta inimici conſilia: ſed mea contraria ſunt uerba: Si lapſus es, poteris ſurgere: periſti, ſed poteris ſaluari; fornicatus es, ſed poteris cōtinere: mœchatus es, ſed poteris liberari: ad ſpectacula proruebas, ſed poteris reuocare pedem: cum malis hominibus uerſabaris, poteris recedere, & cum bonis

eſſe.

esse. In utranuis partem liberum habes arbitrium, tantùm uel parua incipiat esse conuersio, paululùm pœnitere: Fundant oculi lachrymam, redi ad conscientiam tuam, considera temetipsum, propone ante oculos iudicij diem, & paradisi delicias, quæ præparantur sanctis. Occidisti, sed pœnitere: mœchatus es, sed confitere: cecidisti, sed resurge: uulneratus es, adhibe tibi curam, dum uiuis, dum spiras, etiam in ipso lecto positus, etiam, si dici potest, animam efflans, ut iam de hoc mundo exeas, de hac compede libereris. Pœnitere, non impeditur temporis angustia misericordia Dei. Et paulò pòst: Quid enim est peccatum ad Domini misericordiam? Tela araneæ, quæ uento flante nusquàm comparet. Si Deus uoluerit, nullus impediet. Hæc dico, non ut negligentiores uos faciam charissimi, sed ut ad fidem uos salutaris expectationis adducam. Nunquàm desperetis de uobis, sed de Dei misericordia confidite. Desperate potiùs de illo, qui de se desperauerit, qui reuocare pedem non uult, qui Dei præcepta contemnit & despicit, & non se cogitat esse moriturum.

Etiam animã efflans nè desperet.
Dei misericordia maior est quàm peccatum.

6 BERNARDVS sermone quinto in Natali Domini: Benè dicitur Deus pater misericordiarum, cui proprium est misereri semper & parcere. Sed fortè quis dicat. Quomodo illi proprium est misereri, cuius iudicia abyssus multa? Neque enim dicitur, omnes uiæ eius sola misericordia, sed misericordia & ueritas. Non minùs iustus quàm misericors est, cui misericordia & iudiciũ decantatur. Verum id quidem, cui uult miseretur, & quem uult indurat: sed quòd miseretur, proprium illi est. ex se enim sumit materiam, & uelut quoddam seminarium miserendi. Nam quòd iudicat & condemnat, nos eum quodammodò cogimus, ut longè aliter de corde ipsius miseratio quàm animaduersio procedere uideatur. Ipsum audi dicentem: Nunquid uoluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus, & non magis ut conuertatur & uiuat? Rectè igitur non pater iudiciorum uel ultionum dicitur, sed pater misericordiarum: nõ modò quòd pater uideatur misereri potiùs quàm indignari, & quemadmodùm pater filiorum misereatur timẽtium se, sed eo magis quòd miserendi causam & originem sumat ex proprio, iudicandi uel ulciscendi magis ex nostro.

2. Cor. 1.
Psal. 35.
Psal. 24.
Psalm. 100.
Rom. 9.
Deo cur magis proprium misereri quã iudicare, & cõdemnare.
Ezech. 18.
Nõ pater iudiciorum, sed misericordiarum Deus.
2. Cor. 1.

1 B. IDEM Bernardus sermone undecimo super Cantica: Hoc freno si infrenatus fuisset Cain, nequaquàm desperando dixisset, Maior est iniquitas mea, quàm ut ueniam merear. Absit, absit. Maior enim est eius pietas, quàm quæuis iniquitas.

Genes. 4.
Maior ẽ Dei pietas, quàm quæuis iniquitas.

2 AVGVSTINVS libro primo Retractationum, capite decimonono: De quocunque pessimo in hac uita constituto, non est utiquè desperandum: nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur.

Prou. 18.
De nullo uiuente desperandum.

3 ITEM in libro de correptione & gratia, capite decimoquinto: Corripiantur itaque à præpositis suis subditi fratres correptionibus de charitate uenientibus, pro culparum diuersitate diuersis, uel minoribus, uel amplioribus: quia & ipsa quæ damnatio nominatur, quam fecit episcopale iudiciũ, qua pœna in ecclesia nulla maior est, potest, si Deus uoluerit, in correptionem saluberrimam cedere atque proficere. Neque enim scimus quid contingat sequenti die, an ante finem uitæ huius de aliquo desperandum est, aut contradici DEO potest, nè recipiat & det pœnitentiam, & accepto sacrificio spiritus contribulati, cordisq; contriti, à reatu quanuis iustæ damnationis absoluat, damnatumq; ipse non damnet?

Excõmunicationis pœna.
Non desperãdum ante finem uitæ de quoquam.

Veram pœnitentiam femper amplectitur Deus, quãuis breuem.

Efaiæ. 54.

Efaiæ 59.

Creati fumus ad falutẽ, nõ ad pœnã æternam.

Matth. 25.

Donec uiuimus, ablui peccata per pœnitentiam poffunt.

Lucæ 16.

4 ET in fermone centefimo octogefimoprimo, de tempore, capite decimofexto: Nunquàm Deus fpernit pœnitentiam, fi ei fyncerè & fimpliciter offeratur: fufcipit, libenter accipit, amplectitur, facit omnia, quatenùs eum ad priorem ftatum reuocet; quodq; eft adhuc præftantius & eminentius, etiam fi quis non potuerit explere omnem fatisfaciendi ordinem, quantulamcunque tamen & quamlibet breui geftam non refpuit pœnitentiam, fufcipit etiam ipfam, nec patitur quanuis exiguæ conuerfionis perire mercedem. Hoc enim mihi uidetur indicare Efaias, ubi de populo Iudæorũ quædam talia ait: Propter peccatum modicè contriftaui te, & percufsi te, & auerti faciem meam a te, & contriftatus es, & ambulafti triftis, & confolatus fum te. Hæc igitur habentes exempla pœnitentiæ, non perfeueremus in malis, nec defperemus reconciliationem, fed dicamus, Etiam nos redeamus ad patrem, & approximemus Deo. Nunquàm, crede mihi, auerfabitur ad fe conuerfum. Ipfe enim dicit, Deus appropians ego fum, & non Deus de longè. Et iterùm per eundem Prophetam: Peccata, inquit, feparant inter me & uos. Si ergò peccata funt quæ nos feparant à Deo, auferamus medium iftud obftaculum, & nihil eft quod nos prohibeat coniungi Deo. Propterea enim creauit nos Deus, & effe nos fecit qui non eramus, ut æterna in nos conferant bona, & præftet regna cælorum. Non enim nos ad hoc fecit, ut gehennæ nos tradat igniq; perpetuo. Regnum cælorum propter nos, gehenna propter diabolum facta eft. Et hæc ità effe ex Euangelijs doceam. Ipfe enim Dominus dicit his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod uobis paratum eft ab origine mundi. Illis autem qui à finiftris eius erunt, dicet; Difcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eft diabolo & angelis eius. Si ergò gehenna ignis propter diabolum, propter hominem autem regnum cælorum à cõftitutione mundi præparatum eft: tantùm eft, nè nofmetipfos ab ingreffu bonorum, perfiftendo in malis pertinaciter, excludamus. Donèc enim fumus in hac uita, quantacumque nobis acciderint peccata, pofsibile eft omnia ablui per pœnitentiam. Cùm autem ab ducti fuerimus ab hoc feculo, ibi iam etiam fi pœnitebit nos: ualdè enim nos pœnitebit, fed nulla erit utilitas pœnitentiæ: & licèt fit ftridor dentium, licèt ululatus & fletus, licèt fundamus preces & innumeris obfecrationibus proclamemus, nemo audiet, nemo fubueniet, nec extremo quidem digito aquã quis infundet linguæ noftræ pofitæ in flãmis: fed audiemus illud quod diues ille audiuit ab Abraham, quia chaos magnũ firmatum eft inter nos & uos, & neque hinc illuc tranfire quis poteft, neque indè huc.

Ijs q in periculo mortis cõftituti reſipifcũt, nõ eft denegãda reconciliatio.

Vera conuerfio nullas moras patitur.

Ezech. 33.

Efaiæ 43.

Pfalm. 129.

5 LEO Magnus epiftola nonagefimaprima ad Theodorum Foroiulienfem. Multùm utile ac neceffarium eft, ut peccatorum reatus ante ultimum diem facerdotali fupplicatione foluatur. His autem, qui in tempore necefsitatis, & in periculi urgentis inftantia, præfidium pœnitentiæ & mox reconciliationis implorant, nec fatisfactio interdicenda eft, nec reconciliatio deneganda: quia mifericordiæ Dei, nec menfuras poffumus ponere, nec tempora definire; apud quem nullas patitur ueniæ moras uera conuerfio, dicente fpiritu DEI per Prophetam: Cum conuerfus ingemueris, tunc faluus eris. Et alibi: Dic tu iniquitates tuas prior, ut iuftificeris. Et iterùm: Quia apud Dominum mifericordiã eft, & copiofa apud eum redemptio. In difpenfandis itaque Dei donis non debemus effe difficiles, nec accu

fantium

ſantium ſe lachrymas gemituſq; negligere, cùm ipſam pœnitentiam ex Dei credamus inſpiratione conceptam, dicente Apoſtolo: Nè fortè det illis Deus pœnitentiam, ut reſipiſcant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad ipſius uoluntatem.

2.Tim.2.

6 CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimaquarta, capite ſeptimo: Hanc delictorum reſeruationem, conſonum eſt diuinæ authoritati, non tãtùm in externa politia, ſed etiam coram Deo uim habere. ueruntamen piè admodùm, nè hac ipſa occaſione aliquis pereat, in eadem Eccleſia DEI cuſtoditum ſemper fuit, ut nulla ſit reſeruatio in articulo mortis: atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibuſuis peccatis & cenſuris abſoluere poſſunt: extra quem articulum ſacerdotes cùm nihil poſsint in caſibus reſeruatis, id unum pœnitentibus perſuadere nitantur, ut ad ſuperiores & legitimos iudices pro beneficio abſolutionis accedant.

Quiuis ſacerdos quẽlibet pœnitentem poteſt abſoluere in articulo mortis, a qbuſuis peccatis & cenſuris.

V

Quandò ueritatem impugnans, peccat in Spiritum ſanctum?

A. Quum de fidei & religionis negocio ueritas non ex ignorantia, ſed malitia ſtudioſè oppugnatur, ut hinc ueritatis Catholicæ lædatur ſynceritas.

Leo epi.10. ad Flauianum.cap.1.Aug. de Gen. ad lit. lib. 7.cap.9.Et tract.18. in Euang. Ioannis. Itẽ de utilitate credi. c.1. Et lib. 18.de ciuit. Dei. c.51. Et lib.21.cap.25.

B. Huic peccato Phariſæi [a] obnoxij erant, quibus uel præcipuè uidemus curæ fuiſſe, tam malignè, quàm falſò blaſphemare CHRISTVM, inſectari doctrinam Euãgelij, teſtimonium [b] Apoſtolorum ſupprimere, idq; cõtra ſuam ipſorum conſcientiam. His non ſunt abſimiles, qui à Propheta dicuntur ſedentes [c] in Cathedra peſtilentiæ: à Petro [d] autem, magiſtri mendaces, qui introducunt ſectas perditionis: à Paulo [e] demùm uocantur hæretici, homines [f] corrupti mente, reprobi circa fidem, [g] attendentes ſpiritibus erroris, ſubuerſi, & ſuo ipſorum [h] iudicio condemnati. Quibus annumerari poteſt ſeductor Elymas, quem Paulus palàm obiurgãs, mira cum uehementia dixit: [a] *O plene omni dolo & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iuſtitiæ, non deſinis ſubuertere uias Domini rectas.*

a Matth. 12. b. 15.a 21.d 22. b Iohann. 7.g 12.b
b Actor.4.d 5.d
c Pſalm.1.a
d 2.Petri.2.a
e Tit.3.c
f 2.Tim.3.b
g 1.Tim.4.a
h Tit.3.c
a Actor.13.b

C. Refertur ad hãc quoquè claſſem [b] blaſphemia Spiritus: quod peccatum Chriſtus in Iudæis magnoperè taxat, ac reliquis peccatis deterius facit. Atque utinam modò hic non peccaretur. Nam blaſphemant Spiritum ſanctum & illi, ut ſcribit [c] Damaſus, qui contra ſanctos

b Matth.12.c
c Apud Gratianum 25.q.1.Violatores

Patrum canones Spiritus ſancti inſtinctu dictatos, libenter aliquid aut proteruè agunt, aut loqui præſumunt, aut facere uolentibus ſpontè conſentiunt. Talis enim præſumptio manifeſtè unum genus eſt blaſphemiarum in Spiritum ſanctum: Sic Damaſus.

SCRIPTVRAE.

MATTHAEI duodecimo: Phariſæi audientes dixerunt: Hic non eijcit dæmones, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum.

ET capite decimoquinto: Tunc acceſſerunt ad eum ab Hieroſolymis Scribæ & Phariſæi dicentes; Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum? Non enim lauant manus ſuas cum panem manducant. Ipſe aũt reſpondens, ait illis; Quarè & uos tranſgredimini mandatũ Dei &c.

ET uigeſimoprimo; Nouiſsimè autem miſit ad eos filium ſuum, dicens; Verebuntur filium meum. Agricolæ autem uidentes filium, dixerunt intrà ſe, Hic eſt hæres. venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius. Et apprehenſum eum eiecerunt extra uineam, & occiderunt. Cum ergo uenerit Dominus uineæ, quid faciet Agricolis illis? Aiunt illi; Malos malè perdet, & uineam ſuam locabit alijs agricolis &c Et cum audiſſent principes ſacerdotum & Phariſæi parabolas eius, cognouerunt quòd de ipſis diceret. Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam ſicut prophetam eum habebant.

ITEM uigeſimoſecundo; Tunc abeuntes Phariſæi, conſilium inierunt, ut caperent eum in ſermone. Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum Herodianis, dicentes; Magiſter, ſcimus quia uerax es, & uiam Dei in ueritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo, &c. Cognita autem Ieſus nequitia eorum, ait; Quid me tentatis hypocritæ? Oſtẽdite mihi numiſma cenſus &c.

IOANNIS ſeptimo; Alij dicebant, Hic eſt Chriſtus. Quidam autem dicebant, Nunquid à Galilæa uenit Chriſtus? Nonne ſcriptura dicit, quia ex ſemine Dauid, & de Bethleem caſtello ubi erat Dauid, uenit Chriſtus? Diſſenſio itaque facta eſt in turba propter eum &c. Reſponderunt ergò miniſtris Phariſæi; Nunquid & uos ſeducti eſtis? nunquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariſæis? Sed turba hæc quæ nõ nouit legem, maledicti ſunt. Dixit Nicodemus ad eos, ille qui uenit ad eum nocte, qui unus erat ex ipſis; Nunquid lex noſtra iudicat hominem, niſi priùs audierit ab ipſo, & cognouerit quid faciat? Reſponderunt & dixerunt ei; Nunquid & tu Galilæus es? Scrutare, & uide q̃a a Galilæa Propheta nõ ſurgit.

ET capite duodecimo, Cogitauerunt autem Principes ſacerdotum, ut & Lazarum interficerent; quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum &c. Phariſæi ergò dixerunt ad ſemetipſos, Videtis quia nihil proficimus? eccè mundus totus poſt eum abijt.

ACTORVM quarto; Quid faciemus hominibus iſtis? Quoniã quidem notum ſignum factum eſt per eos omnibus habitantibus Hieruſalem; manifeſtum eſt, & non poſſumus negare. Sed nè ampliùs diuulgetur in populum, comminemur eis, nè ultra loquantur in nomine hoc ulli hominum.

ET cap. v. Iniecerunt manus in Apoſtolos, & poſuerunt eos in cuſtodia publica.

Pſal-

Psalmo primo: Beatus uir qui non abijt in consilio impiorum, & in uia peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit.

Posterioris Petri secundo: Fuerunt uerò & pseudoprophetæ in populo, sicut & in uobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum qui emit eos, Dominum negant, superducentes sibi celerem perditionem. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos uia ueritatis blasphemabitur. Et in auaritia fictis uerbis de uobis negociabuntur. Quibus iudicium iam olim non cessat: & perditio eorum non dormitat.

Ad Titum tertio: Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem deuita: sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.

Posterioris ad Timotheum tertio: Quemadmodùm autem Iannes & Mambres restiterunt Moysi, ità & hi resistunt ueritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem. Sed ultrà non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit, &c. Mali autem homines & seductores proficient in peius, errantes, & in errorem mittentes.

Prioris ad Timotheum quarto: Spiritus autem manifestè dicit, quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam &c.

Actorvm decimotertio: O plene omni dolo, ut in textu.

Matthaei duodecimo: Dico uobis: omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus: spiritus autem blasphemia non remittetur.

PATRES.

1 A. Leo magnus epistola decima ad Flauianum, capite primo de Eutychete loquens: Quid iniquius, quàm impia sapere, & sapientioribus doctioribusq; non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt, qui quum ad cognoscendam ueritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad propheticas uoces, non ad apostolicas literas, nec ad euangelicas authoritates, sed ad semetipsos recurrunt. Sed ideò magistri erroris existunt, quia ueritatis discipuli non fuere. Quam enim eruditionem de sacris noui & ueteris testamenti paginis acquisiuit, qui nec ipsius quidem symboli initia compræhēdit? Et quod per totum mundum omnium regeneratorum uoce depromitur, istius adhuc senis corde non capitur. Contra pertinaciam hæreticorum.

2 Avgvstinvs de Genesi ad literam, libro septimo, capite nono: Neque enim non omnes hæretici scripturas catholicas legunt, nec ob aliud sunt hæretici, nisi quòd eas non rectè intelligentes, suas falsas opiniones contra earum ueritatem peruicaciter asserunt. Cur hæretici fiāt homines.

3 Et tractatu decimooctauo in Euangelium Ioannis: Neque enim natę sunt hæreses, & quædam dogmata peruersitatis illaqueantia animas, & in profundum præcipitantia, nisi dum scripturæ bonæ, intelliguntur non benè: & quod in eis non benè intelligitur, etiam temerè & audacter asseritur. Itaque, charissimi, ualdè cautè hæc audire debemus, ad quæ capienda par uuli sumus, & corde pio & cum tremore, sicut scriptum est, hanc tenentes regulam sanitatis, ut quod secundùm fidem, qua imbuti sumus, intelligere ualuerimus, tanquàm de cibo gaudeamus: quod autem secundùm sanam fidei regulam intelligere non poterimus, dubitationem auferamus, intelligentiam Pertinaciter tuentur scripturam malè intellectam Hæretici. Quid agendū circa ea quæ nō intelligimus aut capimus in rebus fidei.

gentiam differamus: hoc est, ut etiamsi quid nescimus, bonum tamen & uerum esse minimè dubitemus.

4 ITEM de utilitate credendi capite primo; Si mihi, Honorate, unum atque idem uideretur esse, hæreticus, & credens hæreticis homo, tam lingua quàm stylo in hac causa conquiescendum mihi esse arbitrarer. Nunc uerò cùm inter duo plurimùm intersit; quandoquidèm hæreticus est, ut mea fert opinio, qui alicuius temporalis commodi, & maximè gloriæ principatusq; sui gratia, falsas ac nouas opiniones uel gignit, uel sequitur; ille autem qui huiusmodi hominibus credit, homo est, imaginatione quadam ueritatis ac pietatis illusus.

Hereticus, & credens hæreticis differũt.

Hæreticus quis.

5 IDEM Augustinus libro decimooctauo de ciuitate Dei, capite quinquagesimoprimo; Qui ergò in Ecclesia Christi morbidum aliquid, prauumq; sapiunt, si correpti sanum rectumq; sapiant resistunt contumaciter, suaq; pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici fiunt, & foras exeuntes, habentur in exercentibus, inimicis etiam; ne quippe ueris illis catholicis membris Christi malo suo prosunt, dum Deus utitur & malis benè, & diligentibus eum omnia cooperantur in bonum.

Pertinax defensio erroris facit hæreticum.

6 ET libro uigesimoprimo de ciuitate Dei, capite uigesimoquinto: Debent attendere, quàm sit intolerabile atque à sana doctrina nimis deuium, ut multi ac penè omnes, qui hæreses impias condiderunt, exeuntes de Catholica Ecclesia, & facti sunt hæresiarchæ, meliores habent causas, quàm hi qui nunquàm fuerunt catholici, cùm in eorum laqueos incidissent, si illos hæresiarchas hoc facit liberari à supplicio sempiterno, quòd in Catholica Ecclesia baptizati sunt, & sacramentum corporis Christi in uero Christi corpore primitùs acceperunt. Cùm peior utique sit desertor fidei, & ex desertore oppugnator eius effectus, quàm ille qui non deseruit, quam nunquàm tenuit.

C. DAMASUS apud Gratianum causa uigesimaquinta, quæstione prima, capite Violatores: Violatores canonum uoluntariè, grauiter è sanctis Patribus iudicantur: & à sancto Spiritu, cuius instinctu ac dono ditati sunt, damnantur: Quoniam blasphemare in Spiritum sanctum non incongruè uidentur, qui contra eosdem sacros canones, non necessitate compulsi, sed libenter aliquid &c. ut in textu.

Contemnentes canones.

VI

Quomodo Inuidentia fraternæ gratiæ, peccatum sit in Spiritum sanctum?

Aug. lib. 1. de serm. Domini in monte ca. 43. & 44. & 1. retract. c. 19.

A. Quãdò dolemus ac tristamur grauiter de splẽdore augmẽtóve uirtutũ donorũq; Dei, quibus frater est cõspicuus.

B. Quod crimen non tam hominis uidetur esse proprium, quàm Satanæ, [a] qui Dei gratiã in hoĩe tum augeri, tum conseruari fert impatiẽtissimè: & idcircò nõ modò fratrũ [b] accusator, verumetiã Dei & bonorũ omniũ implacabilis est [c] aduersarius, qui tanquàm leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Satanæ filij ex Iudæis fuere, qui nascẽtem Euãgelij gratiã oĩnò gẽtib. inuidebãt, ut in actis [d] Apostolicis legim᷑.

a Sapien. 2. d
b Apoc. 12. c
c 1. Petr. 5. c
d Act. 11. a 13. g

SCRIPTVRAE.

Sapientiae secundo: Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum: imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.

Apocalypsis duodecimo: Proiectus est accusator fratrum nostrorũ, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.

Prioris Petri quinto: Sobrij estote & uigilate: quia aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.

Actorvm undecimo: Cùm autem ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptabant aduersùs illum qui erant ex circuncisione, dicentes. Quarè introisti ad uiros præputium habentes, & manducasti cum illis?

Et capite decimotertio: Sequenti uerò Sabbato penè uniuersa ciuitas conuenit audire uerbum Dei. Videntes autem turbas Iudæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes. Tunc constanter &c.

Genesis quarto: Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cayn autem & munera illius non respexit: iratusq; est Cayn uehementer, & concidit uultus eius.

PATRES.

1 Avgvstinvs libro primo de sermone Domini in monte, capite quadragesimotertio: Peccatum ergò, fratres, ad mortem puto esse, cùm post agnitionem Dei per gratiam Domini nostri Iesu Christi quisque oppugnat fraternitatem, & aduersùs ipsam gratiam, qua reconciliatus est Deo, inuidentiæ facibus agitatur. Peccatum autem non ad mortem est, si quisquam non amorem à fratre alienauerit, sed officia fraternitati debita per aliquam infirmitatem animi non exhibuerit. Quapropter & Dominus in cruce ait: Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt: nondùm enim gratiæ Spiritus sancti participes facti, societatem sanctæ fraternitatis inierant: & beatus Stephanus in Actibus Apostolorum orat pro eis à quibus lapidatur, quia nondùm Christo crediderant, neque aduersùs illam communem gratiam dimicabant. Et Apostolus Paulus propterea, credo, non orat pro Alexandro, quia iam frater erat, & ad mortem, id est, inuidentiæ facibus fraternitatem oppugnando peccauerat. Pro his autem qui non abruperant amorem ad mortem, sed timori succubuerant, orat, ut eis ignoscatur. Sic enim dicit: Alexander ærarius multa mala mihi ostendit, reddet illi Dominus secundùm opera eius: quem & tu deuita: ualde enim restitit nostris sermonibus. Deindè subiungit, pro quibus orat, ità dicens: In prima defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt. non illis imputetur.

Peccatum ad mortem.

Inuidẽtia fraternæ gratiæ.

Luc. 23.

Act. 7.

2. Tim. 4.

2 Et capite quadragesimoquarto: Hoc fortassè peccare in Spiritum sanctum, id est, per malitiam & inuidiam, fraternam oppugnare charitatem post acceptam gratiam Spiritus sancti: quod peccatum Dominus neque hic, neque in futuro seculo dimitti dicit. Vndè quæri potest, utrùm in Spiritum sanctum Iudæi peccauerint, quandò dixerunt, quòd in Beelzebub principe dæmoniorum dæmonia Dominus expelleret: utrùm hoc in ipsum Dominum dictum accipiamus, quia de se dicit alio loco: Si enim patremfamiliàs Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos eius? An

Inuidẽtia fraternæ charitatis.

Matth. 12. & Marc. 3.

Matth. 10.

An quoniam de magna inuidentia dixerunt, ingrati tam præsentibus beneficijs, quanuis nondùm Christiani fuerint, tamen propter ipsam inuidentiæ magnitudinem in Spiritum sanctum peccasse credēdi sunt? Non enim hoc colligitur de uerbis Domini. Quanuis enim in eodem loco dixerit, Quicunque enim dixerit uerbum nequā in Filium hominis, remittetur ei: Qui autem dixerit uerbum aduersùs Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro: tamen uideri potest ad hoc eos monuisse, ut accedant ad gratiam, & post acceptam gratiam non ità peccent ut tunc peccauerunt. Nunc enim in filium hominis dixerunt uerbum nequam, & potest eis dimitti, si conuersi fuerint & ei crediderint, & Spiritum sanctum acceperint: quo accepto, si fraternitati inuidere, & gratiam quam acceperant, oppugnare uoluerint, non eis dimitti neque in hoc seculo, neque in futuro. Nam si eos sic haberet condemnatos, ut nullam spem eis reliquisset, non adhuc monendos iudicaret cùm addidit, dicens; Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum; aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Sic itaque accipiatur, diligendos inimicos esse, & benefaciendum his qui nos oderunt, & orandum pro his qui nos persequuntur, ut pro quibusdam etiam fratrum peccatis intelligatur non præceptum esse ut oremus: nè per imperitiam nostram diuina scriptura, quod fieri non potest, à se dissentire uideatur.

Matth. 12. — *Matth. 12.* — *Matth. 5.*

3 Idem libro primo Retractationum capite decimonono; Loco alio (nimirùm in libro primo de sermone Domini in monte, capite quadragesimo tertio) Peccatum fratris ad mortem, de quo dicit Ioannes Apostolus: Non pro illo dico ut roget quis, ità definiui ut dicerem: Peccatum ergò fratris ad mortem puto esse, cùm post agnitionem Dei per gratiam Domini nostri Iesu Christi quisque oppugnat fraternitatem, & aduersùs ipsam gratiā, qua reconciliatus est Deo, inuidentiæ facibus agitatur. Quod quidem non confirmaui, quoniam hoc putare me dixi, sed tamen addendum fuit, si in hac tam scelerata mentis peruersitate finierit hanc uitam: quoniam de quocunque pessimo in hac uita constituto, nō est utique desperandum: nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur.

1. Ioan. 5. Peccatum ad mortem, inuidentia fraternæ charitatis.

De nullo desperādum in hac uita.

VII

Quæ obstinatio facit peccatum in Spiritum sanctum?

A. Ea nimirùm, quæ obfirmatum planè animum aufert aduersùs benè monentem, ut nullis quidem rationibus ab instituto damnabili se deflecti quis patiatur.

B. Fuit hoc peccato insigniter obstrictus rex [a] Pharao, qui etsi totiès moneretur à Moyse, & subindè flagellis Dei grauissimis affligeretur: tamen in proposito tirannico perstitit, & [b] perijt obstinatus. Nota est & Iudæorum inuicta [c] pertinacia, quos suis uelutì coloribus depingens Stephanus, [d] *Dura ceruice*, inquit, *& incircuncisis cordibus, & auribus, uos semper Spiritui sancto restitistis.* Nec sunt

Aug. in Enchir. cap. 83. & in psalm. 58. concione 1. Greg. hom. 11. super Eze. Bernard. lib. 1. de consecrat. & in ser. de conuersione ad Clericos, cap. 4.
a Exodi 7. & deincèps. Aug. quæst. 18. & 24. super Exodū, & serm 88. de tempore. Greg. 31. mor. ca. 11 & lib. 12. c. 5.
b Exod. 14, g
c Hier. 5. a. g. b. Esa. 48. a. Zacha. 7. c Genes. 49. a
d Actor. 7. f

sunt dissimiles hodiè, qui nouis addicti Sectis, ne audire quidem aut legere sustinent Catholicè docentem, quasi [e] aspidum instar occlusis illi contra dulcem melodiam, id est, sanam Ecclesiæ doctrinam auribus, dicere uideantur: [f] *Recede à nobis, & scientiam uiarum tuarum nolumus.* Quod nihil aliud est, quàm ut Paulus [g] loquitur, secundùm duritiam & impœnitens cor thesaurizare sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei. Nam ut Salomon [h] quoquè docet, Viro qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus, & eum sanitas non sequetur.

e Psal. 57.
f Iob 21.b
g Rom. 2.a
h Prou. 29.a
Ber. ser. 42. in Cantica.

SCRIPTVRAE.

EXODI septimo hæc summatim continentur: Moyses & Aaron ad Pharaonem loquuntur, uirgam uertunt in serpentem, & aquam uirga percussam in sanguinem, quæ etiam faciunt Magi Pharaonis suis incantationibus: quam ob causam Pharao magis induratur.

OCTAVI capitis summa hæc est: Secunda Aegypti plaga est ranarum, pro quarum ablatione promittit Pharao populum dimittere, nec facit: quarè additur tertia ciniphum, & quarta muscarum, propter quas rursùm promittit Pharao se filios Israel dimissurum, quod non facit.

NONI uerò capitis hæc est: Quinta plaga est pestis in iumentis, sexta ulcerum, septima grandinis, ad quam promittit Pharao se dimissurum populum, si cesset; uerùm nec id complet; nullus autem filiorum Israel in his malis ullum patitur damnum.

ET decimi capitis; Octauum signum est locustarum, quibus ablatis, obduratus Pharao, ne sic quidem iuxta condictum dimittit populum. quapropter nonum additur, nempe tenebrarum densissimarum, propter quas dimittit Pharao, ut exeant, sed protinus idem denegat, Moysiq; minatur.

DVODECIMI summa est. Paschalis agni ritu declarato ac celebrato, eiusq; sanguine domorum superliminaribus illito, cæsis omnibus Aegypti primogenitis, Israelitæ cum diuitijs Aegypti egrediuntur; de ritu Phase ac esu azymorum, & tempore habitationis Israel in Aegypto.

DECIMIQVARTI uerò; Pharao Israelem persequens, & mare per siccum post illum ingrediens, cum uniuerso equitatu ac curribus submergitur.

HIEREMIAE quinto; Quòd si etiam, uiuit Dominus, dixerint; & hoc falsò iurabunt. Domine, oculi tui respiciunt fidem; percussisti eos, & non doluerunt; attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam; indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti. Ego autem dixi, Forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantes uiam Domini, iudicium Dei sui. Ibo igitur ad optimates, & loquar eis; ipsi enim cognouerunt uiam Domini, iudicium Dei sui. Et eccè, magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt uincula.

ET capite octauo; Et dices ad eos; Hæc dicit Dominus, Nunquid qui

cadit, non resurget? & qui auersus, non reuertetur? Quarè ergò auersus est populus iste in Hierusalem auersione contentiosa? Appræhenderunt mendacium, & noluerunt reuerti. Attendi & auscultaui: nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicēs, Quid feci? Omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu uadens ad prælium.

Esaiae quadragesimooctauo: Sciui enim quia durus es, & neruus ferreus ceruix tua, & frons tua ærea.

Zachariae septimo: Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Iudicium uerum iudicate: & misericordiam & miserationes facite unusquisque cum fratre suo. Et uiduam & pupillum, & aduenam, & pauperem nolite calumniari: & malum uir fratri suo non cogitet in corde suo. Et noluerunt attendere, & auerterunt scapulam recedentes: & aures suas aggrauauerūt nè audirent. Et cor suum posuerunt ut adamantem, nè audirent legem, & uerba quæ misit Devs exercituum in Spiritu suo per manum Prophetarum priorum: & facta est indignatio magna à Domino exercituum.

Genesis quadragesimonono: Simeon & Leui fratres, uasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum non ueniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea: quia in furore suo occiderunt uirum, & in uoluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorū, quia dura: diuidam eos in Iacob, & dispergā eos in Israel.

Actorvm septimo: Dura ceruice, ut in textu.

Psalmo quinquagesimoseptimo: Furor illis secundùm similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas. Quæ non exaudiet uocem incantantium, & uenefici incantantis sapienter. Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus.

Iob vigesimoprimo. Quarè ergò impij uiuunt, subleuati sunt, confortatiq; diuitijs? Tenent timpanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descenduut. Qui dixerunt Deo, recede à nobis, & scientiam uiarum tuarum nolumus. Quis est omnipotens, ut seruiamus ei? & quid nobis prodest, si orauerimus illū?

Ad Romanos secundo: An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet unicuique secundùm opera eius.

Proverbiorvm uigesimono: Viro qui corripientem &c. ut in textu.

PATRES.

Contemnens remissionem peccatorum.

1 A. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentium, capite octogesimo tertio: Qui in Ecclesia remitti peccata non credens, contemnit tantam diuini muneris largitatem, & in hac obstinatione mentis diem claudit extremum, reus est illo irremissibili peccato in Spiritum sanctum, in quo Christus peccata dimittit.

2 Et in psalmum quinquagesimumoctauum: Ergò non miserearis omnium qui operantur iniquitatem: Hoc duobus modis intelligi potest: siue quia omninò nulla peccata impunita relinquit Deus, siue quod est quædam

dam

dam iniquitas, quam qui operantur, omninò eorum Deus non miseretur. Secundùm istos duos modos breuiter, quantum temporis sufficit, aliquid loquamur charitati uestræ. Iniquitas omnis, parua magnave sit, puniatur necessè est, aut ab ipso homine pœnitente, aut à DEO iudicante. Nam & quem pœnitet, punit seipsum: Ergò fratres puniamus nostra peccata, si quærimus misericordiam Dei. Non potest DEVS misereri omnium operantium iniquitatem, quasi blandiens peccatis, aut non eradicans peccata. Prorsùs aut punis, aut punit. Vis non puniat? Puni tu. Nam & illud fecisti quod impunitum esse non possit, sed à te puniatur potius, ut facias quod in illo psalmo scriptum est, Præueniamus faciem eius in confessione. Quid est, Præueniamus faciem eius in confessione? Antequàm ipse attendat ut puniat, tu præueni confitendo, & puni. Non ille inueniat quod puniat, quia cùm tu punis iniquitatem, facis æquitatem. Et ideò tui miserebitur Deus, quia iam te operantem æquitatem inuenit DEVS. Quid est, operantem æquitatem? Quia hoc in te odisti, quod & odit ille, ut incipias placere DEO, dum hoc in te punis quod displicet DEO. Nam nō potest impunitum relinqui peccatum, quia uerum est: Non miserearis omnium qui operantur iniquitatem. Sed uideamus iam alium modum, quo hæc sententia possit intelligi. Est quædam iniquitas, quam qui operatur, non potest fieri ut misereatur ei Deus. Quæritis fortè quænam illa sit? Ipsa est defensio peccatorum. Quandò quisque defendit peccata sua, magnam iniquitatem operatur. Hoc defendit quod Deus odit. Et uidete quàm peruersè, quàm iniquè: Si quid boni fecerit, sibi uult imputari: si quid mali, Deo. Nam hoc modo defendunt homines peccata sua ex DEI persona, quod peius est. Quid est hoc? Nemo est qui audeat dicere, bonum est adulterium, bonum est homicidium, bona fraus, bonum periurium: nullus prorsùs hominum. Nam qui illa etiam faciunt, clamant mala hæc esse quandò patiuntur. Omninò ergò non inuenies animā tam peruersam, tam extorrem à societate generis humani, & à participatione communis sanguinis ex Adam, cui uideatur bonum esse adulterium, sicut dixi, fraus, rapina, periurium. Sed quomodò ea defendunt? Si Deus noluisset, non id fecissem. Quid uis faciam fato meo?

Nulla iniquitas impunita manet.

Psalm. 94.

Defendere peccata, quāta sit iniquitas.

3 GREGORIVS homilia undecima super Ezechielem: Districta sunt omnipotentis DEI iudicia. Et qui peccatorem diù expectat ut redeat, non redeunti atque contemnenti ponit adhuc ubi grauiùs impingat. Peccatum quippe quod per pœnitentiam citiùs non deletur, aut peccatum est, aut causa peccati, simul & pœna peccati. Omne enim quod priùs committitur, peccatum est. Sed si citiùs pœnitendo non tergitur, iusto iudicio omnipotens DEVS obligatam peccatis mentem etiā in culpam alteram permittit cadere, ut qui flendo & corrigendo noluit mundare quod fecit, peccatum incipiat peccato cumulare. Peccatum ergò quod pœnitentiæ lamento non diluitur, peccatum simul est & causa peccati: quia ex illo oritur, undè adhuc peccatoris animus altiùs obligetur. Peccatum uerò quod ex peccato sequitur, peccatum simul est & pœna peccati: quia excrescente cæcitate, ex retributione prioris culpæ generatur: ut quasi iam quædam sint in peccatore supplicia ipsa incrementa uitiorum. Fit uerò nonnunquàm, ut unum idemque peccatum & peccatum sit, & pœna peccati, simul & causa peccati. Et paulò pòst; Hoc autem nobis cum tremore cō-

Quàm perniciosum sit, in peccatis perseuerare.

siderandum est, quomodò iustus & omnipotens Deus cùm præcedentibus peccatis irascitur, permittit ut cæcata mens etiã in alijs labatur. Vndè Moyses ait: Nondùm completa sunt peccata Amorrhæorum. David quoquè ait: Appone iniquitatem super iniquitatem ipsorum, ut non intrent in iustitia tua. Propheta etiam alius dicit, Maledictum & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Sanguis enim sanguinem tangit, quandò peccato peccatum additur, ut ante DEI oculos adiunctis iniquitatibus anima cruentetur. Paulus Apostolus ait: Vt impleant peccata sua semper. Ioanni quoquè per angelum dicitur: Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Vndè nunc etiam Dominus dicit: Si conuersus iustus à iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo. Ac si apertè dicat: Quia uidere pœnitendo noluit ubi iam impingit, iusto eum iudicio deserens, ponam ei ut & alibi impingat. Quod tamen Domini ponere, est nequaquàm ad peccandum premere, sed nolle à peccato liberare: sicut de Pharaone dicitur: Ego indurabo cor eius. Non enim cor peccantis Dominus obdurat: sed obdurare dicitur, cùm ab obduratione non liberat. Misericors enim Deus tempus nobis ad pœnitentiam relaxat, sed cum eius gratiæ patientiam nos ad augmentum uertimus culpæ, hoc ipsum tempus quod ad parcendum piè disposuit, districtius ad feriendum uertit, ut quia reuerti quis etiam spatio temporis accepto noluerit, per hoc mala sua ad reatum augeat, per quod ea diluere potuit, si conuerti uoluisset. Vnde scriptum est: Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundùm duritiam autem tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei. De benignitate ergò omnipotẽtis DEI iram sibi in die iræ reprobus thesaurizat: quia dum ad pœnitentiam tempus accipitur, & ad peccandum exhibetur, ipsum remedium gratiæ uertit in augmentum culpæ. Vndè & omnipotens DEVS qui collata remedia conspicit ad culpæ augmentum trahi, ipsam benignitatem quam contulit, in iudicij districtionem uertit, ut indè pòst amplius feriat, undè modò amplius expectat. Et quia homo deserere malum non uult ut uiuat, auget vndè moriatur

Genes. 15. Psalm. 68. Oseæ 5. 2. Tim. 2. Apoc. ult. Ezech. 3. Quomodò Deus dicatur offendiculũ ponere. Exod. 4. & 7. Quomodò Deus obdurare corda dicitur. Rom. 2.

4 BERNARDVS libro primo de Cõsideratione ad Eugenium Pontificem maximum: Solum est cor durum quod semetipsum non exhorret, quia nec sentit. Quid me interrogas? Interroga Pharaonem. Nemo duri cordis salutem unquàm adeptus est, nisì quem fortè miserans DEVS, abstulit ab eo, iuxta Prophetam, cor lapideũ, & dedit cor carneum. Quid ergò cor durum? Ipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia est, ad consilia infidum, ad iudicia sæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiscens, præsentium negligens, futura non prouidens. Ipsum est cui præteritorum, præter solas iniurias, nihil omninò non præterit, præsentium nihil nõ perit, futurorũ nulla nisì fortè ad ulciscendũ prospectio seu præparatio est. Et ut in breui cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est quod nec DEVM timet, nec hominem reueretur.

Ezech. 36. Cordis duri egregia descriptio.

5 IDEM in sermone de conuersione ad clericos, capite quarto: At fortè aliquem moueat illud de psalmo: Qui diligit iniquitatem, odit animam

Psal. 10.

mam suam. Ego autem dico, odit & carnem. An non odit, cui gehennæ cumulos mercatur in dies, & cui secundùm duritiam suam & cor impœnitẽs thesaurizat iram in die iræ? Cæterùm hoc odium tam carnis, quàm animę, non in affectu, sed in effectu potiùs inuenitur. Sic nimirùm odit & phreneticus carnem suam, cùm sibijpsi manus inferre laborat, rationis deliberatione sopita. An uerò grauior ulla phrenesis iudicatur, quàm impœnitentia cordis, & peccandi obstinata uoluntas? Siquidem manus nefarias inijcit sibijpsi, nec carnem, sed mentem lacerat & corrodit.

Rom.2.

Obstinata peccandi uoluntas, grauissima phrenesis.

1 B. AVGVSTINVS quæstione decimaoctaua super Exodum: Vt ergò tale cor haberet Pharao, quod patientia Dei non moueretur ad pietatem sed potiùs ad impietatem, uitij proprij fuit: Quòd uerò facta sunt ea, quibus cor suo uitio tam malignum resisteret iussionibus Dei: hoc est enim quod dicitur, Induratum, quia non flexibiliter consentiebat, sed inflexibiliter resistebat: dispensationis fuit diuinæ, qua tali cordi non solùm iusta, sed euidenter iusta pœna parabatur, qua timentes Deum corrigerentur. Proposito quippe lucro, uerbi gratia, propter quod homicidium committatur, aliter auarus, aliter pecuniæ contemptor mouentur: ille scilicet ad facinus perpetrandum, ille ad cauendum: ipsius tamen lucri propositio in alicuius illorum non fuit potestate. Itá causæ ueniunt hominibus malis, quæ non sunt quidem in eorum potestate, sed hoc de illis faciunt, quales eos inuenerint iam factos proprijs uitijs ex præterita uoluntate. Videndum sanè est, utrùm etiam sic accipi possit, Ego indurabo: tanquàm diceret, quàm durum sit demonstrabo.

Quomodò cor Pharaonis induratũ dicitur.

Altera expositio.

2 ET quæstione uigesimaquarta: Et uidit Pharao quoniam facta est refrigeratio, & ingrauatum est cor eius, & non exaudiuit eos, sicut dixerat Dominus. Hic apparet, non illas tantùm fuisse causas obdurationis cordis Pharaonis, quòd incantatores eius similia faciebant, uerumetiam ipsam Dei patientiam qua parcebat. Patientia Dei secundùm corda hominum, quibusdam utilis ad pœnitendum, quibusdam inutilis ad resistendum DEO, & in malo perseuerandum: non tamen per seipsam inutilis est, sed secundùm cor malum, sicut iam diximus. Hoc & Apostolus dicit, Ignoras quia patientia DEI ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam cordis tui & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet unicuique secundùm opera eius. Nam & alibì cùm diceret, Christi bonus odor sumus in omni loco: etiam illud adiunxit, & in ijs qui salui fiunt, & in ijs qui pereunt. Non dixit, Christi bonum se odorem esse ijs qui salui fiunt, malum autem ijs qui pereunt, sed tantùm bonum odorem se dixit. Illi uerò tales sunt, ut & bono odore pereant secundùm sui cordis, ut sæpè dictum est, qualitatem, quæ mundanda est bona uoluntate in Dei gratia, ut incipiant ei prodesse iudicia Dei quæ malis cordibus nocent.

Exod.9.

Causæ obdurationis Pharaonicæ.

Dei pœnitentia abutẽtes.

Rom.2.

2.Cor.2.

3 ITEM sermone LXXXVIII. de tẽpore: Primò hoc fideliter & firmiter credat dilectio uestra, quia nunquàm priùs Deus deserit hominẽ, nisi priùs ab homine deseratur. Cùm enim & semèl & secundò & tertio unusquisque grauia peccata cõmiserit: expectat tamẽ illum DEVS, sicut per Prophetã dicit, Vt cõuertatur & uiuat. Cum uerò in peccatis suis cœperit permanere, de multitudine peccatorum nascitur desperatio, ex desperatione obduratio

Deus nũquã deserit hominem prior.

Ezech. 33.

generatur. Dum homines negligẽtes in primis deſpiciunt peccata ſua quia
parua ſunt, creſcentibus minutis peccatis adduntur etiam crimina, & cumu
Prouer. 18. lum faciunt & demergunt. Quod cum factum fuerit, impletur hoc quod
ſcriptum eſt. Peccator cùm uenerit in profundum malorum, contemnit.
Rom. 2. De talibus & Apoſtolus dicit, Ignoras quòd patientia Dei ad pœnitentiã
te adducit? Tu autem ſecundùm duritiam cordis tui & cor impœnitens,
theſaurizas tibi iram in die iræ. Et de tali obduratione etiam alibì legi-
Eccl. 30. mus, Equus indomitus euadit durus, & filius remiſſus euadit præceps. Et
Ibidèm. iterùm de corrigendo filio ſcriptura loquitur. Vndè ait; Tunde latera fi-
lij tui dum infans eſt, nè induret & non conſentiat tibi. Iſta enim teſtimo-
nia ſcripturarum ideò charitati ueſtræ inſinuare uolui, ut intelligatis, quia
& obduratio non Dei potentia compellente perficitur, ſed Dei remiſsione
Pharaonis obduratio, undè. uel indulgentia generatur: ac ſic Pharaonem non diuina potentia, ſed diui
na patientia credenda eſt obduraſſe. Deniquè quotiès eum Dei plaga per-
cuſsit, afflictus pœnituit. At ubi ei remiſsio diuina indulgentiam dedit,
iterùm ſe in ſuperbiam elatus erexit. Hoc ergò definitiſsimè credite fra-
Exod. 4. & 7. tres, & hoc intelligite, quia quotiès Dominus dixit, Ego indurabo cor Pha
raonis: non aliud intelligi uoluit, nisì ego, inquit, ſuſpendo plagas meas &
flagella, Vndè eum per indulgentiam meam contra me obdurari permitto.
Sed fortè aliquis dicat Quarè illum DEVS parcendo indurari fecerit, &
Iuſtè permiſſus eſt obdurari. quarè flagella remouerit? Hoc loco ſecurus ego reſpondeo: Ideò Deus to
tiès flagella remouit, quia Pharao pro ingenti cumulo peccatorum ſuorũ,
non tanquàm filius ad emendationem meruit corripi, ſed tanquàm hoſtis
permiſſus eſt indurari. Tantæ enim illius iniquitates præceſſerunt, & Deũ
totiès ſacrilego auſu contempſerunt, ut in illo impleretur quod de talibus
Pſalm. 72. Spiritus ſanctus dixit, In labore hominum non ſunt, & cum hominibus nõ
flagellabuntur: Ideò tenuit eos ſuperbia, operti ſunt iniquitate & impie-
tate ſua: Prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum. Eccè qualiter obdura-
tur, qui ad correctionem caſtigari à Domino non meretur. De illis autẽ
Hebr. 12. quos indurari Dei miſericordia nõ permittit, ſcriptum eſt: Flagellat Deus
Apocalyp. 3. omnem filium quem recipit. Et iterùm, Ego quos amo, arguo & caſtigo.
Prouer. 3. Et iterùm, Quem enim diligit Dominus, corripit. De hac obduratione
Eſaiæ 63. etiam Propheta ex perſona populi ad Dominum clamat, dicens: Indura-
ſti cor noſtrum nè timeremus te. Quod utiquè non eſt aliud, nisì deſerui-
ſti cor noſtrum, nè conuerteremur ad te. Quam rem multis præcedentibus
ſacrilegijs in populo Iudæorum impletam eſſe cognouimus. Nemo ergò
cum paganis aut Manichæis DEI iuſtitiam repræhendere aut culpare præ-
ſumat: ſed certiſsimè credat, quòd Pharaonem non Dei uiolentia, ſed pro
Exod. 4. & 7. pria iniquitas & indomabilis ſuperbia contra DEI præcepta totiès fece-
rit obdurari. Quid eſt autem quod dixit, Ego indurabo cor eius, nisì cùm
Similitudo qua Pharaonis obduratio explicat. abfuerit gratia mea, obduret illum nequitia ſua? Et ut hoc euidentius poſ-
ſit agnoſci, aliquam ſimilitudinem de rebus uiſibilibus charitati ueſtræ pro
ponimus. Sicut enim quotiès nimio frigore aqua cõſtringitur, ſolis calore
Matth. 24. ſuperueniente reſoluitur, & diſcedente eodem ſole iterùm obduratur: ità
nimirum peccatorum frigore refrigeſcit charitas multorum, & uelutì gla-
cies obdurantur, & cùm eis iterùm calor diuinæ miſericordiæ ſuperuene-
Pſal. 18. rit, reſoluuntur. Ille utiquè calor de quo ſcriptum eſt, Non eſt qui ſe ab-
ſcondat à calore eius. Quod etiam erga Pharaonem impletum eſſe cogno
ſcimus,

scimus, à quo quotiès flagella remota sunt, contra DEVM se obduratus erexit: quotiès uerò afflictus est, humiliter supplicauit.

4 GREGORIVS libro trigesimoprimo Moralium, capite undecimo: Pharaonis cor Dominus obdurasse describitur, non quòd ipse duritiam contulit, sed quòd exigentibus eius meritis, nulla illud desupèr infusi timoris sensibilitate molliuit.

ET libro undecimo, capite quinto: Ad Moysen dicitur de Pharaone, Ego obdurabo cor eius. Obdurare quippe per iustitiam dicitur Deus, quãdò cor reprobum per gratiam non emollit. Exod. 4.

5 BERNARDVS sermone quadragesimosecundo super Cantica: Quòd si arguero & fecero quod meum est, illa autem increpatio procedens minimè quod suum est faciat, neque id ad quod misi illam, sed reuertatur ad me uacua tanquàm iaculum feriens & resiliens, quid me animi tunc habere putatis fratres? Nonne angor? nonne torqueor? Et ut mihi usurpem aliquid ex uerbis magistri, (quia de sapientia non possum) prorsùs coarctor è duobus, & quid eligam nescio, placerè ne mihi in eo quod locutus sum, quoniam quod debui, feci: an pœnitentiam agere super uerbo meo, quia quod uolui, non recepi? Volui nimirùm perimere hostem, & eripere fratrem: & non feci sic, magìs autem contrarium accidit. Nam læsi animam, & culpam auxi. Siquidem accessit & contemptus. Nolunt audire te, inquit, quia nolunt audire me. Vides quæ maiestas contemnitur? Non te putes me solum spreuisse, Dominus locutus est. Et quod dixit Prophetæ, dixit & Apostolis: Qui uos spernit, ait, me spernit. Non sum Propheta, non sum Apostolus, & Prophetæ tamen & Apostoli, (audeo dicere) uice fungor: & quibus non æquor meritis, eorum implicor curis. Etsi ad meam multam confusionem, & si ad grande periculum mihi, super Cathedrã Moysi sedeo, cuius tamen non uendico mihi uitam, nec experior gratiam. Quid tamen? Num ideò cathedræ non deferetnr, quoniam occupata est ab indigno? Etiam si Scribæ & Pharisæi in ea sedeant, inquit, quæ dicunt facite. Plerunquè etiam impatientia contemptui iungitur, ità ut aliquis non solùm non curet corrigi obiurgatus, sed insupèr obiurganti indignetur more phrenetici, manum medici repellentis. Mira peruersitas, Medicanti irascitur, qui non irascitur sagittanti. Est enim qui sagittat in obscuro rectos corde, qui & teipsum nunc sagittauit ad mortem, & in illum nõ commoueris? Mihi indignaris qui sanum te fieri cupio? Irascimini, inquit, & nolite peccare. Si peccato irasceris, non solùm minimè peccas, sed & quòd peccaras, exterminas. Nunc uerò & peccatum retines medicamentum respuendo, & peccare apponis irrationabiliter irascendo, & est supra modum peccans peccatum. Aliquotiès additur & impudentia, ut non modò impatienter ferat quòd corripitur, sed etiam id undè repræhenditur, impudenter defendat. Hoc planè desperatio. Frons, inquit, mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Et ait: Recessit zelus meus à te, ultrà non irascar tibi. Solo auditu contremisco. Sentisne, quanti periculi quantiq; horroris & tremoris res sit peccati defensio? Dicit iterùm: Ego quos amo, arguo & castigo. Si ergò te zelus deseruit, & amor. Nec eris amore dignus, qui indignus castigatione censeris. Vides quia tunc magìs irascitur Deus cùm non irascitur? Mise-

Correptionis contemptor quibus gradibus in malitia promoueatur.
Philip. 1.
Ezech. 3.
Lucæ 10.
Matth. 23.
Contemptui impatientia iungitur quãdoquè.
Psalm. 10.
Psalm. 4.
Impudentia impatientiæ quandoquè iungitur.
Hiere. 3.
Ezech. 16.
Defensio peccati quàm execrabilis.
Apoc. 3.

Tunc Deus magis irascitur, cùm non irascitur. Esaiæ. 26. Psal. 2.

reamur impio, inquit, & non discet facere iustitiam. Misericordiam hanc ego nolo. Super omnem iram miseratio ista, sapiens mihi uia iustitiæ. Satius profectò mihi iuxta Prophetæ consilium, appræhendere disciplinam, nè quandò irascatur Dominus, & peream de uia iusta. Volo irascaris mihi pater misericordiarum, sed illa ira qua corrigis deuium, non qua extrudis deuia. Illud tua nobis benigna animaduersio parit, hoc formidolosa nutrit dissimulatio. Non enim cum nescio, sed cum sentio te iratum, tunc maximè confido propitium: Etenim cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Deus, inquit, tu propitius fuisti eis, & ulciscens in omnes adinuentiones eorum. Moysen loquitur & Aaron atque Samuelem, quos modò præmiserat, & hoc uocat propitiationem, quòd eorum Deus non pepercit excessibus. I nunc tu ergò, atque hanc tibi excludito in æternum, defendendo errorem & accusando correptionem. An non istud est malum dicere bonum, & bonum malum? An non ex hac odiosa impudentia pullulabit mox impœnitentia, mater desperationis? Quem enim pœniteat super bono quod putat? Væh illis, inquit. Væh illud æternum est. Aliud est, quenque tentari à propria concupiscentia abstractum & illectum: & aliud, spontè appetere malum tanquàm bonum: ad mortem quasi ad uitam, malè securum properare.

Psalm. 98.

Esaiæ 5.

Ex impudentia oritur impœnitentia mater desperationis.

Ecci. 31. Iacobi 1.

VIII

Quandò peccatum impœnitentiæ committitur?

Aug. de verbis Domini, ser. 11. & episto. 50. ad Bonifa. Gelas. in tomo de anathematis uinculo.

A. Cùm homo peccatorum suorum, quæ salutari pœnitentia expianda forent, finem modumq; nullum facit, ac proponit insupèr se nolle unquàm pœnitentiam agere.

B. Talium certè qui deploratè peccatores sunt, ac manere uolunt, uita iuxtà & mors [a] pessima est, quum illi si non uerbis, at re ipsa dicere uideantur: [b] *Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum*. Ac de his etiã dictũ accipi potest, quod Ioãnes testatur, [c] *Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis*.

a Psal. 33. d
b Esa. 28. d 3. b
Psalm. 51. a
Prou. 2. c
c 1. Ioan. 5. d
Aug. de correp. & gratia c. 12 & 1. Re. tract. cap. 19.

C. Hæc dicta sint hactenùs de peccatis in Spiritum sanctũ, grauissimis illis quidem, & quæ aut nunquàm, aut ægrè admodùm à Deo homini remittuntur. Quapropter aduersùs ca sæpè nos ipsos munire, & alios cõfirmare debemus, ut obseruetur illud: [d] *Nolite contristare, nolite extinguere Spiritũ Dei*, [e] *Hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra. Non* [f] *obduretur quis ex uobis fallacia peccati. Cor* [g] *enim durum habebit malè in nouissimo*. Nunc porrò ad peccata, quæ & ipsa non parùm enormia sunt, & in cælum clamãtia dici solent, accedamus.

d Ephes. 4. g
1. Thessa. 5. c
e Psal. 94. b
f Hebr. 3. c
g Ecci. 3. d

SCRI-

SCRIPTVRAE.

Psalmo trigesimotertio: Mors peccatorum pessima.

Esaiae vigesimooctauo: Propter hoc audite uerbum Domini uiri illusores, qui dominamini super populum meum qui est in Ierusalem. Dixistis enim, Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cùm transierit, non ueniet super nos: quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.

Et capite tertio; Ruit Ierusalem, & Iudas concidit; quia lingua eorum & adinuentiones eorum contra Dominum, ut prouocarent oculos maiestatis eius. Agnitio uultus eorum respondit eis: & peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Væ animæ eorum, quoniam reddita sunt eis mala.

Psalmo quinquagesimoprimo: Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? Propterea Deus destruet te in finem: euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra uiuentium.

Proverbiorvm secundo: Consilium custodiet te, & prudentia seruabit te, ut eruaris à uia mala, & ab homine qui peruersa loquitur: qui relinquunt iter rectum, & ambulant per uias tenebrosas: qui lætantur cùm mala fecerint, & exultant in rebus pessimis: quorum uiæ peruersę sunt, & infames gressus eorum.

Primae Ioannis quinto: Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat: & dabitur ei uita peccanti non ad mortem. Est peccatũ ad mortem: non pro illo dico ut roget quis.

Ad Ephesios quarto: Et nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis.

Prioris ad Thessalonicenses quinto: Spiritum nolite extinguere.

Psalmo nonagesimoquarto: Hodiè si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra: sicut in irritatione secundum diem tentationis in deserto.

Ad Hebræos tertio: Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus, Hodiè si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra sicut in exacerbatione secundùm diem tentationis in deserto, Vbi tentauerunt me patres uestri: probauerunt & uiderunt opera mea quadraginta annis. Propter quod infensus fui generationi huic, & dixi, Semper hi errant corde. Ipsi autem non cognouerunt uias meas: quibus iuraui in ira mea, Si introibunt in requiem meam. Videte fratres, nè fortè sit in aliquo uestrum cor malum, incredulitatis, discedendi à Deo uiuo, sed adhortamini nosmetipsos per singulos dies donèc hodiè cognominatur, ut non obduretur quis ex uobis fallacia peccati. Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiæ eius usque ad finem firmum retineamus.

Ecclesiastici tertio: Cor durum habebit malè in nouissimo: & qui amat periculum, in illo peribit. Cor ingrediens duas uias, non habebit successus, & prauus corde in illis scandalizabitur. Cor nequam grauabitur in doloribus, & peccator adijciet ad peccandum.

PATRES.

PATRES.

1. A. AVGVSTINVS sermone undecimo de uerbis Domini: Contra hoc donum gratuitum (remissionem scilicet peccatorum) contra istam Dei gratiam loquitur cor impoenitens. Ipsa ergò impoenitentia est Spiritus blasphemia, quæ non remittetur neque in hoc seculo, neque in futuro. Contra Spiritum enim sanctum quo baptizantur, quorum peccata omnia dimittuntur, & quem accepit Ecclesia, ut cui dimiserit peccata, dimittantur ei: uerbum ualdè malum & nimis impium, siue cogitatione, siue etiam lingua sua dicit, quem patientia Dei cùm ad poenitentiam adducat, ipse secundùm duritiam cordis sui & cor impoenitens thesaurizat sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet unicuique iuxta opera eius. Hæc ergò impoenitentia: sic enim uno aliquo nomine possumus utcunque appellare & blasphemiam & uerbum contra Spiritum sanctum, quod remissionem non habet in æternum: hæc, inquam, impoenitentia contra quã clamabat & præco, & iudex, dicentes: Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum cęlorum: contra quam Dominus os Euangelicæ prædicationis aperuit, & contra quam ipsum Euangelium in toto orbe prædicandum esse prædixit: ubi posteaquàm resurrexit à mortuis, ait discipulis: Oportebat pati Christum, & resurgere à mortuis tertio die, & prædicari in nomine eius pęnitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes, incipiẽtibus ab Hierusalem. Hæc omnino impęnitentia non habet remissionem, neque in hoc seculo neque in futuro: quia pęnitentia impetrat remissionẽ in hoc seculo, quæ ualeat in futuro. Sed ista impęnitentia uel cor impęnitens, quandiu quisque in hac carne uiuit, non potest iudicari. De nullo enim desperandum est, quandiù patientia Dei ad pęnitentiam adducit, nec de hac uita rapit impium, qui non mortem uult impij, quantum ut reuertatur & uiuat. Paganus est hodiè: undè scis, utrum sit futurus crastino Christianus? Iudæus infidelis est hodiè, quid si cras credit in Christo? Hæreticus est hodiè: quid si cras sequatur catholicam ueritatem? Schismaticus est hodiè: quid si cras amplectatur catholicam pacem? Quid si isti quos in quocunque genere erroris notas, & tanquàm desperatissimos damnas, antequam finiant istam uitam, agant pęnitentiam, & inueniant ueram uitam in futuro? Proindè fratres etiam ad hoc uos admoneat quod ait Apostolus, Nolite ante tempus quicquam iudicare. Hæc enim blasphemia Spiritus cui nunquàm est ulla remissio, (quoniam non omnem, sed quandam intellexerimus, eamque perseuerantem duritiam cordis impęnitentis uel diximus uel inuenimus, uel etiam quantum existimauimus, ostendimus) non potest in quoquam, ut diximus, dum in hac adhuc uita est, depræhendi. Et paulò pòst: Non ergò propterea quicunque dixerit uerbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, quia in Trinitate maior est Filio Spiritus sanctus, quod nullus unquam uel hæreticus dixit: sed quoniam quisque restiterit ueritati, & blasphemauerit ueritatem, quod est Christus, etiam post tantam sui prædicationem apud homines, ut uerbum caro fieret, & habitaret in nobis: quod est filius hominis, id est, ipse Christus, si non dixerit uerbum illud cordis impęnitentis contra Spiritum sanctum, de quo dictum est, Qui non renatus fuerit ex aqua & Spiritu: & de quo item dictũ est, Accipite Spiritũ sanctũ: si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei. id est, si pęnituerit eum, accipiet per hoc donum

Impoenitentia est peccatum in Spiritum sanctum.
Ioan. 20.
Rom. 2.
Matth. 3. & 4.
Lucæ 24.
Impoenitentiæ peccatum non remittitur.
De nullo, quã diu uiuit, desperandum.
Ezech. 18.
1. Cor. 4.
Occurrit dubitationi.
Cur blasphemia in Spiritum sanctum grauior iudicatur quã in Patrem aut filium.
Ioann. 1.
Ioan. 3.
Ioan. 20.

num remissionem omnium peccatorum: simul & huius, quod uerbum di xit contra Filium hominis: quia peccato ignorantiæ siue contumaciæ uel cuiuscunque blasphemiæ, non addidit peccatum impœnitentiæ contra donum Dei & gratiam regenerationis uel reconciliationis, quæ fit in Ecclesia Spiritu sancto.

Impœnitentia repugnat gratiæ baptismi & sacramenti pœnitentiæ.

2. IDEM in epistola quinquagesima ad Bonifacium Comitem: Intelligant ergò non omne, sed aliquod significatum esse peccatum in Spiritum sanctum, quod omninò non remittetur. Sicut enim cum dixisset: si non ue nissem, peccatum non haberent: utiquè non omne peccatum intelligi uoluit, quandoquidem pleni erant multis magnisq; peccatis, sed aliquod proprium peccatum, quod si non haberent, possint illis omnia dimitti quæ habebant: id est, quòd in eum uenientem non crediderunt: Hoc enim non haberent peccatum, si non uenisset. Sic etiam cùm dixit, Qui peccauerit in Spiritum sanctum, uel qui uerbum dixerit aduersus Spiritum sanctum, non utiquè omne quod in Spiritum sanctum peccatur facto siue dicto, sed aliquod certum & proprium intelligi uoluit. Hoc est autem duritia cordis usque ad finem huius uitæ, qua homo recusat in unitate corporis Christi, quod uiuificat Spiritus sanctus, remissionem accipere peccatorum. Cùm enim dixisset discipulis, Accipite Spiritum sanctum: continuò subiecit, Si cui dimiseritis peccata, dimittentur ei: si cui tenueritis, tenebuntur. Huic ergo dono gratiæ Dei quicunque restiterit & repugnauerit, uel quoquomodo fuerit ab eo alienus usque in finem huius temporalis uitæ, non remittetur ei, neque in hoc seculo neque in futuro: Hoc scilicet tam grande peccatum, ut eo teneantur cuncta peccata, quod non probatur ab aliquo esse cō missum, nisi cùm de corpore exierit: Quandiu uerò hic uiuit, eum sicut dicit Apostolus, patientia Dei ad pœnitentiam adducit. Sed si ipse perseuerantissima iniquitate, sicut consequenter adiungit Apostolus, secundùm duritiam cordis sui, & cor impœnitens thesaurizat sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro. Isti autem cum quibus agimus, uel de quibus agimus, non sunt desperandi. Adhuc enim sunt in corpore: sed non quærant Spiritum sanctū, nisi in Christi corpore.

Ioan.15.

Matth.12. Marc.3. Luc.12.

Certa quædā blasphemia in Spiritum sanctum, non remittetur unquàm.

Ioan.20.

Rom.2.

3. GELASIVS primus in tomo de Anathematis uinculo: Dixit Dominus, quòd in Spiritum sanctum peccantibus, nec hic esset, nec in futuro seculo remittendum. Quantos autem cognoscimus in Spiritum sanctum delinquentes sicut hæreticos diuersos, Arrianos, Eunomianos, Macedonianos, ad fidem catholicam reuertentes, & hic remissionem suæ percepisse blasphemiæ, & in futurum spem sumpsisse indulgentiæ consequendæ? Nec ideò non uera est Domini sententia, aut putabitur esse ullatenus resoluta: cùm circa tales, si hoc esse permaneant, nunquàm omninò soluenda persistat, effectis autem non talibus, non irrogata. Sicut etiam est consequenter & illud B. Iohannis Apostoli: Est peccatum ad mortem: non dico, ut oretur pro eo. Et est peccatum non ad mortem: dico, ut oretur pro eo: Est peccatum ad mortem, in eodem peccato manentibus: est peccatum non ad mortem, ab eodem peccato recedentibus. Nullum est quippe peccatum, pro quo aut non oret Ecclesia remittendo: aut quod, data sibi diuinitus potestate, desidentibus ab eodem, non possit absoluere, uel pœnitentibus relaxare, cui dicitur: Quæcunque dimiseritis

Matt.12. Marc.3.

Quibus remitti possit Spiritus blasphemia, quibus non possit.

1.Ioan.5.

Ecclesia quæuis peccata remittere potest pœnitentibus.

Mat.16. & 18 Ioan.20. miseritis super terram, dimissa erunt & in cælis: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. In quibuscunque, omnia sunt, quantacunque sint, & qualiacunque sint: ueraci nihilominus eorum manente sententia, quæ nunquàm soluenda esse denunciatur: in eorum tenore consistens, non etiam ab hoc eodem pòst recedens. Et paulò pòst: Notandum quòd quolibet genere blasphemantibus in Spiritum sanctum, si resipiscant & corrigant, & hic eis & in futuro seculo remittatur: nec indè possit Domini nutare sententia, quæ circa tales, utiquè permanentes, permanere dicta est, non circa non tales effectos. Quandiu autem in hoc manent, tales sunt, qualibus non remittendum esse præfixum est. Cùm autem ab hoc recesserint, non tales efficiuntur, qualibus non remittendum esse prædictum est. Et ideò non talibus effectis potest & hic & in futuro seculo iam remitti. Alioquin (quod absit) frustrà uideretur Ecclesia huiusmodi sua reconciliatione suscipere. Quia autem frustrari non potest, hoc intellectu modis omnibus, salua Domini sententia, prædicandum est, quantùm ad nos pertinet, omnino posse.

Blasphemantibus in Spiritum sanctum quandò peccatum remittatur.

1. B. AVGVSTINVS in libro de Correptione & gratia capite duodecimo: Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis. De quo peccato quoniam non expressum est, possunt multa & diuersa sentiri: ego autē dico id esse peccatum, fidem quæ per dilectionem operatur, deserere usque ad mortem.

1. Ioan. 5. Peccatum ad mortem est fidem uiuam usq; ad mortem deserere.

2. IDEM libro primo Retractationū, capite decimonono, ut supra quæstione sexta, authoritate tertia.

DE PECCATIS

IN CAELVM CLAMANTIBVS.

I

Quæ dicuntur peccata in cœlum clamantia?

Au. in Enchi. c. 80. & lib. annot. in Iob ca. 30. & lib. 1. locutionis de Gen. c. 60. & quæst. 5. sup Exo. Greg. 3. par curæ pastor. admo. 32. & in 2. psal. pœnitentialem.

EA, quæ præ cæteris insignem & manifestam improbitatem habere noscuntur, diuinamque iram & ultionem insigniter accersunt ijs, à quibus committuntur.

B Eiuscemodi quatuor è Scriptura numerantur. [a] Homicidium uoluntarium, Peccatum [b] Sodomiticum, Oppresio [c] pauperum, & Merces [d] operariorum defraudata.

a Gene 4 b
b Gene. 18. c
c Exod. 23. d
d Deut. 24. c Iacob. 5. a

SCRI-

SCRIPTVRAE.

Genesis quarto: Et ait Dominus ad Cain, Vbi est Abel frater tuus? Qui respondit, Nescio: nunquid custos fratris mei sum ego? Dixitque ad eum, Quid fecisti? uox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua.

Genesis decimooctauo: Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Descendam, & uidebo utrum clamorē qui uenit ad me, opere compleuerint: an non est ità, ut sciam.

Exodi vigesimosecundo: Aduenam non contristabis, neque affliges eum: aduenæ enim & ipsi fuistis in terra Aegypti. Viduæ & pupillo non nocebitis. Si læseritis eos, uociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum: & indignabitur furor meus, percutiamque uos gladio, & erunt uxores uestræ uiduæ, & filij uestri pupilli. Si pecuniam mutuam dederitis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes. Si pignus à proximo tuo acceperis uestimentum, ante solis occasum reddes ei. Ipsum enim est solum, quo operitur indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat, si clamauerit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum.

Deuteronomii uigesimoquarto: Cùm repetes à proximo tuo rē aliq̃, quam debet tibi, non ingredieris domum eius ut pignus auferas: sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit. sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus, sed statim reddes ei ante solis occasum: ut dormiēs in uestimento suo, benedicat tibi, & habeas iustitiam coram Domino Deo tuo. Non negabis mercedem indigentis & pauperis fratris tui, siue aduenę qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est: sed eadem die reddes ei precium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: nè clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.

Iacobi quinto: Agite nunc diuites &c. Eccè merces operariorum qui messuerunt regiones uestras, quæ fraudata est à uobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.

PATRES.

1. A Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentium, capite octogesimo: Peccata, quanuis magna & horrenda cùm in consuetudinem uenerint, aut parua, aut nulla esse creduntur: usque adeò ut non solum non occultanda, uerùm etiam iam prædicanda ac diffamanda uideantur, quandò sicut scriptum est, Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & qui iniqua gerit, benedicitur. Talis in diuinis libris iniquitas & clamor uocatur. Sicut habes apud Esaiam Prophetam de uinea mala: Expectaui, inquit, ut faceret iudicium, fecit autem iniquitatem, & non iustitiam, sed clamorem. Vndè est illud in Genesi, Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est. Quia non solùm iam apud eos non puniebantur illa flagitia, uerùm etiam publicè uelut lege frequentabantur. Sic nostris temporibus

Clamor in Scripturis q̃d dicatur. Psalm. 9. Esaiæ 5. Gene. 18.

ità

Galat. 4.
Nota.
Genes. 18.
Genes. 18. Clamor in Scripturis.
Exod. 3.
Genes. 18.
Esaiæ 3.
Genes. 18. Culpa cū libertate, clamor dicitur.
Genes. 18.

ità multa mala, etsi non talia in apertam consuetudinem iam uenerunt, ut pro his non solùm excommunicare aliquem laicum non audeamus, sed nec Clericum degradare. Vndè cùm exponerem ante aliquot annos Epistolam ad Galatas, in eo ipso loco ubi ait Apostolus, Timeo nè fortè sine causa laborauerim in uobis: exclamare compulsus sum, Væ peccatis hominum quæ sola insitata exhorrescimus, usitata uerò pro quibus abluendis filij Dei sanguis effusus est, quanuis tam magna sint, ut omninò claudi contra sese faciant regnum Dei, sæpè uidendo omnia tolerare, sæpè tolerando, nonnulla etiam facere cogimur. Atque utinam, o Domine, non omnia quę non poterimus prohibere, faciamus. Sed uidero, utrum me immoderatus dolor incautè aliquid compulerit dicere.

2. Idem in libro Annotationum in Iob, super caput trigesimum: Qui insurrexerunt super me fures. Qui ad honores indebitos, qui iustorum sunt proprij, per tenebrosas fallacias peruenerunt. Quorum domus erant cauernæ petrarū, qui concupiscentias suas defendebant, & tegebant quibusdā obscuritatib. diuinorū librorū, & inter arbores clamabant. Manifesta erāt peccata eorum, quanuis ea scripturarum obscuritate quasi umbris arborum tegere conarentur. Hinc est, Clamor Sodomorum ascendit ad me: Et plerisque locis, pro manifestis peccatis clamorem ponit scriptura, ut uerbum sit, quicquid corde concipitur: clamor, cùm procedit in factum.

3. Et libro primo locutionis de Genesi, capite sexagesimo: Dixit autem Dominus, Clamor Sodomorum & Gomorrhæ impletus est, & delicta eorum magna ualdè. Clamorem scriptura solet ponere pro tanta impudentia & libertate iniquitatis, ut nec uerecundia, nec timore abscondat.

4. Item quæstione quinta super Exodum: Et nunc eccè clamor filiorū Israel uenit ad me, non sicut clamor Sodomorum, quo iniquitas sine timore & sine uerecundia significatur.

5. Gregorius in tertia parte curæ pastoralis, admonitione trigesima secunda: Cùm prauus quisque impudenter innotescit, quo liberius omne facinus perpetrat, eo etiam licitum putat: & quod licitum suspicatur, in hoc proculdubio multiplicius mergitur. Vndè scriptum est: Peccatum suum sicut Sodoma prædicauerunt: nec absconderunt. Peccatum enim suum absconderet Sodoma, si adhuc sub timore peccaret. Sed funditus frena timoris amiserat, quæ ad culpam nec tenebras requirebat. Vndè & rursùm scriptum est: Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est. Peccatū quippe cum uoce, est culpa cum actione. peccatum uerò etiam cum clamore, est culpa cum libertate.

6. Idem in psalmum secundum pœnitentialem: Quod peccatum clamor sit, testatur scriptura quæ dicit: Clamor Sodomorum & Gomorreorum ascendit ad me. Et iterum: Descendam uidere, utrum clamorem qui uenit ad me, opere compleuerunt: Peccatum quippe cum uoce, culpa est in actione: peccatum cum clamore, est culpa cum libertate.

II

Quomodò scriptura uindicari docet Homicidium uoluntarium?

Grauiter sanè, quemadmodum hisce uerbis Deus osten-

dit,

dit, quibus Cain primum increpat homicidam:[d] *Quid fecisti? inquit, Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terram.* Et alibi uox Diuina testatur:[b] *Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Ad imaginem quippe Dei factus est homo.* Concinit[c] Psaltes Regius: *Viri sanguinum non dimidiabunt dies suos.* Summum enim hoc scelus est, & atrocissimam proximo iniuriam adfert, qui uitam ei adimit absque legitima[d] authoritate. Vndè à Christo etiã dictum est:[e] *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.*

Vide Concil. Ancyr. ca. 22. Epaunẽse cã. 31. Triburiense can. 54. & seq.
a Genes. 4. b
Amb. lib. 2. de Caiu & Abel cap. 9.
b Gene. 9. a
Exod. 21. b c
Leuit. 24. c
Num. 35. b c d
Deut. 19. a b c
1. Ioan. 3. c
c Psal. 54. d
d Aug lib. 22. contra Faustum cap. 70.
e Matt. 26. e & Apoc. 13. c

SCRIPTVRAE.

GENESIS quarto: Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foràs. Cumque essent in agro, consurrexit Cain aduersus fratrem suum Abel, & interfecit eum. Et ait Dominus ad Cain, Vbi est Abel frater tuus? Qui respondit, Nescio: nunquid custos fratris mei sum ego? Dixitque ad eum, Quid fecisti? uox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Cùm operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos: uagus & profugus eris super terram. Dixitq; Cain ad Dominum: Maior est iniquitas mea, quàm ut ueniam merear. Eccè eijcis me hodiè a facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero uagus & profugus in terra: Omnis igitur qui inuenerit me, occidet me. Dixitque ei Dominus; Nequaquàm ità fiet: sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur. Posuitque Dominus in Cain signum, ut non interficeret eum omnis qui inuenisset eũ. Egressusq; Cain à facie Domini, habitauit profugus in terra ad orientalem plagam Eden.

ET capite nono: Sanguinem animarum uestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum: & de manu hominis, de manu uiri, & de manu fratris eius requiram animam hominis. Quicunque effuderit humanum sanguinem fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe DEI factus est homo.

EXODI vigesimoprimo: Qui percusserit hominem uolens occidere, morte moriatur. Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus eius, constituam tibi locum in quem fugere debeat. Si quis per industriam occiderit proximum suum & per insidias, ab altari meo euelles eum, ut moriatur. Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur.

LEVTICI vigesimoquarto: Qui percusse rit & occiderit hominem, morte moriatur.

NVMERORVM trigesimoquinto: Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit qui percussus est: reus erit homicidij, & ipse morietur. Si lapidem iecerit, & ictus occubuerit, similiter punietur. Si ligno percussus interierit, percussoris sanguine uindicabitur. Propinquus occisi, homicidã interficiet: statim ut appræhenderit eum, interficiet. Si per odiũ quis homi-

hominem impulerit, uel iecerit quippiam in eum per insidias: aut cùm esset inimicus, manu percusserit, & ille mortuus fuerit: percussor, homicidij reus erit. Cognatus occisi statim ut inuenerit eum, iugulabit. Quòd si fortuitu, & absque odio & inimicitijs quicquam horum fecerit, & hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem & propinquũ sanguinis quæstio uentilata: liberabitur innocens de ultoris manu, & reducetur per sententiam in urbem ad quam confugerat, manetque ibi, donec sacerdos magnus, qui oleo sancto unctus est, moriatur. Si interfector extra fines urbium quæ exulibus deputatæ sunt, fuerit inuentus, & percussus ab eo qui ultor est sanguinis: absque noxa erit qui eum occiderit. Debuerat enim profugus usque ad mortem pontificis in urbe residere. Postquàm autem ille obierit, homicida reuertetur in terram suam. Hæc sempiterna erunt, & legitima in cunctis habitationibus uestris. Homicida sub testibus punietur: ad unius testimonium nullus condemnabitur. Non accipietis precium ab eo qui reus est sanguinis: statim & ipse morietur. Exules & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in urbes suas reuerti poterunt: nè polluatis terram habitationis uestræ, quæ insontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit. Atque ità emundabitur uestra possessio me commorante uobiscum. Ego enim sum Dominus qui habito inter filios Israel.

Deuteronomii decimonono: Hæc erit lex homicidæ fugientis, cuius uita seruanda est: Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri & nudiustertius nullum contra eum odium habuisse cõprobatur: sed abijsse cum eo simpliciter in syluam ad ligna cædenda, & in succisione lignorũ securis fugerit manum, ferrumque lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit, hic ad unam supradictarum urbium confugiet, & uiuet: nè forsitan proximus eius, cuius effusus est sanguis, dolore stimulatus, persequatur, & appræhendat eum, si longior uia fuerit, & percucutiet animam eius qui non est reus mortis: quia nullum contra eum qui occisus est, odium prius habuisse monstratur. Idcircò præcipio tibi, ut tres ciuitates ęqualis inter se spatij diuidas. Cùm autem dilatauerit Dominus Deus tuus, sicut iurauit patribus tuis, & dederit tibi cunctam terram quam eis pollicitus est, (si tamen custodieris mandata eius, & feceris quæ hodiè præcipio tibi, ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius omni tempore) addes tibi tres alias ciuitates, & supradictarum trium urbium numerum duplicabis: ut non effundatur sanguis innoxius in medio terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi possidendam, nè sis sanguinis reus. Si quis autem odio habens proximum suum, insidiatus fuerit uitæ eius, surgensque percusserit eum, & mortuus fuerit, fugeritque ad unam de supradictis urbibus, mittent seniores ciuitatis illius, & arripient eum de loco effugij, tradentque in manu proximi, cuius sanguis effusus est, & morietur. Non miserebe ris eius, & auferes noxium sanguinem de Israel, ut benè sit tibi.

Primae Ioannis tertio: Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet uitam ęternam in semetipso manentem.

Psalmo quinquagesimoquarto: Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.

Mattaei vigesimosexto: Tunc ait illi Iesus: Conuerte gladium tuũ in lo-

in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.

Apocalypsis decimotertio: Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem uadet: qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi.

PATRES.

1. Concilium Ancyranum capite uigesimosecundo: Qui uoluntariè homicidium fecerint, ad pœnitentiam quidem iugiter se submittant. Circa exitum autem uitæ, communione digni habeantur. Eos uerò, qui non uoluntate, sed casu homicidium fecerint, prior quidem regula post septem annorum pœnitentiam, communioni sociauit secundum gradus constitutos: Hæc uerò humanior definitio, quinquennij tempus tribuit. Pœna ueteris Ecclesiæ in homicidas constituta.

2. Concilium Epaunense tempore Gelasij primi celebratum, canone trigesimoprimo: De pœnitentia homicidarum, qui seculi leges euaserunt, hoc summa reuerentia de eis inter eos placuit obseruari, quod Ancyritani Canones decreuerunt.

3. Concilium Triburiense canone quinquagesimoquarto: De his qui uoluntariè homicidium fecerint, Ancyrano sancto concilio capite * uigesimoprimo legitur: vt pœnitentiæ quidem iugiter se submittant: perfectionem uerò, id est, communionis Christi gratiam, circa exitum consequantur. Instituta canonica & sanctorum Patrum decreta, nostro & omnium orthodoxorum iudicio, inuiolabilem habeant firmitatem. Nobis autem, qui pastores Christi ouium sumus, pro moderni temporis qualitate & hominum fragilitate, bonum & utile uidetur, ut his qui uoluntariè homicidium fecerint, authoritate synodali & iudicio generali & modum castigationis imponamus, & certum ac definitum pœnitentiæ tempus præmonstremus: nè prolixum tempus pœnitentiæ, generet fastidium negligentibus: sed cursim exercitatis, accrescat opus salutis.

* secundū edit. v etcrem.

Relaxatio pœnæ homicidarum.

4. Et canone quinquagesimoquinto: Si quis spontè homicidium fecerit, quadraginta diebus ab ingressu Ecclesiæ arceatur. Et nihil manducet illis quadraginta diebus, præter solum panem & salem, neque bibat nisi puram aquam. Nudis pedibus incedat. Lineis non induatur uestibus, nisi tantum femoralibus. Secularia arma non portet. Nullo uehiculo utatur. Ad nullam fœminam, nec ad propriam uxorem, his diebus misceatur. Nullam communionem illis quadraginta diebus cum alijs Christianis, nec cum alio habeat pœnitente, in cibo uel potu aut ullis rebus. Si uerò sint ali qui uitæ suæ insidiatores, ut præ illis non possit dignè pœnitere, interim differatur ei eadem pœnitentia, donec ab Episcopo proprio pax ei ab illis sit facta. Si enim aliqua corporali infirmitate detentus sit, ut non possit ritè ieiunare, adhibeatur ei misericordia, quousque conualescat, & tunc demùm pœniteat. Si uerò longo tempore eadem sit occupatus infirmitate, ad Episcopum pertinebit, ut prudenter pertractet, quomodo infirmum peccatorem curare disponat: quia, ut Gregorius pastorali commemorat libro, Occultiora sunt uulnera mentium, quàm corporum: & * ars est artium, regimē animarum.

Pœnitentia eorum qui uoluntariè perpetrarunt homicidium.

* parte 1. cap. 1.

5. Et canone quinquagesimosexto: Post illos quadraginta dies, unum annum integrum ab introitu Ecclesiæ suspendatur. Et abstineat se à carne & caseo, à uino & medone ac mellita ceruisia, nisi Dominicis diebus & festis,

Abstinentia homicidæ annua qualis.

ſtis,qui per illum Epiſcopatū publicè celebrantur apud cūctū populum: & niſi uel in hoſte,aut in aliquo magno ſit itinere,uel longè aut diu ad Dominicā currem,uel ſi infirmitate detentus ſit:tunc licitū ſit ei,tertiā feriā & quintam atq; Sabbatum redimere uno denario,uel precio denarij:ſiue tres pauperes pro nomine Domini paſcendo:ità duntaxat, ut uel carne,uel uino,uel medone,id eſt,de tribus una re utatur, non omnibus ueſcatur. Poſtquàm autem de itinere domum reuertatur,aut de infirmitate liberetur, prędictas ferias non redimat , ſed ſtatuto modo pœniteat . Completo uerò unius eiuſdemq; anni curriculo , ità caſtigatus ritè & ordinabiliter more pœnitentium,introducatur in Eccleſiam.

6. Item canone quinquageſimoſeptimo : Secundum uerò & tertium annum ſimili modo pœniteat:excepto ,quòd prædictas tres ferias redimere ius habeat,ubicunquè eſt,ſiue in domo, ſiue in itinere . Cætera per omnia obſeruet,ut in primo anno faciebat.

7. Et canone quinquageſimooctauo:Quartum enim annum & quintum, ſextum & ſeptimum,iſto modo obſeruet: Ieiunet autē his ſingulis tres quadrageſimas:Vnam ante Paſcha Domini,à caſeo & pinguibus piſcibus,à uino & medone & mellita ceruiſia.Alteram ante natiuitatem S.Ioannis Baptiſtæ. Si uerò deſunt quadraginta dies ante natiuitatem, impleantur poſt natiuitatem.Tertiam quadrageſimam ante natiuitatem Domini Saluatoris ieiunet,& abſtineat ſe à carne & cæteris rebus prædictis: & in his quatuor annis,tertia feria & quinta ac ſabbato,manducet & bibat quodcūq; libeat. Et ſecundam atq; quartam feriam denario,aut prædicto denarij precio redimere ius habeat. Sextam uerò feriam cautè obſeruet.His ſeptem annis ritè expletis,reconcilietur,& more pœnitentium ſacris altaribus & ſanctæ cōmunioni reſtituatur,atque perfectionem conſequatur.

Poſt ſeptennem pœnitentiam homicida ad communionem admittitur.

8. Ambrosius libro ſecundo de Cain & Abel,capite nono : Et benè ait, Vox ſanguinis fratris tui clamat : non frater clamat . Hoc innocentia & gratia germanitatis,etiā in ipſa morte ſeruat. Non accuſat frater,nè uidea tur parricida. Non accuſat uox ipſius,non anima eius:ſed uox ſanguinis ac cuſat,quem ipſe fudiſti. Tuum te ergò facinus,non frater,accuſat . Simul querela criminoſa adimitur.Non poteſt de alieno teſtimonio queri,qui cri men proprio facinore confitetur. Minor eſt ſermo quàm factum: eſt tamen etiam terra teſtis, quæ cepit ſanguinem . Et benè ait,Vox ſanguinis fratris tui clamat de terra:non dixit,de fratris clamat corpore,ſed de terra clamat. Etſi frater parcit,terra non parcit.Si frater tacet,terra condemnat . Ipſa eſt in te & teſtis,& iudex.Teſtis acrior, quæ adhuc parricidij tui ſanguine madet. Iudex aſperior,quæ tanto ſcelere coinquinata eſt,ut aperiret os ſuum, & reciperet ſanguinem fratris tui de manu tua.

Gene.4. Quomodò uox ſanguinis clamare dicitur.

De terra clamare.

9. Augustinus libro uigeſimoſecundo contra Fauſtum Manicheū, capite ſeptuageſimo: Hinc erat etiam illud Petri,cùm euaginato gladio uolens defendere Dominum,aurem perſecutoris abſcidit,quod factum Dominus ſatis minaciter cohibuit , dicens:Reconde gladium:qui enim gladio uſus fuerit,gladio cadet.Ille autem utitur gladio,qui nulla ſuperiori ac legitima poteſtate uel iubente uel concedente, in ſanguinem alicuius armatur.Nam utiquè Dominus iuſſerat,ut ferrum diſcipuli eius ferrent:ſed non iuſſerat,ut ferirent.

Matth.26. Quid ſit accipere gladiū.

III

Quid uerò de Sodomitico peccato, eiusq; punitione scriptum extat?

A Homines Sodomitæ, inquit [a] Scriptura, *pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis*. Nefandum hoc est & flagitiosum peccatum [b] Petrus & [c] Paulus coarguunt: tum natura ipsa execratur: Scriptura uerò tanti flagitij magnitudinem his etiam uerbis declarat: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimìs*. Vndè ad Loth iustum, & ab infandis [e] Sodomitarum stupris maiorem in modum abhorrentem, sic angeli loquuntur: [f] *Delebimus locum istum, eo quòd increuerit clamor eorum coram Domino, qui misit nos, ut perdamus illos.* [g] *Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem à Domino de cælo, & subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem*. Neque tacet Scriptura causas, quæ ad hoc pergraue peccatum Sodomitas impulerunt, & alios itidèm permouere possunt. Sic enim legimus apud [h] Ezechielem: *Eccè hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & ocium ipsius & filiarum eius: & manum egeno & pauperi non porrigebant.*

a Gen. 13. c
b 2. Pet. 2. b c
c Rom. 1. d
1. Tim. 1. b
Ephe. 5. b c
Iudic. 19. c
& 20. g
d Gene. 18. c
e 2. Petr. 2. c
f Gene. 19. c
g Ibidem. d &
Sapien. 10. b
Deut. 29. d
Iudæ b Gen.
13. b vide Grego. 14. moral.
6. 10. Au. l. 16
de ciuita. Dei
ca. 30. Tertul.
in Apologetico aduersus gentes ca.
39.
h Ezech. 16. f

B. Huic autem flagitio nunquam satis execrando sunt obnoxij, qui diuinam, immò & naturalem legem in Leuitico scriptam, uiolare non uerentur. Ea sic habet: [a] *Cum masculo non commiscearis coitu fœmineo, quia abominatio est. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo*. Quod si fiat, terram ipsam tã tetris ac nefandis libidinibus pollui, ac iram diuinam aduersus populum maiorem in modum concitari, tum crimen [b] mortis supplicio expiandum esse, eodem [c] loco monemur. Vndè Paulus non semèl etiam arguit masculorum [d] concubitores: damnat præthereà immundos atque molles. E quibus unus erat Onan [e] Iudæ filius, qui præsentem Dei ultionem effugere non potuit, quòd in terram semen funderet, peiorque bestijs, naturæ honestatem ac ordinem uellet perrumpere.

a Leuit. 18. c
Deut. 27. d
Vide Chrys.
hõ. 4. in epist.
ad Rom. Tertul. in lib. de
pudicitia Au.
lib 3. Confess.
c 8. & ep. 109.
b l. Cùm uir
nubit Cod. ad
legem Iul. de
adul.
c Leui. 20. b c
Exod. 22. c
Iocl. 3. a
d 1. Cor. 6. b
Rom. 1. d
1. Tim. 1. b
Galat. 5. d
e Gene. 38. b
Hieron. in ca.
5. episto. ad
Ephes.

SCRIPTVRAE.

GENESIS decimotertio: Homines autem Sodomitæ &c.ut in textu.

POSTERIORIS Petri secundo: Et ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi sunt, ponens: & iustum Loth oppressum à nefandorum iniuria ac luxuriosa conuersatione eripuit. adspectu enim & auditu iustus erat, habitans apud eos qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Nouit Dominus pios de tentatione eripere, iniquos uerò in diem iudicij reseruare cruciandos &c.

AD Romanos primo: Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & uolucrum, & quadrupedum, & serpentium. (Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis) qui commutauerunt ueritatem Dei in mendacium: & coluerunt & seruierunt creaturæ potiùs quàm creatori, qui est benedictus in secula. Amen. Propterea tradidit illos Deus in pasiones ignominiæ. Nam fœminæ eorum immutauerunt naturalem usum, in eum usum qui est contra naturam. Similiter autem & masculi, relicto naturali usu fœminæ, exarserunt in desiderijs suis inuicèm, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem (quam oportuit) erroris sui in semetipsis recipientes. Et sicut non probauerunt DEVM habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conueniunt: repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, &c.

PRIORIS ad Timotheum primo: Lex iusto non est posita, sed iniustis, & nòn subditis, impijs & peccatoribus, sceleratis & contaminatis, &c. fornicarijs, masculorum concubitoribus &c. Et si quid aliud sanæ doctrinæ aduersatur.

AD Ephesios quinto: Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, (q̃d est idolorum seruitus) non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Nemo uos seducat inanibus uerbis. propter hæc enim uenit ira Dei in filios diffidentiæ. Quæ in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere.

IVDICVM decimonono: Illis epulantibus, & post laborem itineris cibo & potu reficientibus corpora, uenerunt uiri ciuitatis illius filij Belial, id est, absque iugo, & circundantes domum senis, fores pulsare cœperũt, clamantes ad dominum domus, atque dicentes, Educ uirum qui ingressus est domum tuam, ut abutamur eo. Egressusque est ad eos senex, & ait: Nolite fratres, nolite facere malum hoc: quia ingressus est homo hospitium meum, & cessate ab hac stultitia: habeo filiam uirginem, & hic homo habet concubinam: educam eas ad uos, ut humilietis eas, & uestram libidinẽ cõpleatis: tantùm, obsecro, nè scelus hoc contra naturam operemini in uirum. Nolebant acquiescere sermonibus illius &c.

ET capite uigesimo: Et sic factum est ut omnes qui ceciderant de Beniamin in diuersis locis, essent uigintiquinque millia, pugnatores ad bella promptisimi. Remanserunt itaque de omni numero Beniamin, qui euadere potuerunt & fugere in solitudinem, sexcenti uiri: sederuntq; in petra Remmon mensibus quatuor. Regresi autem filij Israel, omnes reliquias ciuitatis a uiris usque ad iumẽta gladio percusserunt, cunctasq; urbes & uicu

los

los Beniamin uorax flamma consumpsit.

GENESIS decimooctauo: Clamor Sodomorum &c. ut in textu.

POSTERIORIS Petri secundo, ut suprà.

GENESIS decimonono: Delebimus locum istum &c. ut in textu.

SAPIENTIAE decimo: Sapientia iustum à pereuntibus impijs liberauit fugientem, descendente igne in Pentapolim: quibus in testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria stans figmentum salis. Sapientiam enim prætereuntes, non tantùm in hoc lapsi sunt ut ignorarent bona, sed & insipientiæ suæ reliquerunt hominibus memoriam, ut in his quæ peccauerunt, nec latere potuissent.

DEVTERONOMII vigesimonono: Dicetque sequens generatio, & filij qui nascẽtur deinceps, & peregrini qui de longè uenerint, uidentes plagas terræ illius, & infirmitates quibus eam afflixerit Dominus, sulphure & solis ardore comburens, ità ut ultra non seruatur, nec uirens quippiam germinet, in exemplum subuersionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas subuertit Dominus in ira & in furore suo.

IN epistola Catholica Iudæ Apostoli: Sicut Sodoma & Gomorrha & finitimæ ciuitates simili modo exfornicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes. Similiter & hi carnem quidem maculant &c.

GENESIS decimotertio: Eleuatis itaque Loth oculis uidit omnem circa regionem Iordanis, quæ uniuersa irrigabatur antequàm subuerteret Dominus Sodomam & Gomorrham, sicut paradisus Domini, & sicut Aegyptus uenientibus in Segor.

EZECHIELIS decimosexto: Eccè hæc fuit &c. ut in textu.

LEVITICI decimooctauo: Cum masculo &c. ut in textu. Mulier non succumbet iumento, nec miscebitur ei: quia scelus est. Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt uniuersæ gentes, quas ego eijciam ante conspectum uestrum, & quibus polluta est terra: cuius ego scelera uisitabo, ut euomat habitatores suos.

DEVTERONOMII uigesimoseptimo: Maledictus qui dormit cum omni iumento. Et dicet omnis populus, Amen.

LEVITICI vigesimo: Qui dormierit cum masculo coitu fœmineo, uterque operatus est nefas: morte moriantur: sit sanguis eorum super eos. Qui cum iumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoquè occidite. Mulier quæ succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos. Et paulò pòst: Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante uos. Omnia enim hæc fecerunt: & abominatus sum eas.

EXODI vigesimosecundo: Qui coierit cum iumento, morte moriatur.

IOELIS tertio: Congregabo omnes gentes, & deducam eas in uallem Iosaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hæreditate mea Israel, quos disperserunt in nationibus, & terram meam diuiserunt. Et super populum meum miserunt sortem: & posuerunt puerum in prostibulũ & puellam uendiderunt pro uino ut biberent.

PRIORIS ad Corinthios sexto: An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare. Neque fornicarij, neque idolis seruientes,

neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, &c. regnum Dei possidebunt.

Ad Romanos, & prioris ad Timotheum primo, ut suprà.

Ad Galatas quinto: Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, & cæt. Et his similia: quæ prædico uobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Genesis trigesimooctauo: Dixit Iudas ad Onan filium suum: Ingredere ad uxorem fratris tui, & sociare illi, ut suscites semen fratri tuo. Ille sciens non nasci sibi filios, introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram: nè liberi, fratris nomine nascerentur. Et idcircò percussit eum Dominus, eo quòd rem detestabilem faceret.

PATRES.

1. A Gregorius libro decimoquarto moralium in Iob, capite decimo: quia per sulphur fœtor carnis accipitur, ipsa sacri eloquij historia testatur, quæ contra Sodomam ignem & sulphur pluisse Dominum narrat. Qui cùm carnis eius scelera punire decreuisset, in ipsa qualitate ultionis notauit maculam criminis. Sulphur quippe fœtorem habet, ignis ardorem. Qui itaque ad peruersa desideria ex carnis fœtore arserant, dignum fuit ut simul igne & sulphure perirent: quatenus ex iusta pœna discerent, ex iniusto desiderio quid fecissent.

Pœna Sodomorum accõmodata fuit peccato eorum.

2. Avgvstinvs libro decimosexto de ciuitate Dei, capite trigesimo: Post hanc promissionem liberato de Sodomis Lot, & ueniente igneo imbre de cælo, tota illa regio impiæ ciuitatis in cinerem uersa est, ubi stupra in masculos, in tantam consuetudinem conualuerant, quantam leges solent aliorum factorum præbere licentiam. Verùm & hoc eorum supplicium, specimen futuri iudicij diuini fuit. Nam ad quid pertinet, quòd prohibiti sunt qui liberabantur ab angelis, retrò respicere, nisi quia non est animo redeundũ ad ueterem uitam, qua per gratiam regenerationis exuimur, si ultimum iudicium euadere cogitamus? Denique uxor Lot, ubi respexit, remansit: & in salem conuersa, hominibus fidelibus quoddam præstitit condimentum, quo sapiant aliquid, undè illud caueatur exemplum.

Gen. 19.

Suppliciũ Sodomorũ, specimen diuini iudicij fuit.

3. Tertvllianvs in apologetico aduersus Gentes, capite trigesimonono: Nondùm Iudæum ab Aegypto examen Palæstina susceperat, nec iam illic Christianę sectæ origo consederat, cùm regionem ac fines eius Sodoma & Gomorrha igneus imber exussit. Olet adhuc incendio terrã, & si qua illic arborum poma oriantur oculis tenus, cæterum contracta cinerescunt.

Tertulliani tempore quæ fuerit facies terræ Sodomorum.

1. B. Chrysostomvs homilia quarta in epistolã ad Romanos, de masculorum concubitoribus loquens: Hos equidem ijs etiam, qui sibijpsi mortem consciscunt, deteriores esse affirmo: præstiterit enim mori, quam tanta contumelia accepta uiuere. nam qui se ipse interimit, is animam à corpore dissociat: at hic animam una cum corpore perdit. Quodcunque porrò delictum nominaueris, nullum huic peccato par dixeris: quia si facta sua sentirent qui patiuntur, sexcentas utiquè mortes obierint, ut ne hoc paterentur:

Masculorum concubitores sunt deteriores homicidis.

Peccatũ grauissimum.

rentur, neque enim est, neque inquam est hac iniuria alia ulla nec grauior, nec rationis minùs habens. Nam si de scortatione Paulus disserens dixit, peccatum omne, quodcunque commiserit homo, extra corpus esse, qui autem scortatur, eum in proprium corpus delinquere: quid de insania hac dixerimus, quæ ipsa tanto est scortatione deterior, quantum ne uerbis quidem exprimere licet? Neque enim hoc solum dico, quòd fœmina effectus sis, sed quòd perdideris ipsum hoc, nimirum uirum esse, & quòd neque in hanc transieris naturam, neque quam haberes asseruaueris, sed communis utriusque effectus sis proditor, dignus quem tum uiri, tum fœminæ lapidibus à se exigant, tanquàm qui utrunque genus iniuria affeceris. Et paulò pòst: Quisquis scortum se facit, hoc nihil esse queat inutilius, neque enim anima solùm, uerum & corpus eius, qui hæc patrat, infame est, ac certè dignum quod undequaque exterminetur: quot tandèm, obsecro, gehennæ his plectendis, suffecerint? Quòd si audito gehennæ nomine, irrides, ac fidem non habes: illum ignem recordare Sodomorum. Videmus enim, uidimus & in præsenti quoque uita, gehennæ effigiem: quandoquidem enim multi futuri erant, qui ijs fidem minimè habituri essent, quæ post resurrectionem futura sunt, nunc quum ijdem audiant, esse ignem inextinguibilem, à rebus præsentibus illos Deus erudiuit: tale est igitur Sodomorum incendium, & uastatio illa: id quod sciunt ij, qui ad ea loca profecti, plagam illam diuinam, ac cælestium fulminum opus oculis subiecere. Cogitato quàm graue illud sit peccatum, ut quod ipsam gehennam etiam ante tempus existere coegerit. Nam posteaquàm per multi uerba despicerent, illis DEVS per ipsa demum opera, gehennæ effigiem ostendit, noua quadam ratione: erat enim præter omnium opinionem pluuia illa, quoniam quidem & præter naturam ipsa coitio: atque ea quidem pluuia terram exussit, quoniam & illorum animos desiderium, ob quod pluuia eadem ferebatur contrà quàm solita ista ac quotidiana ferri soleat: Neque enim nòn excitabat modò terræ uterum ad fructuum generationem, sed & ad seminum susceptionem, inutilem efficiebat. Talis enim erat ipsa Sodomorum coitio, eiuscemodi corpus inutilius reddens. Quid enim uiro corpus suum meretricio more prostituente abominabilius? quid autem scelestius? O insaniam, o stupiditatem. Vndè, malum, hæc debacchata est concupiscentia, humanam naturam hostium incommodis, atque adeò tanto grauioribus afficiens, quanto anima corpore præstantior est? O uos & brutis insipientiores, & canibus impudentiores: nusquàm enim huiusmo di congressus apud illos, sed agnoscit proprios terminos natura. Vos autem genus uestrum infamius brutorum genere effecistis, & in his, quæ dico, iniurij, & per uos inuicem iniurij. Vndè igitur mala hæc enata sunt? à delicijs, à Dei ignoratione. Quum enim excesserit quis Dei timorem, protinus bona omnia pessum eunt.

1.Cor.6.

Insania.

Ignis Sodomorum, effigies gehēnæ.

Canibus impudentiores.

2. TERTVLIANVS in libro de pudicitia: Reliquas autem libidinum furias impias in corpora & in sexus ultra iura naturæ, non modò limine, uerum omni Ecclesiæ tecto submouemus, quia non sunt delicta, sed monstra.

Non sunt delicta, sed mōstra.

3. AVGVSTINVS libro tertio Confessionum, capite octauo: Itaque flagitia quæ sunt contra naturam, ubique ac semper detestanda atque punienda sunt, qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ si omnes gentes facerent:

Vitia contra naturā, semper detestan

da ac punienda.

eodem criminis reatu diuina lege tenerentur, quæ non sic fecit homines, ut se illo uterentur modo. Violatur quippe ipsa societas, quæ cum Deo nobis esse debet, cùm eadem natura, cuius ille author est, libidinis peruersitate polluitur.

4. IDEM in epistola centesimanona ad monachas: Non carnalis, sed spiritalis inter uos debet esse dilectio. Nam quæ faciunt pudoris immemores, etiam fœminis fœminæ iocando turpiter & ludendo, non solùm à uiduis & intactis ancillis Christi in sancto proposito constitutis, sed omninò nec à mulieribus nuptis, nec à uirginibus sunt facienda nupturis.

5. IN Codice Iustiniani, libro nono, titulo nono; Ad legem Iuliam de adulterijs & stupro, lege trigesimaprima Constantij & Constantis Imperatorum; Cùm uir nubit, in fœmina uiros paritura quid cupiatur, ubi sexus perdidit locum? vbi scelus est id, quod non proficit scire? ubi Venus mutatur in alteram formam? ubi amor quæritur, nec uidetur? Iubemus insurgere leges, armari iura gladio ultore, ut exquisitis pœnis subdantur infames, qui sunt, uel qui futuri sunt rei.

Supplicio afficiendi.

6. HIERONYMVS in caput quintum epistolæ D. Pauli ad Ephesios: Nisi philosophorum quidam Cynicus extitisset, qui doceret omnem titillationem carnis, & fluxum seminis ex qualicunque attritu tactuque uenientem, in tempore non uitandum: & nonnulli sapientes seculi in hanc turpem & erubescendam hæresim consensissent, nunquàm sanctus Apostolus scribens ad Ephesios, ad fornicationem, etiam omnem immunditiam copulasset, & ad immunditiam iunxisset auaritiam: non hanc, qua pecuniam cupimus cōgregare: sed illam de qua suprà diximus, nè supergrediatur & auarus fraudet in negocio fratrem suum: quòd scilicet insatiabilis & inexpletus, per omnia turpitudinum genera lasciuiæque discurrat.

De peccato mollitiei.

IIII

Quid scriptura de pauperum oppressione proponit?

Aduenam non contristabis, dicit Dominus,[a] *neque affliges eum: aduenæ enim & ipsi fuistis in terra Aegypti. Viduæ & pupillo non nocebitis: si læseritis eos, uociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus, percutiamque uos gladio, & erunt uxores uestræ uiduæ, & filij uestri pupilli.* Quapropter Aegyptij tot plagis[b] attriti, & cum suo Rege crudelissimoque tyranno Pharaone, qui ne à paruulis[c] quidem Hebræorum occidendis sibi temperauit, submersi[d] demùm fuere, uidelicet ob suam in Israelitas plusquàm barbaricam immanitatem. *Vidi*, inquit[e] Dominus, *afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eius audiui, propter duritiam eorum, qui præsunt operibus: & sciens dolorem eius descendi, ut liberem eum de manibus Aegyptiorum.* Hinc apud Esa-

a Exod. 22. d De. 15. b 24. c Ecci 35. c Ierem. 21. d & 22. a Malac. 3 22. Re. 12. a b

b Exod. 7. & deinceps.
c Exod. 1. c

d Exod. 14. f

e E

iam quoque interminatur Dominus: [f] *Væh qui condunt leges iniquas, & scribentes, iniustitiam scripserunt: ut opprimerent in iudicio pauperes, & uim facerent causæ humilium populi mei: ut essent uiduæ præda eorum, & pupillos diriperent.* Et apud eundem Prophetam de inhumanis & iniquis Magistratibus extat hæc querimonia: *Principes* [g] *tui infideles, socij furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant, & causa uiduæ non ingreditur ad illos.* Item *Populum* [h] *meum exactores sui spoliauerunt.* Nec dubium quin ciuitates & prouinciæ hoc execrando peccato, quod à tyrannicis Magistratibus perpetratur, in summum sæpè discrimen adducantur.

f Esa.10.a Deut.27.c Iob 24.a Matth.23.b

g Esa.1.c Hierem.5.g Zach.7.c Psalm.93.a Amos 5.c

h Esaiæ.3.c

SCRIPTVRAE.

Exodi uigesimosecundo: Aduenam &c. ut in textu. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes. Si pignus à proximo tuo acceperis uestimentum, ante Solis occasum reddes ei. Ipsum enim est solum quo operitur indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: si clamauerit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum.

Deuteronomii decimoquinto: Si unus de fratribus tuis, qui moratur intrà portas ciuitatis tuæ in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem deuenerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi, & dabis mutuum quo eum indigere perspexeris. Caue nè fortè subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo, Appropinquat septimus annus remissionis, & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat, mutuum commodare: nè clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum. Sed dabis ei: nec ages quippiam callidè in eius necessitatibus subleuandis: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miseris. Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcircò ego præcipio tibi, ut aperias manum tuam fratri tuo egeno, & pauperi qui tecum uersatur in terra.

Et capite uigesimoquarto: Cùm repetes à proximo tuo rem aliquam quam debet tibi, non ingredieris domum eius ut pignus auferas, sed stabis forìs, & ille tibi proferet quod habuerit. Sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus, sed statim reddes ei ante Solis occasum: ut dormiens in uestimento suo, benedicat tibi, & habeas iustitiam coram Domino Deo tuo. Non peruertes iudicium aduenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco uiduæ uestimentum.

Ecclesiastici trigesimoquinto: Non accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet. Non despiciet preces pupilli, nec uiduam, si effundat loquelam gemitus. Nonne lachrymæ uiduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? à maxilla enim ascendunt usque ad cælũ, & Dominus exauditor delectabit in illis.

HIEREMIAE vigesimoprimo: Domus Dauid, hæc dicit Dominus, iudicate manè iudicium, & eruite vi oppressum de manu calumniantis: nè fortè egrediatur ut ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat propter malitiam studiorum uestrorum.

ET capite uigesimosecundo: Hæc dicit Dominus, facite iudicium & iustitiam, & liberate ui oppressum de manu calumniatoris: & aduenam, & pupillum, & uiduam nolite contristare, neque opprimatis iniquè, & sanguinem innocentem nè effundatis in loco isto. Si enim facientes feceritis uerbum istud, ingredientur per portas domus huius reges sedentes de genere Dauid super thronum eius, & ascendentes currus & equos, ipsi & serui, & populus eorum. Quòd si non audieritis uerba hæc, in memetipso iuraui, dicit Dominus, quia in solitudinem erit domus hæc.

MALACHIAE tertio capite: Accedam ad uos in iudicio, & ero testis uelox maleficis & adulteris & periuris, & qui calumniantur mercedem mercennarij, & humiliant uiduas & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.

SECVNDI Regum duodecimo: Misit ergò Dominus Nathan ad Dauid: qui cùm uenisset ad eum, dixit ei: Duo uiri erant in ciuitate una, unus diues, & alter pauper. Diues habebat oues & boues plurimos ualdè, pauper autem nihil habebat omninò præter ouem unam paruulam, quam emerat & nutriuerat, & quæ creuerat apud eum cum filijs eius simul, de pane illius comedens, & de calice eius bibens, & in sinu illius dormiens: eratq; illi sicut filia. Cùm autem peregrinus quidam uenisset ad diuitem, parcens ille sumere de ouibus & de bobus suis, ut exhiberet conuiuium peregrino illi qui uenerat ad se, tulit ouem uiri pauperis, & præparauit cibos homini qui uenerat ad se. Iratus autem indignatione Dauid aduersùs hominem illum nimìs, dixit ad Nathan: Viuit Dominus, quoniam filius mortis est uir qui fecit hoc. Ouem reddet in quadruplum, eo quòd fecerit uerbum istud, & non pepercerit.

EXODI septimo, & sequentibus, ut suprà de Obstinatione.

EXODI primo: Surrexit intereà rex nouus super Aegyptum qui ignorabat Ioseph, & ait ad populum suum: Eccè populus filiorum Israel multus, & fortior nobis est. Venite, sapienter opprimamus eum, nè forte multiplicetur: & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisq; nobis, egrediatur de terra. Præposuit itaque eis magistros operũ, ut affligerent eos oneribus: ædificaueruntq; urbes tabernaculorum Pharaoni Phiton & Ramesses. Quantoq; opprimebant eos, tanto magìs multiplicabantur & crescebant: oderantq; filios Israel Aegyptij, & affligebant, illudentes eis: Atque ad amaritudinem perducebant uitam eorum operibus duris luti & lateris, omniq; famulatu, quo in terræ operibus premebantur. Dixit autem rex Aegypti obstetricibus Hebræorum, quarum una uocabatur Sephora, altera Phua, præcipiens eis: quandò obstetricabitis Hebræas, & partus tempus aduenerit: si masculus fuerit, interficite eum: si fœmina, reseruate. Et post pauca: Præcepit ergò Pharao omni populo suo, dicens: Quicquid masculini sexus natum fuerit, in flumen proijcite: quicquid fœminini, reseruate.

ET capite decimoquarto: Cùm extendisset Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusq; Aegyptijs

ptijs occurrerunt aquæ, & inuoluit eos Dominus in medijs fluctibus. Reuer seq; sunt aquæ, & operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes, ingressi fuerant mare; nec unus quidem superfuit ex eis.

Et capite tertio; Vidi afflictionem &c. ut in textu.

Esaiae decimo: Væh qui condunt & cæt. ut in textu. Quid facietis in die uisitationis, & calamitatis de longè uenientis? Ad cuius confugietis auxilium? & ubì derelinquetis gloriam uestram, nè incuruemini sub uinculo, & cum interfectis cadatis? Super omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

Devteronomii uigesimoseptimo; Maledictus qui peruertit iudicium aduenæ, pupilli, & uiduæ. Et dicet omnis populus. Amen.

Iob uigesimoquarto; Ab omnipotente non sunt abscondita tempora; qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius. Alij terminos transtulerūt, diripuerunt greges,& pauerunt eos. Asinum pupillorum abegerunt,& abstulerunt pro pignore bouem uiduæ. Subuerterunt pauperum uiam, & oppresserunt pariter mansuetos terræ. Vim fecerunt deprædantes pupillos, & uulgum pauperem spoliauerunt. Nudis & incedentibus absque uestitu, & esurientibus tulerunt spicas. Inter aceruos eorum meridiati sunt,qui calcatis torcularibus sitiunt. De ciuitatibus fecerunt uiros gemere, & anima uulneratorum clamauit, & Deus inultum abire non patitur.

Matthaei uigesimotertio; Væh uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ; quia comeditis domos uiduarum, orationes longas orantes. Propter hoc amplius accipietis iudicium.

Esaiae primo. Principes tui &c. ut in textu.

Hieremiae quinto; Incrassati sunt & impinguati; & præterierunt sermones meos pessimè. Causam uiduæ non iudicauerunt, causam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperum non iudicauerunt. Nunquid super his non uisitabo, dicit Dominus? aut super gentem huiuscemodi non ulciscetur anima mea?

Zachariae septimo. Et factum est uerbum Domini ad Zachariam, dicens: Iudicium uerum iudicate, & misericordiam & miserationes facite unusquisque cum fratre suo. Et uiduam & pupillum, & aduenam,& pauperem nolite calumniari; & malum uir fratri suo non cogitet in corde suo. Et noluerunt attendere, & auerterunt scapulam recedentes; & aures suas aggrauauerunt, nè audirent.

Psalmo nonagesimotertio; Vsquequò peccatores Domine, usquequò peccatores gloriabuntur? Populum tuum Domine humiliauerunt, & hæreditatem tuam uexauerunt. Viduam & aduenam interfecerunt, & pupillos occiderunt. Et dixerunt. Non uidebit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Intelligite insipientes in populo, & stulti aliquandò sapite. Qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat?

Amos quinto: Idcircò, pro eo quòd diripiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo: domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: uineas plantabitis amænissimas, & non bibetis uinum earum. Quia cognoui multa scelera uestra, & fortia peccata uestra: hostes iusti accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta.

Esaiae tertio: Populum meum exactores sui spoliauerunt. Dominus ad iudicium ueniet cum senibus populi sui, & principibus eius: uos

enim depasti estis uineam, & rapina pauperis in domo uestra. Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis, dicit Dominus Deus exercituum?

V

Quid postremò scriptura docet de mercede operarijs retenta uel imminuta?

A. Apud Iacobum Apostolum legimus, quàm is grauiter diuitibus exprobret crudelem tenacitatem, summamq; in defraudandis operarijs iniquitatem,[a] *Eccè merces*, inquit, *operariorum qui messuerunt regiones uestras, quæ fraudata est a uobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.* Ecclesiasticus[b] uerò in hunc modum: *Panis egentium*, ait, *uita pauperis est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.*

a Iacob.5.a

b Ecci.34.d 7.c

B. Itaque lege diuina sancitum est,[c] *Non negabis mercedem indigentis & pauperis fratris tui, siue aduenæ, qui tecum moratur in terra, & intrà portas tuas est: sed eadem die reddes ei precium laboris sui ante Solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: nè clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.*

c Deut.24.c Leuit.19.c Tob.4.c Malach.3.a

SCRIPTVRAE.

Iacobi quinto: Eccè merces &cæt. ut in textu.

Ecclesiastici trigesimoquarto: Panis egentium &c. ut in textu.

Et cap.vij. Non lædas seruum in ueritate operantem, neque mercenarium dantem animã suam. Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua: non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.

Deuteronomii uigesimoquarto: Non negabis &c. ut in textu.

Levitici decimono; Non facies calumniã proximo tuo, nec ui opprimes eum, Non morabitur opus mercenarij tui apud te usque manè.

Tobiae quarto; Quicunque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarij tui apud te omninò non remaneat.

Malachiae tertio; Et accedam ad uos in iudicio, & ero testis uelox maleficis & adulteris, & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarij, & humiliant uiduas & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.

VI

Quo referenda est omnis hæc de peccatis tractatio, & quis illius usus?

A. Haec tractatio ad priorem spectat Christianæ iustitiæ partem quæ in malis cognoscendis & fugiendis est posita.

Vſus autem ac fructus tractationis eſt, ea quæ verè mala, Deo contraria, hominibus pernicioſa ſunt, ritè diſcernere, diſcreta prorsùs cauere, & ſi quid horum admiſſum ſit, ſedulò expiare.

B. Hinc etiàm diſcimus, quo modo ſapiens à ſtulto, iuſtus ab impio differat. [a] *Sapiens enim timet, & declinat à malo, Stultus uerò tranſilit, & confidit.* [b] *Non* enim *recipit ſtultus uerba prudentiæ, niſi ea dixeris quæ uerſantur in corde eius*, teſte Salomone, qui hoc etiam ſcriptum reliquit: [c] *Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens, procedit & creſcit uſque ad perfectam diem. Via impiorum tenebroſa: neſciunt ubi corruant.* Plerique certè peccata quæ indicauimus, pernicioſas illas animorum peſtes, turpiter [d] ignorant: alij ut norint maximè, non fugiunt tamen, neque deteſtantur. Peſſimi uerò illi ſunt, qui peccati conſuetudine [e] obduruerunt: de quorum genere dictum eſt illud: [f] *Impiùs cùm in profundum uenerit peccatorum, contemnit: ſed ſequitur eum ignominia & opprobrium:* Ea uerò in primis contemnit, quæ Christiana Iuſtitia non ſolùm ad uitiorum obſeruationem ſeu differentiam cognoſcendam, ſed etiàm ad eorum deuitationem & expiationem adhibendam poſtulat.

a Prou. 14. b
b Prou. 18. a
c Prou. 4. c
d Auguſt. de gratia & lib. arb. c. 3. & lib. 3. de libe. arb. cap. 22. Bernar. epiſt. 77. ad Hugonem. Chryſo. homil. 26. in epiſt. ad Rom.
e Vide ſupra de obſtinatione, & Auguſt. in Enchirid. cap. 80.
f Prou. 18. a

SCRIPTVRAE.

Proverbiorvm decimoquarto, decimooctauo, & quarto capite, ut in textu.

PATRES.

1 B. Avgvstinvs de gratia & libero arbitrio, capite tertio: Nec ipſi ſine pœna erunt qui legem Dei neſciunt. Qui enim ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt: qui autem in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Quod mihi non uidetur Apoſtolus ità dixiſſe, tanquàm peius aliquid ſignificauerit eſſe paſſuros qui legem neſciunt in peccatis ſuis, quàm illos qui ſciunt. Peius enim uidetur eſſe perire, quàm iudicari. Sed cùm hoc de gentibus & de Iudæis loqueretur, quia illi ſine lege ſunt, iſti autem legem acceperunt: quis audeat dicere, Iudæos qui in lege peccant, non eſſe perituros, cùm in Christvm non crediderunt, quandoquidem de illis dictum eſt, per legem iudicabuntur? Sine fide enim Chriſti nemo liberari poteſt, ac per hoc ità iudicabuntur ut pereant. Nam ſi peior eſt conditio neſcientium, quàm ſcientium legem Dei, quomodo uerum erit, quod dominus in Euangelio ait, Seruus qui neſcit uoluntatem domini ſui, & facit digna plagis: uapulabit pauca: Seruus autem qui ſcit uoluntatem Domini ſui, & facit digna plagis, uapulabit multa. Eccè ubi oſtendit grauiùs peccare hominem ſcientem quàm neſcientem: nec tamen ideò confugiendum

Ignorãtia legis diuinæ an excuſet.
Rom. 2.
Luc. 12.

dum est ad ignorantiæ tenebras, ut in eis quisque requirat excusationem. Aliud est enim, nesciſſe: aliud, scire noluiſſe. Voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur. Noluit intelligere ut benè ageret. Sed & illa ignorantia quæ non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum qui tanquàm simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat: si propterea non credidit, quia non audiuit omninò quod crederet, sed fortaſsis ut mitiùs ardeat: non enim sine causa dictum, Effunde iram tuam in gentes quæ te non nouerunt. Et illud quod ait Apostolus, Cùm uenerit in flamma ignis dare uindictam in eos, qui ignorant Deum. Veruntamen ut habeamus & ipsam scientiam, nè dicat unusquisque, nesciui, non audiui, non intellexi, uoluntas conuertitur humana ubì dicitur, Nolite eſſe sicut equus & mulus, quibus non est intellectus: quanuìs peior appareat de quo dictum est, Verbis non emendabitur seruus durus: si enim & intellexerit, non obaudiet. Quandò autem dicit homo, Non poſſum facere quod præcipitur, quoniam concupiscentia mea uincor: iam quidem de ignorantia non habet excusationem, nec Deum causatur in corde suo, sed malum suum in se cognoscit & dolet: cui tamen dicit Apostolus, Noli uinci à malo, sed uince in bono malum. Et utique cui dicitur, Noli uinci, arbitrium sine dubio uoluntatis eius conuenitur: uelle enim & nolle, * propriæ uoluntatis est.

Aliud est nesciſſe, aliud scire noluiſſe

Pſalm. 35.

Pſalm. 78.

2.Theſſa. 1.

Pſalm.31.

Prou. 29.

Rom.2.

* propriè

2 IDEM libro tertio de libero arbitrio, capite uigesimosecundo: Non enim quod naturaliter nescit, & naturaliter non potest, hoc animæ deputatur in reatum: sed quod scire non studuit, & quòd dignam facilitati comparandæ ad rectè faciendum operam non dedit.

3 BERNARDVS epistola septuagesima septima ad Hugonem de sancto Victore: Is forsitan qui aſſerit non poſſe peccari per ignorantiam, nunquàm pro suis ignorantijs deprecatur, sed potiùs prophetam irrideat deprecantem & dicentem: Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas nè memineris: Forsitan & repræhendet Deum exigentem pro peccato ignorantiæ satisfactionem. Loquitur enim in Leuitico ad Moysen, dicens: Anima si peccauerit per ignorantiam, feceritq; unum ex his quæ lege Domini prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationemque peccati. Et rursùm: Qui orabit pro eo quod nesciens fecerit, & dimittetur ei, quia per errorem deliquit in Domino. Si ignorantia nunquàm peccatum est, cur dictum est in epistola ad Hebræos, quia in secundo tabernaculo semèl in anno solus pontifex intraret non sine sanguine, quem offerret pro sua & populi ignorantia? Si peccatum ignorantiæ nullum est, non ergò peccauit Saulus quod persecutus est Ecclesiam DEI, quoniam quidem ignorans hoc fecit, manens in incredulitate. Benè itaque faciebat quod erat blasphemus & persecutor, & contumeliosus, quòd erat spirans minarum & cædis in discipulos Domini, in hoc ipso quippe abundanter æmulator existens paternarum suarum traditionum. Non ergò debuit dicere, misericordiam consequutus sum: sed, mercedem recepi, quippe quem ignorantia à peccato reddebat immunem, insupèr & æmulatio remunerabilem iudicabat. Si cum, inquam, ignorantia nunquàm peccatur, quid ergò causamur aduersùs occisores Apostolorum, quoniam quidem non solum malum eſſe nescierunt interficere illos, sed insupèr quo-

Per ignorantiam etiā peccari.

Pſalm.24.

Leuit.4.

Ibidèm.

Hebr. 9.

1.Tim.1.

Gala. 1.

1.Tim.1.

que

que id faciendo arbitrati sunt obsequium se præstare Deo? Sed & frustrà in cruce Saluator pro suis orabat crucifixoribus, quippe nescientibus (ip so teste) quid facerent, & ità nequaquàm peccantibus. Neque enim fas est, ullatenùs suspicari mentitum fuisse Dominum IESVM apertè perhibentem eos ignorare quid facerent: & si fortè de Apostolo dubitet quis, quòd carnem suam æmulans, sicut homo mentiri potuit, ubì ait: Si enim cognouissent, nunquàm Dominum gloriæ crucifixissent. Nunquid non ex his satis apparet, in quantis iaceat ignorantiæ tenebris, qui ignorat peccari posse interdum per ignorantiam?

Ioan. 16. Lucæ. 23. 1. Cor. 2.

CHRYSOSTOMVS homilia uigesimasexta in epistolam ad Romanos: Stadium, præsens hæc uita est, & innumeros oculos, quos circunquaquè dirigamus, habere oportet: neque putandum, ad Apologiam sufficere ignorantiam; erit enim, erit inquam, quandò & ignorantiæ pœnas dabimus, quandò scilicet & ipsa ignorantia ueniam non habebit. Nam & Iudæi ignorarunt, sed ea ignorarunt quorum ignorantia ueniam non meretur, & Græci ignorarunt, sed excusationem non habent. Quòd si ea ignoraueris quæ sciri non possunt, præter culpam eris; si uerò quæ scitu & possibilia sunt & facilia, extremas pœnas meritò dabis. Nisi enim uehementer pigri negligentesq; fuerimus, sed quæcunque ad nos pertinent, simul attulerimus, & in his quæ ignoramus, manum porriget Deus, id quod & Philippensibus scribit Paulus; Et si quid aliter, inquit, sentitis, hoc quoque uobis Deus reuelabit. Si uerò nihil eorum quæ nostræ sunt potestatis, expedire uoluerimus, neque illius potiemur auxilio.

Quæ ignorantia excusationem non habeat.

Deus adiuuat ignorantes, cùm faciunt quod possút. Philip. 3.

DE PECCATORVM EXPIATIONE.

I

Quibus uerò modis peccata expiantur?

A. Hìc imprimìs est extra controuersiam, Christum nobis esse [a] propitiatorem, & illum Dei [b] agnum, qui tollit peccata mundi, quiq; solus remissionem peccatorum nobis potuerit promereri, & purgationem eorum facere.

B. DEINDE certum est, Deum fide purificare corda, ut Petrus [c] inquit, quòd citra fidem (humanæ salutis ostium ac fundamentum) nullus peccatorum remissionem aut expiationem consequi aut sperare possit. Fide uero [d] destituuntur, qui cum Ecclesiæ fide non consentientes; uana quadam [e] fiducia peccati remissionem &

Concil. Triden. sess. 5. can. 3. & sess. 6. cap. 2. & 7.
a Rom. 3. d 1. Ioan. 2. a 4. b 1. c
b Ioan. 1. d Matth. 1. d 1. Co. 1. d 1. Tim. 2. a Hebr. 1. a 9. c Act. 4. b
c Act. 15. b Hebr. 11. a b Gala. 2. c 3. a Rom. 3. d Luc. 7. g Ephes. 2. b Triden. sess. 6. cap. 8.
d Augu. tract. 67. in Ioan. Leo ser. 4. de Natiuit. Domini.
e Vide supra, de præsumptione.

& iustificationis gratiam propter CHRISTVM sibi alijsq; pollicentur.

f Cyrill.lib.2. in Leuit. Aug. lib. 2. cõtra Crescen. ca. 12. Chrysost. concione 4. de Lazaro in fi & homil. 6. in Ioan.

I

g Vide supra, de sacrament. pœnitent.

C. QVI uerò in ecclesiæ fide & eius unitate persistentes, à peccatis cupiunt liberari, multos illi modos [f] ad peccatorum suorum expiationem in Scriptura propositos habent, inter quos principem tenet locum Pœnitentiæ Sacramentum, quo neglecto, [g] frustrà de reliquis lethalium peccatorum remedijs adhibendis agitur. Hoc enim ut præsens, ità necessarium pharmacum Christus animarum medicus instituit, contra omnem peccati lepram ualiturum, idq; commendans dixit sacerdotibus: [h] *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*

h Ioan. 20.c

II

a Tob. 4. b 12. b Ecci. 3. b d Prou. 13. b. 15. d. 16. a Lucæ 11. f

b Dan. 4. e. Esa. 1. c Heb. 13. c. Vide inferius de eleemosyna.

D. SECVNDO purgantur & expiantur eleemosyna: quia scriptum est, [a] *Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.* Monet igitur Propheta: [b] *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum.*

III

c Matth. 6. b. Luc. 6. c Marc. 11. c Ecci. 28. a

E. TERTIO remittuntur peccata, dum quantumuis læsi, fratri offensam condonamus, dicente Domino: [c] *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & uobis pater cælestis delicta uestra.*

IIII

d Iacob. 5. d

F. QVARTO idem fit, cùm peccantem fratrem corripiendo emendamus ac lucrifacimus, sicuti scriptum est: [d] *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uiæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.*

V

e Luc. 7. g

f Prou. 10. b. & 1. Petri. 4. b

G. QVINTO huc pertinet abundantia syncerææ charitatis, ad impetranda & conficienda bona omnia præpotentis: ob quam de Magdalena dicitur: [e] *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* [f] *Charitas* enim *operit multitudinem peccatorum.*

g Ps. 50. d. Luc. 18. e Matt. 18. d Ecci. 21. a

h Psalm. 101. c

a Psalm. 31. b

H. SEXTÒ ad idem ualet [g] contriti cordis sacrificiũ, quod nunquàm despicit Deus, & humilis cognitio[illegible] confessioq; peccatorum [h] Respicit enim Dominus in orationem humilium, & non despicit preces eorum. Vt hinc etiam Dauid de seipso testetur: [a] *Dixi, confitebor ad uersùm me iniustitiã meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Ac Ioannes generatìm omnibus verè confiten

tibus hanc gratiam pollicetur: [a] *Si confiteamur*, inquit, *peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.* Igitur [b] Niniuitæ cùm humilitatis & pœnitentiæ operibus sedulò insisterent, præsentem Dei irã placauerunt, & iamiam imminens urbi ac patriæ exitium auerterunt. Quarè de illis sic scriptum legimus. [c] *Vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de uia sua mala, & misertus est Deus super malitia quam locutus fuerat ut faceret eis, & non fecit.*

a 1.Ioã.1.d
b Ionæ.3.b.c Matth.12.d Lucæ 11.d 3.Reg.21.g Sap.11.d Cip.li.1.epi.8.& li 4 epi.4.& libro 5. epist.12.
c Ionæ 3.d

I. Sic demùm Scriptura teste discimus, his [d] alijsq; modis & officijs, ueræ pietatis Christi gratia editis, hoc effici, ut credentium & pœnitẽtium in Ecclesia, sicut diximus, peccata expientur. Eoq; spectans Apostolus, monet: [e] *Has habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.* Nec minus grauiter Iacobus: *Emundate*, [f] inquit, *manus, peccatores, & purificate corda, duplices animo. Miseri estote, & lugete, & plorate: risus uester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit uos.* Etenim non sufficit mores in melius commutare & à factis malis recedere, ut Augustini uerbis [g] iterùm utamur, nisì etiam de ijs quæ facta sunt, satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis.

Num.25.c.d Psal.105.e
d Prou.10.a Act.8.d 2.Cor.7.c.
e 2.Cor.7.a 2.Tim.2.d
f Iacob.4.c Ezech.18.f
g Homi.50. ex 50.cap.15. & in Enchir. ca.70 & Cyprian. de lapsis in fine & alij ut suprà de satisfact.

K. Alioqvin quisquis de peccatis lethalibus in se aliqua dominari cognouerit, ut idem [a] Augustinus est author, nisì dignè se emendauerit, & si habuerit spatium, longo tempore pœnitentiam egerit, & largas eleemosynas erogauerit, & à peccatis ipsis abstinuerit, illo transitorio igne, de quo dixit [b] Apostolus, purgari nõ poterit, sed æterna illum flamma sine ullo remedio cruciabit. Non enim capitalia post hanc uitam, sed minuta peccata purgantur expianturq;.

a Sermo 41. de Sanctis.
b 1.Cor.3 c Idem Augu. homil.16. ex 70. in Enchi. c.67. Item de fide & operibus cap.16. & quæstio.1. ad Dulcitiũ.

SCRIPTVRA.

A. Ad Romanos tertio: Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesv, quem proposuit Deus propitiatorem, per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum in sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore: ut sit ipse iustus, & iustificans eum qui est ex fide

Iesv Christi. Vbi est ergò gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legē? factorum? Non, sed per legem fidei. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis.

Primae Ioannis secundo, Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

Et capite quarto: In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deū, sed quoniam ipse dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris,

Item capite primo eiusdem epistolæ: Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habemus ad inuicem, & sanguis Iesv Christi filij eius emundat nos ab omni peccato.

Ioannis primo: Altera die uidit Ioannes Iesvm uenientem ad se, & ait: Eccè agnus Dei, eccè qui tollit peccata mundi.

Matthaei primo: Paries autem filium, & uocabis nomen eius Iesvm. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

Prioris ad Corynthios primo. Ex ipso autem uos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à Deo & iustitia & sanctificatio & redemptio, ut quemadmodum scriptum est: Qui gloriatur, in Domino glorief.

Prioris ad Timotheum secundo: Vnus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesvs: qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus: cuius testimonium temporibus suis confirmatum est.

Ad Hebræos primo: Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansq; omnia uerbo uirtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis.

Et capite nono: Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id est, nō huius creationis: neque per sanguinem hircorum aut uitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Si enim sanguis hircorum & taurorum & cinis uitulæ adspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiā nostrā ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo uiuēti?

Actorvm quarto: Hic est lapis qui reprobatus est à uobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli: & non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.

B. Et capite decimoquinto; Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus, dixit ad eos: Viri fratres, uos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire Gentes uerbum Euangelij, & credere. Et qui nouit corda Deus, testimonium perhibuit, dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & illos, fide purificans corda eorum.

Ad Hebræos undecimo: Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Sine fide autem impossibile est placere Deo.

Ad Galatas secundo: Scientes autem quòd non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi: & nos in Christo Iesu credimus, ut iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis: propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro.

Et capite tertio; Prouidens autem scriptura, quia ex fide iustificat gentes Deus, prænunciauit Abrahæ, Quia benedicentur in te oẽs gentes.

Ad Romanos tertio, ut suprà.

Lucae septimo; Dixit autem ad mulierem; Fides tua te saluam fecit, uade in pace.

Ad Ephesios secundo; Gratia enim estis saluati per fidem, (& hoc non ex uobis, Dei enim donum est) non ex operibus, ut nè quis glorietur. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, ut in illis ambulemus.

C. Ioannis uigesimo; Hoc cùm dixisset, insufflauit, & dicit eis; Accipite Spiritum sanctum; Quorum remiseritis &c.

D Tobiae quarto; Si multum tibi fuerit, abundanter tribue; si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impartiri stude; Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis, quoniam eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo, eleemosyna omnibus facientibus eam.

Et capite duodecimo; Bona est oratio cum ieiunio; & eleemosyna magis quàm thesauros auri recondere, quoniam eleemosina à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & uitam æternam.

Ecclesiastici tertio; Fili, suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in uita illius; & si defecerit sensu, ueniam da, & nè spernas eũ in uirtute tua. Eleemosyna enim patris non erit in obliuione. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum, & in iustitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui; & sicut in sereno glacies, soluentur peccata tua. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis; & Deus prospector est eius qui reddit gratiam.

Proverbiorum decimotertio; Redemptio animæ uiri, diuitiæ suæ.

Et capite decimoquinto; Per misericordiam & fidem purgantur peccata.

Item capite decimosexto; Misericordia & ueritate redimit̃ iniquitas.

Lucae undecimo; Veruntamen quod superest, date eleemosynam; & eccè omnia munda sunt uobis.

Danielis quarto; Quamobrem, rex, consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum; forsitan ignoscet delictis tuis.

Esaiae primo; Discite benefacere; quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduam. Et uenite, & arguite me, dicit Dominus; si fuerint peccata uestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur; & si fuerint rubra quasi uermiculus, uelut lana alba erunt.

Ad Hebræos decimotertio; Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuisci; talibus enim hostijs promeretur Deus.

Matthaei sexto; Si dimiseritis hominibus peccata eorum, di-

mittet & uobis pater uester cælestis delicta uestra. Si autem non dimiseri tis hominibus, nec pater uester dimittet uobis peccata uestra.

Lucae sexto: Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittemini. Date, & dabitur uobis. Mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum uestrum.

Marci vndecimo: Et cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem: ut & pater uester qui in cælis est, dimittat uobis peccata uestra. Quòd si uos non dimiseritis, nec pater uester qui in cælis est, dimittet uobis peccata uestra.

Ecclesiastici uigesimooctauo: Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur.

F. Iacobi quinto: Fratres mei, si quis ex uobis errauerit à ueritate, & conuerterit quis eum: scire debet, quoniam qui conuerti fecerit & cæt. ut in textu.

G. Lucae septimo: Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam: aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intraui, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti: hæc autem unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit. Dixit autem ad illam; Remittuntur tibi peccata.

Proverbiorum decimo: Odium suscitat rixas, & uniuersa delicta operit charitas.

Prioris Petri quarto: Ante omnia autem mutuam in uobismetipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum.

H. Psalmo quinquagesimo: Sacrificium Deo, spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum, Deus, non despicies.

Lucae decimooctauo; Et Publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cælum leuare: sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori. Dico uobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo.

Matthaei decimooctauo: Tunc uocauit illum dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me.

Ecclesiastici uigesimoprimo: Fili, peccasti? non adijcias iterum; sed & de pristinis deprecare ut tibi dimittantur.

Psalmo centesimoprimo; Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum.

Psalmo trigesimoprimo; Dixi, &c. ut in textu.

Primae Ioannis primo; Si confiteamur, &c. ut in textu.

Ionae tertio; Et crediderunt Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & uestiti sunt saccis à maiore usque ad minorem. Et peruenit uerbum ad regem Niniuæ; & surrexit de solio suo, & abiecit uestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & Principũ eius, dicens; Hõies, & iumẽta, & boues,

& pecora non gustent quicquam, nec pascantur, & aquam non bibant. Et operiantur saccis homines & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine: & conuertatur uir à uia sua mala, & ab iniquitate quæ est in manibus eorum. Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus, & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus?

Matthaei duodecimo: Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. Et eccè plus quàm Ionas hic.

Lucae vndecimo: Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt illam, quia pœnitentiam egerunt ad prædicationē Ionæ. Et eccè plus quàm Ionas hic.

Tertii Regum uigesimoprimo: Igitur nō fuit alter talis sicut Achab, qui uenundatus est ut faceret malum in conspectu Domini: concitauit enim eum Iezabel uxor sua, & abominabilis factus est, intantum ut sequeretur idola quæ fecerant Amorrhæi, quos consumpsit Dominus à facie filiorum Israel. Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit uestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauitq; & dormiuit in sacco, & ambulauit dimisso capite. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbitem, dicens: Nonne uidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij inferam malum domui eius.

Sapientiae undecimo: Misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam.

Ionae tertio: Vidit &c. ut in textu.

Numerorum uigesimoquinto: Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis, auertit iram meam à filijs Israel: quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse delerem filios Israel in zelo meo. Idcircò loquere ad eum: Eccè do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipsi quàm semini eius pactum sacerdotij sempiternum: quia zelatus est pro Deo suo, & expiauit scelus filiorum Israel.

Psalmo centesimoquinto: Et stetit Phinees, & placauit: & cessauit quassatio. Et reputatum est ei in iustitiam, in generatione & generationem, usque in sempiternum.

I Proverbiorum decimo: Nil proderunt thesauri impietatis: iustitia uerò liberabit à morte.

Actorum octauo: Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis uideo te esse: ait S. Petrus ad Simonem magum.

Posterioris ad Corynthios septimo: Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur; seculi autem tristitia mortem operatur.

Posterioris ad Corynthios septimo. Has habentes &c. ut in textu.

Iacobi quarto: Emundate &c. ut in textu.

Ezechielis decimo octauo: Et cùm auerterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam uiuificabit.

Prioris ad Corynthios tertio: Siquis superædificat super funda-

mentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam, uniuscuiusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & uniuscuiusque opus quare sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

PATRES.

Peccata tolluntur merito Christi mediatoris sacramento applicato.

1. Tim. 2. Rom. 5. 1. Corinth. 1. Act. 4. Ioann. 1. Galat. 3.

1 A. CONCILIVM Tridentinum sessione quinta, canone tertio: Si quis hoc Adæ peccatum, quod origine unum est & propagatione, non imitatione transfusum omnibus, inest unicuique proprium, uel per humanæ naturæ uires, uel per aliud remedium asserit tolli, quàm per meritum unius mediatoris Domini nostri IESV CHRISTI, qui nos Deo reconciliauit in sanguine suo, factus nobis iustitia, sanctificatio & redemptio: aut negat ipsum Christi Iesu meritum, per Baptismi sacramentum in forma Ecclesiæ ritè collatum, tam adultis, quàm paruulis applicari: anathema sit, quia nõ est aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Vndè vox, Eccè agnus Dei, Eccè qui tollit peccata mundi. Et illa: Quicunque baptizati estis, CHRISTVM induistis.

2. Cor. 1. Galat. 4. Rom. 9. Galat. 4. Rom. 3. 1. Ioan. 2.

2 ET sessione sexta, capite secundo: Quo factum est, ut cælestis pater, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, Christum Iesum, filium suum, & ante legem, & legis tempore multis sanctis Patribus declaratum ac promissum, cùm uenit beata illa plenitudo temporis, ad homines miserit: ut & Iudæos, qui sub lege erant, redimeret: & gentes, quæ non sectabantur iustitiam, iustitiam appræhenderent, atque omnes adoptionem filiorum reciperent. Hunc proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris, non solùm autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi.

Christus meruit nobis iustificationẽ.

3 ET capite septimo eiusdem sessionis: Meritoria causa iustificationis est dilectissimus unigenitus suus, Dominus noster, Iesus Christus: qui cùm essemus inimici, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, sua sanctissima passione in ligno crucis nobis iustificationem meruit, & pro nobis Deo patri satisfecit.

Rom. 3.

Quomodò p fidem iustificari dicamur.

Rom. 11. Ephes. 2

1 B. IDEM Tridentinum sessione sexta, capite octauo: Cùm uerò Apostolus dicit, iustificari hominem per fidem, & gratis: ea uerba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit & expressit: ut scilicet per fidem ideò iustificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis iustificationis: sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius cõsortium peruenire: gratis autem iustificari ideò dicamur, quia nihil eorum, quæ iustificationem præcedunt, siue fides, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promeretur: si enim gratia est, iam non ex operibus: alioquin, ut idem Apostolus inquit, gratia iam non est gratia.

2 AVGVSTINVS tractatu sexagesimo septimo in Euangelium Ioannis: Proindè respuendi sunt à corde Christiano, qui putant ideò, dictum multas esse mansiones, quia extra regnum cælorum erit aliquid, ubì maneant beati innocentes, qui sine baptismo ex hac uita emigrarunt, quia sine illo in regnum cælorum intrare non potuerunt: hæc fides non est fides,

quoniam

quoniam non est uera & Catholica fides.

Sola Catholica fides est fides.

3 LEO Magnus sermone quarto de natiuitate Domini: Magnum præsidium est fides integra, fides uera, in qua nec augeri ab ullo quicquam, nec minui potest: quia nisi una est, fides non est, dicente Apostolo, unus Dominus, una fides, unum Baptisma, unus Deus & Pater omnium, qui super omnes & per omnia, & in omnibus nobis. Huic unitati (dilectissimi) inconcussis mentibus inhærete, & in hac omnem sectamini sanctitatem, & in hac præceptis Domini deseruite: quia sine fide impossibile est placere Deo, & nihil sine illa sanctum, nihil castum est, nihil uiuum. Iustus enim ex fide uiuit. Quam qui diabolo decipiente perdiderit, uiuens mortuus est. Quia sicut per fidem iustitia, ità etiam per fidem ueram uita obtinetur æterna, dicente Domino Saluatore: Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te solum uerum DEVM, & quem misisti IESVM CHRISTVM.

Fides nisi integra & una sit, fides non est. Ephes. 4. Hebr. 11. Abac. 2. Ioan. 17.

1 C. CYRILLVS Alexandrinus libro secundo in Leuiticum: Audisti quanta sint in lege sacrificia pro peccatis: audi nunc quantæ sint remissiones peccatorum. In Euangelio est ista prima, qua baptizamur in remissionem peccatorum: secunda remissio est in passione martyrij; tertia est, quæ per eleemosynam datur. Dicit enim Saluator; Veruntamen date quæ habetis, & ecce omnia munda sunt uobis. Quarta nobis fit remissio peccatorum, quandò & nos remittimus peccata fratribus nostris. Sic enim dicit ipse Dominus & Saluator; Quia si remiseritis fratribus uestris ex corde peccata, & uobis remittet peccata uestra pater uester; quod si non remiseritis fratribus uestris ex corde, nec uobis remittet pater uester. Et ipse in oratione nos dicere docuit; Remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Quinta peccatorum remissio, quum conuerterit quis peccatorem ab errore uiæ suæ. Ità enim dicit scriptura diuina; Quia qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uiæ suæ, saluat animam eius à morte, & cooperit multitudinem peccatorum. Sexta quoquè fit remissio per abundantiam charitatis, sicut & ipse Dominus dicit; Amen dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Et Apostolus dicit; Quoniam charitas operit multitudinem peccatorum. Est adhuc & septima, licèt dura & laboriosa, per pœnitentiam remissio peccatorum, quum lauat peccator lachrymis stratum suum, & fiunt ei lachrymæ suæ panes die ac nocte; quum non erubescit Sacerdoti Domini indicare peccatum, & quærere medicinam; secundùm eum qui ait; Dixi, Pronunciabo aduersùm me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem cordis mei. In quo impletur & illud, quod Iacobus Apostolus dicit; Si quis autem infirmatur, uocet presbyteros Ecclesiæ, & imponant ei manus, ungentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei saluabit infirmum: & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Et tu ergò quum uenis ad gratiam Baptismi uitulum offers, quia in morte Christi baptizaris; cùm uerò ad martyrium duceris, hircum obtulisti, quia authorem peccati diabolum iugulasti. Quum autem eleemosynam feceris, & erga indigentes affectū misericordiæ solicita pietate impenderis, altare sacrum hœdis pinguibus onerasti. Quòd si ex corde peccatum remiseris fratri tuo, & iracundia, & timore deposito, mitem intrà te & simplicem recollegeris animum, immolasse te arietem, uel agnum in sacrificium obtulisse confide. Porrò autem si diuinis lectionibus instructus, meditando sicut columba, & in lege

Varijs modis in noua lege peccata remittuntur. ꝙ Baptismo, martyrio, eleemosyna. Luc. 12. Condonādo offensam. Matth. 6. Marc. 11. Matth. 6. Cōuertendo proximum. Iacob. 5. Charitatis abundantia. Lucæ 7. 1. Petr. 4. Pœnitētia & cōfessione Sacramentali. Psalm. 9. 40. & 31. Extrema vnctione. Iacob. 5. Prædicti modi comparantur cū sacrificijs & oblationibus ueteris testamenti, quorū mētio fit in Leuitico.

Domini uigilando die ac nocte, ab errore suo conuerteris peccatorem, & abiecta nequitia ad simplicitatem eum columbæ reuocaueris, atque etiam adhærendo sanctis, feceris eum societatem turturis imitari, par turturum aut duos pullos columbarum Domino obtulisti. Quòd si illa (quæ & spe & fide maior est) charitas abundauerit in corde tuo, ità ut diligas proximum tuum, non solùm sicut teipsum, sed sicut ostendit ille qui dicebat, maiorem hac charitatem nemo habet, quàm ut animam suam ponat pro amicis suis: panes similagineos in charitatis oleo subactos, sine ullo fermento malitiæ & nequitiæ in azymis synceritatis & ueritatis te obtulisse cognosce. Si autem in amaritudine fletus fueris, luctu, lachrymis & lamentatione confectus, si carnem tuam macerau eris, & ieiunijs ac multa abstinentia aridam feceris; & dixeris, quia sicut in frixorio confrixa sunt ossa mea; tunc sacrificium similæ à sartagine uel craticula obtulisti. Et hoc modo inueneris tu ueriùs & perfectiùs secundùm Euangelium offerre sacrificia, quæ secundùm legem offerre non potest Israel.

1.Cor.13. Ioan.15. 1.Cor.5. Psalm.103.

2 Avgvstinvs libro secundo contra Crescentium Grammaticum, capite duodecimo; Ideò uobis non uidentur mundari, cùm ad nos à uobis transeunt, quia non denuò baptizantur, quasi solo baptismo quem repeti non oportet, cùm idem atque unus est, homines ab errore mundentur. Mundantur & uerbo ueritatis ab illo qui ait, Iam uos mundi estis, propter uerbum, quod locutus sum uobis. Mundantur & sacrificio contriti cordis ab illo de quo dictum est; Sacrificium Deo spiritus contribulatus; cor contritum & humiliatum Deus non spernit. Mundantur & eleemosynis ab illo qui ait: Date eleemosynam, & eccè omnia munda sunt uobis. Mundantur ipsa, quæ supereminet omnibus, charitate ab illo, qui per Apostolum Petrum dixit, Charitas cooperit multitudinem peccatorum; quæ una si adsit, omnia illa rectè fiunt; si autem desit illa, omnia frustrà fiunt.

Nõ solùm baptismo à peccatis mundamur. Ioan.15. Verbo. Corde contrito. Psalm.50. Eleemosynis. Lucæ 11. Charitate. 1.Petr.4.

3 Chrysostomvs concione quarta de Lazaro, in fine: Vt igitur neque puniamur, neque pœnas demus, in suam quisque conscientiam ingrediatur, uitamq; explicet: cunctisq; commissis diligenter excussis, condemnet animam quæ hæc patrauit, puniatq; cogitationem, affligat, crucietq; suam ipsius mentem, supplicium à seipso exigat pro peccatis, per cõdemnationem, per diligenter actam pœnitentiam, per lachrymas, per confessionem, per ieiunium, per eleemosynam, per continentiam ac charitatem, ut possimus omnes omni modo hic depositis peccatis, multa cum fiducia illuc proficisci.

Quibus modis expiamus peccata.

4 Idem Chrysostomus homilia sexta in Ioannem: Hac igitur perniciosa inquirendi cura abiecta, nostra conteramus corda, peccata deploremus, ut à Christo nobis præceptum est, & eorum gratia quæ perperàm & iniquè egimus, compungamur: & summa cum diligentia, quicquid superiori tempore ausi sumus, quicquid malignè commisimus, animo repetamus atque abijciamus. Ad quod multas nobis Devs uias aperuit. Dic enim tu primus iniquitates tuas, ut iustificeris. Et iterùm: Dixi, Pronunciabo aduersùm me iniquitatem meã Dño, & tu remisisti impietatem cordis mei. Neque enim parùm nobis confert ad magnitudinem peccatorum imminuendam frequens eorum memoria & accusatio. Est & alia operosior, ut nemini qui nos offendit, succenseamus, sed iniurias omnes magno & generoso

Confessione delentur peccata. Esaiæ 43. Psalm.31. Condonando offensam.

generoso animo obliuioni mandemus. Vis & tertiam? audi Danielem: Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum. Accedit & alia, iugis scilicet oratio, & in deprecationibus ad Deum cum puritate perseuerantia, quæ non paruam nobis affert consolationem, & à peccatis nos abluit. Ieiunium ad hæc cum proximi charitate, maiorem in modum diuinam in nos iram extinguit. Ignem nanque ardentem extinguet aqua, & eleemosynis purgantur peccata. Decursis igitur his uijs omnibus & repetitis, in ijsdem assiduè perseueremus: Hoc pacto non modò præterita abluemus peccata, sed in posterum maximum consequemur emolumentum: quippe qui nullam dabimus diabolo occasionem, ut nos in uitæ desidiam uel in exitialem aliquem affectum pelliciat.

Eleemosynis Dan. 4. Oratione assidua. Ieiunio & charitate. Ecci 3.

1. H CYPRIANVS libro primo, epistola octaua ad plebem de quinque presbyteris schismaticis: Nunc se ad lapsorum perniciem uenenata sua deceptione uerterunt, vt ægros, & saucios, & ad capienda fortiora consilia per calamitatem ruinæ suæ minus idoneos, & minus solidos, à medela uulneris sui auocent, & intermissis precibus & orationibus, quibus Dominus longa & continua satisfactione placandus est, ad exitiosam temeritatem mendacio captiosæ pacis inuitent. Et paulò pòst: Eadem nunc ratio, eadem rursùs euersio, per quinque presbyteros Felicissimo copulatos, ad ruinam salutis inducitur, ut non rogetur Deus, nec qui negauit Christum, eundem Christum quem negauerat, deprecetur: post culpam criminis tollatur, & pœnitentia, nec per Episcopos & sacerdotes Domino satisfiat, sed relictis Domini sacerdotibus contra Euangelicam disciplinam noua traditio sacrilegæ institutionis exurgat.

Precibus longa satisfactione Dominus placãdus est.

Per Episcopos & Sacerdotes Domino satisfaciẽdum.

2. ET libro quarto, epistola quarta ad clerum & plebem: Quanquàm sciam, fratres charissimi, pro timore, quem singuli debemus Deo, uos quoquè illic assiduis orationibus & enixis precibus instanter incumbere, admoneo tamen etiam ipse religiosam solicitudinem uestram, ut ad placandum atque exorandum Dominum non uoce sola, sed & ieiunijs & lachrymis, & omni genere deprecationis ingemiscamus. Paulò pòst: Virgas igitur & flagella sentimus, qui Deo nec bonis factis placemus, nec pro peccatis satisfacimus. Rogemus de intimo corde & tota mente misericordiam Dei.

3. ITEM libro quinto, epistola duodecima, quæ est Moysis & Maximi presbyterorum & aliorum ad Cyprianum: Vbi diuinus metus relinquitur, si tam facilè peccantibus uenia præstetur? fouendi sunt sanè ipsorum animi, & ad maturitatis suæ tempus nutriendi, & de scripturis sanctis, quàm ingens & supra omnia peccatum commiserint, instruendi. Nec hoc animẽtur, quia multi sunt: sed hoc ipso magis reprimantur, quia non pauci sunt. Nihil ad extenuationem delicti numerus impudens ualere consueuit, sed pudor, sed modestia, sed patientia, sed disciplina, sed humilitas atque subiectio: sed alienum de se expectasse iudicium, sed alienam de suo actu sustinuisse sententiam: Hoc est quod pœnitentiam probat, hoc est quod impresso uulneri inducit cicatricem: hoc est quod deiectæ mentis ruinas erigit & attollit: quod ardentem delictorum æstuantium uaporem restinguit & finit. Non ea, quæ sanorum sunt corporum, medicus ægris dabit: nè importunis cibis tempestatem ualetudinis sæuientis non reprimat, sed accendat: scilicet, nè quod potuisset maturius ieiunio attenuante sanari, uideatur per impatientiam

Bonis factis Deo placendum, & pro peccatis satisfaciendum.

Delicta expiãtur & restinguuntur operibus bonis.

tientiam longiùs pasta cruditate produci. Eluendę sunt igitur, impio sacrificio manus inquinatæ, operibus bonis: & nefario cibo ora misera polluta, pœnitentiæ sunt ueræ sermonibus expianda, & in secretis cordis fidelis, nouellandus & consecrandus est animus: crebri pœnitentium gemitus audiantur, & iterùm fideles ex oculis lachrymæ profundantur: ut illi ipsi oculi, qui malè simulacra conspexerunt, qui illicita cõmiserant, satisfacientibus Deo fletibus deleant.

1. I AVGVSTINVS in libro quinquaginta homiliarum, homilia quinquagesima, capite decimoquinto: siue in libro de pœnitentiæ medicina, capite quinto: Non sufficit mores &c. ut in textu.

2. ET in Enchiridio ad Laurentium, capite septuagesimo: Sane cauendũ est, nè quisquam existimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non possidebunt, quotidiè perpetranda, & eleemosynis quotidiè redimenda. In melius quippe est uita mutanda, & per eleemosynas de peccatis præteritis est propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodam modo, ut ea semper liceat impunè committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi, quanuis miserando deleat iam facta peccata, si non satisfactio cõgrua negligatur.

1. Cor. 6.

Per eleemosynas propitiandus Deus de peccatis.

3. CYPRIAN. de lapsis: Orare oportet impensius & rogare, diem luctu transigere, uigilijs noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymosis lamentationibus occupare, stratos solo adhærere cineri, in cilicio & sordibus uolutari: post indumentum Christi perditum nullum hic iam uelle uestitũ, post diaboli cibum malle ieiunium: iustis operibus incumbere, quibus peccata purgantur: eleemosynis frequenter insistere, quibus à morte animæ liberantur. Quod aduersarius auferebat, Christus accipiat, nec teneri iam nec amari patrimonium debet, quo quis & deceptus & victus est. Pro hoste uitanda res, pro latrone fugienda, pro gladio metuenda possidentibus & uendenda. Ad hoc tantum profuerit quod remansit, ut indè crimen & culpa redimatur. Incunctanter & largiter fiat operatio: census omnis in medelam uulneris erogetur: opibus & facultatibus nostris qui de nobis iudicaturus est Dominus, fœneretur. Sic sub Apostolis fides uiguit, sic primus credentium populus Christi mandata seruauit. prompti erant, largi erant, distribuendum per Apostolos totum dabant, & non talia delicta redimebant. Si precem toto corde quis faciat, si ueris pœnitentiæ lamentationibus & lachrymis ingemiscat, si ad ueniam delicti sui Dominum iustis & continuis operibus inflectat, misereri talium potest, qui & misericordiam suam protulit, dicens: Cùm conuersus ingemueris, tunc saluaberis, & scies ubi fueris. Et iterum: Nolo mortem morientis, dicit Dominus, quantum ut reuertatur & uiuat. Et Iohel propheta pietatem Domini, Domino ipso iubente, declarat: Reuertimini, inquit, ad Dominum Deum uestrum, quoniam misericors & pius est, & patiens, & multæ miserationis, & qui sententiam flectat aduersus malitias irrogatas. Potest ille indulgentiam dare, sententiam suam potest ille deflectere: Pœnitenti, operanti, roganti potest clementer ignoscere, potest in acceptum referre quicquid pro talibus & pertulerint martyres, & fecerint Sacerdotes: uel si quis plus eum satisfactionibus mouerit, si eius iram, si indignantis offensam iusta deprecatione placauerit, dat ille & arma rursum, quibus uictus armetur: reparat & corroborat uires, quibus fides instaurata uegetetur. Repetet certamen suum miles, iterabit

Peccata quibus operibus purgentur, & redimantur.

Act. 2. & 4.

Quorum misereatur Deus, & quibus ignoscat.
Eze. 18. & 33.
Iohel. 2.

Satisfactionibus mouetur & placatur Deus.

bit aciem, prouocabit hostem, & quidem factus ad prælium fortior per dolorem. Qui sic Deo satisfecerit, qui pœnitentia facti sui, qui pudore de licti, plus & uirtutis & fidei de ipso lapsus sui dolore conceperit, exauditus & adiutus à Domino: quam contristauerat nuper, lætam faciet Ecclesiam, nec iam solam Dei ueniam merebitur, sed coronam.

1. K AVGVSTINVS sermone quadragesimoprimo de Sanctis, qui est sermo quartus de animabus fidelium defunctorum: Quicunque aliqua de capitalibus peccatis in se dominari cognouerit, nisi dignè &c. ut in textu. Latiùs uide suprà de Sacramento pœnitentiæ, quæstione nona, C 3.

2. IDEM Augustinus in libro quinquaginta homiliarum, homilia decimasexta, ut suprà de Sacramento pœnitentiæ, quæstione 9. C 2.

3 ITEM in Enchiridio ad Laurentium, capite sexagesimoseptimo: Creduntur autem à quibusdam etiam qui nomen Christi non relinquunt, & eius lauacro in Ecclesia baptizantur, nec ab ea ullo schismate uel hæresi præciduntur, in quantislibet sceleribus uiuant, quæ nec diluant pœnitendo, nec eleemosynis redimant, sed in eis usque ad huius uitæ ultimum diem pertinacissimè perseuerent, salui futuri per ignem: licet pro magnitudine facinorum flagitiorumque, diuturno, non tamen æterno, igne puniri. Sed qui hoc credunt, & tamen Catholici sunt, humana quadam beneuolentia mihi falli uidentur. Nam scriptura diuina aliud consulta respondet. Librum autem de hac quæstione scripsi, cuius titulus est, De fide & operibus. Vbi secundùm scripturas sanctas, quantùm Deo adiuuante potui, demonstraui, eam fidem saluos facere, quam satis euidenter expressit Paulus Apostolus, dicens: In Christo enim Iesu neque circuncisio quicquam ualet, nec præputium, sed fides quæ (benè) per dilectionem operatur. Si autem malè & non benè operatur, proculdubiò secundùm Apostolum Iacobum mortua est in semetipsa. Qui rursus ait: Si fidem dicat se quisquam habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides saluare eum? Porrò autem si homo sceleratus propter fidem solam per ignem saluabitur, & sic est accipiendum qđ ait B. Paulus Apostolus: Ipse enim saluus erit, sic tamen quasi per ignem: poterit ergò saluare sine operibus fides, & falsum erit quod dixit eius coapostolus Iacobus. Falsum erit & illud, quod idem ipse Paulus dixit: Nolite, inquit, errare. Neque fornicatores, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque maledici, neque ebriosi, neque rapaces, regnum Dei possidebunt. Si enim etiam in istis perseuerantes criminibus, tamen propter fidem Christi salui erunt, quomodò in regno Dei non erunt?

Mali catholici non saluabuntur per ignem Purgatorij.

1. Cor. 3.

Sola fides uiua saluat. Galat. 5.

1. Cor. 3.

1. Cor. 6.

4. ET in libro de fide & operibus, capite decimosexto, ut supra de Sacramento pœnitentiæ, quæstione nona, B. 5.

5. ITEM in libro de octo quæstionib. Dulcitij, quæstione prima, ut ibidē.

II

Quid uerò de minutis peccatis est sentiendum?

A ID scilicet, quòd eiusmodi leuiora, uti mentis euagatio,

Aug.in Enchirid. c. 78.79. & lib. 21. de ciu.Dei cap.27. Isidor.lib.2.de summo bono,cap.18.
a Iac.3.a 1.Ioan.1.d Ecces 7.c Pro.24. b Psal.31.b

gatio, verbum ociosum, risus immoderatus, & consimilia, quæ quotidiana seu venalia peccata dicuntur, & sine quibus hæc vita non ducitur, [a] *In multis enim offendimus omnes*, vt anteà quoque monuimus, etsi lethalia non sunt, & in speciem minuta videntur, tamen haud quaquam sunt [h] contemnenda. Siquidem Deo displicent, seu vt Paulus loquitur, [c] contristant Spiritumsanctum, obfuscant conscientiam, Charitatis feruorem imminuunt, vtrumque profectum remorantur, & ad grauiora sæpè vitia periculaq; pertrahunt. Vndè scriptam est: [d] *Qui spernit modica, paulatim decidet*. [e] *Qui amat periculum, peribit in illo*. [f] *Qui in uno peccauerit, multa bona perdet*.

b Augu.de decem chordis cap.11.& in psal.129.Serm.244. de temp.Item tract. 12.in Ioann.
c Ephe.4.g
Chrys.hom.87.&in Mat.in 1.Cor. & in ser.deleuium peccator. periculis. Ber. ser.1.de couer.Pauli,& in tract. de præcepto & dispensat.
d Ecci 19. a
e Ibidem.3. c
Ecces 9. d

B. CAVENDAE sunt igitur; quantùm licet, hæ labes & sordes animæ: quoniam vt legimus, [g] *non intrabit in cœlestem Hierusalem aliquid coinquinatum*. Ac nisi in hac vita illæ diluantur, etiam [h] post mortem hominem grauant, nec sine pœnis quidem acerbis Purgatorij ignis expiantur. Qui quidem ignis, etsi perpetuus non sit, tamen, si Augustino [a] credimus, grauior est, quàm quicquid homo vita potest perpeti.

g Apoca.21. g Psal. 14.a 23.a
h Vide sup.de satisfactione.

a In Psalm. 37. & serm. 41.de sanctis Greg.in 3. Psal.Pœnitentialem.

SCRIPTVRAE.

IACOBI tertio: In multis offendimus omnes. Si quis in uerbo non offendit, hic perfectus est uir.

PRIMAE Ioãnis primo: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est.

ECCLESIASTIS septimo: Non est homo iustus in terra, qui faciat bonũ & non peccet.

PROVERBIORVM vigesimoquarto: Septies in die cadet iustus, & resurget. Impij autem corruent in malum.

PSALMO trigesimoprimo: Delictum meum cognitum tibi feci, & iustitiam meam non abscondi. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. Pro hac orabit ad omnis sanctus in tempore oportuno.

AD Ephesios quarto: Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis.

ECCLESIASTICI decimonono,& tertio,&Ecclesiastis nono,ut in textu.

APOCALYPSIS vigesimoprimo: Non intrabit in eam aliquod coinquinatum,aut abominationem faciens & mendacium,nisi qui scripti sunt in libro uitæ agni.

PSALMO decimoquarto, Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula,& operatur iustitiam:qui loquitur ueritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua.

PSALMO vigesimotertio: Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde,qui non accepit in uano animam suam,nec iurauit in dolo proximo suo.

PATRES.

1. A AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite septuagesimooctauo. Quæ sint autem leuia, & quæ grauia peccata,non humano, sed diuino sunt pensanda iudicio. Videmus enim quædam ab ipsis quoque Apostolis ignoscendo fuisse concessa, quale illud est quod uenerabilis Paulus coniugibus ait: Nolite fraudare inuicem,nisi ex consensu ad tempus, ut uacetis orationi:& iterum ad ipsam reuertimini,nè uos tentet satanas, propter incontinentiam uestram:quod putari posset non esse peccatum,misceri scilicet coniugi non filiorum procreandorum causa, quod bonum est nuptiale,sed carnalis etiam uoluptatis:ut fornicationis,siue adulterij, siue cuiusquam alterius immunditiæ mortiferum malum,quod turpe est etiam dicere,quo potest,tentante satana, libido pertrahere, incontinentium deuitet infirmitas. Posset ergò (ut dixi) hoc putari non esse peccatum,nisi addidisset: Hoc autem dico secundùm ueniam, non secundùm imperium. Quis iã esse peccatũ neget,cũ dari ueniã faciẽtib. Apostolica authoritas fateat? Tale quiddã est ubi dicit: Audet quisquam uestrum aduersus alterum negociũ habens,iudicari apud iniquos,& non apud sanctos? Et paulo pòst: Secularia igitur iudicia si habueritis, inquit,eos qui contemptibiles sunt in Ecclesia,hos collocate ad iudicandum. Ad reuerentiam uobis dico. Sic non est inter uos quisquam sapiens, qui posit inter fratrem & fratrem iudicare: sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles? Nam & hic posset putari,iudicium habere aduersus alterum, non esse peccatum,sed tantũmodo id extra Ecclesiam uelle iudicari,nisi secutus,adiungeret: Iam quidem omninò delictum est inter uos,quia iudicia habetis uobiscum: Et nè quisquam hoc ità excusaret,ut diceret iustum se habere negocium, sed iniquitatem se pati, quam uellet à se iudicum sententia remoueri: continuò talibus cogitationibus uel excusationibus occurrit, atque ait: Quarè non magis iniquitatem patimini? Quarè non potius fraudamini? Vt ad illud redeatur quod Dominus ait: Si quis uoluerit tunicam tuam tollere, & iudicio tecum contendere,dimitte illi & pallium. Et alio loco: Qui abstulerit, inquit, tua,noli repetere. Prohibuit itaque suos de secularibus rebus cum alijs hominibus habere iudicium. Ex qua doctrina dicit Apostolus esse delictum. Tamen cum sinit in Ecclesia talia iudicia finiri inter fratres, fratribus iudicantibus,extra ecclesiam uerò terribiliter uetat, manifestum est etiam hic, quid secundum ueniam concedatur infirmis. Propter hæc atque huiusmodi

Grauium & leuium peccatorum discrimen subinde difficile.

1,Cor.7.

1.Cor.6.

Matt.5. Luc.6.

Iaco.3. Matt.6.

di peccata & alia, licet his minora, quæ fiunt uerborum & cogitationum offensionibus, Apostolo Iacobo confitente ac dicente, In multis enim offendimus omnes: oportet ut quotidiè crebroque oremus Domino, atq; dicamus Dimitte nobis debita nostra: nec in eo quod sequitur, mentiamur, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

Ex Scriptura quorum peccatorum grauitatem cognoscamus. Matt.5.

2. Et capite septuagesimonono: Sunt autem quędam, quæ leuissima putarentur, nisi in scripturis demonstrarētur opinione grauiora. Quis enim dicentem fratri suo, fatue, reum gehennæ putaret, nisi ueritas diceret? Cui tamen uulneri subiecit continuò medicinam, præceptum fraternę reconciliationis adiungens. Mox quippe ait: Si ergò offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te. &c. Aut quis æstimaret, quàm magnum peccatum sit, dies obseruare & menses & annos & tempora, sicut obseruant, qui certis diebus siue mensibus siue annis uolunt uel nolunt aliquid inchoare, eo quòd secundum uanas doctrinas hominum, fausta uel infausta existimēt tempora, nisi huius mali magnitudinem ex timore Apostoli pensaremus, qui talibus ait, Timeo ne fortè sine causa laborauerim in uobis?

Gal.4. Ibidem.

3. Idem Augustinus libro uigesimoprimo de ciuitate Dei, capite uigesimoseptimo: Sed quis iste sit modus, & quæ sint ipsa peccata, quæ ità impediunt peruentionem ad regnum Dei, ut tamen sanctorum amicorum meritis impetrent indulgētiam, difficillimum est inuenire, difficillimum definire. Ego certè usque ad hoc tempus cùm indè satagerem, ad eorum indaginē peruenire non potui. Et fortassis propterea latent, nè studium proficiendi ad omnia peccata cauenda pigrescat: Quoniam si scirentur quæ uel qualia sint delicta, pro quibus etiam permanentibus, nec profectu uitæ melioris assumptis intercessio sit inquirenda & speranda iustorum, eis secura se obuolueret humana segnities, nec euolui talibus implicamentis ullius uirtutis expeditione curaret, sed tantummodo quæreret aliorum meritis liberari, quos amicos sibi de mammona iniquitatis eleemosynarum largitione fecisset. Nunc uero dum uenialis iniquitatis etiam si perseueret, ignoratur modus, profectò & studium in meliora proficiendi, orationi instando uigilantius adhibetur, & faciendi de mammona iniquitatis sanctos amicos cura nō spernitur.

Difficultas in distinguendis peccatis grauibus à leuioribus.

Aliorum meritis liberamur a quibusdam peccatis. Luc.16.

4. Isidorvs libro secundo de summo bono, capite decimooctauo: Multi uitam sine crimine habere possunt, sine peccato non possunt. Nam quanuis in hoc seculo magna iustitiæ quisque claritate resplendeat, nunquam tamen ad purum peccatorum sordibus caret, Ioanne Apostolo testante, qui ait: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Quædam sunt facta similia peccatis: sed si bono animo fiant, non sunt peccata, utpotè potestas, si non se ulciscendi cupiditate, sed magis corrigendi studio, ulciscatur in reum qui delinquit. Item sunt peccata leuia, quæ ab incipientibus quotidiana satisfactione purgantur: quæ tamen à perfectis uiris uelut magna crimina euitantur. Quid autem homines peccatores de magnis sceleribus agere debent, quando etiam perfecti leuia quoque delicta quasi grauissima lugent? Non solùm grauia, sed & leuia sunt cauenda peccata. Multa enim leuia unum grande efficiunt: sicut solent ex prauissimis guttis immensa flumina crescere. Numerositas enim in unum coacta, exundantem efficit copiam. Peccata quæ incipientibus leuia

Sine crimine, non tamen sine peccato uiuitur.

1.Ioan.1.

Leuia peccata cur uitanda etiam sint.

ſunt, perfectis uiris grauia reputantur. Tanto enim maius cognoſcitur eſſe peccatum, quanto maior qui peccat, habetur. Creſcit enim delicti cumulus iuxta ordinem meritorum: & ſæpè quod minoribus ignoſcitur, maioribus imputatur.

5. AVGVSTINVS de decem chordis, capite undecimo: Si quæ delectationes ſeculi ſubrepunt in animam, exercete uos in miſericordia: exercete uos in eleemoſynis, in ieiunijs, in orationibus. His enim purgantur quotidiana peccata, quæ non poſſunt niſi ſurrepere in animam, propter fragilitatem humanam. Noli illa contemnere, quia minora ſunt: ſed time, quia plura ſunt. Attendite fratres mei, minuta ſunt, nõ ſunt magna: Non eſt beſtia quaſi leo, ut uno morſu guttur frangat: ſed beſtiæ plerunque minutæ multæ necant. Si proijciatur quiſque in locum pulicibus plenum, nunquid non moritur ibi? Non ſunt quidem maiores: ſed infirma eſt natura humana, quæ etiam minutiſsimis beſtijs interimi poteſt. Sic & modica peccata attẽdite, quia modica ſunt: & cauete, quia plura ſunt. Quam minutiſsima ſunt grana arenæ? ſi arenæ amplius in nauim mittatur, mergit illam ut pereat. Quàm minutæ ſunt guttæ pluuiæ? nonne flumina implent, & domos deijciunt? Ergò iſta nolite contemnere. Sed dicturi eſtis: Et quis poteſt ſine iſtis? Ne hoc diceres quæ habere nemo poteſt, Deus miſericors uidens noſtram fragilitatem, poſuit contra remedia. Quæ ſunt remedia? Eleemoſynarum, ieiuniorum & orationum, ipſa ſunt tria. Vt autem uerum dicas in oratione, perfectæ implendæ ſunt eleemoſynæ. Quæ ſunt perfectæ eleemoſynæ? Vt ex quo tibi abundet, des ei qui non habet: & cùm te lædit aliquis, ignoſcas illi. Et paulò pòſt: Illa dico quotidiana peccata, quæ aut per linguam facilè committuntur, ut eſt uerbum durum, aut cum labitur aliquis in riſum immoderatum, aut in huiuſmodi nugas quotidianas. In ipſis conceſsis peccata ſunt; Cum ipſa uxore ſi exceditur concumbendi modus procreandis liberis debitus, etiam peccatum eſt. Ad hoc enim ducitur uxor: nam id etiam tabulæ indicant, ubi ſcribitur liberorum procreandorum cauſa: quandò tu uti uxore amplius quàm neceſsitas procreandorum liberorum cogit, uolueris, iam peccatum eſt: & ipſa talia peccata quotidianæ eleemoſynæ mundant. In ipſis alimentis, quæ utique conceſſa ſunt, ſi fortè excedis modum, & amplius accipis, quàm neceſsè eſt, peccas. Quotidiana ſunt iſta quæ dico, ſed tamen peccata ſunt, & non leuia, quia plura. Quia uerò quotidiana & plurima, timenda eſt ruina multitudinis, etſi non magnitudinis. Talia peccata dicimus, fratres, quotidianis eleemoſynis poſſe mundari. Sed facite eleemoſynas, & nolite ceſſare. Attendite uitam ueſtram quotidianam ipſis peccatis ſcaturientem, minutis ipſis dico.

Quibus operibus purgantur quotidiana peccata.

Leuia peccata cur nõ ſpernenda. Vide Thomã 1.2.q.88. & 89.

Tria potiſsima remedia contra leuia peccata.

Quotidiana peccata quæ ſunt.

6. IDEM in pſalmum centeſimum uigeſimumnonum: Si contemnebas minus peccatum, uel pœnæ magnitudine deterrere: ſed dicis, Minora ſunt, minuta ſunt, ſine quibus non poteſt eſſe iſta uita. Congere minuta, & faciũt ingentem aceruum. Nam & grana minuta ſunt, & tamen maſſam faciunt: & guttæ minutæ ſunt, & flumina implent, & moles trahunt.

Minuta peccata uitanda.

7. ET ſermone ducenteſimo quadrageſimoquarto de tempore: Sed dicis, peccatum quidem eſt, ſed tamen paruum eſt. Nec nos dicimus quia capitale peccatum eſt: ſed tamen ſi frequentius exerceatur, & ieiunijs uel eleemoſynis non redimatur, nimis immundam animam facit. Noli deſpicere peccata tua quia parua ſunt. Nã & pluuiarũ guttæ ſunt, ſed flumina implẽt, & moles.

Venialia peccata ieiunijs uel eleemoſynis redimenda ſunt, & nõ paruipendenda.

les trahunt,& arbores cum suis radicibus tollunt. Tu qui dicis quia paruũ peccatum est, uelim scire quoties tale peccatum admittis, si tot paruulas plagas in corpore,& tot maculas aut scissuras in uestibus tuis fieri uelis? Cũ ergò in corpore tuo plagas, nec in ueste tua scissuras, uel maculas fieri acquiescis, qua conscientia hoc facere in anima tua non metuis?

Minuta peccata quō occidant etiam animam. Vide S.Thomam in 1.2.q.88. arti. 4.

8. Item tractatu duodecimo in Ioannem. Quomodo minuta plura peccata si negligantur, occidunt? Minutæ sunt guttæ quę flumina implent, minuta sunt grana arenæ: sed si multa arena imponatur, premit atque opprimit. Hoc facit sentina neglecta, quod facit fluctus irruens: paulatim per sentinam intrat, sed diu intrando & non exhauriendo, mergit nauem. Quid est autem exhaurire, nisi bonis operibus agere, ut non obruant peccata, gemendo, ieiunando, tribuendo, ignoscendo?

Remedia aduersus minuta peccata.

Principijs peccatorum obstandum.

9. Chrysostomvs homilia octogesima septima in Matthæum: Repellenda igitur malorum initia sunt. Nam etiam si ad maiora prima non progrederentur peccata, non esset tamen negligendum: nunc uerò per istam incuriam gradatim semper ascendunt: quapropter omni studio atque opera funditus principia peccatorum sunt euertenda. Non enim uim delicti solam consideres, nec quia paruum sit cogites: sed illud precipuè tene, quia si radicem non euulseris, magnum indè peccatum succrescet. Mirabile quiddam atque inauditum dicere audeo. Solet mihi nonnunquam, non tanto studio magna uideri peccata esse euitanda, quanto parua & uilia: illa enim ut auersemur, ipsa peccati natura efficit: hæc autem hæc ipsa re, quia parua sunt, desides reddunt: & dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus generosè insurgere. Vndè citò ex paruis maxima fiunt negligentia nostra Nemo enim repentè ad extremam improbitatem insilijt. Habet q̃ppe insitum quendam anima pudorem atque innatum, quem subito calcare atque proijcere non potest: sed sensim atque paulatim ex negligentia perit. Consideremus autem, si nimium quidam ac importunè risit, repræhensus à quopiam est. respondet alius, nihil esse id mali. Quid enim est risus, aut quid unquam ex risu mali sequetur? Orta tamen ex immoderato risu paulisper scurrilitas, à scurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis profecta est.

Peccata parua non parui pendenda, & quam ob causam.

Risus importunus, quæ peccata pariat.

Non negligēda minora peccata.

10. Idem in priorem epistolam ad Corinthios, homilia octaua: Etenim corpus si parum ab ense diuidatur, corrũpitur: & ædificium si parum fathiscat, dissoluitur: etsi uel minimum palmes à radice abscindatur, inutilis redditur. Itaque id parum non est, sed ferè totum existimandum. Cùm igitur parùm peccauerimus, uel desidia torpuerimus, nolimus vt exiguum despicere. Siquidem id neglectum quamprimum in immensum euadet: sic & uestis quæ scindi cœperit, neglecta tota discinditur: & tectum paucarum tegularum casu contempto, totam domum diruit. Hæc nos reputantes, nunquã paruum contemnamus, nè procidamus in maiora.

11. Et in sermone de leuium peccatorum periculis: Neque enim leue dicendum est, quod hominem contemnendo occidit, aut contemptorem transgrediendo decepit, cùm scriptum sit: Qui modica spernit, paulatim decidit. (Eccl.19.)

12. Bernardvs sermone primo de conuersione S. Pauli: Ideò Paulus consecutus est misericordiam, quia ignorans in incredulitate hoc fecit. (1.Tim.1.) Discite ex hoc fratres, istum iudicem Deum, non modò quid fiat, sed & quo

animo

animo fiat,considerare:& cauere deincèps nè quis parua reputet,quamlibèt parua,ſcienter delinquere conuincatur.Nemo dicat in corde ſuo, leuia ſunt iſta,non curo corrigere:non eſt magnum,ſi in his maneam uenialibus minimisq; peccatis.Hæc eſt enim, dilectiſsimi, impœnitentia:Hæc blaſphemia in ſpiritum ſanctum,blaſphemia irremiſsibilis. Contemnere peccata uenialia,eſt peccatum in ſpiritum ſanctum.

13 ITEM in tractatu de præcepto & diſpenſatione:Eſto:ſit crimen cui pœnalis illa gehenna uel gehennalis pœna aſsignatur: quale quæſo illud definiemus eſſe crimen,quod ueritate iudice reum tantum facit iudicio? Nec Matt.5. tamen diffitebimur eſſe reatum,quod uel hactenus reum ſtatuit.Quod ſi reatum,& peccatum. Porrò omne peccatum,contra Dei mandatum præſumitur. Quod autem contra mandatum præſumitur, inobedientia dicitur. Hinc colligitur quòd iraſci fratri,& inobedientia ſit,& crimen non ſit. En unum inuentum eſt monacho leue ac ueniale peccatum,quodq; non humani,ſed diuini mandati ſtatuat tranſgreſſorem.In hoc genere ſunt tranſgreſſionis nonnùlla ſtultiloquia ſeu uaniloquia, & quæque ociosè dicta,facta & cogitata.Huiuſmodi enim nunquàm nisi contra mandatum,& Dei mandatum uſurpantur.Peccata quippe ſunt, & Deus prohibet omne peccatum, & tamen uenialia non criminalia reputantur,excepto cùm per contemptū uertuntur in uſum & conſuetudinem:& tunc non peccati ſpecies,ſed peccā tis intentio penſatur. Elatio quippe contemnentis,aut impœnitentis obſtinatio,in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam,& conuertit in crimen grauis rebellionis, neuum ſatis leuè ſimplicis tranſgreſsionis. Venialia peccata tranſeūt per contemptum & conſuetudinē in criminalia.

1 B. AVGVSTINVS in Pſalmum trigeſimumſeptimum,ut ſuprà in Sacramento pœnitentiæ,quæſt.9.B.3.

2 ITEM ſermone quadrageſimoprimo de ſanctis,ibid.C.3.

3 GREGORIVS in tertium Pſalmum Pœnitentialem.ibid.F.8.

III

Quibus autem remedijs peccata leuiora purgantur?

Vt eiuſdem animæ ſordes in hac uita diluantur, Eccleſia[a] uetus remedia iſthæc[a] agnouit & in uſu habuit, humilem ſui accuſationem,Dominicam precationem,pectoris tunſionē, & alias id genus pias in Deum ac etiam erga proximum exercitationes,corporisq; afflictiones ſpontè ac religiosè ſuſceptas. Quæ quidem remedia tanto lubentiùs ac ſtudioſiùs amplectuntur ſapientes,quo rectiùs norunt & diligentiùs expendunt diuinæ iuſtitiæ in uindicandis[b] peccatis ſeueritatē. Quod uel ex illa metuenda Chriſti ſententia planum fieri poteſt:[c] *Dico uobis,quoniam omne uerbum ocioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij.* Itemque ex illo dicto Petri,[d] *Iuſtus uix ſaluabitur:* Vt hinc Iob uir alioquin iuſtus & innocens,dixerit:[e] *Verebar omnia opera mea, ſciens quia non parceres delinquenti.* Et Apoſtolus Paulus:[f] *Horrendum eſt incidere in*

a Aug.epiſto. 108. In enchi. cap.71.72.Io. trac.12.ſer.41. de ſanctis.lib. 21.de ciuit.c. 27. & homil. 50 ex 50. ca: 8 concil.Tol. 4.can.9.
b Iob 24. b Proſper ī ſententijs. Aug c. 210.& Au. in Pſal.69.
c Matt. 12.c
d 1. Pet.4. d
e Iob 9. e
f Heb.10.f

g 1.Cor.11.g *re in manus Dei uiuentis*. [g] *Quòd si nosipsos diiudicaremus*, ut idem

h Pro. 28.b admonet, *non iudicaremur*. *Beatus* [h] igitur *homo qui semper est pauidus: qui uerò mentis est duræ, corruet in malum*.

SCRIPTVRAE.

Iob vigesimoquarto: De ciuitatibus fecerunt uiros gemere, & anima uulneratorum clamauit, & Deus inultum abire non patitur.

Matthaei duodecimo, prioris Petri quarto, Iob nono, Hæbreorum decimo, prioris ad Corint. undecimo, & Prouerbiorum vigesimooctauo, ut in textu.

PATRES.

Pectoris tunsio, & oratio Dominica pro impetrãda remissione uenialium.

1. Avgvstinvs epistola centesimaoctaua ad Seleucianam: Est etiam pœnitentia bonorum & humilium fidelium pœna quotidiana, in qua pectora tundimus, dicentes: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Neque enim ea nobis dimitti uolumus, quæ dimissa non dubitamus in baptismo, sed illa utiquè, quæ humanæ fragilitati, quamuis parua, tamen crebra subrepunt. Quæ si collecta contra nos fuerint, ità nos grauabunt & opprimeat, sicut unum aliquod grande peccatum. Quid enim interest ad naufragium, utrùm uno grandi fluctu nauis operiatur & obruatur, an paulatim subrepens aqua in sentinam, & per negligentiam derelicta atque contempta, impleat nauem atque submergat? Propter hæc, ieiunia & eleemosynæ & orationes inuigilant, in quibus cùm dicimus, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus, manifestamus habere nos quod nobis dimittatur, atque in ijs uerbis, humiliantes animas nostras, quotidianam quodammodò agere pœnitentiam non cessamus.

Remedia quibus purgãtur quotidiana peccata. Matt.6.

Oratio Dominica satisfacit de leuib[9] peccatis. Matt.6.

2. Item in Enchiridio ad Laurentium, capite septuagesimoprimo: De quotidianis autem, breuibus, leuibusque peccatis, sine quibus hæc uita non ducitur quotidiana oratio fidelium satisfacit. Eorum est enim dicere, Pater noster qui es in cælis: qui iam patri tali regenerati sunt ex aqua & spiritusancto. Delet omninò hæc oratio minima & quotidiana peccata. Delet & illa, à quibus uita fidelium scelerate etiam gesta, sed pœnitendo in melius mutata, discedit: si quemadmodùm ueraciter dicitur, Dimitte nobis debita nostra: quoniam non desunt quæ dimittantur: ità ueraciter dicatur, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: id est, si fiat quod dicitur, quia & ipsa eleemosyna est, ueniam petenti homini ignoscere.

Oratio Dominica delet peccata.

Eleemosynis dimittuntur peccata.

3 Et capite septuagesimosecũdo: Multa sunt genera eleemosinarum quę cùm facimus, adiuuamur ut dimittantur nobis nostra peccata

4 Idem in tractatu duodecimo in Ioannem, suprà quæstione præcedenti, A. 8.

5. Sermone quadragesimoprimo de Sanctis, ut suprà de sacramento pœnitentię, quæstione nona, C. 3.

6. Idem Augustinus libro vigesimoprimo de Ciuitate Dei, capite vigesimoseptimo, ut suprà quæstione præcedenti, A. 3.

Lethali uulnere singula non feriunt. Psalm.44.

7. Item libro quinquaginta homiliarum, homilia quinquagesima, capite octauo, & libro de pœnitentiæ medicina, capite secundo: Piget cuncta colligere, quę quisque in seipso certus compræhendit atque repræhendit, si diui-

diuinarum ſcripturarum ſpeculum non negligenter attendat. Quæ quanuìs ſingula non lethali uulnere ferire ſentiantur, ſicutì homicidium & adulteriũ, uel cætera huiuſmodi, tamen omnia ſimul congregata uelut ſcabies, quo plura ſunt necant, & noſtrum decus ità exterminant, ut ab illius ſponſi ſpecioſi forma præ filijs hominum caſtiſsimis amplexibus ſeparent, nisì medicamento quotidianæ pœnitentiæ diſſecentur. Quod ſi falſum eſt, undè quotidiè tundimus pectora? Quod nos quoque antiſtites ad altare aſsiſtentes cum omnibus facimus, undè etiam orantes dicimus, quòd in tota iſta uita oportet dicamus: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Non enim ea dimitti precamur, quæ iam in baptiſmo dimiſſa ſunt, & nisì dimiſſa credimus, de ipſa fide dubitamus: ſed utique de quòtidianis peccatis hoc dicimus, pro quibus etiam ſacrificia eleemoſynarum, ieiuniorum, & ipſarum orationum ac ſupplicationum quiſq; pro ſuis uiribus offerre non ceſſat

Peccata uenialia contaminant etiã. Vide S. Thomam in 1. 2. q. 89. art. 1.

Quibus modis expiẽtur. Vide etiã D. Tho. in 3. p. q. 87. Matt. 6.

8. Concilium Toletanum quartum Canone nono: Sanctus Auguſtinus dicit: De quotidianis autem, &c. ut ſuprà ex enchiridio eius.

9. Prosper in ſententijs Auguſtini, ſententia uel capite ducenteſimo decimo: Peccata ſiue parua, ſiue magna, impunita eſſe non poſſunt: quia aut homine pœnitente, aut Deo iudicante plectuntur. Ceſſat autem uindicta diuina, ſi conuerſio præcurrat humana. Amat enim Deus confitentibus parcere, & eos qui ſemetipſos iudicant, non iudicare.

Peccata ſiue minuta, ſiue magna, impunita eſſe non poſſunt. 1. Cor. 11.

10. Avgvstinvs in pſalmum quinquageſimumoctauum, ut ſuprà de peccatis in Spiritum ſanctum quæſtione 7. A. 2.

IIII

An ne ſatis eſt à peccatis abſtinere?

A. Ivstitia quidem Chriſtiana, de qua hucuſquè diximus, duas partes proponit, & uelut æquè neceſſarias nobis commendat hiſce uerbis. [a] *DECLINA A MALO, ET FAC BONVM.* ſicut & Paulus docet: [b] *ODIENTES MALVM, ET ADHAERENTES BONO.* Nõ ſufficit igitur, quod [c] Auguſtinus perſpicuè dixit, abſtinere à malo, nisì fiat quod bonum eſt: & parum eſt nemini nocere, nisì [d] ſtudeas moltis prodeſſe.

B. Qvapropter abſoluta utcunquè Iuſtitiæ priore parte, quæ mala prohibet, conſequens eſt, ut fauente Chriſto, de altera porrò, quæ in bonis conſectandis eſt poſita, dicere pergamus.

Ber. ſer. 34. ex paruis ſermonibus. Chryſoſt. in Pſal. 4. & hom. 16. in Epiſto. ad Epheſ. Augu. ſer. 59. d tẽp. a Pſal. 36. e & 33. c. & ibi. Auguſt. b Rom. 12. c 1 Pet. 3. b Tob. 4. d Eſa. 1. c Eccl. 3. d Coloſ. 3. d Ephe. 4. e f g Iac. 4. d Mat 3 c 7. c c In ſentẽtijs Proſp. c 86. Aug. lib. 29. de ciuit. Dei cap. 14.

SCRIPTVRAE.

Psalmo trigeſimoſexto & trigeſimotertio, item ad Romanos duodecimo, prioris Petri tertio, Tobiæ quarto, Eſaiæ primo, Eccleſiaſtici tertio, ad Coloſſenſes tertio, & ad Epheſios quarto, ut ſuprà quæſtione prima, de peccatis.

IACOBI quarto: Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

MATTHAEI tertio: Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergò arbor quæ non facit fructum bonũ, excidetur, & in ignem mittetur.

ET Matthæi septimo: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

PATRES.

Perfecta moralitas i duobus est posita. Psal. 46.

1. A BERNARDVS sermone trigesimoquarto ex paruis sermonibus: Integra & perfecta moralitas in duobus præcipuè cõsistit, in euitandus uitijs, & appetendis uirtutibus, quoniam non sufficit, à malo abstinere, si non & bonum faciamus. Indè Psalmista: Declina à malo, & fac bonum. Fugiamus ergò uitia, amplectamur uirtutes.

2 CHRYSOSTOMVS in psalmum quartum, & homilia decimasexta in epistolam ad Ephesios: Augustinus item sermone quinquagesimonono de tempore, ut suprà de peccatis quæst. prima, A 1. & 3.

Psal. 36. Non sufficit à malo abstinere

3 AVGVSTINVS in psalmum trigesimumsextum super illum uersum: Declina à malo, & fac bonum: Noli tibi putare sufficere, si non expoliasti uestitum: non expoliando enim uestitum, declinasti à malo: sed noli arescere & sterilis esse, sic noli spoliare uestitum, ut uestias nudum. Hoc est enim declinare à malo, & facere bonum. Et quid indè habebo, dicturus es? Iam tibi commendauit ille quem fœneras, quid tibi dabit? Vitam æternam dabit tibi, da illi securus. Audi & id quod sequitur: Declina à malo, & fac bonum: Et inhabita in seculum seculorum.

Parùm est à malo abstinere.

4 ET in psalmum trigesimumtertium super uersum, Declina à malo: Parùm est, nulli noceas, nullum occidas, non fureris, non adulteres, non fraudem facias, nõ falsum testimonium dicas, declina à malo. Cùm declinaueris dicis, securus sum, perfeci omnia, habebo uitam, uidebo dies bonos. Non solùm declina à malo: sed & fac bonum. Parum est ut non expolies uestitum, uesti nudum: Si non expoliaueris, declinasti à malo: sed non facies bonum, nisi cùm peregrinum susceperis in domum tuam. Ergò sic declina à malo, ut facias bonum.

5 PROSPER sententia octogesimasexta ex sententijs decerptis ex Augustino: Non sufficit &c. ut in textu.

Nulli noceas, & prosis cui potes.

6 AVGVSTINVS libro decimonono de ciuitate Dei, capite decimoquarto: Ordinatę concordiæ hic ordo est, primum, ut nulli noceat: deindè, ut etiàm prosit cui poterit.

TEERTII ET VLTIMI TOMI, FINIS.

INDEX RERVM OMNIVM MEMORABILIVM, QVAE IN HAC TERTIA CATECHISMI PARTE, CONTINENTVR.

Elementum, a, post numeros, denotat primam faciem: b, verò, secundam insinuat.

r 3 Alie-

Corpo-

Fornica-

Inui-

Taci-

Indicis tertij & vltimi Tomi, finis.

ADMONITIO AD LECTOREM.

PRIVSQVAM ad opus hoc euoluendum candide lector accedas, de quibusdam te admonendum & informandum duximus. Ac primùm quidem, quid sibi uelint alphabeti literæ, quæ singulis paragraphis quæstionum Catechismi adscriptæ sunt: tum, quid in citationibus Scripturarum & sanctorum Patrum obseruandum sit: demùm, undè patrum testimonia, de quibus ambigi posset, descripta sint. Quòd igitur ad literas attinet, eas apposuimus, ut faciliùs authoritates Patrum quæ ad marginem citantur, inueniri posint. Nam exempli causa, ea testimonia quæ in paragrapho A citantur, eodem ordine posteà subscripta reperiuntur, adiectis numeris: qui quidem numeri hoc præstant, ut si alio in loco eadem testimonia producantur, posint citra difficultatem reperiri: Nimirùm si qua D. Augustini authoritas, quæ uno in loco citata est, repetatur & alibi: hoc compendio inueniri posit, cùm dicitur, Vide suprà quæstione 9. B. 2. quod significat authoritatem secundã paragraphi B.

Circa testimoniorum & authoritatum descriptionem hæc ferè indicanda uidebantur. Primùm mirari neminem debere, quòd numeros librorum & & capitum non Arithmeticis notis, ut fieri solet, sed integris dictionibus expresserimus. Ad quod faciendum hæc nos causa commouit, ut scilicet lectorem qui his authoritatibus & sententijs utetur, magìs securum reddamus. Neque enim raró accidit, & nos ipsi non semèl obseruauimus, ut ea quæ ab ipsis authoribus rectè per numeres annotata fuerant, uel exscribentium, uel typographorum incuria permutarentur: nec sanè mirum, cùm facilimè contingat, ut numerus alius pro alio substituatur, aut propter formarum similitudinem, aut sola figurarum inuersione facta. Itaque ut nè errores eiusmodi inciderent tum inscribendo siue imprimendo, tum si necesse fuerit, alias recudendo, maluimus integris dictionibus uti, quas commutare non ità facilè foret. Fecìmus id ob eàm etiam causam, ut ex hoc libro faciliùs restitui & corrigi loca posint, quæ in ipsius Catechismi margine annotantur, si in eo sępiùs imprimendo, errores in numeris committerentur. Alterum est, de quo admonendus uidebare, ut si animaduertas in scripturæ uerbis quædam aliter legi, quàm in nonnullis Biblijs uulgatæ editionis habeatur, memineris nos in ijs describendis Louaniensium Theologorum castigationem ad uetustissima exemplaria factam, secutos esse. Tertium est, quòd non ignoremus plerosque fore qui sententiarum & authoritatum longitudinem ægrè ferent. Verùm cùm è diuerso sint non pauci, qui malint integras Patrum sententias, quàm ità breuiter adductas: non potuimus utrique parti commodiùs satisfacere, quàm si uiam mediam teneremus, ut ea solùm proferrentur, quæ ad rem ipsam potissimùm facere uidebantur: quanquàm uereamur nè alicubì longiores aut æquo breuiores fuerimus: cuius errati facilè, ut spero ueniam dabis. Vtut est, meo quidem iudicio, Sanctorum Patrum sententiæ faciliùs intelliguntur, quandò & antecedentia & consequentia simul ponuntur ob oculos: ut taceam, quòd non raró quandò uerba longiùs adnotantur, simul etiàm rationes & argumenta lectori suppeditentur, partim ex Scripturis sacris, partìm aliundè petita. Neque enim nudè simpliciterque de rebus fidei suam sententiam exponunt Patres, sed nonnunquàm ex professo eam probant & confirmant. Iam quis dubitet, quin eorum argumenta multo maiorem authoritatem fidei Catholicæ confirmandæ roburque tribuant, quàm si simpliciter asseuerarent

rent quod sentiunt? Nunc ad illud ueniamus, de quo tertio loco dicendum erat. Sunt authores multi tum Græci tum Latini, qui partim à diuersis translati, partim ab alijs atq; alijs correcti, distinctis locis & temporib. editi fuere: in quib. editionibus sæpenumerò, præsertim quòd ad numeros capitum assignandos attinet, reperire est magnam uarietatem. Vt igitur certiora nostra sint omnia, opræprecium erit indicare, quos interpretes Græcorum, quasque editiones Latinorum, aut correctiones utrorunque, secuti simus, non quidem in omnium Patrum libris, sed eorum tantùm, quorum mentionem facere, nècessarium arbitramur, nè quis ar bitretur nos mala fide egisse, si cum suis codicibus hæc fortè testimonia nō per omnia conueniant, aut capita capitibus minùs respondeant. Igitur ut à Græcis sumamus initium, Secuti sumus translationem Ambrosij Camaldulensis in Dionysio Areopagita, ueterem in Ignatio, Gelenij in Iosepho: quanquàm in libris antiquitatum retineamus numeros capitum, qui in editione ueteri habebantur, & in Gelenij translatione ad marginem adscripti sunt. In Iustino Philosopho & Martyre Perioniū, in historia Ecclesiastica Eusebij, Socratis, Sozomeni, Theodoreti & Euagrij, nec Ruffinum, nec Musculum, sed Ioannem Curistophorsonum Anglum, Cicestrensem Episcopum (nec id quidem sine causa) interpretem sequimur: ac proindè mirari non debes, si capitum numerus qui in hoc opere notatur, cum editionibus aliorum non conueniat. Citamus Athanasium iuxta uersionem Nannij, Basilium iuxta editionem & correctionem Godefridi Tilmanni Parisiensem: quanquàm Cornarij numeros in citatione capitum non raró etiam adiunxerimus. Nazianzeum ex editione ueteri: noua enim Abbatis Billij conuersio nondùm ad manus nostras peruenerat: Chrysostomum & Theophylactum ex correctione Philippi Montani, Oecumenium denique prout is è Græco in Latinum conuersus est ab Hentenio. Quòd ad Latinos spectat, Romanorum Pontificum epistolas & Conciliorum canones ex tomis Conciliorum secundùm postremam Laurentij Surij editionem descripsimus: in epistolis tamen Leonis Magni retinuimus eum numerum, qui est in ipsius operibus, non autem eum, qui in tomis Conciliorum. In Cypriano citando sequimur editionem Manutij Romanam, & correctionem Pamelij Antuuerpianam: in Ambrosio partim Basileensem iuxta correctionem Costerij, partim nouissimam Parisiensem Ioannis Giloti Campani: In Hieronymi epistolis Romanam editionem, & Mariani Victorij Reatini emendationem: In Augustino & Gregorio Magno Parisiensem: quod admonemus, nè mireris in libris Moralium aliam nos sequi capitum distinctionem, quàm habeat editio Basileensis: In Isidoro & Rabano Coloniensem ex postrema recognitione Melchioris Hittorpij: in Prospero, Lanfranco, & Guitmundo atque Iuone, Louaniensem. Superest ut de ijs libris Patrum dicamus, qui separatim excusi, aut etiàm alijs Patribus inserti atque adiuncti, non tam facilè à quouis inueniuntur: inter quos sunt libri Paschales Theophili Alexandrini, qui reperiuntur in Antidoto contra diuersas omnium ferè seculorum hæreses, Basileæ edito anno 1528. & in fine operum Diui Hieronymi Parisiensis editionis, quanquàm illic Hieronymi epistolæ ad eundem Theophilum scriptæ, præfixæ non sint. Dydimus Alexandrinus operibus Diui Hieronymi adiectus est. Cyrilli Alexandrini epistolam ad Calosyrium Arsinoitam, & Basilij ad Cæsaream Patritiam, in operibus eorum nō inuenimus: sed quæ à doctissimo uiro Cutheberto Tonstallo Dunelmensi Episcopo, in libro de ueritate corporis & sanguinis Domini Græcè & Latinè ex ijs citantur, annotauimus. Ruffini expositio in Symbolum: præterquàm quòd in quarto tomo operum Diui Hieronymi reperiatur, extat etiam inter Diui Cypriani opuscu-

opuſcula. Chryſoſtomi liber de Virginitate, Dilingæ ſeparatim excuſus eſt. Liturgiæ beati Iacobi, Baſilij, & Chryſoſtomi ſimul editæ ſunt per Claudium Sainctesium Theologum Pariſienſem. attamen Baſilij & Chryſoſtomi Liturgiæ, eorum operibus in Pariſienſi editione etiam adiunctæ ſunt. Beſſarionis ſcripta quædam de Euchariſtia, in eodem opuſculo cõtinentur. Damaſceni libri tres de imaginib. à Godefrido Tilmanno in Latinum conuerſi, ſeorsùm prodierunt. Si qui ſunt eius generis authores alij in Catechiſmo citati, quorum ſcripta haud ità nota ſunt, ea uel ſeparatìm impreſſa extant: uel in ijs uoluminibus inueniuntur, in quibus diuerſorum authorum ſcripta collecta ſunt: cuius generis ſunt octo tomi Aloyſij Lipomani de Vitis Sanctorum, Μικροπρεσβύτικον, Antidotum contra diuerſas hæreſes, Panoplia Euthymij: uel deniquè locus ubi quærenda ſit authoritas, ſimul annotatus eſt.

Hæc ſunt, de quibus te candide lector admonere uoluimus. Tu interim hoc labore fruere, ac humaniſsimo conſultiſsimoq; Iuriſprudentiæ Licentiato D. Geruuino Typographo diligentiſsimo & ualdè Catholico gratias habe, qui pro ſua prõpta iuuandæ Eccleſiæ & promouendorum ſtudiorum theologicorum uoluntate, operam ſuam in hac re fideliter præſtitit. Atque ut alia permulta eximia opera ad doctrinam Catholicam illuſtrandam & propagandam politè & nitidè typis mandauit, atque in lucem emiſit: ità & in hoc opere ſuam in imprimendo induſtriam declarat: quòd non tantùm eleganter & emendatè, ſed etiam pluſquàm quadruplici typorum uarietate, facilioris diſtinctionis cauſa, excudere uoluit. Si qui errores inter imprimendum obrepſerũt, quod uitari uix poteſt, eos collectos habes in fine ſingulorum uoluminum. Quòd ſi plures quàm à nobis inter relegendum animaduerſi ſunt, depræhendant: eos tales eſſe exiſtimamus, qui ab unoquoq; facilè corrigi poſsint. Quòd ad ſententias ipſas attinet, dedimus ſanè operam, ut facta collatione diuerſorum exemplarium, quæ nanciſci poteramus, quàm emendatiſsimè prodirent. Qua in re non parùm nobis profuit, & uelutì ſtimulos addidit ſingularis diligentia Bartholomæi Laurentis correctoris officinæ Quentelianæ: cui etiàm copioſum & egregium indicem ſingulorum Tomorum acceptum ferre debes. Neque enim facilè patiebatur, ut quæ mendum aliquod redolebant, licèt ex ipſis fontibus deſcripta eſſent, typis committerentur, priuſquàm alijs codicibus inſpectis, quoàd eius fieri poterat, caſtigarentur. Ea quæ in ſententijs Patrum potiſsimùm obſeruanda uidebantur, & Scripturarum quæ ab ijs adducuntur, loca, breuiter in ſtudioſorum gratiam, ad marginem adſcripſimus. Quæ ſicubì non omninò eregionè locata ſunt, ducta linea ad ſuum locum facilè referri poterunt. Edimus nunc in lucem, his ſententijs illuſtratam priorem partem Catechiſmi, quæ eſt de ſapientia Chriſtiana, duobus tomis compræhenſam: daturi, Dei benè fauente gratia, propediè̀m & alteram, quæ eſt de iuſtitia Chriſtiana, uno (uti exiſtimamus) tomo cum Appendice de lapſu & iuſtificatione hominis, comprehendendam, qui ſit ordine tertius. Subijcimus etiam Catalogum Summorum Pontificum & Imperatorum, per centurias diſtinctum, ut quo tempore Concilia celebrata, & Scriptores eccleſiaſtici, quorum teſtimonijs utitur hic Catechiſmus, floruerint, intelligatur: encomia item quorundam Patrum ex ueteribus excerpta, ut, in quanto honore apud Maiores noſtros fuerint, cognoſci queat: habeantq́ue Concionatores & alij profeſſores epitheta, quibus utantur dum eorum teſtimonia producunt. Iterùm uale.

II. AD TIMOTHEVM III.

Omnis ſcriptura diuinitùs inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguẽdũ, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.

B. AVGVSTINVS TRACTATV II. IN epiſtolam B. Ioannis.

Omnia quæ leguntur in ſcripturis ſanctis, ad inſtructionem & ſalutem noſtram, intẽtè oportet audire. Maximè tamen memoriæ commendanda ſunt; quę aduersùs hæreticos ualent plurimùm, quorum inſidiæ infirmiores quoſque & negligentiores circunuenire non ceſſant.

ORIGENES TRACTATV XXIX. IN MATTH.

Quotiès Hęretici canonicas proferunt ſcripturas, in quibus oĩs Chriſtianus conſentit & credit, uidentur dicere: Eccè in domibus uerbum eſt ueritatis. Matth. 24. Sed nos illis credere non debemus, nec exire à prima & Eccleſiaſtica traditione, nec aliter credere, niſi quemadmodùm per ſucceſsionem Eccleſiæ Dei tradiderunt nobis.

VINCENTIVS LIRINENSIS IN LIBELLO aduersùs prophanas omnium hęreſeon nouationes.

Neceſsè eſt profectò omnibus Catholicis, qui ſeſe Eccleſię matris legitimos filios probare ſtudent, ut ſanctæ ſanctorum Patrum fidei inhęreant, ad glutinentur, immoriantur: prophanas uerò prophanorum nouitates deteſtẽtur, 1. Timoth. 6. horreſcant, inſectentur, perſequantur.

ITEM.

Hos in Eccleſia diuinitùs per tẽpora & loca diſpenſatos, quiſquis in ſenſu Catholici dogmatis unum aliquid in Chriſto ſentientes contempſerit, nõ Ephes. 4. hominem contemnit, ſed Deum. Luc. 10.

D. AVGVSTINVS LIBRO II. CONTRA Iulianum Pelagianum in epilogo.

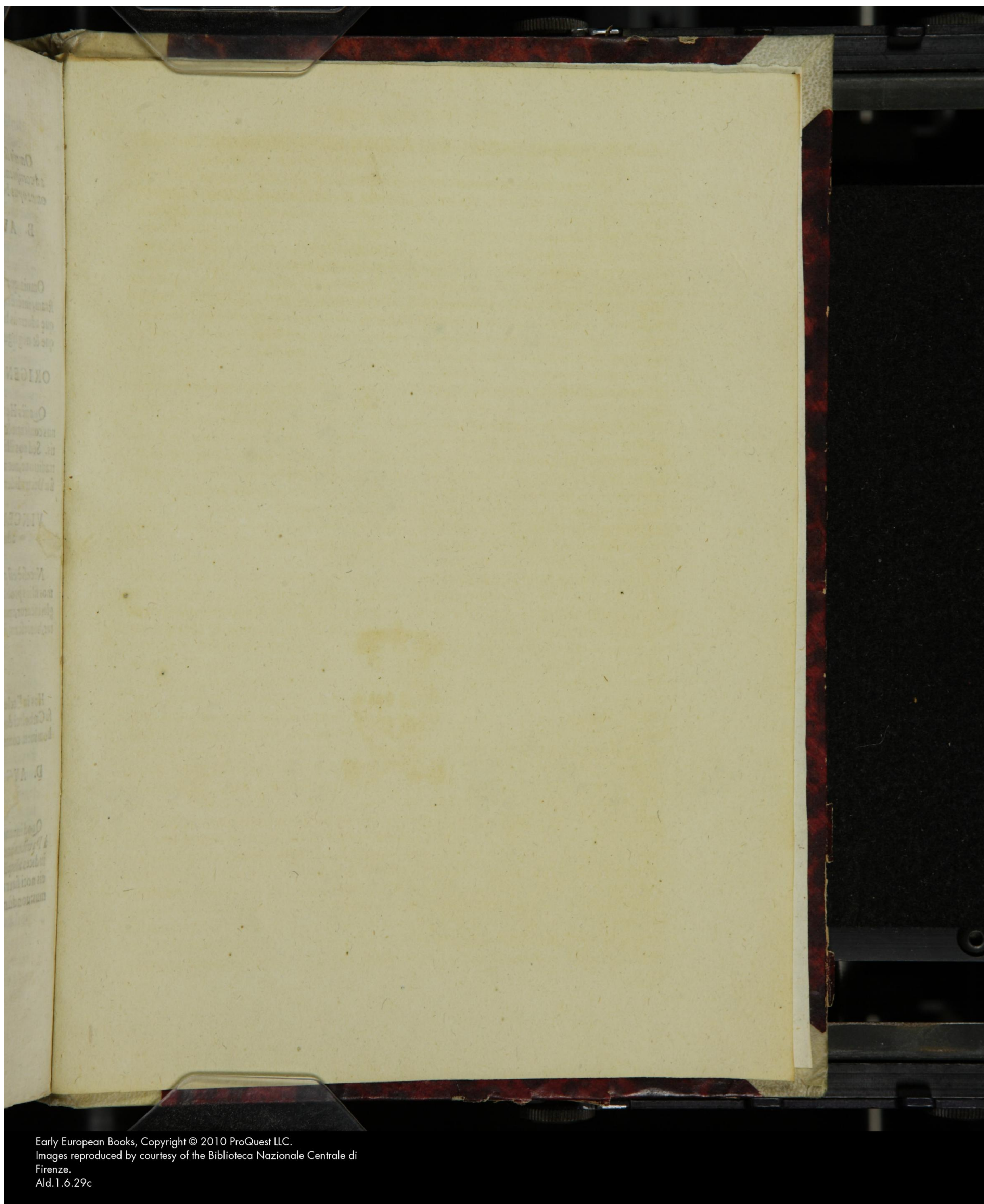
Quod inuenerunt in Eccleſia, tenuerunt: quod didicerũt: docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt. Nondùm uobiſcum apud illos iudices aliquid agebamus, & apud eos acta eſt cauſa noſtra. Nec nos nec uos eis noti fueramus, & eorum pro nobis latas contra uos ſententias recitamus: nondùm uobiſcum certabamus, & eis pronunciantibus uicimus.

REGISTRVM.

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ.

Omnes ſunt quaterniones.

12.f